

Ετήσια Έκθεση 2024
Εθνικός Μηχανισμός Διερεύνησης
Περιστατικών Αυθαιρεσίας

ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ
ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ
ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΗ ΑΡΧΗ

Ετήσια Έκθεση 2024

Εθνικός Μηχανισμός Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας

ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ
ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ
ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΗ ΑΡΧΗ

Η παρούσα Ετήσια Έκθεση αποτελεί προϊόν επεξεργασίας υλικού, το οποίο προέκυψε από την εργασία της ομάδας του Εθνικού Μηχανισμού Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας του Συνηγόρου του Πολίτη, υπό την εποπτεία του Συνηγόρου Ανδρέα Ι. Ποττάκη.

Ομάδα Εθνικού Μηχανισμού: Βίκυ Βασιλαντωνοπούλου, Σέργιος Δρόσος,
Ζωή Καραμήτρου, Μαρία Λιαδή, Άννα Λύτρα,
Έλενα Μάρκου, Μαρία Μαυρογένη,
Κατερίνα Παπανικολάου, Χρύσα Χατζή

Σύνταξη και Επιμέλεια έκθεσης: Έλενα Μάρκου, Σέργιος Δρόσος

Συντονισμός έκδοσης: Τμήμα Βιβλιοθήκης, Αρχείου και Εκδόσεων

Σχεδιασμός, σελιδοποίηση: Δάφνη Μπέη

Επιτρέπεται η δωρεάν αναπαραγωγή του κειμένου αυτής της έκδοσης σε οποιαδήποτε μορφή ή μέσο, υπό την προϋπόθεση ότι αναπαράγεται με τρόπο ακριβή και μη παραπλανητικό.

Είναι απαραίτητη η αναφορά στα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας του Συνηγόρου του Πολίτη και στον τίτλο έκδοσης. Σε περίπτωση που περιλαμβάνεται υλικό τρίτων, πρέπει να ζητηθεί η άδεια από τον αντίστοιχο κάτοχο των πνευματικών δικαιωμάτων.

Για ερωτήματα σχετικά με την έκθεση, παρακαλώ επικοινωνήστε στο press@synigoros.gr

Η Έκθεση τυπώθηκε το 2025, σε 500 ελληνικά και 100 αγγλικά αντίτυπα και διατίθεται στην πλήρη της μορφή στην ιστοσελίδα της Ανεξάρτητης Αρχής:
<https://www.synigoros.gr>

Διαστάσεις: 17x24 εκ. Σελίδες: 268

© Συνήγορος του Πολίτη

ISSN 2654-0320

 Χαλκοκονδύλη 17
104 32 - Αθήνα

 (+30) 213 1306 600

 www.synigoros.gr

 ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ ΤΟΥ
ΠΟΛΙΤΗ – THE GREEK
OMBUDSMAN

 @Synigoros

Περιεχόμενα

Εισαγωγή	7
1. Η αρμοδιότητα της Ανεξάρτητης Αρχής ως Εθνικού Μηχανισμού Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας	13
2. Στατιστική Αποτίμηση	19
3. Εκτιμήσεις κατά το 2024	29
3.1. Γενικά Συμπεράσματα	31
3.2. Η προσβολή της ζωής κατά την αστυνομική δράση και η πειθαρχική διερεύνηση	51
3.2.1. Το εγγυητικό πλαίσιο	52
3.2.2. Η διερεύνηση των υποθέσεων από τον Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α.	55
4. Ο παρεμβατικός ρόλος του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α.	95
4.1. Αποφάσεις ιδίας έρευνας	97
4.1.1. Ίδια έρευνα για το ναυάγιο της Πύλου	97
4.1.2. Διερεύνηση συνθηκών θανάτου αλλοδαπού κρατούμενου σε Α.Τ	101
4.2. Παραπομπή στον Υπουργό της μη αιτιολογημένης απόκλισης από το πόρισμα του Εθνικού Μηχανισμού	103
4.3. Διερεύνηση υποθέσεων παράνομων επαναπροωθήσεων	106
5. Συνήθη διαδικαστικά ζητήματα κατά την πειθαρχική διερεύνηση	111
5.1. Ως προς τη συλλογή και αξιολόγηση αποδεικτικού υλικού	113
5.1.1. Μάρτυρες και μαρτυρικές καταθέσεις	117
5.1.2. Οπτικοακουστικό και φωτογραφικό υλικό	149
5.1.3. Ιατροδικαστικές εκθέσεις και γνωματεύσεις	168
5.1.4. Εκθέσεις πραγματογνωμοσύνης και άλλα τεχνικά έγγραφα	182
5.2. Ως προς τη διαδικασία της έρευνας	189
5.2.1. Αυτοτέλεια πειθαρχικής δίκης από την ποινική	189
5.2.2. Διασφάλιση της αμεροληψίας	201
5.2.3. Διερεύνηση ρατσιστικού κινήτρου και διακριτικής μεταχείρισης	216
5.2.4. Παραβίαση υποχρέωσης αναστολής απόφασης έως το πόρισμα του Συνηγόρου	232
6. Ο Συνήγορος του Πολίτη στο Ε.Δ.Δ.Α.	237
7. Συνεργασία του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. με διεθνείς φορείς και άλλες δραστηριότητες	245
8. Νομοθετικές Εξελίξεις και Προτάσεις	249
Συντομογραφίες	263

Εισαγωγή

Η ανάθεση στην ανεξάρτητη αρχή της ειδικής αρμοδιότητας διερεύνησης περιστατικών αυθαιρεσίας στα σώματα ασφαλείας αποσκοπεί στην ενίσχυση της λογοδοσίας και της διαφάνειας. Καθώς σε ένα κράτος δικαίου, σε μία φιλελεύθερη πολιτεία και κοινωνία, αναγνωρίζεται στα σώματα ασφαλείας το προνόμιο της εξουσίας λήψης δεσμευτικών μέτρων και άσκησης βίας, είναι κρίσιμο η εξουσία αυτή να ασκείται στο απολύτως αναγκαίο και αναλογικό μέτρο και να υπόκειται σε ενδελεχή, ουσιαστικό και διαρκή έλεγχο, με κυρώσεις, ποινικές και πειθαρχικές, ανάλογες της βαρύτητας της αυθαίρετης ή καταχρηστικής άσκησης της. Διαφορετικά, διαρρηγγύνεται η σχέση εμπιστοσύνης μεταξύ των σωμάτων ασφαλείας και της κοινωνίας, απονομιμοποιείται ο ρόλος τους και επιτείνεται η ανασφάλεια των πολιτών.

Και η παρούσα έκθεση, για το έτος 2024, ακολουθεί τη διάρθρωση των αντίστοιχων εκθέσεων των προηγούμενων ετών, προκειμένου να διευκολύνει στη συγκριτική και συστηματική επισκόπηση του βαθμού συμμόρφωσης των εσωτερικών πειθαρχικών οργάνων προς τις συστάσεις και επισημάνσεις του Μηχανισμού του Συνηγόρου. Παράλληλα, αποσκοπώντας στην ενίσχυση της διαφάνειας, η έκθεση εστιάζει και για το 2024 σε ομάδες υποθέσεων ή και αυτοτελή περιστατικά που απασχόλησαν τη κοινή γνώμη. Ειδική αναφορά γίνεται σε υποθέσεις προσβολής της ζωής, ιδίως σε καθεστώς προσωρινού ή μη εγκλεισμού ή στέρησης της ελευθερίας, για τις οποίες υπήρξε αξιοσημείωτη αύξηση εντός του 2024.

Από τη στατιστική αποτίμηση των υποθέσεων του 2024 προκύπτει, εκ νέου, η σταθερή αύξηση των καταγγελιών από πολίτες περιστατικών αυθαιρεσίας στελεχών των σωμάτων ασφαλείας. Αποτελεί για την ανεξάρτητη αρχή ένδειξη της αναγνώρισης του έργου της και της εμπιστοσύνης των πολιτών.

Αρνητικό πρόσημο, ασφαλώς, έχει το γεγονός, ότι σε επτά (7) στις δέκα (10) υποθέσεις που επεξεργάστηκε και αξιολόγησε ο ΕΜΗΔΙΠΑ εντός του 2024 διατύπωσε επιφυλάξεις για τη πληρότητα της διενεργηθείσας έρευνας και προέβη σε συγκεκριμένες παρατηρήσεις και συστάσεις, σε μία στις δέκα ανέπεμψε το πόρισμα του εσωτερικού ελέγχου για συμπλήρωση και/ή επαναξιολόγηση αποδεικτικού υλικού, ενώ μόλις σε μία στις δέκα διαπίστωσε πληρότητα στον διενεργηθέντα έλεγχο.

Το σύνολο των υποθέσεων που ο Συνήγορος είχε αναπέμψει κατά νόμο στον αρμόδιο Υπουργό, λόγω απόκλισης του πορίσματος της εσωτερικής διοικητικής έρευνας με τις επισημάνσεις της Αρχής, αρχειοθετήθηκε. Όπως επανειλημμένως επισημαίνεται, οι πρωτοβουλίες και αποφάσεις της πολιτικής ηγεσίας καταδεικνύουν τον βαθμό στον οποίο η Διοίκηση αναγνωρίζει τον *de facto* δεσμευτικό χαρακτήρα των πορισμάτων της Αρχής, δίνοντας παράλληλα σαφές μήνυμα ειλικρινούς διάθεσης ουσιαστικής αναβάθμισης των εσωτερικών ερευνών για περιστατικά αυθαιρεσίας. Η αρχειοθέτηση των υποθέσεων που

εκκρεμούσαν στον αρμόδιο Υπουργό, χωρίς σύγκλιση των πορισμάτων της εσωτερικής έρευνας με τις παρατηρήσεις του ΕΜΗΔΙΠΑ, προκαλεί εντονότατο προβληματισμό. Ο Συνήγορος θα υποβάλει συγκεκριμένες προτάσεις για τη θωράκιση του ελεγκτικού του ρόλου.

Εντός του 2024 ο Συνήγορος του Πολίτη έκρινε επιβεβλημένη την διεξαγωγή μίας ίδιας έρευνας, για περιστατικό θανάτου κρατούμενου αλλοδαπού, την 21.09.2024, σε Α.Τ. της Αθήνας. Η έρευνα βρίσκεται στο στάδιο συλλογής και επεξεργασίας του αποδεικτικού υλικού.

Οι καταγγελίες για επαναπροώθηση αλλοδαπών με εμπλοκή στελεχών των σωμάτων ασφαλείας συνεχίστηκαν και κατά το 2024. Για δεύτερη κατά σειρά χρονιά, μάλιστα, οι καταγγελίες για φερόμενες επαναπροωθήσεις στα θαλάσσια σύνορα υπερέβησαν εκείνων στα χερσαία. Ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. αναδεικνύει κάθε χρόνο στις εκθέσεις του την ανάγκη ουσιαστικής διερεύνησης των καταγγελιών παράνομης επαναπροώθησης στα σύνορα της χώρας, που αποτελούν μια ιδιαιτέρως σοβαρή περίπτωση προσβολής της αξιοπρέπειας και της προσωπικής ελευθερίας, της προστασίας από κακομεταχείριση και από κίνδυνο ζωής, της προστασίας από *refoulement*, της πρόσβασης σε διεθνή προστασία. Το σύνολο των συστημικών προβλημάτων των διοικητικών ερευνών για επαναπροωθήσεις αναδείχθηκαν στην παρέμβαση του Συνηγόρου του Πολίτη ενώπιον του Ε.Δ.Δ.Α., κατόπιν πρόσκλησης του ίδιου του Δικαστηρίου. Η εκδοθείσα καταδικαστική απόφαση Α.Ρ.Ε. κατά Ελλάδας σηματοδοτεί μία νέα σελίδα για την ουσιαστική διερεύνηση των καταγγελιών επαναπροώθησης, καθώς αναγνωρίζει όχι μόνο το συστηματικό χαρακτήρα της πρακτικής επαναπροωθήσεων αλλά και τον καταλυτικό ελεγκτικό ρόλο του Συνηγόρου του Πολίτη στην ενίσχυση της διαφάνειας και της λογοδοσίας.

Η ολοκλήρωση της συλλογής του υλικού και της επιμέλειας της παρούσας έκθεσης συνέπεσε και με την ολοκλήρωση του πορίσματος της αυτεπάγγελτης έρευνας του Μηχανισμού για το τραγικό ναυάγιο της Πύλου. Το πόρισμα της Ανεξάρτητης Αρχής διαβιβάσθηκε την 03/02/2025 στον Υπουργό Ναυτιλίας και Νησιωτικής Πολιτικής για την εκ μέρους του άσκηση πειθαρχικής δικαιοδοσίας, και παράλληλα στην αρμόδια Εισαγγελική Αρχή του Ναυτοδικείου Πειραιά, για την αξιολόγηση της αντικειμενικής και υποκειμενικής υπόστασης των σχετικών ποινικών αδικημάτων. Και ενώ έκτοτε η ποινική δικαιοσύνη, στο πλαίσιο συμπληρωματικής προκαταρκτικής εξέτασης, διέυρυνε το αρχικό κατηγορητήριο και τον κύκλο των υπόπτων, η πολιτική ηγεσία του αρμόδιου Υπουργείου Ναυτιλίας και Νησιωτικής Πολιτικής εξακολουθεί να απέχει από την άσκηση των πειθαρχικών της καθηκόντων, ακολουθώντας πρακτικές που εύλογα χαρακτηρίζονται παρελκυστικές. Μάλιστα, η ανακοίνωση της ολοκλήρωσης της έρευνας και της υποβολής του πορίσματος στον Υπουργό Ναυτιλίας και Νησιωτικής Πολιτικής και στην Εισαγγελία του Ναυτοδικείου Πειραιά, για τις κατά νόμο δικές τους ενέργειες στο πλαίσιο του πειθαρχικού

και ποινικού ελέγχου της υπόθεσης αντίστοιχα, προκάλεσε άμεσα, σχεδόν ακαριαία την αντίδραση του αρμόδιου Υπουργείου και της κυβέρνησης, με δημόσιες δηλώσεις και δελτία τύπου που επιχειρούσαν να αμφισβητήσουν τη πληρότητα και εγκυρότητα του πορίσματος της Αρχής, την ίδια την αρμοδιότητα του Συνήγορου αλλά και την νομιμοποίησή του.

Φαινόμενα αμφισβήτησης, υπονόμησης, ή και επιθέσεων προς το Συνήγορο του Πολίτη, σε όποια ευρωπαϊκή χώρα και αν διαπιστώνονται, συνιστούν ανησυχητικά συμπτώματα υπονόμησης του κράτους δικαίου και βαθιάς κρίσης θεσμών. Επιθέσεων και προσωπικών, που στην ηπιότερη εκδοχή τους επικαλούνται ιδιοτελή κίνητρα, και κλιμακώνονται με τη διατύπωση υπαινιγμών για εξυπηρέτηση πολιτικής ατζέντας ή μικροκομματικών σκοπιμοτήτων, προφανώς κρίνοντας εξ ιδίων αλλότρια. Δεν λείπουν, δε, μέχρι και περισσότερο ή λιγότερο ευθείες και απροκάλυπτες κατηγορίες για αντεθνική στάση, για δόλια συκοφάντηση της χώρας, για απόπειρα αποσταθεροποίησης, για έλλειψη πατριωτισμού. Δυσφήμιση, όμως, της χώρας προκαλούν φαινόμενα κακοδιοίκησης, αδιαφάνειας και άρνησης λογοδοσίας που ενισχύουν εντυπώσεις συγκάλυψης ευθυνών και καταλήγουν σε ατιμωτικές καταδίκες. Άλλωστε, όπως χαρακτηριστικά είχε διακηρύξει ένας διάσημος Αμερικανός φυσιοδίφης, ο πατριώτης πρέπει να είναι πάντα έτοιμος να υπερασπιστεί τη χώρα του απέναντι στη κυβέρνηση της.

Η διαφύλαξη της ανεξαρτησίας, ακεραιότητας και αποτελεσματικότητας της Αρχής, η απόκρουση κάθε ενδεχόμενης προσπάθειας χειραγώγησης δεν είναι πράξη θεσμικής γενναιότητας, Είναι η ευσυνείδητη υπηρεσία του συνταγματικού ρόλου της Αρχής, η άσκηση των καθηκόντων της θέσης. Και το να εξαιρείται η προσήλωση μιας ανεξάρτητης αρχής στην ανεξάρτητη λειτουργία της, είναι από μόνο του στοιχείο που καταδεικνύει την κρίση των θεσμών. Το αυτονόητο, το συνταγματικό καθήκον, να γίνεται ζητούμενο, και να εκπληρώσει όταν συναντάται. Ο Συνήγορος του Πολίτη θα εξακολουθεί να υπηρετεί με θεσμική συνέπεια τη συνταγματική του αποστολή.

Ανδρέας Ι. Ποττάκης
Συνήγορος του Πολίτη

1.
Η αρμοδιότητα
της Ανεξάρτητης
Αρχής ως Εθνικού
Μηχανισμού
Διερεύνησης
Περιστατικών
Αυθαιρεσίας

Η λειτουργία του Εθνικού Μηχανισμού Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας (Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α.) προβλέπεται στο άρ. 1 του Ν. 3938/2011 (Α' 61), όπως αντικαταστάθηκε αρχικά με το άρ. 56 του Ν. 4443/2016 και στη συνέχεια με το άρ. 188 του Ν. 4662/2020 (ΦΕΚ Α' 27/02.07.2020).

Στο πλαίσιο της ειδικής αυτής αρμοδιότητας, η Ανεξάρτητη Αρχή συλλέγει, καταγράφει, αξιολογεί, διερευνά ή προωθεί περαιτέρω προς άσκηση πειθαρχικού ελέγχου στις αρμόδιες Υπηρεσίες, καταγγελίες που αφορούν σε πράξεις, ενέργειες ή παραλείψεις, του ένστολου προσωπικού της Ελληνικής Αστυνομίας, του Λιμενικού Σώματος – Ελληνικής Ακτοφυλακής, του Πυροσβεστικού Σώματος, καθώς και των υπαλλήλων των Καταστημάτων Κράτησης, οι οποίες εκδηλώθηκαν κατά την άσκηση των καθηκόντων τους ή κατά κατάχρηση της ιδιότητάς τους και αφορούν:

- α)** βασανιστήρια ή/και άλλες προσβολές της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, κατά την έννοια του άρ. 137^Α του Ποινικού Κώδικα,
- β)** παράνομες εκ προθέσεως προσβολές κατά της ζωής ή της σωματικής ακεραιότητας ή υγείας ή της προσωπικής ή γενετήσιας ελευθερίας,
- γ)** παράνομη χρήση πυροβόλου όπλου και, τέλος,
- δ)** παράνομη συμπεριφορά, για την οποία υπάρχουν ενδείξεις ότι διενεργήθηκε με ρατσιστικό κίνητρο ή ενέχει άλλου είδους διακριτική μεταχείριση λόγω χαρακτηριστικών φυλής, χρώματος εθνικής ή εθνοτικής καταγωγής, γενεαλογικών καταβολών, θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, αναπηρίας ή χρόνιας πάθησης, ηλικίας, οικογενειακής ή κοινωνικής κατάστασης, σεξουαλικού προσανατολισμού, ταυτότητας ή χαρακτηριστικών φύλου.

Ο Εθνικός Μηχανισμός επιλαμβάνεται υποθέσεων μετά από γραπτή επώνυμη καταγγελία, αυτεπάγγελτα ή κατόπιν παραπομπής από τον καθ' ύλην αρμόδιο Υπουργό ή Γενικό Γραμματέα. Κατά την άσκηση της αρμοδιότητας του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α, ο Συνήγορος του Πολίτη, αφού προβεί σε αξιολόγηση των ανωτέρω καταγγελιών, αποφασίζει είτε να τις διερευνήσει ο ίδιος είτε να τις προωθήσει προς διερεύνηση στις αρμόδιες Υπηρεσίες, επιφυλασσόμενος της αρμοδιότητάς του για ιδία έρευνα, παρακολουθώντας στη συνέχεια την πειθαρχική διαδικασία. Στη δεύτερη περίπτωση, όταν αυτή ολοκληρωθεί, οι Υπηρεσίες είναι υποχρεωμένες να αποστείλουν το Πόρισμα και τον πλήρη

φάκελο της διοικητικής έρευνας στην Ανεξάρτητη Αρχή, προκειμένου να αξιολογήσει εάν αυτή χρειάζεται συμπλήρωση. Μέχρι την αποστολή Πορίσματος από τον Συνήγορο, τα αρμόδια πειθαρχικά όργανα αναστέλλουν την έκδοση απόφασης. Στη συνέχεια, αφού λάβουν υπόψη τους το Πόρισμα του Συνηγόρου του Πολίτη, οφείλουν να συνταχθούν με τις συστάσεις του, ενώ η δυνατότητα απόκλισης από το διατακτικό αυτού απαιτεί ειδική και εμπεριστατωμένη αιτιολογία.

Το 2020 με τον Ν. 4662/2020, ο νομοθέτης, ανταποκρινόμενος στις σχετικές προτάσεις του Συνηγόρου, έδωσε στον Μηχανισμό ουσιαστικές εξουσίες προανακριτικού οργάνου, όμοιες με αυτές που διαθέτουν οι εσωτερικοί πειθαρχικοί μηχανισμοί των ελεγχόμενων σωμάτων, αλλά και εργαλεία για την περαιτέρω διασφάλιση της καθοριστικής επίδρασης των παρατηρήσεων, ερευνών και πορισμάτων του στους πειθαρχικούς ελέγχους. Στο πλαίσιο αυτό, μεταξύ άλλων, ο Συνήγορος ενημερώνει τον αρμόδιο Υπουργό σχετικά με υποθέσεις για τις οποίες διαπιστώνει απόκλιση με ανεπαρκή αιτιολογία από το Πόρισμά του, σε κάθε στάδιο της πειθαρχικής διαδικασίας, για τις εκ μέρους του Υπουργού τυχόν ενέργειες, ως πειθαρχικού προϋσταμένου. Ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. δεν υποκαθιστά τον δικαστικό και πειθαρχικό έλεγχο περιστατικών της αρμοδιότητάς του, αλλά λειτουργεί παράλληλα και συμπληρωματικά, χωρίς να αποστερεί τον ελεγχόμενο από τον φυσικό δικαστή (ποινικό ή πειθαρχικό).

Επιπλέον, ο Μηχανισμός καλείται να επανεξετάσει τις υποθέσεις εκείνες, επί των οποίων έχει εκδοθεί καταδικαστική απόφαση από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, σε βάρος της Ελλάδας, για παράβαση των διατάξεων της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, λόγω ελλείψεων της πειθαρχικής διαδικασίας ή της ύπαρξης νέων στοιχείων που δεν αξιολογήθηκαν στην πειθαρχική έρευνα ή την εκδίκαση της υπόθεσης, και, αφού λάβει υπόψη του ιδίως όσα έκανε δεκτά το Ε.Δ.Δ.Α., καθώς και τυχόν επέλευση παραγραφής, να αποφασίσει, κατά περίπτωση, την εκ νέου διερεύνηση της υπόθεσης.

Η δράση του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. εποπτεύεται και συντονίζεται από τον ίδιο τον Συνήγορο του Πολίτη, ενώ η διαδικασία λειτουργίας του προβλέπεται στον νέο Κανονισμό Λειτουργίας του Μηχανισμού (Φ. 10/23145/2020, Β' 2359). Σημαντική πτυχή της δραστηριότητας του Μηχανισμού αποτελεί η συνεργασία του με όμοιους φορείς, καταρχήν σε ευρωπαϊκό επίπεδο.

Με το άρ. 13 του Ν. 5187/2025 συστάθηκε η νέα Διεύθυνση Δεοντολογίας και Εσωτερικού Ελέγχου της ΕΛ.ΑΣ, η οποία υπάγεται απευθείας στον Αρχηγό

της ΕΛ.ΑΣ. και, μεταξύ άλλων, συγκεντρώνει τις αρμοδιότητες διενέργειας και ελέγχου των πειθαρχικών υποθέσεων καθώς επίσης και την υποστήριξη της λειτουργίας των πειθαρχικών συμβουλίων, σε τρία αντίστοιχα τμήματα, Διοικητικών Εξετάσεων, Ελέγχου Διοικητικών Εξετάσεων και Υποστήριξης Πειθαρχικών Συμβουλίων. Ο Συνήγορος του Πολίτη μνημονεύεται στην παρ. 8 του άρ. 13 κατά λόγο αρμοδιότητας, ως φορέας εποπτείας της νεοπαγούς Διεύθυνσης, ως Εθνικός Μηχανισμός Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας.¹

1. Βλ. κεφάλαιο 8. της παρούσας έκθεσης.

2. Στατιστική Αποτίμηση

Ο Συνήγορος του Πολίτη, δέχθηκε κατά τη διάρκεια του 2024 συνολικά εκατόν εβδομήντα οκτώ (178) υποθέσεις που αφορούσαν στην ειδική του αρμοδιότητα ως Εθνικού Μηχανισμού Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας (Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α),² αριθμός που παρουσιάζει μικρή μείωση, κατά 5,3%, σε σύγκριση με το 2023.

Λίγο περισσότερες από το 75% του συνόλου, και συγκεκριμένα 133 αναφορές, προωθήθηκαν το περασμένο έτος από την ΕΛ.ΑΣ, υπηρεσία, η οποία συνεχίζει να διαβιβάζει συστηματικά διοικητικές έρευνες στην Ανεξάρτητη Αρχή. Από την άλλη πλευρά, πέντε (5) υποθέσεις, που αντιστοιχούν στο 2,9% του συνόλου των εισερχόμενων αναφορών, διαβιβάστηκαν στον Εθνικό Μηχανισμό από το Λ.Σ.-ΕΛ.ΑΚΤ. σημειώνοντας μείωση από πέρυσι, όταν και είχαν διαβιβασθεί εννέα (9) αναφορές που αντιστοιχούσαν στο 4,8% του συνόλου.

Ως προς το ποσοστό αναφορών που υποβάλλονται από τους πολίτες, ο Συνήγορος του Πολίτη αξιολογεί ως ιδιαίτερος θετικό το γεγονός ότι αυτό παραμένει σταθερό, και μάλιστα με μικρή αύξηση, καταδεικνύοντας την εμπιστοσύνη των φερόμενων θυμάτων αυθαιρεσίας στην Ανεξάρτητη Αρχή.

Συγκεκριμένα, εντός του 2024, τριάντα οκτώ (38) αναφορές, δηλαδή το 21% του συνόλου των αναφορών, υποβλήθηκαν από πολίτες (αντίστοιχα το 2023 είχαν υποβληθεί 37 αναφορές που αποτελούσαν το 20,2% του συνόλου). Επιπρόσθετα, για πρώτη φορά από την έναρξη λειτουργίας του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α τον Ιούνιο 2017, διαβιβάστηκαν στον Μηχανισμό δύο (2) υποθέσεις από τη Γενική Γραμματεία Αντεγκληματικής Πολιτικής, μία εκ των οποίων διαβιβάστηκε μετά από σχετικό προκαταρκτικό ερώτημα της Αρχής³, σχετικά με τη διερεύνηση πράξεων ή παραλείψεων σωφρονιστικών υπαλλήλων που συνιστούν πειθαρχικά παραπτώματα, που αντιστοιχούν στο 1,1% του συνόλου των νέων αναφορών. Αντίθετα, καμία αναφορά δεν διαβιβάστηκε εντός του 2024 από τον Υπεύθυνο Θεμελιωδών Δικαιωμάτων του Frontex⁴. Ομοίως δεν διαβιβάστηκε αναφορά από το Νομικό Συμβούλιο του Κράτους προκειμένου να αποφανθεί η Ανεξάρτητη Αρχή για την επανάληψη ή μη της πειθαρχικής διαδικασίας, κατόπιν καταδικαστικής αποφάσεως του Ε.Δ.Δ.Α σύμφωνα με τη

2. Άρ. 1 του Ν. 3938/2011, όπως αντικαταστάθηκε από το άρ. 56 του Ν. 4443/2016 και στη συνέχεια από το άρ. 188 του Ν. 4662/2020, όπως : «... α. βασανιστήρια και άλλες προσβολές της ανθρωπίνης αξιοπρέπειας κατά την έννοια του άρθρου 137Α του Ποινικού Κώδικα, β. παράνομες εκ προθέσεως προσβολές κατά της ζωής ή της σωματικής ακεραιότητας ή της υγείας ή της προσωπικής ή γενετήσιας ελευθερίας γ. παράνομη χρήση πυροβόλου όπλου, δ. παράνομη συμπεριφορά για την οποία υπάρχουν ενδείξεις ότι διενεργήθηκε με ρατσιστικό κίνητρο ή η οποία ενέχει άλλου είδους διακριτική μεταχείριση λόγω χαρακτηριστικών φυλής, χρώματος, εθνικής ή εθνοτικής καταγωγής, γενεαλογικών καταβολών θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, αναπηρίας ή χρόνιας πάθησης, ηλικίας, οικογενειακής ή κοινωνικής κατάστασης, σεξουαλικού προσανατολισμού, ταυτότητας ή χαρακτηριστικών φύλου.».

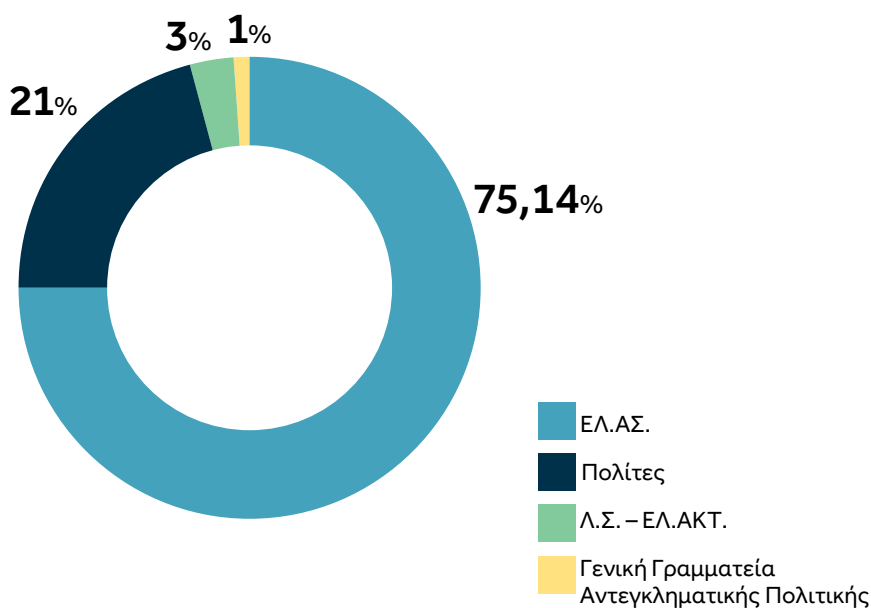
3. Ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α εντός του έτους 2024 ξεκίνησε τη διερεύνηση συνολικά τεσσάρων (4) υποθέσεων που αφορούν φυλακές.

4. Άρ. 111 παρ. 4 του Κανονισμού ΕΕ/2019/1896.

διάταξη της παρ. 5 του άρ. 1 του Ν. 3938/2011.

Σημειώνεται ότι, η διαβίβαση των διαταγών πειθαρχικής έρευνας⁵ και η παρακολούθηση της διαδικασίας από τον Εθνικό Μηχανισμό συνεπάγεται, σύμφωνα με τον νόμο, ότι: α) τα πορίσματα και οι φάκελοι των εσωτερικών αυτών ερευνών διαβιβάζονται στον Συνήγορο για να ελέγξει την πληρότητά τους και β) ότι τα αρμόδια πειθαρχικά όργανα αναστέλλουν την έκδοση της απόφασής τους, έως την έκδοση πορίσματος από τον Εθνικό Μηχανισμό. Η κατά περίπτωση παράκαμψη του Εθνικού Μηχανισμού, η οποία συχνά εκδηλώνεται με την καθυστερημένη, μετά την ολοκλήρωση της σχετικής διοικητικής έρευνας, προώθηση υποθέσεων στον Συνήγορο ή με την παράβαση της υποχρέωσης αναστολής λήψης απόφασης από τα αρμόδια πειθαρχικά όργανα έως την έκδοση του πορίσματος του Εθνικού Μηχανισμού, αλλά και η συνολική εικόνα των συστηματικών πλημμελειών κατά την διοικητική έρευνα συνεχίζει να απασχολεί τον Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α.

Γράφημα 1: Προέλευση αναφορών

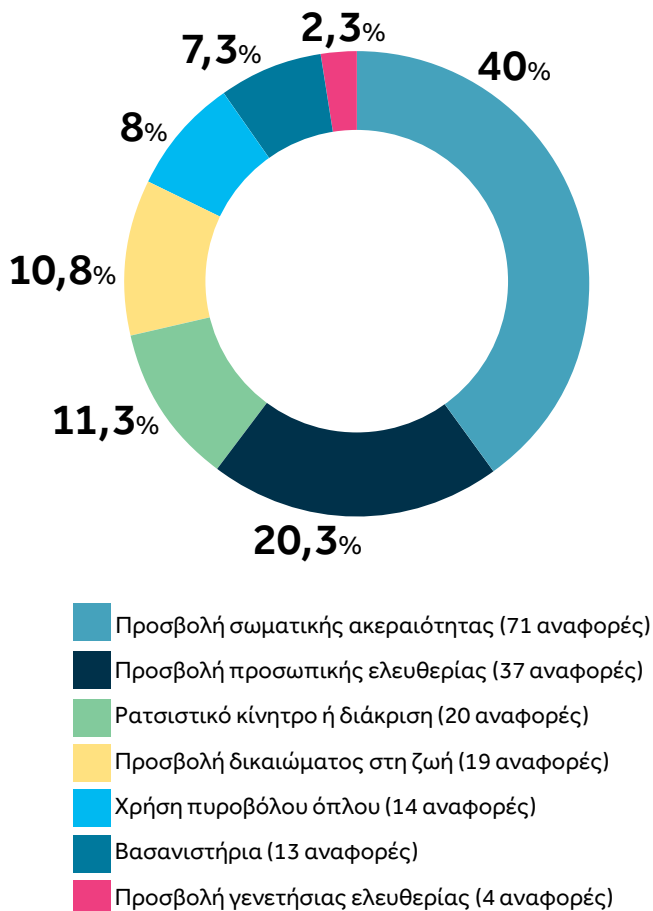
5. Άρ. 1 παρ. 3 του Ν. 3938/2011, όπως τροποποιήθηκε κατά τα ανωτέρω: «Οι διαταγές διενέργειας διοικητικών εξετάσεων για περιστατικά που εμπίπτουν στην αρμοδιότητα του Εθνικού Μηχανισμού Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας σύμφωνα με την παράγραφο 1 του παρόντος, διαβιβάζονται αμελλητί στον Συνήγορο του Πολίτη, προκειμένου να αποφασίσει, κατά το προηγούμενο εδάφιο, τη διερεύνηση από την Ανεξάρτητη Αρχή με ίδια έρευνα ή την παρακολούθηση της εσωτερικής έρευνας, επιφυλασσόμενος της αρμοδιότητάς του για ίδια έρευνα, και ενημερώνοντας σχετικά την οικεία υπηρεσία».

Από τις εισερχόμενες υποθέσεις, η συντριπτική τους πλειοψηφία κρίθηκε εντός αρμοδιότητας. Σε αυτές τις υποθέσεις επιβεβαιώνεται η **συνεχής αυξητική τάση που είχε σημειωθεί και πέρυσι σε υποθέσεις που αφορούν προσβολές της ζωής** (από 3% το 2022 σε 8% το 2023), οι οποίες αντιστοιχούν στο **10,8 %** του συνόλου των αναφορών του ΕΜΗΔΙΠΑ. Επιβεβαιώνεται, επίσης, ως σταθερό στοιχείο στατιστικής αποτίμησης διαχρονικά, το γεγονός ότι η προσβολή της σωματικής ακεραιότητας και της προσωπικής ελευθερίας αντιστοιχούν αθροιστικά σε ποσοστό άνω του **60%** των αναφορών.

Σημαντική, επίσης, αύξηση παρατηρείται στις καταγγελίες για βασανιστήρια, από 1,5% πέρυσι σε 7,3% το 2024.

Συγκεκριμένα, οι θεματικές των υποθέσεων έχουν ως εξής:

Γράφημα 2. Θεματικές αναφορών

Κατά τη διάρκεια της περασμένης χρονιάς, ο Συνήγορος του Πολίτη, ως Ε.ΜΗ. ΔΙ.Π.Α., προχώρησε στην έκδοση πορισμάτων σε εκατόν τρεις **(103)** υποθέσεις. Εξ αυτών, δεκατρείς **(13)** αναπέμφθηκαν στη Διοίκηση για συμπλήρωση της έρευνας ως προς την πληρότητα της εξέτασης ή/και την αιτιολογία, σαράντα εννέα **(49)** ολοκληρώθηκαν με την επιφύλαξη παρατηρήσεων και επισημάνσεων σχετικά με ελλείψεις της πειθαρχικής διαδικασίας που οφείλουν να αντιμετωπιστούν στο μέλλον, είτε με παρατηρήσεις επί των αποφάσεων των πειθαρχικών οργάνων, είκοσι μία **(21)** αρχειοθετήθηκαν, παρ' όλο που ο πειθαρχικός έλεγχος κρίθηκε πλημμελής, είτε λόγω πρακτικών, πλέον, αδυναμιών για την περαιτέρω συλλογή αποδεικτικού υλικού προς συμπλήρωση του ελέγχου, είτε αδυναμίας ολοκλήρωσης της έρευνας. Σε δεκατέσσερις **(14)** υποθέσεις εκτιμήθηκε, ότι η έρευνα υπήρξε πλήρης και εμπεριστατωμένη, σε τρεις **(3)** μετά από τη σχετική μελέτη της δικογραφίας, κρίθηκε τελικά ότι δεν ενέπιπταν στην αρμοδιότητα του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α, σε δύο **(2)** υποθέσεις το πόρισμα αφορούσε την απόφαση αναστολής της πειθαρχικής διαδικασίας και σε μία **(1)** περίπτωση η υπόθεση αρχειοθετήθηκε, διότι δεν προσκομίσθηκαν τα απαραίτητα έγγραφα για την ολοκλήρωση της έρευνας. Στις ανωτέρω συμπεριλαμβάνονται και οκτώ **(8)** υποθέσεις, στις οποίες ο Συνήγορος του Πολίτη, έχοντας αναπέμψει τη σχετική υπόθεση στον αρμόδιο Υπουργό, προχώρησε στη συνέχεια στην αρχειοθέτησή τους, παρατηρώντας ότι στις περισσότερες από αυτές δεν είχε γίνει συμπλήρωση της έρευνας, ενώ, σε κάθε περίπτωση, δεν υπήρξε σύγκλιση με τις παρατηρήσεις του Εθνικού Μηχανισμού⁶.

Εντός του 2024 ο Συνήγορος του Πολίτη έκρινε επιβεβλημένη την διεξαγωγή ίδιας έρευνας για περιστατικό θανάτου κρατούμενου αλλοδαπού, την 21.09.2024, σε Α.Τ. της Αθήνας. Η έρευνα βρίσκεται στο στάδιο συλλογής και επεξεργασίας του αποδεικτικού υλικού⁷. Εντός του ίδιου έτους, ο Εθνικός Μηχανισμός ολοκλήρωσε την συλλογή και αξιολόγηση του αποδεικτικού υλικού στο πλαίσιο της ίδιας έρευνας που είχε εκκινήσει τον Νοέμβριο του 2023, σχετικά με το πολύνεκρο ναυάγιο με δεκάδες νεκρούς και εκατοντάδες αγνοούμενους μετανάστες ανοικτά της Πύλου τον Ιούνιο του 2023, και το πόρισμά του απεστάλη στον Υπουργό Ναυτιλίας και Νησιωτικής Πολιτικής και στην Εισαγγελία του Ναυτοδικείου Πειραιά⁸.

Στην συντριπτική τους πλειοψηφία (61,5%) οι διοικητικές εξετάσεις υποθέσεων που ανέπεμψε ο Μηχανισμός προς συμπλήρωση στις αρμόδιες υπηρεσίες, αφορούσαν σε περιστατικά προσβολής της σωματικής ακεραιότητας/υγείας, με τις υποθέσεις που αφορούσαν σε περιστατικά προσβολής της ζωής να ακολουθούν παρουσιάζοντας σημαντική αύξηση

6. Σχετικά με τις υποθέσεις που προωθήθηκαν στον αρμόδιο Υπουργό βλ. κεφάλαιο 4.2 της παρούσας έκθεσης.

7. Βλ. κεφάλαιο 4.1 της παρούσας έκθεσης.

8. ό.π.

(30,5%), υποθέσεις τις οποίες για αυτονόητους λόγους επέλεξε η Αρχή να αναδείξει στην παρούσα έκθεση σε ειδικό κεφάλαιο.

Τα εν λόγω ποσοστά σχετίζονται με την επικράτηση των αντίστοιχων αντικειμένων στο σύνολο των υποθέσεων που εισήλθαν στην Αρχή, απηχούν όμως και την εμμένουσα πλημμελή συγκέντρωση και αξιολόγηση των αποδεικτικών στοιχείων σε αυτές τις περιπτώσεις και κυρίως την πλημμελή αξιολόγηση των ιατρικών ευρημάτων, σε σχέση με τα καταγγελλόμενα αλλά και την κυρίαρχη απουσία βιντεοληπτικού υλικού στους χώρους κράτησης, σε συνδυασμό με τη μη εμπέδωση της αρχής της αντιστροφής του βάρους απόδειξης, το οποίο, σύμφωνα με τη νομολογία του Ε.Δ.Δ.Α., μεταφέρεται στις αρχές, όταν πρόκειται για άτομα που προσάγονται, συλλαμβάνονται, κρατούνται ή εν γένει βρίσκονται υπό τον έλεγχό τους⁹.

Στο ίδιο πλαίσιο, ανησυχητικές διαστάσεις προσλαμβάνει η **διαφαινόμενη εσφαλμένη αντίληψη των σωμάτων ασφαλείας για το περιεχόμενο του ιδιαίτερου νομικού καθήκοντος που έχουν να προστατεύουν την υγεία και τη ζωή προσώπων που βρίσκονται υπό τον έλεγχό τους**, ημεδαπών και αλλοδαπών και να αποτρέπουν κάθε προβλέψιμο κίνδυνο που μπορεί να επιφέρει βλάβες της υγείας ή την απώλεια ζωής¹⁰.

Ως προς τις κυρώσεις που προτάθηκαν συνολικά μέσω πορισμάτων Π.Δ.Ε. ή Ε.Δ.Ε., σε υποθέσεις που εισήλθαν για πρώτη φορά εντός του 2024 και σε υποθέσεις παλαιότερων ετών τις οποίες ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α επεξεργάστηκε εντός του έτους 2024, αυτές αφορούν στις ποινές της απόταξης **(10 υποθέσεις)**, αργίας με απόλυση **(9 υποθέσεις)** και επιβολής προστίμου **(8 υποθέσεις)**.

Αξίζει να σημειωθεί ότι από τις υποθέσεις που αφορούν τις προαναφερθείσες ποινές της απόταξης, πέντε **(5)** υποθέσεις αφορούν περιστατικά προσβολής γενετήσιας αξιοπρέπειας, γενετήσιας ελευθερίας, ενδοοικογενειακής βίας και απειλών κατά κατάχρηση ιδιότητας αλλά και προσβολή της ζωής γυναικών με πράξεις ή παραλείψεις αστυνομικών. Την ίδια στιγμή τα περιστατικά αστυνομικής αυθαιρεσίας με φερόμενα θύματα γυναίκες σημειώνουν σημαντική αύξηση που καταγράφεται στα πορίσματα που συνέταξε η Αρχή το 2024¹¹ αλλά και στον αριθμό των νέων υποθέσεων που εισήλθαν στην Αρχή το ίδιο έτος¹².

9. Αποφάσεις Ε.Δ.Δ.Α., μεταξύ άλλων Ζελλίλοφ κατά Ελλάδας, 24.05.2007, Μπέκος Κουτρόπουλος κατά Ελλάδας, 13.12.2005, Ακsoy κατά Τουρκίας, 18.12.1996: «Όταν κάποιος που βρίσκεται σε καλή κατάσταση υγείας, τίθεται υπό κράτηση ή υπό τον έλεγχο της αστυνομίας και στη συνέχεια διαπιστώνεται ότι φέρει σωματικές βλάβες, το κράτος είναι υποχρεωμένο να παράσχει λογική εξήγηση για τις αιτίες τραυματισμού, ελλείψει της οποίας σαφώς ανακύπτει θέμα του άρθρου 3 της Ε.Σ.Δ.Α.».

10. Βλ. κεφάλαια της παρούσας έκθεσης 3.1, 3.2 και 4.1.

11. Βλ. κεφάλαιο 5.2.3 της παρούσας έκθεσης.

12. Βλ. κεφάλαιο 3.1 της παρούσας έκθεσης.

Παρά το γεγονός ότι παρατηρείται αύξηση στον αριθμό των υποθέσεων στις οποίες προτείνεται η επιβολή ποινής σε σχέση με το 2023, και πάλι, **στη συντριπτική πλειοψηφία των διοικητικών εξετάσεων, προτείνεται η αρχειοθέτηση της υπόθεσης**. Ο Εθνικός Μηχανισμός επισημαίνει, ότι η ανάλογη με το παράπτωμα πειθαρχική κύρωση αποκαθιστά τη νομιμότητα στη λειτουργία της υπηρεσίας. Το ΕΔ.Δ.Α, μάλιστα, εμμένει μέσω της νομολογίας του στη θέση ότι η επίδειξη αυστηρότητας κατά τη μεταχείριση των πειθαρχικά ελεγχόμενων αστυνομικών, αποτελεί σημαντικό παράγοντα αποτροπής επανάληψης παρόμοιων συμπεριφορών στο μέλλον¹³.

Ο Συνήγορος επαναλαμβάνει, ότι υπό το πρίσμα της νομολογίας του Δικαστηρίου του Στρασβούργου, μια έρευνα κρίνεται αποτελεσματική όχι από το συγκεκριμένο αποτέλεσμα στο οποίο θα καταλήξει, αλλά από τη δυνατότητα να εξακριβώσει τις περιστάσεις υπό τις οποίες έλαβαν χώρα τα συμβάντα και να οδηγήσει στον εντοπισμό και τον κολασμό των υπαιτιών¹⁴.

Μέσα από την σύντομη ανάλυση που προηγήθηκε εξακολουθεί να αναδεικνύεται η σημαντική συμβολή ενός ανεξάρτητου και ως εκ τούτου αμερόληπτου Μηχανισμού ελέγχου, ο οποίος συμβάλλει στη διεξαγωγή ουσιαστικών και εμπειριστατωμένων διοικητικών ερευνών των περιστατικών αυθαιρεσίας που εμπίπτουν στην αρμοδιότητά του, με στόχο, μεταξύ άλλων, την ενίσχυση της εμπιστοσύνης των πολιτών και την άμβλυνση του αισθήματος της ατιμωρησίας.

Η ανάλυση των πλημμελειών που εντοπίστηκαν στις εσωτερικές έρευνες, τις οποίες επεξεργάστηκε ο Εθνικός Μηχανισμός μέσα στο 2024, τα βασικά συμπεράσματα που καταγράφονται, η αξιοποίηση των θεσμικών εργαλείων του Μηχανισμού, η αποτύπωση, σε ειδικό κεφάλαιο, του ανησυχητικού φαινομένου της προσβολής της ζωής κατά την δράση των σωμάτων ασφαλείας και η αξιολόγηση της πειθαρχικής διερεύνησης των οικείων υποθέσεων, οι σημαντικές για το μέλλον του πειθαρχικού ελέγχου νομοθετικές τροποποιήσεις που έλαβαν χώρα το 2024 στο πειθαρχικό δίκαιο των αστυνομικών και εμφανίζουν σημάδια οπισθοδρόμησης, παρά τα επιμέρους θετικά σημεία, άλλες νομοθετικές πρωτοβουλίες που ανελήφθησαν στις αρχές του 2025 καθώς και οι προτάσεις της Αρχής, φιλοξενούνται στις επόμενες ενότητες.

13. ΕΔΔΑ, μεταξύ άλλων, Σιδηρόπουλος και Παπακώστας κατά Ελλάδας, 25.4.2018.

14. ΕΔΔΑ Κωνσταντινόπουλος κατά Ελλάδας, 22.11.2018, Μακαράτζης κατά Ελλάδας, 20.12.2004, παρ.74: «Η έρευνα πρέπει κατ'αρχάς να μπορεί να οδηγήσει σε εξακρίβωση των περιστάσεων υπό τις οποίες έλαβε χώρα το συμβάν και κατά δεύτερο λόγο στον εντοπισμό και τον κολασμό των υπαιτιών. Δεν πρόκειται για υποχρέωση όσον αφορά το αποτέλεσμα, αλλά τα μέσα».

3. Εκτιμήσεις κατά το 2024

3.1. Γενικά Συμπεράσματα

Ο Συνήγορος, μετά από 8 χρόνια λειτουργίας ως Εθνικός Μηχανισμός Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας (εφεξής Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α.) έχει διαμορφώσει, στο πλαίσιο της εκ του νόμου αρμοδιότητάς του, μία συγκεκριμένη μεθοδολογία ελέγχου της πληρότητας και αρτιότητας των διοικητικών ερευνών που διενεργούν τα σώματα ασφαλείας, με τη συντριπτική πλειοψηφία αυτών να αφορούν την ΕΛ.ΑΣ, η οποία βασίζεται στο ισχύον εθνικό θεσμικό πλαίσιο και σε εδραιωμένους κανόνες της νομολογίας του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (εφεξής Ε.Δ.Δ.Α.) και των εθνικών δικαστηρίων. Αυτοί ακριβώς οι κανόνες, υποδεικνυόμενοι και από τις οικείες γνωμοδοτήσεις του Αρείου Πάγου, έχουν διαμορφώσει και τα στάδια της μεθοδολογίας του Συνηγόρου η οποία εκκινεί από την έρευνα σχετικά με την επαρκή συλλογή και ορθή αξιολόγηση του αποδεικτικού υλικού με στόχο ένα σαφές, και ιεραρχημένο σκεπτικό και αιτιολογημένο διατακτικό έκθεσης πορίσματος Π.Δ.Ε ή Ε.Δ.Ε. Παράλληλη είναι η οριζόντια έρευνα του Συνηγόρου για την διασφάλιση της αμεροληψίας, την τήρηση της αρχής της αυτοτέλειας της πειθαρχικής δίικης από την ποινική και την επαρκή διερεύνηση τυχόν ρατσιστικού κινήτρου και διακριτικής μεταχείρισης, όπως το περιεχόμενο των αρχών αυτών και των υποχρεώσεων των πειθαρχικών οργάνων εξειδικεύεται σχεδόν εξαντλητικά από την νομολογία του Ε.Δ.Δ.Α, ετησίως δε αναδεικνύεται στα οικεία κεφάλαια του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α μαζί με την εκ του νόμου υπόδειξη για την μη παραβίαση της υποχρέωσης αναστολής έκδοσης απόφασης από το σώματα ασφαλείας έως το πόρισμα του Συνηγόρου, η οποία ομοίως καταγράφεται στο οικείο κεφάλαιο των ετησίων εκθέσεων της Αρχής.

Προς την ίδια κατεύθυνση, ο Συνήγορος διατύπωσε το 2023¹⁵ και επαναφέρει με την παρούσα έκθεση, συγκεκριμένη νομοθετική πρόταση προκειμένου τα κριτήρια του Ε.Δ.Δ.Α. να περιληφθούν σε εγκύκλιο του Αρχηγείου της ΕΛ.ΑΣ. και τούτο προκειμένου ο εκάστοτε διενεργών αξιωματικός να έχει εκ προοιμίου στη διάθεσή του έναν - μη αποκλειστικό - κατάλογο ελάχιστων κριτηρίων που θα πρέπει να πληροί μια εσωτερική εξέταση.

Για την εξειδίκευση των κριτηρίων αυτών ο Συνήγορος έχει εκφράσει την πρόθεση συμβολής του με την ειδική επισήμανση ότι από τα πορίσματα που συνέταξε η Αρχή το 2024 συνάγεται το συμπέρασμα ότι δεν υπάρχει μία ενιαία πρακτική στον χώρο των σωμάτων ασφαλείας σχετικά με την αναζήτηση και αξιολόγηση του αποδεικτικού υλικού στο πλαίσιο διενέργειας των διοικητικών εξετάσεων και οι σχετικές πρωτοβουλίες επαφίνται στην προσωπική αντίληψη για την ποιότητα και το εύρος του διερευνητικού καθήκοντος του εκάστοτε διενεργούντος την διοικητική εξέταση. Επαναλαμβάνεται, ωστόσο, με την παρούσα έκθεση ότι μία εγκύκλιος δεν είναι αρκετή όταν δεν συνοδεύεται από

15. Ετήσια Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α 2023, σελ. 169.

έναν στρατηγικό σχεδιασμό και από την ανάληψη ουσιαστικών και μακροπρόθεσμων πρωτοβουλιών και μεταρρυθμίσεων, ικανών να επιτύχουν την ισορροπία μεταξύ προστασίας ανθρωπίνων δικαιωμάτων και ασφάλειας των πολιτών σταθμίζοντας και τις προκλήσεις για την δημόσια τάξη και ασφάλεια¹⁶.

Αποτιμώντας θετικές πρωτοβουλίες που φιλοδοξούν να διασφαλίσουν την εμπεριστατωμένη και την εξ αυτού του λόγου, επί της αρχής, αμερόληπτη κρίση των διενεργούντων τις έρευνες, στην θετική κατεύθυνση κινείται η συγκέντρωση αρμοδιότητας για τις πειθαρχικές υποθέσεις στην Διεύθυνση Δεοντολογίας και Εσωτερικού Ελέγχου του Αρχηγείου, σύμφωνα με το άρ. 13 του Ν. 5187/2025. Η πρωτοβουλία αυτή φαίνεται να συνάδει με το πνεύμα πάγιας πρότασης του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α¹⁷ προς εξειδίκευση του προσωπικού για την αντιμετώπιση των προβλημάτων που εντοπίζει στις διενεργούμενες διοικητικές έρευνες της ΕΛ.ΑΣ.

Σημειώνεται, ότι από το σύνολο των εκατόν τριών (103) πορισμάτων που συνέταξε η Αρχή το 2024 μόλις σε τριάντα (30) περίπου περιπτώσεις έχει ακολουθηθεί η διοικητική διαδικασία της Ε.Δ.Ε εκ των οποίων ικανός αριθμός αφορά περιπτώσεις χρήσης όπλου με απειλή, συνήθως κατά κατάχρηση ιδιότητας, για εκφοβιστικό ή άσκοπο πυροβολισμό ή πυροβολισμό ακινητοποίησης και, κατ' επέκταση, η διενέργεια Ε.Δ.Ε. ήταν υποχρεωτική¹⁸, όπως και η αναφορά στις δικαστικές αρχές¹⁹. Οι υπόλοιπες υποθέσεις αφορούν περιπτώσεις θανάτων και φερόμενων αυτοχειριών πολιτών, κρατούμενων ή μη, με ή χωρίς χρήση όπλου και περιστατικά για τα οποία έχει ασκηθεί ποινική δίωξη ή ασκείται στην πορεία, με αποτέλεσμα η Ε.Δ.Ε να είναι μονόδρομος²⁰.

Ωστόσο, ακόμη και η επιλογή της Ε.Δ.Ε. εξακολουθεί να μην διασφαλίζει την αρτιότητα της διοικητικής έρευνας. Από το σύνολο των δέκα τριών (13) πορισμάτων της Αρχής που σχετίζονται με την αναπομπή εκθέσεων πορισμάτων της ΕΛ.ΑΣ. λόγω πλημμελειών, μέρος αυτών αφορούν Ε.Δ.Ε (Φ. 306749, Φ. 297188, Φ. 347364, Φ. 303839, Φ. 352415, Φ. 349248) ενώ σε μία περίπτω-

16. Ετήσια Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α 2023, σελ. 29 και σελ. 36-37.

17. Αποτέλεσε στο παρελθόν σταθερή πρόταση του Συνηγόρου, αντί της διάχυτης χρέωσης των ΠΔΕ σε αξιωματικούς αστυνομικών διευθύνσεων ανά τη χώρα, να εξετασθεί η ανάληψη κανονιστικής πρωτοβουλίας προς ανάθεσή τους σε εξειδικευμένα στελέχη της Υποδιεύθυνσης Διοικητικών Εξετάσεων της οικείας Γενικής Περιφερειακής Αστυνομικής Διεύθυνσης (Γ.Ε.Π.Α.Δ.) με ενίσχυση του προσωπικού τους.

18. Η υπ' αριθ. 7100/14/4-Θ' από 25.01.2008 εγκύκλιος διαταγή του Αρχηγού της Ελληνικής Αστυνομίας, η οποία εκδόθηκε σε συμμόρφωση με τη νομολογία του Ε.Δ.Δ.Α., μετά από καταδικαστική απόφαση σε βάρος της χώρας, προβλέπει, μεταξύ άλλων, ότι: «σε κάθε περίπτωση χρήσης πυροβόλου όπλου από αστυνομικό, στο πλαίσιο της αστυνομικής του δράσης (πυροβολισμό εκφοβιστικό, κατά πραγμάτων, ακινητοποίησης και εξουδετέρωσης, σύμφωνα με το άρθρο 1 περ. δ' του Ν. 3169/2003) να διενεργείται Ε.Δ.Ε.».

19. Άρ. 3 παρ. 10 Ν. 3169/200.

20. Άρ. 26 και 49 Π.Δ.120/2008.

ση Π.Δ.Ε για πράξεις βασανιστηρίων, η αναπομπή έγινε μετά τη δεύτερη συμπλήρωση της διοικητικής έρευνας, υπόθεση που ανέπεμψε για τρίτη φορά ο Συνήγορος στην ΕΛ.ΑΣ (Φ. 299478). Από το σύνολο των τριάντα τεσσάρων (34) υποθέσεων που η Αρχή ανέπεμψε προς συμπλήρωση το 2024 ή ενέμεινε στον πλημμελή διοικητικό έλεγχο κατά την αρχειοθέτηση της υπόθεσης, σε συγκεκριμένες υποθέσεις οι πλημμέλειες εμμένουν παρά την πέραν της μίας συμπλήρωσης του πορίσματος Π.Δ.Ε ή Ε.Δ.Ε με πρωτοβουλία της ΕΛ.ΑΣ ή κατόπιν πορίσματος του Συνηγόρου του Πολίτη²¹.

Το γεγονός, ότι εν θέματι πλημμέλειες εμμένουν ακόμη και μετά από την πρώτη ή και την δεύτερη συμπλήρωση των διοικητικών εξετάσεων μετά από σχετικά πορίσματα του Συνηγόρου φαίνεται κατά περίπτωση να ισοδυναμεί με άκριτη ταύτιση με τους ισχυρισμούς που προβάλλουν οι εμπλεκόμενοι αστυνομικοί, ευθεία άρνηση των πραγματικών περιστατικών ακόμη και όπως αυτά προβάλλονται από εισαγγελικές ή δικαστικές αρχές (Φ. 282183, Φ. 323123) και άρνηση απόδοσης ευθυνών.

Όπως επεσήμανε ο Συνήγορος στα σχόλια και τις παρατηρήσεις του επί του Ν. 5187/2025, κατά το στάδιο της νομοθετικής επεξεργασίας²², η εξειδίκευση του προσωπικού της ΕΛ.ΑΣ. δεν αποτελεί αυτοσκοπό, αλλά συμβάλλει στην εξοικείωση και οριζόντια εφαρμογή των κριτηρίων της νομολογίας του Ε.Δ.Δ.Α και των εθνικών δικαστηρίων. Η θετική αυτή πρωτοβουλία της συγκέντρωσης της διενέργειας και ελέγχου των πειθαρχικών υποθέσεων σε διεύθυνση του Αρχηγείου, τελεί υπό την εύλογη διττή προϋπόθεση, αφενός της ενίσχυσής της με εξειδικευμένο και έμπειρο προσωπικό, και αφετέρου της αποσαφήνισης ενός συνεκτικού πλαισίου συνεργασίας με τις Γενικές Περιφερειακές Αστυνομικές Διευθύνσεις (ΓΕ.Π.Α.Δ.) και τις Διευθύνσεις Αστυνομίας κατά την άσκηση της αρμοδιότητάς τους προς διαταγή και ανάθεση έρευνας.

Προς την ίδια κατεύθυνση, ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α δεν αποσύρεται από τις υπαγορεύσεις του, υποδεικνύοντας σταθερά την αναβάθμιση, κατά περίπτωση, της ελεγκτικής διαδικασίας σε Ε.Δ.Ε. λόγω της βαρύτητας των καταγγελιών²³, που άπτονταν σοβαρών παραβιάσεων του άρ. 3 της Ε.Σ.Δ.Α., υπόδειξη

21. Ενδεικτικά: Φ. 290929, 295453, Φ. 293292, Φ. 292982, Φ. 302214 υπόθεση που αφορά το Λιμενικό Σώμα, Φ. 270704, Φ. 258681, Φ. 299498, Φ. 349248, Φ. 307323, Φ. 282183, Φ. 309065, Φ. 306749 συσχετιζόμενη με Φ. 309806.

22. Σχόλια και παρατηρήσεις του Συνηγόρου του Πολίτη επί του νομοσχεδίου «Αναδιοργάνωση της δομής της Ελληνικής Αστυνομίας και αναβάθμιση της εκπαίδευσης του ένστολου προσωπικού της - Εξσυγχρονισμός του θεσμού της ηλεκτρονικής επιτήρησης υπόδικων, κατὰ δίκων και κρατούμενων σε άδεια - Ρύθμιση θεμάτων κρατούμενων σε σωφρονιστικά καταστήματα και άλλες διατάξεις». <https://www.synigoros.gr/el/category/grafeio-typoy-and-epikoinwnias/post/parathrhseis-ornomosxedio-ypro-po-anadiorganwsh-elas>

23. Και τούτο ιδίως όταν υφίστανται ισχυρά αποδεικτικά στοιχεία όπως ιατρικές/ιατροδικαστικές γνωματεύσεις και εκθέσεις, καταθέσεις αυτοπτών μαρτύρων, βιντεοληπτικό υλικό κ.ο.κ. ισοδυναμεί στην ουσία με απαξίωσή τους από τα πειθαρχικά όργανα, αφού δεν αναγνωρίζονται

η οποία ενίοτε γίνεται δεκτή (**Φ. 270705**). Μια τέτοια εξέλιξη ωστόσο δεν είναι συνήθης καθώς, ενδεικτικά, οι αρχές δεν έπραξαν το ίδιο σε περίπτωση βαρύνουσας κακομεταχείρισης και προσβολής της προσωπικής ελευθερίας νεαρού άνδρα παρά τις πλέον της μίας συμπληρώσεις του πειθαρχικού ελέγχου όπου η αναβάθμιση εν τέλει έλαβε χώρα λόγω επέκτασης του ποινικού κατηγορητηρίου (**Φ. 270704**)²⁴ και δεν το πράττουν και σε άλλες περιπτώσεις σοβαρών καταγγελιών κακομεταχείρισης παρότι υπάρχουν ιατρικές γνωματεύσεις (**Φ. 299478**).

Την ίδια στιγμή, νομοθετικές πρωτοβουλίες που ανελήφθησαν εντός του 2024²⁵, διευρύνουν το πεδίο αυστηρότερης τιμωρίας για τους εμπλεκόμενους αστυνομικούς και επήλθαν με τις τροποποιήσεις που επέφερε το Π.Δ. 61/2024 στο πειθαρχικό δίκαιο των αστυνομικών με κάποιες να αποτελούν πρόταση του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α προηγούμενων ετών²⁶. Το γεγονός αυτό μαρτυρά, αναμφίβολα, μια διάθεση της πολιτικής ηγεσίας της ΕΛ.ΑΣ. για την αντιμετώπιση των φαινομένων αστυνομικής αυθαιρεσίας και την διάρρηξη των ισχυρών δεσμών μιας στρεβλής συναδελφικής αλληλεγγύης²⁷.

Ομοίως θετική κρίνεται η νέα διάταξη του άρ. 48 παρ. 2 εδ. γ' του π.δ. 120/2008. Το γράμμα της νέας διάταξης είναι επί της αρχής σύμφωνο με τη νομολογία του Ε.Δ.Δ.Α και τις σταθερές υποδείξεις του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α²⁸ αφού ο Συνήγορος υπενθυμίζει σταθερά ότι το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο, σε σχέση με το τεκμήριο αθωότητας που προβλέπεται στο άρ. 6 παρ. 2 της Ε.Σ.Δ.Α, υποδεικνύει ότι «Σε πειθαρχικές ή διοικητικές διαδικασίες οι οποίες είναι συναφείς με προηγηθείσες ποινικές δίκες, το τεκμήριο αθωότητας δεν θα προσβληθεί απαραίτητα εάν το πειθαρχικό όργανο ή το διοικητικό δικαστήριο καταλήξει σε διαφορετικό συμπέρασμα με την ετυμηγορία του ποινικού δικαστηρίου. Αυτό μπορεί να υφίσταται διαφορετικής φύσης ευθύνη σε μια διαδικασία, η οποία είναι δυνατόν να εκπορεύεται ταυτόχρονα από τα ίδια πραγματικά περιστατικά, καθώς σκοπός των προϋποθέσεων της διάταξης του Άρθρου 6 παρ. 2 της Σύμβασης δεν είναι να εμποδίσει τα αρμόδια πειθαρχικά όργανα από την επιβολή κυρώσεων σε έναν δημόσιο υπάλληλο, εφόσον το πειθαρχικό όργανο περιορι-

ως σαφείς ενδείξεις, η συνδρομή των οποίων θα οδηγούσε αυτονόητα στη διεξαγωγή Ε.Δ.Ε., σύμφωνα με τη διάταξη της παρ. 1 του άρ. 26 του Π.Δ. 120/2008.

24. Σημειώνεται ότι στην εν θέματι υπόθεση, σε μεταγενέστερο χρόνο η αρμόδια Εισαγγελία της Υπηρεσίας Εσωτερικών Υποθέσεων άσκησε ποινική δίωξη για «βασανιστήρια κατά συναυτουργία» σε βάρος του επικεφαλής της διμοιρίας. Ακολούθως, η Γενική Αστυνομική Δ/νση Αττικής διέταξε Ε.Δ.Ε η οποία απεστάλη στην Αρχή σχηματίζοντας την υπόθεση **Φ. 361611**.

25. Βλ. κεφάλαιο 8. της παρούσας έκθεσης.

26. Όπως η επέκταση του διοικητικού μέτρου της υποχρεωτικής διαθεσιμότητας κι η μετατροπή των ποινών σε χρηματικό πρόστιμο στην περίπτωση αποστράτων, βλ. όπ. π.

27. Ετήσια Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α 2023, σελ. 28.

28. Βλ. αναλυτικά κεφάλαιο 5.2.1 της παρούσας έκθεσης.

στεί στην αξιολόγηση του αντικτύπου των φερόμενων πράξεων στο καθήκον και την υποχρέωση για ακεραιότητα που βαρύνει τον υπάλληλο....»²⁹.

Ωστόσο, σε έτερη τροποποίηση που επήλθε στο ίδιο άρθρο, διευρύνεται η δυνατότητα αναστολής της πειθαρχικής διαδικασίας ήδη από το στάδιο της ποινικής προκαταρκτικής διαδικασίας³⁰, πρακτική που επισημαίνει σταθερά ως πλημμελή ο Συνήγορος³¹. Η εξέλιξη αυτή, δύναται να προσδώσει στην αναστολή της πειθαρχικής διαδικασίας την συνθήκη της κανονικότητας και σε κάθε περίπτωση **επιβεβαιώνει την εδραίωση μίας συμβιωτικής σχέσης της πειθαρχικής με την ποινική διαδικασία, παρά τον δεδηλωμένο πολλαπλώς διαφορετικό σκοπό των δύο διαδικασιών, σε μία τροχιά οπισθοδρόμησης του πειθαρχικού ελέγχου** λησμονώντας ότι «...η πειθαρχική διαδικασία κινείται υποχρεωτικά από τη διοίκηση στις υπό νόμου προβλεπόμενες περιπτώσεις και σκοπό έχει την εξασφάλιση της εύρυθμης λειτουργίας των υπηρεσιών, την τήρηση της αρχής της νομιμότητας και την προάσπιση του Δημοσίου συμφέροντος....»³².

Ενισχυτική μίας επισφαλούς κατάστασης για την ποιότητα και την τύχη των διοικητικών ερευνών είναι και η παράγραφος που προστέθηκε στο άρ. 33 του Π.Δ. 120/2008, σύμφωνα με την οποία στις διοικητικές εξετάσεις, στις οποίες έχει ενσωματωθεί ποινική δικογραφία από την Υπηρεσία Εσωτερικών Υποθέσεων Σωμάτων Ασφάλειας ή άλλη ανακριτική αρχή, εξετάζονται συμπληρωματικά μόνο οι μάρτυρες που κρίνεται απολύτως αναγκαίο για τη συμπλήρωση του αποδεικτικού υλικού της πειθαρχικής δικογραφίας και ιδίως οι καταγγέλλοντες ή οι παθόντες. Πρόκειται για νομοθετική αποτύπωση πρακτικής των διενεργούντων τις έρευνες που εντόπισε ο Συνήγορος και επεσήμανε ως πλημμελή σε υπόθεση θανάσιμου τραυματισμού αλλοδαπού από πυροβολισμό αστυνομικού (Φ. 335561)³³.

Η παραβίαση της αρχής της αυτοτέλει της πειθαρχικής από την ποινική δίκη παρουσιάζει και το 2024³⁴ μια συστημική εικόνα, όπως αυτή έχει αποτυπωθεί σε όλες τις προηγούμενες εκθέσεις του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. και αποτελεί σταθερά μία από τις δομικές πλημμέλειες του διοικητικού ελέγχου, κινούμενη σε αντίθετη κατεύθυνση από τις υποδείξεις της νομολογίας του Ε.Δ.Δ.Α³⁵,

29. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α Moullet κατά Γαλλίας, άρ. αιτ. 27521/04, Σταυρόπουλος κατά Ελλάδος, 27.09.2007, Vanjak κατά Κροατίας, 11.02.2003 και Hrdalo κατά Κροατίας, 27.09.2011.

30. Άρ. 48 παρ. 3 όπως ισχύει.

31. Για το έτος 2024 Φ. 310202, Φ. 259975, Φ. 299877 συσχετιζόμενη με Φ. 307545.

32. Ν.Σ.Κ. Γνωμ. 372/2009.

33. Ετήσια Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. 2023, σελ. 94-95 και 139-140.

34. Βλ αναλυτικά κεφ. 5.2.1 της παρούσας έκθεσης.

35. ό.π. υποσημείωση 29.

τις σχετικές νομοθετικές διατάξεις³⁶, τις κατευθύνσεις της εθνικής νομολογίας³⁷ και τις σταθερές επισημάνσεις του Συνηγόρου.

Παρά το γεγονός ότι κάποιες εκ των τροποποιήσεων του Π.Δ. 61/2024 αποτέλεσαν όπως ειπώθηκε προτάσεις του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α, ο Συνήγορος ουδέποτε εκλήθη από τις αρμόδιες αρχές προκειμένου να εισφέρει στην συζήτηση για την τροποποίηση του Π.Δ. 120/2008 παρά το γεγονός ότι στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων του έχει ενσκήψει στο πεδίο διατυπώνοντας συγκεκριμένες προτάσεις για την βελτίωση της ποιότητας του πειθαρχικού ελέγχου. Άλλωστε, λόγω της παρατηρηθείσας ευρείας χρήσης της δυνατότητας αναστολής της πειθαρχικής διαδικασίας, η Ανεξάρτητη Αρχή ήταν ο εμπνευστής της κομβικής σημασίας διάταξης που εξειδίκευσε το περιεχόμενο της αναστολής θέτοντας ασφαλιστικές δικλίδες που αποτυπώθηκαν στο άρ. 1 παρ. 3 του Π.Δ. 111/2019, το οποίο αντικατέστησε το πρώτο εδάφιο του άρ. 48 παρ. 3 του Π.Δ. 120/2008, οι οποίες εν τέλει ανατρέπονται με το Π.Δ 61/2024.

Σε κάθε περίπτωση προς την κατεύθυνση της σταθερής υπόδειξης του Συνηγόρου, ως ελάχιστο εχέγγυο αμεροληψίας, ότι όλες οι διοικητικές εξετάσεις, και όχι μόνο όσες ήδη προβλέπονται στον νόμο, θα πρέπει να ανατίθενται σε άλλη Διεύθυνση από αυτήν που υπηρετούν οι εμπλεκόμενοι αστυνομικοί³⁸, κινείται η πρόσφατη προσθήκη εδαφίου στην παρ. 2 του άρ. 24 και στην παρ. 4 του άρ. 26 του Π.Δ 120/2008, όπου προβλέπεται ότι οι Π.Δ.Ε. και οι Ε.Δ.Ε ανατίθενται σε Αξιωματικό που δεν έχει διοικητική εξάρτηση με τους ελεγχόμενους αστυνομικούς, εάν αφορά σε χρήση όπλου κατά την εκτέλεση των καθηκόντων τους ή σε εν γένει αιτιάσεις για κακομεταχείριση, κακοποίηση, ρατσιστική ή άλλη ακραία συμπεριφορά σε βάρος πολιτών³⁹.

Σε ένα τέτοιο πλαίσιο ο Συνήγορος επαναλαμβάνει ότι η αμεροληψία στην πράξη ενεργοποιείται όταν ο διοικητικός έλεγχος συνοδεύεται από ειδική και εμπειριστατωμένη αιτιολογία, συνθήκη η οποία σε πρακτικό επίπεδο παραπέμπει αρχικώς σε ενέργειες έγκαιρης και αποτελεσματικής αναζήτησης αποδεικτικού υλικού και ακολούθως σε ενέργειες ορθής αξιολόγησης του υλικού, αποτυπωμένες σε ένα σαφές, ιεραρχημένο σκεπτικό, με σωστό αποδεικτικό διαλογισμό που καταλήγει σε μια κατανοητή εξήγηση της τελικής θέσης του πειθαρχικού οργάνου⁴⁰. Συνεπώς, η τελική θέση του πειθαρχικού οργάνου

36. Άρ. 48 Π.Δ. 120/2008.

37. Ολ.ΣτΕ 4662/2012.

38. Και τούτο διότι η τυπική εξασφάλιση μιας απόστασης ασφαλείας, είναι προϋπόθεση λογοδοσίας, εχέγγυο αμερόληπτης έρευνας και δίκαιης κρίσης και εν τέλει αποτελεί δείγμα υπέρ της θεσμικής διαφάνειας και κυρίως σε περιπτώσεις που διενεργείται Ε.Δ.Ε για σοβαρά περιστατικά.

39. άρ. 1, παρ 15 και 17 του ΠΔ 61/2024.

40. Ετήσια Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α 2021, σελ. 137-139 και 2023, σελ. 89-92.

δεν μπορεί να περιορίζεται στην επανάληψη στερεοτυπικών εκφράσεων, αναπαράγοντας μηχανικά το γράμμα του νόμου⁴¹ ούτε να στηρίζεται σε αντιφατικά στοιχεία⁴² ή άλλα στοιχεία που δεν αποτελούν αντικείμενο πειθαρχικού ελέγχου.

Πέραν δηλαδή της τυπικής εξασφάλισης της αμεροληψίας, ο Συνήγορος παρατηρεί, ότι μια σειρά επιλογών και συστηματικών πρακτικών στις διοικητικές έρευνες είναι ικανές να άρουν κάθε τυπικό εχέγγυο θεσμικής διαφάνειας και να καλλιεργήσουν εύλογες υπόνοιες για μεροληπτική στάση στην πράξη.

Χαρακτηριστικοί δείκτες μεροληπτικής στάσης παρατηρείται ότι εξακολουθούν να διατρέχουν πολλά στάδια των διοικητικών ερευνών με κάποιους εξ αυτών να είθισται να ενδύονται τον μανδύα διαφόρων συλλογιστικών αφηγημάτων και ελλειπτικής άσκησης του διερευνητικού καθήκοντος ως προς την αποδεικτική διαδικασία όπως⁴³: απουσία, συνολικά ή εν μέρει, αυτοπτών και άλλων ιδιωτών μαρτύρων κατά την διενέργεια των διοικητικών ερευνών, παράλειψη αναζήτησης και ανεύρεσης μαρτύρων σε υποθέσεις που γίνεται ρητή αναφορά στη παρουσία τους, απουσία συγκριτικής, συνδυαστικής ανάγνωσης των καταθέσεων, ισχυρή παραβίαση της αρχής των ίσων αποστάσεων κατά την αξιολόγηση καταθέσεων εμπλεκομένων αστυνομικών, καταγγελλόντων και μαρτύρων, 'προσωπικές, «ενδόμυχες» πεποιθήσεις, λογικά άλματα και έωλα επιχειρήματα των διενεργούντων, αντιφατικές αιτιολογίες, πρακτικές που υποκρύπτουν τα εδραιωμένα αντανakλαστικά των αρχών για την αντιμετάθεση του υποκειμένου του ελέγχου κατά τη διάρκεια της πειθαρχικής διαδικασίας και μάλιστα σε σοβαρές υποθέσεις κακομεταχείρισης ενίοτε ιδιαίτερα μεγάλης ηθικής απαξίας που αφορούν ευάλωτες ομάδες⁴⁴, περιπτώσεις αδυναμίας εντοπισμού των φερόμενων δραστών, έντονη απουσία οπτικοακουστικού υλικού, απουσία βιντεοληπτικού υλικού σε υποθέσεις κρατουμένων και πολιτών υπό τον γενικότερο έλεγχο των αρχών, απουσία ιατροδικαστικών εκθέσεων και πιστοποιητικών και πρωτίστως ηχηρή πλημμελής αξιολόγηση αυτών όταν υπάρχουν, απουσία διερεύνησης του ρατσιστικού κινήτρου και διακριτικής μεταχείρισης στην συντριπτική πλειοψηφία των υποθέσεων που αφορούν ευάλωτες και άλλες ομάδες πολιτών.

41. ΣτΕ 2584/2001.

42. ΣτΕΟΛ3158/1976.

43. Βλ αναλυτικά κεφάλαιο 5.1 της παρούσας έκθεσης.

44. Ενδεικτικά: **Φ. 320725** ενδοοικογενειακή βία από αστυνομικό, **Φ. 300697** υπόθεση ελέγχου για βεβαίωση μετακίνησης, προσαγωγής και τελικά θέσης σε προστατευτική φύλαξη γυναίκας σε ΑΤ της Θεσσαλονίκης, **Φ. 282183** βασανιστήρια και θάνατος ημεδαπού νεαρού, **Φ. 349248** φερόμενη αυτοχειρία ημεδαπού χρήση ναρκωτικών ουσιών σε ΑΤ, **Φ. 299877** ξυλοδαρμός αλλοδαπής γυναίκας κατά τη διάρκεια προανάκρισης σε Τ.Α. της Βόρειας Ελλάδας.

Η διαφαινόμενη δυστοκία ως προς την διασφάλιση της αμεροληψίας παρατηρήθηκε σε υπόθεση όπου ο Συνήγορος επανέλαβε⁴⁵ ότι τυχόν πλημμέλειες κατά τη διεξαγωγή της έρευνας ή την αξιολόγηση του αποδεικτικού υλικού από τον συντάκτη της έκθεσης πορίσματος δεν είναι δυνατόν να θεραπευθούν μέσω αιτιολογίας που δίνεται στο πλαίσιο απόφασης του πειθαρχικού οργάνου σε δεύτερο δηλαδή χρόνο και μετά το πέρας της διοικητικής εξέτασης. Πρόκειται, μάλιστα, για υπόθεση που ο Συνήγορος είχε αποστείλει στον αρμόδιο Υπουργό, λόγω μη αιτιολογημένης απόκλισης από το πόρισμα του Συνηγόρου και εν τέλει αρχειοθέτησε το 2024, λόγω μη ανταπόκρισης⁴⁶ (Φ. 267199). Στην ίδια κατεύθυνση, ενστάσεις διατύπωσε ο Συνήγορος και σε σχετικό έγγραφό του με το οποίο ολοκλήρωσε τη διαδικασία διερεύνηση υπόθεσης σχετικά με περιστατικό άσκησης βίας κατά τη διάρκεια χειροπέδησης και σύλληψης βαριά τραυματισθέντος νεαρού άνδρα, ο οποίος άμεσα απεβίωσε, στην περιοχή της Αθήνας το 2018⁴⁷ (Φ. 253186). Στην εν θέματι υπόθεση ο Συνήγορος παρατήρησε, μεταξύ άλλων, ότι ενώ ο διενεργών την Ε.Δ.Ε. προτείνει την ποινή της απόταξης για τους εμπλεκόμενους αστυνομικούς, η πειθαρχική απόφαση τους απαλλάσσει, αξιολογώντας επί της ουσίας διαφορετικά τα ίδια πραγματικά περιστατικά, σε σύμπνοια με την αντίστοιχη ποινική απόφαση.

Όπως έχει ήδη επισημάνει ο Συνήγορος, τέτοιες εξελίξεις ενέχουν τον κίνδυνο να χαρακτηριστούν, ότι υπηρετούν και συγκεκριμένη σκοπιμότητα, και πάντως υπονομεύουν την προηγηθείσα διοικητική έρευνα και την αξιοπιστία της συνολικής διαδικασίας, χωρίς πειστική αιτιολογία, ενώ δεν περνά απαρατήρητη και η εν δυνάμει υπονόμευση του θεσμικού ρόλου του Συνηγόρου⁴⁸, φαινόμενο που καταγράφει και στην παρούσα έκθεσή του με την υπόμνηση ότι δεν διαθέτει θεσμικά εργαλεία, προκειμένου να συνδράμει σε αυτό το στάδιο της πειθαρχικής διαδικασίας.

Ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α διακρίνει την εμμένουσα απουσία βιντεοληπτικού υλικού από τους χώρους κράτησης⁴⁹. Οι συστηματικές πλημμελείς πρακτικές ως προς την διασφάλιση και την αξιοποίηση του οπτικοακουστικού υλικού στην αποδεικτική διαδικασία φαίνεται να υποδεικνύουν το έλλειμμα και σε κεντρικό επίπεδο κουλτούρας και αντίστοιχης βούλησης, έλλειμμα που συνοψίζεται στην απουσία αποφασιστικής δράσης της κεντρικής διοίκησης για την, μεταξύ άλλων, υποχρεωτική εγκατάσταση καμερών σε όλους τους χώρους κράτησης, όπως σταθερά υποδεικνύει ο Συνήγορος σε όλες τις Ετήσιες Εκθέσεις του και

45. Ειδική Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. 2022, σελ. 117 και κεφάλαιο 5.2.2 της παρούσας έκθεσης.

46. Βλ. κεφάλαιο 4.2 της παρούσας έκθεσης.

47. Για την υπόθεση βλ. κεφάλαιο 5.2.1 της παρούσας έκθεσης.

48. Ετήσια Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. 2023, σελ. 26.

49. Βλ. κεφάλαιο 5.1.2 της παρούσας έκθεσης.

επαναφέρει με την παρούσα αλλά και για την σταθερή συντήρησή τους, ώστε να διασφαλίζεται η απρόσκοπτη λειτουργία τους.

Η διασφάλιση οπτικοακουστικού υλικού καθίσταται επιτακτική στους χώρους αυτούς όπου υπάρχει κατά τεκμήριο απολύτως περιορισμένη θέαση των γεγονότων, σε αντιδιαστολή με την εκθετική αύξηση της βιντεοσκόπησης της δημόσιας αστυνομικής δράσης από πολίτες. Στους χώρους αυτούς ελλοχεύει και ο κίνδυνος, λόγω της περιορισμένης θέασης, ταχύτατης επώασης των δυσμενών συνεπειών της εξουσιαστικής σχέσης που αναπτύσσεται και ενίοτε μετουσιώνεται σε διάθεση επίδειξής της, με επίμεμπτες ενέργειες μικρής ή μεγάλης πειθαρχικής και ποινικής απαξίας, που φαίνεται να εκκινεί, πρωτίστως, από μία ψευδεπίγραφη αίσθηση υπεροχής, η οποία δεν διερευνάται και δεν τιμωρείται, παρά τον θεμελιώδη κανόνα της αντιστροφής του βάρους απόδειξης στις περιπτώσεις αυτές.

Στην ίδια κατεύθυνση η Ανεξάρτητη Αρχή εμμένει στην λειτουργία του φορητού συστήματος επιτήρησης και στην χωρίς χρονικό και χωρικό περιορισμό, ενεργοποίηση του Π.Δ. 75/2020⁵⁰, το οποίο εξασφαλίζει το απαραίτητο νομικό πλαίσιο για την καταγραφή εικόνας και ήχου από την ΕΛ.ΑΣ. και το Λιμενικό Σώμα σε, μεταξύ άλλων, δημόσιες συναθροίσεις, προβλέποντας και τη χρήση φορητών, ενσωματωμένων στις στολές, καμερών, θωρακίζοντας τη διαφάνεια, τη λογοδοσία και την αξιοπιστία της δημόσιας προληπτικής και κατασταλτικής δράσης, συνθήκη που εισφέρει στην προστασία των πολιτών αλλά και των υπαλλήλων. Ωστόσο, ο Συνήγορος επιβεβαιώνει και το 2024 την ταυτοτική δυσφορία⁵¹ των αρχών για την βιντεοσκόπηση τη δράσης τους, στο οικείο κεφάλαιο της παρούσας έκθεσης.

Ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α ξεχωρίζει επίσης υποθέσεις που συγκεντρώνουν πολλαπλές πλημμέλειες, ωστόσο η ανεύρεση της αλήθειας και η απονομή δικαιοσύνης παραμένουν μετέωρες παρά το ότι θα περίμενε κανείς ακριβώς το αντίθετο λόγω της κρισιμότητας των υποθέσεων και της τρωθείσης αξιοπιστίας των σωμάτων ασφαλείας εξ αυτού του λόγου. Σε αυτές τις υποθέσεις η αστυνομική δράση επί της ουσίας δεν διερευνάται και την ίδια στιγμή αποκαλύπτεται μια ισχυρή αντίσταση των διενεργούντων που ενίοτε ισοδυναμεί με άρνηση εκπλήρωσης του διερευνητικού καθήκοντος σε σοβαρά περιστατικά προσβολής της σωματικής ακεραιότητας, της προσωπικής ελευθερίας ή της ζωής (Ενδεικτικά : Φ. 270704⁵², Φ. 282183, Φ. 299877 συσχετιζόμενη με Φ. 307545, Φ. 308906 συσχετιζόμενη με Φ. 306749) ακόμη και με άρνηση των ιδίων των

50. Ετήσια Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α 2023, σελ. 109 και ΕΛ.ΑΣ Φορητά Συστήματα επιτήρησης, Στατιστικά αποφάσεων.

51. Ετήσια Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α 2023, σελ. 53-54.

52. Βλ. υποσημείωση 23.

πραγματικών περιστατικών (Φ. 282183)⁵³.

Την ανωτέρω εικόνα συμπληρώνει ο αριθμός των δέκα τριών (13) πορισμάτων που ανέπεμψε η Αρχή για συμπλήρωση στην ΕΛ.ΑΣ. και των εβδομήντα (70) υποθέσεων την διερεύνηση των οποίων ο Συνήγορος ολοκλήρωσε διατυπώνοντας παρατηρήσεις και επιφυλάξεις ή διαπιστώνοντας ότι ο πλημμελής πειθαρχικός έλεγχος εμμένει, επί συνόλου εκατόν τριών (103) πορισμάτων της Αρχής το 2024.

Σε μια τέτοια συνθήκη προστίθεται η διαπίστωση ότι επί συνόλου έντεκα (11) πορισμάτων που απεστάλησαν από τον Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. στον αρμόδιο Υπουργό (Φ.274521, Φ.259616, Φ.267199, Φ.273254, Φ.282183, Φ.230990, Φ.244541, Φ.243154, Φ.237463, Φ.254783, Φ.249152), κατά το χρονικό διάστημα από την κανονιστική αποτύπωση της σχετικής δυνατότητας το 2020⁵⁴ έως το τέλος του 2024, και οι έντεκα (11) κατέληξαν να αρχειοθετηθούν από την Αρχή, οι οκτώ (8) εξ αυτών εντός του 2024⁵⁵, δεδομένης της μακράς διάρκειας που μεσολάβησε χωρίς οι συστάσεις της να εισακουστούν καθόλου ή επί της ουσίας. Η σπουδαιότητα μιας τέτοιας ρύθμισης είναι πολλαπλή και πολυεπίπεδη καθώς παρέχει στον Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α έναν πρόσθετο δίαυλο επικοινωνίας με τη Διοίκηση, θωρακίζει τη θεσμική εγγύηση της μη απόκλισης από το διατακτικό των πορισμάτων της Αρχής χωρίς ειδική και εμπεριστατωμένη αιτιολογία, ενημερώνει αδιάλειπτα την πολιτική και φυσική ιεραρχία και ως προς τη νομιμότητα των υπηρεσιακών δράσεων και ως προς την αποτελεσματικότητα των διοικητικών διαδικασιών, ενισχύει τη διαφάνεια των πειθαρχικών ελέγχων και τη λογοδοσία των αρμοδίων οργάνων, ενώ συγχρόνως κατοχυρώνει τον ελεγκτικό ρόλο του Συνηγόρου του Πολίτη ως ανεξάρτητου, εξωτερικού και αμερόληπτου μηχανισμού και επίσης τον de facto δεσμευτικό χαρακτήρα των πορισμάτων του. Η λειτουργικότητα, ωστόσο, της συγκεκριμένης πρόβλεψης δεν φαίνεται να ανταποκρίνεται στην κρισιμότητα της. Σε ένα τέτοιο πλαίσιο, πλέον της συγκεκριμένης διάταξης, δοκιμάζεται και ο εγγυητικός ρόλος του Συνηγόρου του Πολίτη.

53. Για την υπόθεση βλ. κεφάλαια 3.2 και 4.2 της παρούσας έκθεσης.

54. Με την τροποποίηση που επέφερε στο άρ. 1 του Ν. 3938/2011 η διάταξη του άρ. 188 Ν. 4662/2020, ο Συνήγορος του Πολίτη, ως Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α, έχει τη δυνατότητα να ενημερώνει τον αρμόδιο Υπουργό, σε κάθε περίπτωση διαπίστωσης απόκλισης από το πόρισμά του με ανεπαρκή αιτιολογία, και σε οποιοδήποτε στάδιο της πειθαρχικής διαδικασίας, ώστε ο τελευταίος, ως πειθαρχικός προϊστάμενος του ένστολου προσωπικού, να προβεί στις, κατά την κρίση του, τυχόν απαιτούμενες ενέργειες.

55. Για τις πέντε εξ αυτών (Φ. 273254, Φ. 230990, Φ. 237463, Φ. 243144, Φ. 244541) γίνεται αναλυτική αναφορά στο καταληκτικό πόρισμα της Αρχής στο οικείο κεφάλαιο 4.3 της Ετήσιας Έκθεσης Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α έτους 2023 και για τις υπόλοιπες τρεις στο κεφάλαιο 4.2 της παρούσας ενώ σε μία εξ αυτών εμπλεκόμενοι αστυνομικοί παραπέμφθηκαν εντός του έτους 2025, στο αρμόδιο ποινικό δικαστήριο για βασανιστήρια κατά συναυτουργία, όπως και για ακόμα τρία πλημμελήματα, της επικίνδυνης σωματικής βλάβης κατά συναυτουργία, της έκθεσης κατά συναυτουργία και της παράνομης κατακράτησης (Φ. 282183).

Ο Συνήγορος παρατηρεί, ότι η ομάδα των ευάλωτων, συχνά πολλαπλώς, προσώπων παραμένει μια απολύτως διακριτή και σταθερή ομάδα που υπερεκπροσωπείται στις υποθέσεις που διερευνά ο Συνήγορος ετησίως αλλά και στις υποθέσεις που ομοίως ετησίως εισέρχονται στην Αρχή καθώς αποτελούν υποκείμενα κακομεταχείρισης και προσβολών θεμελιωδών εννόμων αγαθών⁵⁶.

Τον ίδιο προβληματισμό φαίνεται να μοιράζεται επί της αρχής και η ΕΛ.ΑΣ. σε κεντρικό επίπεδο με τη σύσταση της νέας Διεύθυνσης Κοινωνικής Αστυνομίας για τον σχεδιασμό και την υλοποίηση δράσεων κατά του ρατσισμού και διάφορων μορφών βίας, με την παρ. 1 του άρ. 25 του Ν. 5187/2025 η οποία είναι μία καταρχήν θετική εξέλιξη. Ομοίως με τις νέες διατάξεις των άρ. 24 και 26 του ΠΔ 120/2008 όπως προαναφέρθηκαν⁵⁷ το ζήτημα της διερεύνησης ρατσιστικού κινήτρου φαίνεται να κατακτά διακριτή υπόσταση και να αποκτά ορατότητα, επιβεβαιώνοντας ουσιαστικά την άποψη της Αρχής για την υποχρέωση αυτοτελούς και ενδεδειγμένης διερεύνησής του, σύμφωνα με τη σχετική νομολογία του Ε.Δ.Δ.Α.⁵⁸

Στις σχετικές υποθέσεις που σταθερά διερευνά ο Συνήγορος υποδεικνύει ότι η αναζήτηση του τυχόν ρατσιστικού κινήτρου σε επίμεμπτες πράξεις των σωμάτων ασφαλείας αλλά και η διερεύνηση της δράσης τους όταν υπάρχουν ενδείξεις ότι αυτή ισοδυναμεί με διακριτική μεταχείριση πρέπει να προτάσσεται σταθερά ως βασική παράμετρος των διοικητικών ερευνών και ως βασική υποχρέωση που υπαγορεύεται από τον Ποινικό Κώδικα⁵⁹, το νόμο⁶⁰, το πλαίσιο υπερνομοθετικής ισχύος⁶¹, υποδεικνύεται δε από την ίδια την ΕΛ.ΑΣ. και τη νομολογία του Ε.Δ.Δ.Α.

Ωστόσο, σε ελάχιστες περιπτώσεις η διερεύνηση του ρατσιστικού κινήτρου

56. Βλ. αναλυτικά, Κεφάλαιο 5.2.3 της παρούσας έκθεσης.

57. Όπου προβλέπεται ότι Π.Δ.Ε. και Ε.Δ.Ε. ανατίθενται σε Αξιωματικό που δεν έχει διοικητική εξάρτηση με τους ελεγχόμενους αστυνομικούς όταν η διοικητική εξέταση αφορά στη χρήση όπλου από αστυνομικό κατά την εκτέλεση των καθηκόντων του ή αιτιάσεις για κακομεταχείριση, κακοποίηση, ρατσιστική ή άλλη ακραία συμπεριφορά σε βάρος πολιτών.

58. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. Μπέκος και Κουτρόπουλος κατά Ελλάδας, 13.12.2005.

59. Άρ. 82Α.

60. Άρ. 2 παρ. 2 εδ. γ' του Π.Δ. 254/2004 ότι «Ο αστυνομικός: α. Υπόκειται στις αρχές της διαρκούς ετοιμότητας και της διαρκούς διατεταγμένης υπηρεσίας ... β. Εφαρμόζει τον νόμο με κοινωνική ευαισθησία και ουδέποτε υπερβαίνει τα επιτρεπόμενα όρια της διακριτικής ευχέρειας που του παρέχεται .. γ. Εκτελεί τα καθήκοντά του με αμεροληψία, αντικειμενικότητα, διαφάνεια, σύνεση, αυτοκυριαρχία, σταθερότητα, αποφασιστικότητα και αξιοπρέπεια, προστατεύοντας, χωρίς διάκριση, όλους τους πολίτες από παράνομες σε βάρος τους πράξεις...», ενώ, σύμφωνα με το άρ. 5 παρ. 3 του ίδιου Π.Δ.: «3. Η αποφυγή προκαταλήψεων που έχουν ως αιτία το χρώμα, το φύλο, την εθνική καταγωγή, την ιδεολογία και τη θρησκεία, το σεξουαλικό προσανατολισμό, την ηλικία, την αναπηρία, την οικογενειακή κατάσταση, την οικονομική και κοινωνική θέση ή άλλο διακριτικό στοιχείο του ατόμου, αποτελεί βασική παράμετρο της συμπεριφοράς του αστυνομικού».

61. Άρ. 14 της Ε.Σ.Δ.Α

ή της διακριτικής μεταχείρισης υπήρξε επαρκής (Φ. 300278, Φ. 275300, Φ. 286188, Φ. 305842, Φ. 3355⁶¹), σε μία περίπτωση η σχετική διερεύνηση αξιολογείται επαρκής εν μέρει (Φ. 295387) και σε συγκεκριμένη περίπτωση έγινε διερεύνηση και κρίθηκε ανεπαρκής (Φ. 307323). Ο Συνήγορος έχει ήδη επισημάνει, ότι η εικόνα που διαγράφεται από τις υποθέσεις ευάλωτων ομάδων, επαναφέρει την άποψη, σύμφωνα με την οποία η αστυνομική δράση επικρίνεται ότι ενίοτε ασκείται υπό όρους «αυτοεκπληρούμενης προφητείας» και αναπαραγωγής στερεοτύπων, παράμετροι που οδηγούν σε διακριτική μεταχείριση και στοχοποίηση ευάλωτων και άλλων ομάδων πολιτών⁶². Σε αυτές τις υποθέσεις ελλοχεύει ο κίνδυνος της υπαναχώρησης των καταγγελλόντων/ουσών ή και της ολικής αντιστροφής της αρχικής τους καταγγελίας, με αποτέλεσμα οι υποθέσεις να μένουν εκτός διερεύνησης, αφού ο φόβος των θυμάτων να εμπλακούν σε επίσημες διαδικασίες ή να στοχοποιηθούν περαιτέρω αποτελεί καθοριστικό ανασταλτικό παράγοντα του δικαιώματος του αναφέρεσθαι, ενώ ακόμη και όταν οι καταγγελίες δεν αποσύρονται, παρατηρείται ελλιπής διερεύνησή τους, όπως σταθερά παρατηρεί ο Συνήγορος.

Προς αυτή τη κατεύθυνση, ενδείξεις παρατηρούνται και το 2024 εάν ληφθεί υπόψη ότι από τα πορίσματα που συνέταξε ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α δεν λείπουν οι περιπτώσεις που δεν κλήθηκε να καταθέσει ή κλήθηκε και δεν ανευρέθη ο ίδιος ο καταγγέλλων (Φ.290928, Φ. 287711, Φ. 258681, Φ. 295874, Φ. 327762, Φ. 287242, Φ. 300278, Φ. 320725), εκ των οποίων τρεις είναι γυναίκες αλλοδαπές (Φ. 258681, Φ. 295874, Φ. 320725) και μία ημεδαπή με τον αλλοδαπό φίλο της (Φ. 300278), ένας άντρας αλλοδαπός (Φ. 287711) και 7 συλληφθέντες - 2 Έλληνες και 5 αλλοδαποί (Φ. 287242) και ένας αλλοδαπός (Φ. 327762) κατόπιν αναφοράς του για παράνομη επαναπροώθηση και κακομεταχείριση στον Έβρο, το 2022, για την οποία ενημέρωσε την Αρχή ο Μηχανισμός Αναφορών της FRONTEX, δυνάμει του άρ.111 παρ.4 του Κανονισμού ΕΕ 2019 (1896) αλλά και νεαροί σε περιστατικά διαδηλώσεων ή ελέγχων και προσβολών προσωπικής ελευθερίας και σωματικής ακεραιότητας, μία μάρτυρας (Φ. 296764) και ένα θύμα παρότι απαλλάχθηκε και από τις κατηγορίες σε ποινικό δικαστήριο (Φ.270704).

Από τις υποθέσεις που διερεύνησε η Αρχή παραμένει σταθερός ο αριθμός των υποθέσεων που αφορούν αλλοδαπούς πολίτες⁶³, περίπου σταθερός ο αριθμός που αφορά Ρομά πολίτες, χρήστες ουσιών ή/και φερόμενους ψυχικά

62. Ετήσια Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α 2023, σελ. 50.

63. Το έτος 2024 ο Συνήγορος συνέταξε ικανό αριθμό πορισμάτων που αφορούν αλλοδαπούς πολίτες (Φ. 335561, Φ. 323123, Φ. 299877 συσχετιζόμενη με Φ. 307545, Φ. 258681, Φ. 295874, Φ. 320725, Φ. 291505, Φ. 307323, Φ.295387, Φ. 287711, Φ. 258681, Φ. 327762, Φ. 275300, Φ. 287242, Φ. 285259, Φ. 278283).

ασθενείς πολίτες⁶⁴, ανήλικους, νεαρές γυναίκες και άνδρες⁶⁵.

Σημαντική αύξηση παρουσιάζει, σε σχέση με το 2023, ο αριθμός των υποθέσεων που διερεύνησε η Αρχή και αφορούν γυναίκες, νεαρές και μη, αλλοδαπές και ημεδαπές, θύματα ενδοοικογενειακής βίας, ενίοτε κρατούμενες και υπό τον έλεγχο των αρχών, ή σε καθεστώς προστατευτικής φύλαξης ή σε διαδικασία ακούσιας νοσηλείας⁶⁶ αλλά και ο αριθμός των νέων υποθέσεων που εισήλθαν στην Αρχή το ίδιο έτος, όπως αναφέρεται στη συνέχεια.

Κατά την διερεύνηση των οικείων υποθέσεων παρατηρείται η αντίφαση⁶⁷ μεταξύ του ιδιαιτέρως ελλειπτικού χειρισμού των περισσότερων υποθέσεων και της πρότασης της ανώτερης πειθαρχικής ποινής σε κάποιες που αφορούν προσβολές της γενετήσιας ελευθερίας και/ή αξιοπρέπειας, ενδοοικογενειακή βία ή/και απειλή με δράστες αστυνομικούς ενώ σε μία περίπτωση η πλημμελής διαχείριση περιστατικού ενδοοικογενειακής βίας που κατέληξε σε προσβολή του δικαιώματος της ζωής του θύματος από ιδιώτη οδήγησε στην πρόταση της βαρύτερης πειθαρχικής τιμωρίας, μετά από το αναπεμπτικό πόρισμα του Συνηγούρου (Φ. 352415). Στο ίδιο πλαίσιο, ο Συνήγορος σχολίασε⁶⁸ ότι η πρόβλεψη, στο άρ. 157 του Ν. 5187/2025 περί παράδοσης του ατομικού οπλισμού αστυνομικών, σε βάρος των οποίων υποβάλλεται μήνυση ή έγκληση ή καταγγελία για την τέλεση εγκλημάτων του Ν. 3500/2006, έως ότου αποφανθούν οι ειδικές επιτροπές του άρ. 4 του Ν. 3169/2003 (προστιθέμενη περ. ζ της παρ. 4 του άρ. 2) και με τις προϋποθέσεις που θέτει η νέα παράγραφος 6 του ίδιου άρθρου, κινείται προς την ορθή κατεύθυνση.

Σε κάθε περίπτωση οι πλημμέλειες που καταγράφονται ως προς την συλλογή και αξιολόγηση του αποδεικτικού υλικού στις εν θέματι υποθέσεις⁶⁹ και οι εν γένει αποθαρρυντικές πρακτικές που παρατηρούνται δεν ενισχύουν τη δημιουργία κλίματος εμπιστοσύνης και συμβάλλουν στην δευτερογενή θυματοποίηση ενώ ειδική μνεία επιβάλλεται στην διαφαινόμενη ελλειμματική ανταπόκριση, συντονισμό και διαχείριση περαστικών ενδοοικογενειακής βίας από

64. Φ. 349248, Φ. 297188, Φ. 317782, Φ. 305842, Φ. 317782 εκ των οποίων δύο αφορούν την προσβολή του δικαιώματος στη ζωή (Φ. 349248, Φ. 297188).

65. Φ. 321175, Φ. 296931, Φ. 327637, Φ. 270704, Φ. 295451, Φ. 272705, Φ. 278283, Φ. 350899, Φ. 306749 συσχετιζόμενη με Φ. 308906.

66. Φ. 311654, Φ. 292978, Φ. 303044, Φ. 324505, Φ. 352415, Φ. 307323, Φ. 306890, Φ. 299877 συσχετιζόμενη με Φ. 307545, Φ. 303839, Φ. 299509, Φ. 320725, Φ. 317782, Φ. 295449, Φ. 300278, Φ. 302054, Φ. 296773, Φ. 295451, Φ. 272705, Φ. 292982, Φ. 293641, Φ. 293292, Φ. 300697, Φ. 258681.

67. Βλ. κεφάλαιο 5.2.3 της παρούσας έκθεσης.

68. Βλ. κεφάλαιο 8. της παρούσας έκθεσης.

69. Βλ. κεφάλαια 5.2.3 και 5.1 της παρούσας έκθεσης.

την ΕΛ.ΑΣ, με δράστες ιδιώτες, ενίοτε με ιδιαιτέρως θλιβερές συνέπειες⁷⁰.

Οι υποθέσεις πολιτών Ρομά συνιστούν μια από τις σταθερές κοινωνικές ομάδες, που αποτελούν αντικείμενο αστυνομικής αυθαιρεσίας⁷¹ όπως προκύπτει και από τα πορίσματα που συνέταξε ο Συνήγορος το 2024 (**Φ. 306749** συσχετιζόμενη με **Φ. 308906**, **Φ. 293309**, **Φ. 313296**, **Φ. 314954**, **Φ. 310514**) εκ των οποίων δύο αφορούν προσβολή του δικαιώματος στη ζωή (**Φ. 314954**, **Φ. 306749** συσχετιζόμενη με **Φ. 308906**).

Προς το ίδιο συμπέρασμα, κατατείνει και μια γρήγορη ματιά της νομολογίας του Ε.Δ.Δ.Α., βάση της οποίας η χώρα σε βάθος εικοσαετίας μετρά πλέον επτά (7) καταδίκες για παραβιάσεις του αρ. 2 και 3 της Ε.Σ.Δ.Α. σε βάρος πολιτών Ρομά⁷². Η πλέον πρόσφατη εξ αυτών εκδόθηκε τον Ιανουάριο του 2025⁷³ και πρόκειται για υπόθεση που είχε παρακολουθήσει η Αρχή (**Φ. 262528**), εκδίδοντας σχετικά πορίσματα⁷⁴.

Για την ίδια υπόθεση λίγο πριν την έκδοση της απόφασης του Ε.Δ.Δ.Α. ο Συνήγορος είχε ενημερωθεί για σχετική απόφαση Διοικητικού Δικαστηρίου⁷⁵ με την οποία το Δικαστήριο επιδίκασε αποζημίωση σε έναν εκ των θυμάτων αστυνομικής αυθαιρεσίας, παρά το προηγηθέν αρνητικό αποτέλεσμα του πειθαρχικού και του ποινικού ελέγχου. Το ζήτημα αυτό αναδεικνύει και υπενθυμίζει την κρισιμότητα που έχει η διοικητική δικαιοσύνη και τα νομολογιακά της προτάγματα όταν διερευνώνται πειθαρχικά παραπτώματα⁷⁶, που θα πρέπει

70. Βλ. κεφάλαιο 3.2 της παρούσας έκθεσης, Υπόθεση **Φ. 352415**.

71. Ετήσιες Ειδικές Εκθέσεις Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. 2020, 2021, 2022, 2023.

72. Αποφάσεις ΕΔΔΑ, Χ.Μ. κατά Ελλάδος, 20.12.2004, Λ.Μ. και Ε.Κ. κατά Ελλάδος, 13.12.2005, Πετροπούλου – Τσακίρη κατά Ελλάδος, 06.12.2007, Ι.Κ. κατά Ελλάδος, 21.06.2007, Θ.Σ. κατά Ελλάδος 22.04.2010, Σιδηρόπουλος και Παπακώστας κατά Ελλάδος, 25.01.2018, Παναγιωτόπουλος και άλλοι κατά Ελλάδας, 21.01.2025.

73. Παναγιωτόπουλος και άλλοι κατά Ελλάδας, 21.01.2025.

74. Βλ. Κεφάλαιο 6. παρούσας έκθεσης.

75. Βλ. σχετικά και κεφάλαιο 5.2.3 της παρούσας έκθεσης. σχετικά με την απόφαση 3131/2024 του Διοικητικού Πρωτοδικείου Αθηνών και την απόφαση Ε.Δ.Δ.Α Παναγιωτόπουλος και άλλοι κατά Ελλάδας, 21.01.2025.

76. Στην ίδια απόφαση του Διοικητικού Πρωτοδικείου Αθηνών αναφέρεται «Εξάλλου, δεν συντρέχει απαράδεκτο της αγωγής για τον λόγο ότι οι προσαπτόμενες στα αστυνομικά όργανα του εναγόμενου παράνομες ενέργειες εντάσσονται στο πλαίσιο της αστυνομικής προανάκρισης (βλ. ως προς τις διαφορές που αναφύονται από ενέργειες που εντάσσονται στο πλαίσιο της αστυνομικής προανάκρισης ΣτΕ 1330/2016 σκ. 7, 1533-4/2018 σκ. 8, 2557/2019 σκ. 9, και ως προς το απαράδεκτο των συναφών υποθέσεων ΣτΕ 801, 803/2021 ταυτάριθμες σκ. 11), εφόσον πάντως η προκείμενη διαφορά δεν προκλήθηκε από την αμφισβήτηση της νομιμότητας της ίδιας της προανακριτικής ενέργειας σύλληψης του εναγόντος, αλλά του τρόπου και των μέσων που μετέλθαν τα όργανα του εναγόμενου προκειμένου να την επιτύχουν (πρβλ. ΔΕφΑθ. 1272/2021, 2334/2020, ΔΕφΘεσ. 314/2021, όπου αντικείμενο των οικείων δικών ήταν η χρήση υπέρμετρη βίας από αστυνομικούς κατά τη σύλληψη των κατά περίπτωση εναγόντων)» σκ. 3.

να γίνεται σεβαστή από τα διοικητικά όργανα, όπως επεσήμανε και το 2024 ο Συνήγορος σε πορίσματά του (Φ.300697), κατ' ορθή ερμηνεία των επιταγών του άρ. 48 του Π.Δ. 120/2008.

Στο πλαίσιο των διαπιστώσεων και των επισημάνσεων του Συνηγόρου κινούνται και οι συστάσεις του Επιτρόπου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Συμβουλίου της Ευρώπης, ο οποίος καλεί τις ελληνικές αρχές να υιοθετήσουν πολιτικές μηδενικής ανοχής όσον αφορά τη ρητορική μίσους και τα αφηγήματα που στοχεύουν τους Ρομά, μεταξύ άλλων και από εκλεγμένους αξιωματούχους⁷⁷.

Το σύνολο των ανωτέρω ζητημάτων θα απασχολήσουν τον Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. και το αμέσως επόμενο διάστημα, καθώς η ύλη των υποθέσεων που υποβλήθηκαν στον Συνήγορο το 2024 εξακολουθεί να συντηρεί τη διακριτή ομάδα των ευάλωτων προσώπων και των προσώπων που ανήκουν σε άλλες ομάδες. Συγκεκριμένα, στην Ανεξάρτητη Αρχή κατατέθηκαν, μεταξύ άλλων, υποθέσεις που αφορούν: αλλοδαπούς (Φ. 347550, Φ.350359, Φ.350360, Φ.355888, 362721, Φ. 357687, Φ. 347363, Φ. 355891, Φ. 358802, Φ. 355580, Φ. 358802, Φ. 357691, Φ. 355580 Φ. 346634, Φ. 349501, Φ. 358007, Φ. 347363, Φ. 348042, Φ. 347550, Φ. 351218, Φ. 350442, Φ. 359349 Φ. 357270, Φ. 350359, Φ. 350360, Φ.358882, Φ.360565, Φ.361566, Φ.362878, Φ.364332, Φ. 371704, Φ. 361700, Φ. 348555, Φ. 348042, Φ. 347826, Φ. 361786, Φ. 357668, Φ. 355778, Φ. 355575, Φ. 354790, Φ. 350241, Φ.359567, Φ. 359317 συσχετιζόμενη με 359261, Φ. 359172 συσχετιζόμενη με Φ.358907) μέρος των οποίων αφορούν υποθέσεις Λ.Σ.-ΕΛ.ΑΚΤ. για προσβολή της ζωής ή της σωματικής ακεραιότητας κατά τον έλεγχο παράνομης εισόδου μεταναστών στα θαλάσσια σύνορα (Φ. 350359, Φ. 350360, Φ.358882, Φ.360565, Φ.361566, Φ.362878, Φ.364332), γυναίκες ημεδαπές και αλλοδαπές (Φ.362721, Φ. 363388 Φ. 363133, Φ. 349192, Φ.351182, Φ. 355889, Φ. 352204, Φ. 352132, Φ. 352130, Φ. 349501 Φ. 362715, Φ. 3353355, Φ. 352415, Φ. 359566, Φ 366471, Φ. 361559) νεαρές γυναίκες και άνδρες και ανηλίκους (Φ. 346927, Φ. 359193, Φ. 363133, Φ. 363180, Φ.349958, Φ.349192, Φ. 349190, Φ. 349188, Φ. 361339, Φ.354789, Φ. 359697, Φ. 346634, Φ. 349501, Φ. 358007 Φ. 349520, Φ. 349957, Φ. 355778, Φ. 355575) και Ρομά πολίτες (Φ. 364170, Φ. 358006, Φ. 358006, Φ. 353496, Φ. 353357).

Ιδιαίτερα ανησυχητική αύξηση παρατηρείται, στις υποθέσεις που εισήλθαν στην Αρχή το 2024 και κατά τις αρχές του 2025, στα περιστατικά προσβολής της ζωής κρατούμενων σε Α.Τ., σε δομές μεταναστών και προσφύγων και στις φυλακές, με τους θανάτους κρατούμενων σε Α.Τ να αποτελούν το συντριπτικά μεγαλύτερο ποσοστό. Τα περιστατικά αφορούν αλλοδαπούς (Φ.

77. Greece should ensure that Roma have access to adequate housing and are not subject to discriminatory treatment or violence by law enforcement authorities - 03/06/2025.

369384 απόπειρα, Φ. 369384, Φ. 361704, Φ. 361700, Φ. 359567, Φ. 359317 συσχετιζόμενη με Φ. 359261, Φ. 359172 συσχετιζόμενη με Φ. 358907), ημεδαπούς (Φ.367835, Φ. 366473, Φ. 361340, Φ. 358577, Φ. 357452, Φ. 349248) και γυναίκες ημεδαπές (Φ. 366471, Φ. 361559, Φ. 359566). Παρά τις επί μέρους ειδικές περιστάσεις κάθε υπόθεσης και με την ειδική επισήμανση ότι κάποιες εξ αυτών ελέγχονται και για το ενδεχόμενο αυτοχειρίας, πρόκειται για ένα φαινόμενο που δεν έχει ακόμη διερευνηθεί σε όλες του τις πτυχές από τον Συνήγορο και αναμένεται να απασχολήσει σημαντικό από το πεδίο παρέμβασης της Αρχής κατά την επόμενη χρονιά.

Ωστόσο, σημεία προβληματισμού, ιδίως στην περίπτωση των φερόμενων αυτοχειριών και αιφνίδιων θανάτων, εντοπίζονται, σύμφωνα με τα πρώτα στοιχεία, εν μέρει: α) σε δομικές αστοχίες και παραβιάσεις που ενίοτε συντρέχουν σωρευτικά, όπως η μη τήρηση ιατρικών φακέλων των κρατουμένων στα Α.Τ., η καθυστέρηση διακρίβωσης της νομιμότητας παραμονής των αλλοδαπών, το ελλειπτικό θεσμικό πλαίσιο της προστατευτικής φύλαξης αλλά και οι δυστοκίες ως προς την εφαρμογή του πλαισίου της ακούσιας νοσηλείας⁷⁸, η παραβίαση των υποχρεώσεων και διαταγών φύλαξης των κρατουμένων, η μη διασφάλιση ιατρικής και ψυχιατρικής εκτίμησης, ο ελλιπής συντονισμός συναρμόδιων υπηρεσιών, η μη τήρηση των τεχνικών προδιαγραφών κατασκευής των χώρων κράτησης, αλλά και β) σε διαφορετικές πρακτικές ως προς την εκκίνηση της σχετικής διοικητικής αλλά και της ποινικής διαδικασίας. **Αυτή η εικόνα αποκαλύπτει, ότι δεν γίνεται κατανοητό το περιεχόμενο του ιδιαίτερου νομικού καθήκοντος των σωμάτων ασφαλείας να προστατεύουν την υγεία και τη ζωή των κρατουμένων, να αποτρέπουν κάθε προβλέψιμο κίνδυνο που μπορεί να επιφέρει βλάβες της υγείας ή την απώλεια ζωής, να απέχουν από πράξεις που αποτελούν ευθεία προσβολή της σωματικής ακεραιότητας και της ζωής. Ομοίως, δεν φαίνεται πλήρως εμπεδωμένη η αντιστροφή του βάρους απόδειξης κατά την διοικητική διερεύνηση των σχετικών υποθέσεων⁷⁹.**

Η αντιστροφή του βάρους απόδειξης ενεργοποιείται, όπως επανειλημμένα τονίζει ο Συνήγορος, στις περιπτώσεις παραβίασης του άρ. 3 της Ε.Σ.Δ.Α, λόγω του απόλυτου χαρακτήρα του άρθρου αυτού αλλά και στις περιπτώσεις παραβίασης του άρ. 2 με δεδομένο ότι το καθήκον διερεύνησης στην περίπτωση του άρ. 2 εντάσσεται στο πλαίσιο της υποχρέωσης λήψης θετικών μέτρων προστασίας. Το ίδιο καθήκον προβάλλει στις περιπτώσεις αυτοκτονιών⁸⁰

78. Βλ. κεφάλαιο 5.1.3. Ιατροδικαστικές εκθέσεις και γνωματεύσεις της παρούσας έκθεσης για την μεταχείριση των ψυχικά ασθενών και χρηστών ουσιών.

79. Βλ. αναλυτικά κεφάλαια 5.1 και 3.2 της παρούσας έκθεσης.

80. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α *Haugen κατά Νορβηγίας*, 15.10.2024 και προγενέστερες αποφάσεις Αποφάσεις Ε.Δ.Δ.Α. *Younger κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, *Fernandes de Oliveira κατά Πορτογαλίας*, 2019, παρ. 110, *Fernandes de Oliveira κατά Πορτογαλίας*, 2019, παρ. 115 και *Boychenko κατά Ρωσίας*, 2021, παρ. 80.

κρατούμενων αλλά ακόμη και στις περιπτώσεις θανάτων κρατούμενων από ιδιώτη⁸¹.

Στην ως άνω κατεύθυνση, ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α υπογραμμίζει αρχικώς ότι οι εμπλεκόμενοι Αξιωματικοί Υπηρεσίας οφείλουν να ελέγχουν εξ αρχής τη νομιμότητα οποιασδήποτε σύλληψης και κράτησης⁸². Επιπρόσθετα, οι Διοικητές των εμπλεκόμενων Α.Τ οφείλουν να συντονίζουν και οργανώνουν τις υπηρεσίες τους αλλά και τη συνεργασία μεταξύ των υπηρεσιών τους στο πλαίσιο που αυτές επιλαμβάνονται συγκεκριμένου περιστατικού, προκειμένου να αποτραπεί, μεταξύ άλλων, τυχόν κράτηση ενός ατόμου, εάν αυτό δεν πρέπει να κρατηθεί. Και αυτό γιατί η παράνομη στέρηση της προσωπικής ελευθερίας, καθ' εαυτή, η οποία οφείλεται στην πλημμελή άσκηση των καθηκόντων των αρμόδιων οργάνων, προσβάλλει την προσωπικότητα των συλληφθέντων και προκαλεί ηθική βλάβη σε βάρος τους, χωρίς να απαιτείται να προσκομισθούν περαιτέρω στοιχεία προς απόδειξη αυτής (Φ. 307323)⁸³.

Σε μία εκ των υποθέσεων που αφορά περιστατικό θανάτου αλλοδαπού κρατούμενου ο οποίος βρέθηκε νεκρός σε Α.Τ. μετά από φερόμενες διαδοχικές κρατήσεις σε Α.Τ της Αθήνας που προηγήθηκαν, ο Συνήγορος αποφάσισε την διενέργεια ίδιας έρευνας η οποία βρίσκεται σε εξέλιξη⁸⁴. Σημαντικά συμπεράσματα του Συνηγόρου σχετικά με την προσβολή της ζωής καταγράφονται σε πόρισμα που συνέταξε μετά την ολοκλήρωση ίδιας έρευνας, σχετικά με το πολύνεκρο ναυάγιο με εκατοντάδες νεκρούς μετανάστες ανοικτά της Πύλου τον Ιούνιο του 2023, το οποίο έχει αποσταλεί στις αρμόδιες αρχές⁸⁵.

Η αποτυχία των αρχών να διεξάγουν μια αποτελεσματική έρευνα έχει άμεσες συνέπειες σε εθνικό επίπεδο αλλά και στις σχέσεις της εθνικής έννομης τάξης με τον ευρωπαϊκό νομικό πολιτισμό αφού παραβιάζει ευθέως την πάγια νομολογία του Ε.Δ.Δ.Α. σε αποφάσεις που εξακολουθούν να εκδίδονται κατά της χώρας. Ως γνωστόν, η χώρα παραμένει σε καθεστώς αυξημένης επιτήρησης με απόφαση του Συμβουλίου των Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης για τέσσερις (4) από τις πέντε (5) καταδικαστικές αποφάσεις του Ε.Δ.Δ.Α. που έχουν συγκροτήσει την ομάδα υποθέσεων Σιδηρόπουλος και Πα-

81. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α Edwards κατά Ηνωμένου Βασιλείου 14/03/2002, παρ. 74.

82. Σύμφωνα με το άρθρο 60 παρ. 2 περ. α και ζ. του ΠΔ 141/1991, όπως ισχύει, ο Αξιωματικός Υπηρεσίας: «α. Παραλαμβάνει τους τυχόν υπάρχοντες κρατούμενους, όπου δεν παρέχει δεσμοφύλακας και λαμβάνει γνώση της αιτίας κρατήσεώς τους....β...γ....δ....ε....ζ. Ασκει συνεχή έλεγχο στα κρατητήρια της Υπηρεσίας και βεβαιώνεται για την ασφάλεια, την τάξη και την ευπρέπεια τους, **ευθυνόμενος για κάθε παράνομη κράτηση** η απόλυση κρατούμενου....».

83. ΔΠρΑθ. 4095/2019.

84. Βλ. κεφάλαιο 4.1 της παρούσας έκθεσης.

85. ό.π.

πακώστας⁸⁶ και αποτελούν μέρος των αποφάσεων που είχαν συγκροτήσει, σε ένα διάστημα είκοσι (20) ετών, την ομάδα υποθέσεων Μακαρατζή (συνολικά 19 υποθέσεις)⁸⁷, παρά τις βελτιώσεις που επήλθαν σε επίπεδο συμμόρφωσης με τμήμα της σχετικής νομολογίας, υπενθυμίζοντας ότι οι υποθέσεις αυτές αφορούν τη χρήση θανατηφόρας βίας και κακομεταχείρισης από όργανα επιβολής του νόμου, καθώς και την έλλειψη αποτελεσματικών ερευνών ικανών να οδηγήσουν σε κατάλληλες πειθαρχικές και ποινικές κυρώσεις.

Σε ένα τέτοιο πλαίσιο, πέραν των όσων σημείωσε η Αρχή το έτος 2023⁸⁸, πρόσθετη⁸⁹ πηγή διακινδύνευσης δύνανται να αποτελέσουν δημόσιες δεσμεύσεις για την πάταξη της φερόμενης αυξημένης εγκληματικότητας σε συγκεκριμένες πληθυσμιακές ομάδες, όπως για παράδειγμα σε νεαρούς και Ρομά πολίτες⁹⁰ και η εν γένει δημόσια αναπαραγωγή στερεοτύπων⁹¹ αλλά και η εντεινόμενη κατασταλτική προσέγγιση των ανηλίκων δραστών μέσω καταιγισμού αντιστοιχών δημοσίων δεσμεύσεων και αυστηρών νομοθετικών επιλογών⁹², οι οποίες έχουν οδηγήσει σε εκθετική αύξηση του αριθμού ανηλίκων κρατούμενων στις φυλακές⁹³, πλαίσιο που επιχειρεί να συντονιστεί, στα όρια προσχηματικών διαθέσεων, με παράλληλες κεντρικές πρωτοβουλίες και εθνικές στρατηγικές πρόληψης που αναμένεται να αξιολογηθούν⁹⁴. Την εικόνα συμπληρώνει μία εδραιωμένη συνθήκη γενικότερης διεύρυνσης της ποινικής καταστολής⁹⁵ η

86. [https://hudoc.exec.coe.int/eng#%7B%22execidentifier%22:%5B%22DH-DD\(2025\)491E%22%5D%7D](https://hudoc.exec.coe.int/eng#%7B%22execidentifier%22:%5B%22DH-DD(2025)491E%22%5D%7D)
[https://hudoc.exec.coe.int/ENG#%7B%22execidentifier%22:%5B%22CM/Del/Dec\(2021\)1411/H46-15E%22%5D%7D](https://hudoc.exec.coe.int/ENG#%7B%22execidentifier%22:%5B%22CM/Del/Dec(2021)1411/H46-15E%22%5D%7D)

87. <https://hudoc.exec.coe.int/eng#%7B%22execmastergroupid%22:%5B%221932%22%5D%7D>

88. Ετήσια Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α 2023, σελ. 36-37.

89. Βλ. συστάσεις του Επιτρόπου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Συμβουλίου της Ευρώπης, μετά από επίσκεψη του στην Ελλάδα τον Φεβρουάριο 2024 Memorandum on migration and border control, following the Commissioner's visit to Greece from 3 to 7 February 2024 06/05/2025.

90. The press project, 15/04/2024.

91. 26-09-2024: Ανακοίνωση Αρχηγείου Ελληνικής Αστυνομίας για τον θάνατο αλλοδαπού σε κρατητήριο.

92. Με τις διατάξεις του Ν 5090/2024 διευρύνθηκαν οι προϋποθέσεις του περιορισμού σε Ειδικό Κατάστημα Κράτησης Νέων, καθώς πλέον αρκεί για την επιβολή του η τέλεση κάθε κακουργήματος, ενώ διευρύνθηκε και η ανώτατη διάρκεια του περιορισμού (από τα 8 στα 10 έτη). Με το Ν 5172/2025 προβλέφθηκε η δυνατότητα αντικατάστασης των αναμορφωτικών μέτρων με περιορισμό σε Ειδικό Κατάστημα Κράτησης Νέων, όταν κατά τη διάρκεια ισχύος τους ασκήθηκε ποινική δίωξη για τέλεση κακουργήματος.

93. Σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία της Γενικής Γραμματείας Αντεγκληματικής Πολιτικής, την 16/05/2025 κρατούνταν στις φυλακές ενενήντα τέσσερις (94) ανήλικοι, ενώ ακριβώς ένα έτος πριν κρατούνταν είκοσι οκτώ (28) ανήλικοι, ομοίως αύξηση παρουσιάζουν και οι νεαροί κρατούμενοι Στατιστικά στοιχεία Γενικής Γραμματείας Αντεγκληματικής Πολιτικής.

94. Εθνική Στρατηγική για την Πρόληψη της Βίας και την Αντιμετώπιση της Παραβατικότητας των Ανηλίκων 2025 – 2030: Δίπλα στα Παιδιά, Απέναντι στη Βία.

95. Ετήσια Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α 2023, σελ. 33-34.

οποία συνοδεύεται μονοσήμαντα από το άνοιγμα νέων φυλακών το 2024⁹⁶ και εξαγγελίες το 2025 για ανέγερση και άλλων⁹⁷, η συνεχώς διαπιστούμενη αυξανόμενη ένταση των περιστατικών αυθαιρεσίας κατά αλλοδαπών στα χερσαία και θαλάσσια σύνορα της χώρας⁹⁸ και η παρατεταμένη επένδυση σε επαχθή μέτρα, σε συντονισμό με την διαφαινόμενη αποχή από πολιτικές συμπερίληψης⁹⁹.

Ιδιαίτερως επιβαρυντικά μια τέτοιας κατάστασης είναι φαινόμενα ικανά να εγείρουν υπόνοιες περί ατιμωρησίας, όταν παρατηρείται, σε σοβαρά περιστατικά, τυπική ρητή άρνηση διενέργειας πειθαρχικού ελέγχου¹⁰⁰ ή έμμεση, ενίοτε σε ανώτερο θεσμικό επίπεδο¹⁰¹, επιλεκτική διαφαινόμενη ανοχή της αντίστοιχης δράσης των σωμάτων ασφαλείας από εκπροσώπους της δικαστικής εξουσίας¹⁰², καθυστέρηση στην εξέλιξη διοικητικών ερευνών και την συνεργασία με τον Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α¹⁰³, πολλώ δε μάλλον όταν τέτοιες παρεκκλίσεις συνοδεύονται και από ευθεία αμφισβήτηση, εκ μέρους ιεραρχικών προϊσταμένων, του ρόλου και των καταστατικών αρμοδιοτήτων του Συνηγόρου του Πολίτη¹⁰⁴, σε ευθεία διάσταση προς το αναβαθμισμένο πλαίσιο λειτουργίας που ο Ν. 4662/2020 προσέδωσε στον Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α¹⁰⁵.

Ο Συνήγορος αναγνωρίζει το δεδομένο ότι τα σώματα ασφαλείας είναι μέρος του ευρύτερου συστήματος της απονομής της ποινικής δικαιοσύνης και συν-

96. Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη, Δελτίο Τύπου, 19/01/2024.

97. Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη, Δελτίο Τύπου 02/05/2025.

98. β. κεφάλαιο 6. της παρούσας έκθεσης.

99. Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου, Δελτίο Τύπου 06/05/2025.

100. Για τη περίπτωση του Λιμενικού Σώματος Συνήγορος του Πολίτη, Δελτίο Τύπου, 03/02/2025, Πόρισμα του Συνηγόρου του Πολίτη για το ναυάγιο της Πύλου.

101. Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη, Background note, "Memorandum on migration and border control, following the Council of Europe Commissioner for Human Rights visit to Greece (3-7.2.2025), 28/04/2025 "However, the absence of sanctions is not, per se, evidence of impunity; rather, it is a clear indication of the inaccuracy and frivolity of the accusations", σελ. 5.

102. Όπ. π. Συνοδευτικό έγγραφο Εισαγγελέα Α.Π «Finally, in cases where there are suspicions of breach of duty by the civil servants/employees of the country, mainly out of excessive zeal and with the scope to prevent members of terrorist organizations from entering European territory, with further self-evident risks, all such behaviors are reviewed by the competent authorities of the country for disciplinary and criminal liability (initiation of case files), as mentioned above».

103. Συνήγορος του Πολίτη, Δελτίο Τύπου, 19/12/2024, Ο Συνήγορος του Πολίτη ερευνά τον θάνατο αλλοδαπού κρατούμενου στο ΑΤ Αγίου Παντελεήμονα.

104. Ανακοίνωση του Υπουργείου Ναυτιλίας και Νησιωτικής Πολιτικής σχετικά με το Δελτίο Τύπου του Συνηγόρου του Πολίτη (04/02/2025).

105. Υπενθυμίζεται ότι με το άρ. 188 του Ν. 4662/2020 ο νομοθέτης επέφερε μια σειρά σημαντικών αλλαγών για την ενίσχυση της λειτουργίας του θεσμού, ανανεώνοντας την αρχική εκτίμηση του ότι επρόκειτο για μια «πρωτίστως κοινωνική απαίτηση», «απόλυτα επιβεβλημένη σε ένα Κράτος Δικαίου, ώστε να μην υφίσταται οποιαδήποτε υπόνοια συγκάλυψης ή ατιμωρησίας», βλ. αιτιολογική έκθεση Ν. 4443/206.

δράμουν στην εφαρμογή των αποφάσεων της νομοθετικής και εκτελεστικής εξουσίας σε επιμέρους τομείς. Σε αυτό το πλαίσιο, η Ανεξάρτητη Αρχή υπηρετώντας τον θεσμικό της ρόλο, θα επιμείνεται στην ανάλυση φαινομένων αυθαιρεσίας και ατιμωρησίας, στην αδιαπραγμάτευτη περιφρούρηση των καταστατικών δικαιοκρατικών υπαγορεύσεων, στην επίτευξη της ισορροπίας μεταξύ της προστασίας των δικαιωμάτων των πολιτών και της ασφάλειάς τους αλλά και στην ενίσχυση της αξιοπιστίας των σωμάτων ασφαλείας. Σε αυτή τη κατεύθυνση άλλωστε κινείται και το νέο εδάφιο που προστέθηκε στο άρ. 2 παρ. 4 του ΠΔ 120/2008, με το Π.Δ. 61/2024 με το οποίο αίρεται ο άδικος χαρακτήρας για περιπτώσεις μη εκτέλεσης διαταγής ανωτέρου, εφόσον προκύπτει ο παράνομος ή αντισυνταγματικός χαρακτήρας της, θετική εξέλιξη όσο και αυτονόητη.

Μια τέτοια προσέγγιση ωστόσο προϋποθέτει την αδιάλειπτη και ορθολογική διαλεκτική σχέση μεταξύ ενός αποτελεσματικού συστήματος εποπτείας και απονομής δικαιοσύνης από τις δικαστικές και εισαγγελικές αρχές¹⁰⁶ και ενός ολοκληρωμένου σχεδίου, σε συντονισμό με τα συναρμόδια κατά περίπτωση υπουργεία, νομοθετικών εργαλείων και διοικητικών πρωτοβουλιών, ικανών να ενδυναμώσουν το ρόλο των σωμάτων ασφαλείας, να αναχαιτίσουν τις συστημικές πλημμέλειες κατά την διερεύνηση των διοικητικών υποθέσεων και κατ'επέκταση την αυθαιρεσία κατά τη δράση των αρχών. Τέτοια εργαλεία και προτάσεις έχει κατ'επανάληψη θέσει υπόψη των αρμοδίων αρχών ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α σε όλες τις Ετήσιες Εκθέσεις του και το ίδιο πράττει με την παρούσα έκθεση, αναγνωρίζοντας ότι κάποιες εξ αυτών έχουν γίνει δεκτές.

Ο Συνήγορος επαναλαμβάνει ότι η ανυποχώρητη διασφάλιση και ενίσχυση ανεξάρτητων μηχανισμών ελέγχου της δράσης της διοίκησης, με στόχο την περιφρούρηση των θεμελιωδών δικαιωμάτων των πολιτών και την επίτευξη της κοινωνικής ειρήνης, βρίσκουν το δικαιοπολιτικό τους έρεισμα στις βασικές αρχές ενός σύγχρονου, ευρωπαϊκού και δημοκρατικού κράτους δικαίου. Αυτήν ακριβώς τη συνθήκη πιστοποιεί η διαρκής αναγνώριση του έργου του Συνηγόρου του Πολίτη και από το Ε.Δ.Δ.Α. το οποίο συνεχίζει να αξιοποιεί τα πορίσματα των ερευνών του σε διάφορα ζητήματα που άπτονται της προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων¹⁰⁷.

Προς την κατεύθυνση των υποδείξεων του νομοθέτη ο οποίος απένειμε στον Συνήγορο την αρμοδιότητα του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α κινούνται και οι σχετικές

106. Όπως προκύπτει από επίσημα στοιχεία του Υπουργείου Δικαιοσύνης, για το διάστημα 2019 έως και τον Απρίλιο 2025, η πλειοψηφία των υποθέσεων που αφορούν περιστατικά αστυνομικής αυθαιρεσίας αρχειοθετούνται από τις αρμόδιες εισαγγελικές αρχές ενώ από τις λίγες υποθέσεις για τις οποίες υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία και φθάνουν στα δικαστήρια, φαίνεται να υπάρχει μία ισορροπία σε αριθμούς μεταξύ των καταδικαστικών και των αθωωτικών αποφάσεων, βλ. Βουλή των Ελλήνων/Μέσα Κοινοβουλευτικού Ελέγχου.

107. Βλ. κεφάλαιο 6. της παρούσας έκθεσης.

συστάσεις του Επιτρόπου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Συμβουλίου της Ευρώπης μετά από επίσκεψη του στην Ελλάδα τον Φεβρουάριο 2025 σε δύο υπομνήματα και συγκεκριμένα: α) σε υπόμνημα με το οποίο ο Επίτροπος καλεί τις ελληνικές αρχές μεταξύ άλλων να ενισχύσουν τους μηχανισμούς ουσιαστικής λογοδοσίας απέναντι σε φαινόμενα και περιστατικά επαναπροωθήσεων και παραβιάσεων ανθρωπίνων δικαιωμάτων στα σύνορα, θαλάσσια και χερσαία και να αποφεύγουν η χρήση ρητορικής που υπονομεύει το κύρος του Συνηγόρου του Πολίτη¹⁰⁸ και β) στο υπόμνημα που προαναφέρθηκε σχετικά με τους πολίτες Ρομά όπου ο Επίτροπος απευθύνει σύσταση στις ελληνικές αρχές να υποστηρίξουν το έργο του Συνηγόρου ως Ε.Μ.Δ.Ι.Π.Α., μεταξύ άλλων με την παροχή των απαραίτητων οικονομικών και ανθρώπινων πόρων για την εκτέλεση των καθηκόντων του και να λάβουν μέτρα για τη διασφάλιση της συνεργασίας των αρχών επιβολής του νόμου, μεταξύ άλλων όσον αφορά την εφαρμογή των συστάσεων του Συνηγόρου¹⁰⁹.

3.2. Η προσβολή της ζωής κατά την αστυνομική δράση και η πειθαρχική διερεύνηση

Ο Συνήγορος του Πολίτη, το 2024 παρακολούθησε, εκδίδοντας σειρά αναπεμπτικών πορισμάτων, την εξέλιξη της διερεύνησης υποθέσεων προηγούμενων ετών, με αντικείμενο, μεταξύ άλλων, προσβολές κατά της σωματικής ακεραιότητας, της προσωπικής ελευθερίας και της ζωής, όπως η ρίψη πυροβολισμών σε βάρος τριών επιβαινόντων σε ιδιωτικό όχημα με αποτέλεσμα τον θάνατο του ενός και τον σοβαρό τραυματισμό του δεύτερου. Ταυτόχρονα, η Αρχή αναμένει την περαίωση των διοικητικών εξετάσεων σε υποθέσεις μείζονος σπουδαιότητας που εισήλθαν στον Εθνικό Μηχανισμό το έτος 2024 για τον θάνατο πολίτη κατά τη διάρκεια αστυνομικού ελέγχου, θανατηφόρα περιστατικά εμπλοκής του Λ.Σ. – ΕΛ.ΑΚΤ. με βάρκες μεταναστών, θανάτους κρατουμένων, ανδρών και γυναικών, ημεδαπών και αλλοδαπών σε Α.Τ. της Αθήνας και της Περιφέρειας, παρακολουθώντας την εξέλιξή τους και επισημαίνοντας, από την πρώτη στιγμή, στις αρμόδιες υπηρεσίες τις νομολογιακά διαμορφωμένες προϋποθέσεις της πλήρους, εμπεριστατωμένης και αποτελεσματικής έρευνας.

Εντός του έτους 2024 εισήλθε στην Αρχή, μεταξύ άλλων, υπόθεση σχετικά με τη διαχείριση περιστατικού ενδοοικογενειακής βίας που κατέληξε στη δολοφονία νεαρής γυναίκας από τον πρώην σύντροφό της, έξω από Αστυνομικό Τμήμα. Κατά την αξιολόγηση του φακέλου της δικογραφίας και της Έκθεσης Πορίσματος Ε.Δ.Ε., εντοπίστηκαν σημαντικές πλημμέλειες, που

108. Memorandum on migration and border control, following the Commissioner's visit to Greece from 3 to 7 February 2024 06/05/2025, παρ. 32.

109. Βλ. υποσημείωση 81, συστάσεις Επιτρόπου, παρ. 43.

κατέστησαν απαραίτητη την αναπομπή της υπόθεσης στις υπηρεσίες της ΕΛ.ΑΣ. για τη συμπλήρωση της σχετικής Έκθεσης. Συγκεκριμένα, επισημάνθηκε η ανάγκη υπαγωγής του περιστατικού στις διατάξεις για την ενδοοικογενειακή βία, προκειμένου να προσδιοριστούν οι απορρέουσες εξ αυτής υποχρεώσεις των εμπλεκόμενων αστυνομικών, οι παραλείψεις τους και οι αντίστοιχες πειθαρχικές τους ευθύνες και, κατ'επέκταση, οι προβλεπόμενες –και ανάλογες της βαρύτητας του περιστατικού – κυρώσεις. Οι ανωτέρω επισημάνσεις του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. υιοθετήθηκαν από τον διενεργούντα τη συμπλήρωση της διοικητικής εξέτασης, γεγονός που οδήγησε στην αποδοχή από τον Συνήγορο του Πολίτη της νέας Έκθεσης Πορίσματος, με την επισήμανση της αυτοτέλειας της πειθαρχικής και ποινικής δίκης και τη διατύπωση παρατηρήσεων ως προς τη μη δέσμευση του πειθαρχικού οργάνου από την υπαγωγή σε συγκεκριμένο κανόνα δικαίου κατά το στάδιο της προκαταρκτικής εξέτασης από την Υπηρεσία Εσωτερικών Υποθέσεων.

Στην ίδια χρονική περίοδο, ο Συνήγορος του Πολίτη ολοκλήρωσε τη δική του έρευνα για την υπόθεση του πολύνεκρου ναυαγίου που έλαβε χώρα ανοιχτά της Πύλου στις 14.06.2023 και στις αρχές Φεβρουαρίου 2025 το πόρισμα της Αρχής απεστάλη στον αρμόδιο Υπουργό και την αρμόδια Εισαγγελική Αρχή. Αξιοποιώντας την εν λόγω εκ του νόμου δυνατότητα για ίδια έρευνα, ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. έκρινε επιβεβλημένη στις 19.12.2024 την απόφαση για τη διεξαγωγή ίδιας έρευνας στο περιστατικό θανάτου κρατούμενου αλλοδαπού, την 21.09.2024, σε Α.Τ. της Αθήνας. Η έρευνα βρίσκεται στο στάδιο συλλογής του αποδεικτικού υλικού¹¹⁰.

3.2.1. Το εγγυητικό πλαίσιο

Το άρ. 2 της ΕΣΔΑ συγκαταλέγεται στα λεγόμενα «πρωταρχικά» άρθρα, καθώς σε συνδυασμό με το άρ.3, κατοχυρώνει και προστατεύει το θεμελιώδες αγαθό της ζωής¹¹¹. Από την πρόβλεψη του άρ. 2 απορρέουν μια σειρά από υποχρεώσεις, ουσιαστικές, οι οποίες διακρίνονται σε αρνητικές και θετικές – και διαδικαστικές, οι οποίες καθορίστηκαν από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και τη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου¹¹².

Σύμφωνα πάντοτε με την αρνητική ουσιαστική υποχρέωση, τα κράτη οφείλουν να προστατεύουν τη ζωή, πέρα και πάνω από όλα, απέχοντας από κάθε πράξη η οποία θα μπορούσε να προκαλέσει σκόπιμα τον θάνατο ενός προσώπου.

110. Βλ αναλυτικά κεφ. 4.1 της παρούσας έκθεσης.

111. Βλ. Ενδεικτικά Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. Μακαράτζης κατά Ελλάδος, 20.12.2004.

112. Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, Ερμηνεία κατ'άρθρο, Λίνος-Αλέξανδρος Σιτσιλιάνος, Νομική Βιβλιοθήκη, Νοέμβριος 2016.

Το ζήτημα που αναφύεται εγγενώς, σχετίζεται με τον βαθμό απόδειξης της επικαλούμενης παραβίασης της υποχρέωσης μη προστασίας της ζωής, η οποία δεν συναρτάται κατ' ανάγκη με το τυπικό της αυστηρής απόδειξης των ποινικών μέσων, και διατυπώνεται νομολογιακά από το Ε.Δ.Δ.Α., **ως η πλήρωση ενός πολύ αυστηρού κριτηρίου πέρα από κάθε εύλογη αμφιβολία**¹¹³. Το κριτήριο αυτό διαμορφώνεται διαφορετικά όταν το άτομο (το θύμα) κρατείται ήδη από τις αρχές ή βρίσκεται με κάποιον τρόπο στην επίβλεψή τους και συνεπώς είναι περισσότερο ευάλωτο. Στις περιπτώσεις αυτές, η υποχρέωση προστασίας από το κράτος είναι αυξημένη και επομένως το δικαστήριο αρκείται σε μια “δέσμη ενδείξεων ή αμάχητων τεκμηρίων” των οποίων η αποδεικτική αξία εκτιμάται κάθε φορά υπό το φως των περιστάσεων¹¹⁴.

Σημαντική πρακτική σημασία αποκτούν τα παραπάνω, υπό το πρίσμα της διαμόρφωσης κριτηρίων από τον Μηχανισμό για την εξέταση των υποθέσεων αυτών που επιλαμβάνεται, και ο οποίος, σύμφωνα με τα παραπάνω **οφείλει να αναζητά από την υπηρεσία και εκείνη να παρέχει, πειστική εξήγηση για τον θάνατο ή τον τραυματισμό ατόμου, ενόσω αυτό βρισκόταν υπό κράτηση**¹¹⁵. Η στάση αυτή δικαιολογείται από το γεγονός ότι στην (προσωρινή) κράτηση, τα γεγονότα είναι γνωστά αποκλειστικά στις αρχές, επομένως, κάθε τραυματισμός ή θάνατος, ο οποίος επέρχεται στη διάρκεια της κράτησης παρέχει ισχυρά τεκμήρια ως προς τα γεγονότα και **αντιστρέφει το βάρος της απόδειξης**. Οι αρχές είναι αυτές που πρέπει να παράσχουν μια πειστική και ικανοποιητική εξήγηση για το συμβάν.

Ένα άλλο κριτήριο στο ίδιο πλαίσιο, **αποτελεί και η μη χρήση θανατηφόρου βίας**¹¹⁶, βάσει του οποίου θα πρέπει κάθε φορά να εκτιμάται εάν η υπόθεση υπάγεται στο εν λόγω άρ. 2 της Ε.Σ.Δ.Α. ή αποτελεί αντικείμενο του επομένου άρ. 3 (απαγόρευση των βασανιστηρίων). Η εξέταση αυτής της κατηγορίας των περιπτώσεων θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη τον σκοπό και τον βαθμό της ασκηθείσας βίας και κυρίως εάν αυτή θα μπορούσε να αποβεί θανατηφόρος με βάση κυρίως τις ισχύουσες κατά περίπτωση συνθήκες.

Η παράγραφος 2 όμως του άρ. 2 Ε.Σ.Δ.Α. περιλαμβάνει και κάποιες εξαιρέσεις, για τις περιπτώσεις εκείνες που ο θάνατος επέρχεται ως αποτέλεσμα χρήσης βίας σε καταστάσεις απολύτου ανάγκης. Διαμορφώνεται έτσι ένα κριτήριο «αναλογικότητας» πιο αυστηρό και πιο επιτακτικό, **με την έννοια της “αναγκαιότητας” περισσότερο ή αυστηρά ανάλογης χρήσης βίας**¹¹⁷,

113. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. *Mc Cann* κατά *Ηνωμένου Βασιλείου*, 27.09.1995.

114. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. *Tanrikulu* κατά *Τουρκίας*, 08.07.1999.

115. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. *Tanrikulu* κατά *Τουρκίας*, 08.07.1999 και *Salman* κ. *Τουρκίας*, 27.06.2000.

116. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. *Ilhan* κατά *Τουρκίας*, 27.06.2000 και *Μακαρτζής*.

117. Βλ. Παραπάνω Αποφάσεις Ε.Δ.Δ.Α. *Mc Cann*, *Salman* κ.ά.

όπου το βάρος της απόδειξης εξακολουθεί αντεστραμμένο και βαρύνει τις αρχές. Στο πεδίο των εξαιρέσεων υπάγονται ειδικότερα και η άσκηση του δικαιώματος νόμιμης άμυνας. Το αυτό ισχύει (αυστηρή αναλογικότητα) και για τις περιπτώσεις κατά τις οποίες η αστυνομία καλείται να αντιμετωπίσει δημόσιες συναθροίσεις, πορείες διαμαρτυρίας κ.λπ., όπου και πρέπει να χρησιμοποιούνται μη απειλητικά για τη ζωή μέσα.

Το άρ. 2, όπως προαναφέρθηκε, θεσπίζει και μια σειρά θετικών υποχρεώσεων, όπως είναι **η υιοθέτηση και εφαρμογή ενός κατάλληλου νομοθετικού/ κανονιστικού και διοικητικού πλαισίου**, το οποίο ουσιαστικά επιβάλλει στα κράτη να το διασφαλίζουν μέσω **ενός αξιόπιστου μηχανισμού επιβολής**, προκειμένου να προλαμβάνει, καταστέλλει και τιμωρεί τους παραβάτες του δικαιώματος στη ζωή¹¹⁸. Ειδικότερα για τη χρήση βίας από τα αστυνομικά ή άλλου τύπου όργανα, το ρυθμιστικό πλαίσιο πρέπει να προχωράει στον επακριβή καθορισμό των περιπτώσεων (περιορισμένων) προσφυγής στη βία και ρίψης πυροβολισμών. Στην τελευταία περίπτωση, η λεπτομερής εκτίμηση της κατάστασης διέπεται πάλι από την αρχή της αυστηρής αναλογικότητας, ενώ απαιτείται η θέσπιση ενός συστήματος επαρκών και αποτελεσματικών εγγυήσεων εναντίον της αυθαίρετης χρήσης πυροβόλων όπλων ή των καταχρηστικών συμπεριφορών που εμπεριέχουν βία. Σχετικά, για την ελληνική έννομη τάξη, βασικό νομοθέτημα αποτελεί ο Ν.3169/2003, ο οποίος και ρυθμίζει τα ζητήματα της παράνομης χρήσης πυροβόλων όπλων, κατοχής του οπλισμού, εκπαίδευσης των αστυνομικών υπαλλήλων κλπ. Το Π.Δ. 538/1989, επίσης, προβλέπει ρητά ότι κατά την εκτέλεση των καθηκόντων τους οι αστυνομικοί έχουν πάντοτε ως γνώμονα των ενεργειών τους την εξασφάλιση της δημόσιας τάξης και ασφάλειας, την εξυπηρέτηση του δημοσίου συμφέροντος και τη διαφύλαξη των νόμιμων συμφερόντων των πολιτών.

Τα κράτη, πέραν των ανωτέρω, οφείλουν επίσης να λαμβάνουν μια δέσμη **προληπτικών μέτρων, προστατεύοντας τη ζωή είτε από δράση τρίτων είτε των οργάνων του είτε ακόμη του ίδιου του φορέα του δικαιώματος, όπως στις περιπτώσεις αυτοκτονίας**, για τις οποίες επιβάλλεται να λαμβάνονται μέτρα αποτελεσματικής φύλαξης εκείνων των προσώπων που κρατούνται καθ' οιονδήποτε τρόπο, στο πλαίσιο μιας εξειδικευμένης πλέον υποχρέωσης ως προς αυτή την κατηγορία ατόμων που περιλαμβάνει και την έγκαιρη αναζήτηση ιατρικής φροντίδας.

Ένα άλλο σκέλος των θετικών ουσιαστικών υποχρεώσεων του κράτους, αφορά **στον ορθό σχεδιασμό και οργάνωση των αστυνομικών επιχειρήσεων**. Στην Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α., Finogenof κατά Ρωσίας, το δικαστήριο αποφαινεται ότι θα πρέπει να εξετάζεται κατά πόσον η αστυνομική επιχείρηση σχεδιάστηκε και τέθηκε υπό τον έλεγχο των αρχών, με τέτοιο τρόπο, ώστε να αποφευχθούν

118. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α., Παπαπέτρου κατά Ελλάδος, 12.07.2011.

ή να ελαχιστοποιηθούν ανθρώπινες απώλειες και προσφυγή σε θανατηφόρο βία. Επίσης, απαιτείται η ύπαρξη κανονιστικού πλαισίου από την εθνική νομοθεσία και η κατάλληλη συγκρότηση, οργάνωση, έλεγχος και πειθαρχία των οργάνων που εκτελούν την επιχείρηση για την προφύλαξη της ζωής του ατόμου (βλ. σχετ. Υπόθεση Μακαρατζής). Αυτά μπορεί να είναι επίσης κακός συντονισμός, έλλειψη ανταλλαγής πληροφοριών, ανεπαρκής διοικητική μέριμνα ή καθυστερήσεις στο επιχειρησιακό ή ιατρικό επίπεδο. Σε άμεση συνάρτηση βρίσκεται και η λήψη κατάλληλης εκπαίδευσης από τα αστυνομικά όργανα στην κατεύθυνση της διαμόρφωσης μιας αντίληψης σχετικά με το πόσο είναι αναγκαία η ενδεχόμενη απώλεια της ζωής όχι μόνον σύμφωνα με τον νόμο, αλλά και ένα γενικό αξιακό σύστημα¹¹⁹.

Τέλος, η **διαδικαστική υποχρέωση της διενέργειας επίσημης και αποτελεσματικής έρευνας** του περιστατικού, που θέτει το άρ. 2 της Ε.Σ.Δ.Α., είναι εξαιρετικά καίρια και σημαντική καθώς **αφορά την πρακτική εξασφάλιση των ουσιαστικών προϋποθέσεων προστασίας της ζωής, στα οποία έγινε εκτενής αναφορά πιο πάνω**. Σύμφωνα με τα νομολογιακά κριτήρια του Ε.Δ.Δ.Α., η διερεύνηση πρέπει να εκτείνεται σε βάθος και εύρος, να έχει πληρότητα, αποτελεσματικότητα και ταχύτητα, ενώ στην περίπτωση που φέρει πειθαρχικό χαρακτήρα πρέπει να συμβαδίζει με την υποχρέωση του διενεργούντος τη διοικητική εξέταση για την αποκάλυψη της αληθείας, όπως υπαγορεύει και η ελληνική νομοθεσία και νομολογία.

Τα χαρακτηριστικά αυτά, που μπορεί να εξασφαλίζονται με τις καταθέσεις αυτοπτών τρίτων μαρτύρων τη λήψη υπόψη των ιατροδικαστικών ή ιατρικών εξετάσεων, την ύπαρξη ή αναζήτηση οπτικοακουστικού υλικού, υποστηρίζει παγίως η Αρχή, παρέχοντας τις απαραίτητες συστάσεις από το πρώτο κιόλας στάδιο της πειθαρχικής διαδικασίας. Ένα άλλο σημείο που επίσης η Αρχή υπογραμμίζει στις παρεμβάσεις της, είναι η **λεπτομερής, αμερόληπτη και αντικειμενική ανάλυση όλων των δεδομένων της υπόθεσης και την ανεξαρτησία (ιεραρχική-θεσμική-πραγματική) των ατόμων που διενεργούν την έρευνα**. Ειδικά στις περιπτώσεις όπου η απώλεια ζωής μπορεί να συνδέεται με την **ύπαρξη ρατσιστικού κινήτρου**, το δικαστήριο θέτει αυστηρά κριτήρια επιμέλειας και αμεροληψίας και διαχείριση της έρευνας κατά τρόπο που να αναγνωρίζει την ιδιομορφία τους και κατά συνέπεια, μη ισότιμο προς τις άλλες υποθέσεις¹²⁰.

3.2.2. Η διερεύνηση των υποθέσεων από τον Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α.

Στο πλαίσιο λήψης μιας δέσμης προληπτικών μέτρων, με σκοπό την

119. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. Nachova κατά Βουλγαρίας, 06.07.2005.

120. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. Fedorchenko κατά Ουκρανίας, 20.09.2012.

προστασία της ζωής είτε από δράση τρίτων είτε ακόμη του ίδιου του φορέα του δικαιώματος, όπως στις περιπτώσεις αυτοκτονίας, για τις οποίες επιβάλλεται να λαμβάνονται μέτρα αποτελεσματικής φύλαξης εκείνων των προσώπων που κρατούνται καθ' οιονδήποτε τρόπο, την Αρχή απασχόλησαν:

α. Υπόθεση ανθρωποκτονίας από ιδιώτη (Φ. 325415), σε χώρο φύλαξης έμπροσθεν της εισόδου Α.Τ. το θύμα, νεαρή γυναίκα, αντιλήφθηκε ότι έξω από την οικία της βρισκόταν ο πρώην σύντροφός της και από κοινού με φιλικό της πρόσωπο επισκέφθηκαν το ως άνω Α.Τ. για να καταγγείλει το περιστατικό, ενώπιον των αρμοδίων αστυνομικών υπαλλήλων, χωρίς να υποβάλει έγκληση. Κατά του πρώην συντρόφου της είχε υποβάλει στο παρελθόν έγκληση για ενδοοικογενειακή σωματική βλάβη, βιασμό και κατάχρηση σε ασέλγεια, κάτι το οποίο δεν έπραξε αυτή τη φορά. Οι αστυνομικοί την ενημέρωσαν ότι δεν υπήρχε διαθέσιμο περιπολικό και ότι θα έπρεπε να καλέσει η ίδια την Άμεσο Δράση προκειμένου να στείλει περιπολικό να την παραλάβει. Εν συνεχεία, κάλεσε την Άμεσο Δράση από το κινητό της τηλέφωνο, ζητώντας υπηρεσιακό όχημα. Ο εκφωνητής του Κέντρου την ενημέρωσε ότι το περιπολικό δεν είναι διαθέσιμο για τέτοιου είδους περιστατικά, αλλά κατά τη διάρκεια της συνομιλίας της με το Κέντρο Άμεσης Δράσης και ενώ εκείνη περπατούσε έξω από το Α.Τ. μαζί με το φιλικό της πρόσωπο, ο πρώην σύντροφός της βαδίζοντας γρήγορα έφτασε την καταγγέλλουσα και μπροστά ακριβώς στο φυλάκιο όπου βρισκόταν ο σκοπός του Α.Τ., προχώρησε στον θανάσιμο τραυματισμό της χρησιμοποιώντας μαχαίρι.

Η διοικητική εξέταση που διενεργήθηκε πρότεινε την παραπομπή στο αρμόδιο Πειθαρχικό Συμβούλιο με το ερώτημα επιβολής της ανώτερης πειθαρχικής ποινής της «Αργίας με Απόλυση» των εμπλεκόμενων αστυνομικών (Αξιωματικός Υπηρεσίας, Υποδιοικητής και Σκοπός Φυλακίου), ενώ για τον τηλεφωνητή της Άμεσης Δράσης, επιφύλαξε την κατώτερη πειθαρχική ποινή του «Προστίμου».

Η Αρχή ανέπεμψε προς συμπλήρωση την καταρτιθείσα Ε.Δ.Ε., επισημαίνοντας ότι η αντιμετώπιση του φαινομένου της **ενδοοικογενειακής βίας** βρίσκεται, σύμφωνα με μια σειρά εγκυκλίων διαταγών, εγχειριδίων αλλά και καταχωρήσεων στους οικείους διαδικτυακούς τόπους της ΕΛ.ΑΣ., στις προτεραιότητες της Ελληνικής Αστυνομίας, ήδη πριν από τη δημοσίευση του Ν. 3500/2006 (ΦΕΚ Α 232/24.10.2006) «Για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας και άλλες διατάξεις». Μάλιστα, το 2005 είχε εκδοθεί σχετικό εγχειρίδιο με το οποίο εξειδικεύονταν τόσο οι στόχοι της αστυνομικής παρέμβασης στις υποθέσεις ενδοοικογενειακής βίας, όσο και η ιδιαιτερότητα του ρόλου της Αστυνομίας και η δεοντολογία που θα πρέπει να τηρούν οι

αστυνομικοί κατά τον χειρισμό παρόμοιων υποθέσεων¹²¹.

Περαιτέρω, με το Π.Δ. 37/2019 (ΦΕΚ Α-63) συστάθηκαν Τμήματα και Γραφεία Αντιμετώπισης Ενδοοικογενειακής Βίας¹²². Ακολούθως, το Αρχηγείο της ΕΛ.ΑΣ προχώρησε στην έκδοση μιας σειράς Διαταγών και Εγκυκλίων, για την έναρξη λειτουργίας Τμήματος Αντιμετώπισης Ενδοοικογενειακής Βίας¹²³, την αναγκαιότητα απαρέγκλιτης εφαρμογής της κείμενης νομοθεσίας, την θέση των ζητημάτων ενδοοικογενειακής βίας σε προτεραιότητα¹²⁴, καθώς και την σχετική ενημέρωση, με ευθύνη κ.κ.Διοικητών, όλων των αστυνομικών και ιδίως των εκτελούντων υπηρεσία Αξιωματικού Υπηρεσίας ότι **«..οι περιπτώσεις ενδοοικογενειακής βίας δεν αποτελούν απλή διεκπεραιωτική διαδικασία, αλλά αφορούν ανθρώπινα θύματα που χρήζουν βοήθεια και ιδιαίτερων χειρισμών, διαδικασίας που έχουν προβλεφθεί εκτενώς και ρυθμιστεί επακριβώς και αναλυτικά με προγενέστερες διαταγές....»**¹²⁵ ενώ με Διαταγή του Τμήματος Αντιμετώπισης Ενδοοικογενειακής Βίας της Διεύθυνσης Γενικής Αστυνόμευσης υπογεγραμμένη από τον Προϊστάμενο του Επιτελείου, για τη διαχείριση των υποθέσεων ενδοοικογενειακής βίας από τις αρμόδιες αστυνομικές υπηρεσίες λόγω της ραγδαίας αύξησης των περιστατικών, στην οποία, μεταξύ άλλων, προβλέπονται τα ακόλουθα, υπενθυμίζεται **η αυτεπάγγελτη δίωξη των αδικημάτων** που προβλέπονται στον Ν. 3500/2006 και της απορρέουσας υποχρέωσης του αστυνομικού προσωπικού για εκδήλωση όλων των ενεργειών που προβλέπονται από τις κείμενες διατάξεις και τις σχετικές διαταγές των Προϊστάμενων Υπηρεσιών.

Από το σύνολο των ανωτέρω διατάξεων, των σχετικών διαταγών και εγχειριδίων/Οδηγών της ΕΛ.ΑΣ. προκύπτει με απόλυτη σαφήνεια ότι, στο σύνολο του Αστυνομικού Προσωπικού, έχουν από πολλών ετών καταστεί σαφείς, τόσο οι υποχρεώσεις των αστυνομικών που υπηρετούν στα κατά τόπους Αστυνομικά Τμήματα και υποδέχονται, ως φορείς πρώτης υποδοχής, θύματα ενδοοικογενειακής βίας ή με άλλο τρόπο έρχονται σε επαφή με τα πρόσωπα αυτά, όσο και η ιδιαιτερότητα του φαινομένου της ενδοοικογενειακής βίας, που απαιτεί τον προσεκτικό χειρισμό των σχετικών υποθέσεων και ιδίως των θυμάτων τέτοιων εγκληματικών ενεργειών. **Η δημιουργία κλίματος ασφάλειας, η λεπτομερής ενημέρωση του θύματος για**

121. https://www.astynomia.gr/images/stories/Attachment13518_egxeiridio.pdf

122. Αξίζει να σημειωθεί ότι τα Τμήματα ή Γραφεία αντιμετώπισης Ενδοοικογενειακής Βίας, όπου αυτά συστάθηκαν, προβλέφθηκε ότι θα στελεχώνονται από αστυνομικό προσωπικό και κατά προτίμηση από **κατόχους πτυχίων Νομικών, Κοινωνικών ή Ανθρωπιστικών Σπουδών** ή από πολιτικό προσωπικό, με αντίστοιχο πτυχίο. Μάλιστα κατά το έτος 2020, δημοσιεύθηκε η πρώτη ετήσια έκθεση απολογισμού έργου των ανωτέρω τμημάτων/γραφείων.

123. Βλ. από 31.10.2019 με αρ. πρωτ. 2470/19/2305996 Διαταγή.

124. Βλ. την από 5.4.2020 με αρ. πρωτ. 2470/20/718067 Διαταγή.

125. Βλ. την με από 6.2.2021 με αρ. πρωτ. 2470/21/282895 Διαταγή.

τα δικαιώματα που έχει, μεταξύ των οποίων η πιθανή εγκατάσταση «κομβίου πανικού» στο κινητό του/της τηλέφωνο, αλλά και οι Φορείς στους οποίους μπορεί να απευθυνθεί, προκειμένου να λάβει κοινωνική, ψυχολογική και νομική στήριξη ή να βρει ασφαλές καταφύγιο, εφόσον κινδυνεύει η ζωή του, αποτελούν βασικές υποχρεώσεις των υπηρετούντων αστυνομικών οι οποίοι βρίσκονται στο εκάστοτε Α.Τ. και υποδέχονται πρόσωπο που αναφέρει τη διάπραξη σε βάρος του εγκλήματος ενδοοικογενειακής βίας. Υποχρέωση δε των Διοικητών των εκάστοτε Α.Τ. ή Τ.Α. είναι η επιβεβαίωση ότι το προσωπικό είναι ενήμερο για αυτές τις υποχρεώσεις και για ό,τι σχετικά προβλέπεται στην οικεία νομοθεσία.

Το Ε.Δ.Δ.Α. έχει κρίνει ότι, όταν υπάρχει προσβολή ζωής, το εδάφιο α' της παρ. 1 του άρ. 2 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (Ε.Σ.Δ.Α), όχι μόνο απαγορεύει την εσκεμμένη και παράνομη στέρηση της ζωής από τα κρατικά όργανα, αλλά και επιβάλλει στα κράτη να λαμβάνουν τα ενδεδειγμένα μέτρα, στο πλαίσιο της εσωτερικής έννομης τάξης, για τη διασφάλιση της ζωής των ατόμων που βρίσκονται στη δικαιοδοσία τους¹²⁶. Στο πλαίσιο αυτό το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι τέτοια υποχρέωση υφίσταται όταν πληρούνται οι παρακάτω προϋποθέσεις: αν και οι αρχές γνώριζαν ή θα έπρεπε να γνωρίζουν την ύπαρξη μιας πραγματικής και άμεσης απειλής κατά της ζωής ενός ή περισσότερων ατόμων, δεν έλαβαν στο πλαίσιο των εξουσιών τους τα μέτρα που εύλογα θα αναμέναμε απ' αυτές και που σύμφωνα με τη λογική θα είχαν συμβάλει στην αποφυγή αυτού του κινδύνου. Το Δικαστήριο έχει επίσης κρίνει ότι τυχόν ευρύτερη ερμηνεία της παραπάνω θετικής υποχρέωσης θα κατέληγε, τουλάχιστον σε ό,τι αφορά την προστασία από εγκληματικές ενέργειες τρίτων, να αναλάβουν οι αρχές ένα δυσβάσταχτο ή υπερβολικό βάρος, δεδομένων των δυσκολιών που αντιμετωπίζουν τα όργανα της τάξης στην άσκηση των καθηκόντων τους στις σύγχρονες κοινωνίες, του μη προβλέψιμου της ανθρώπινης συμπεριφοράς, καθώς και των επιχειρησιακών επιλογών που καθορίζονται βάσει των προτεραιοτήτων και διαθέσιμων πόρων¹²⁷.

Ωστόσο, ειδικά όταν πρόκειται για εγκλήματα που εμπίπτουν στη νομοθεσία για την ενδοοικογενειακή βία το Ε.Δ.Δ.Α έχει επανειλημμένα δώσει έμφαση στο γεγονός ότι θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη η ιδιαίτερη φύση της ενδοοικογενειακής βίας, όπως αυτή αναγνωρίζεται στο προοίμιο της Σύμβασης της Κωνσταντινούπολης, στο πλαίσιο των εσωτερικών διαδικασιών των κρατών, αλλά και να καταβάλλεται ιδιαίτερη επιμέλεια κατά

126. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α *Μακρατζής κατά Ελλάδας*, 20.12.2004, παρ. 50 και 57.

127. Βλ. σχετικά Σ.Η Ακτύπη, ανάλυση άρθρου 2 Ε.Σ.Δ.Α στο Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου Ερμηνεία κατ' άρθρο-Δικαιώματα, Παραδεκτό, Δίκαιη Ικανοποίηση, Εκτέλεση, Νομική Βιβλιοθήκη 2017, σελ. 92., Ε.Δ.Δ.Α, *Dink κατά Τουρκίας*, 14.9.2010, παρ. 65.

τον χειρισμό τέτοιων υποθέσεων¹²⁸. Ιδίως μετά την κύρωση της Σύμβασης της Κωνσταντινούπολης, οι σχετικές υποχρεώσεις των κρατών έχουν αυξηθεί ενώ υπάρχει ειδικό θεσμοθετημένο πλαίσιο για την αντιμετώπιση παρόμοιων περιστατικών, όπως αναλύεται στις επόμενες ενότητες. Επίσης, με την κύρωση της Σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης για την πρόληψη και την καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών και της ενδοοικογενειακής βίας (Σύμβαση Κωνσταντινούπολης) από την Βουλή των Ελλήνων¹²⁹ επήλθαν σημαντικές τροποποιήσεις στο νομοθετικό πλαίσιο, προς την κατεύθυνση της αποτελεσματικότερης προστασίας των θυμάτων με την θεσμοθέτηση αδικημάτων, μεταξύ των οποίων η επίμονη καταδίωξη/παρακολούθηση (stalking), ενώ διευρύνθηκε ο κύκλος των μελών της οικογένειας, **εντάσσοντας σε αυτόν μόνιμους συντρόφους, τέως μόνιμους συντρόφους κ.α. καθώς και πρόσωπα που συνδέονται με σύμφωνο συμβίωσης**. Τέλος επεκτάθηκε η δυνατότητα έκδοσης περιοριστικών όρων, για την προστασία του θύματος, ενώ προβλέφθηκε η προστασία θυμάτων ενδοοικογενειακής βίας που διαβιούν στη χώρα χωρίς νομιμοποιητικά έγγραφα και μεταβαίνουν στις αστυνομικές Υπηρεσίες για την υποβολή καταγγελίας, από το μέτρο της διοικητικής απέλασης.

Συνεπώς και με βάση τα παραπάνω, η αναπομπή της διοικητικής εξέτασης ασκήθηκε γιατί τα αστυνομικά όργανα διέπραξαν σημαντικές παραλείψεις¹³⁰, οι οποίες συνδέονται αιτιωδώς με την προσβολή της ζωής της παθούσας και ειδικότερα:

1. Δεν προέβησαν στις προβλεπόμενες εκ του νόμου και των εσωτερικών διαταγών του Αρχηγείου της ΕΛ.ΑΣ ενέργειες ως προς την διαχείριση του συγκεκριμένου περιστατικού ενδοοικογενειακής βίας ως πρώτη Υπηρεσία στην οποία καταφεύγει το θύμα, με αποτέλεσμα το περιστατικό εξαρχής να υποβιβαστεί, να μην αναζητηθούν καν τα στοιχεία της καταγγέλλουσας, πόσο μάλλον τα στοιχεία του πρώην συντρόφου της, προκειμένου στο πλαίσιο της αυτεπάγγελτης δίωξης να γίνουν οι κατά νόμο ενέργειες, ούτε και να ληφθεί, ως όφειλε, το ιστορικό που αφορούσε την συγκεκριμένη καταγγελία, προκειμένου να εκτιμηθεί με ασφάλεια το επίπεδο κινδύνου που διέτρεχε το θύμα, μετά από αξιολόγηση των διαφόρων παραγόντων επικινδυνότητας, ένας εκ των οποίων ήταν τα ψυχολογικά προβλήματα που κατά δήλωση της καταγγέλλουσας αντιμετώπιζε ο πρώην σύντροφός της.

128. Απόφαση ΕΔ.Δ.Α *Talpis* κατά *Ιταλίας*, 18.9.2017, παρ. 129.

129. Ν. 4531/2018.

130. «...όπως μπορεί κανείς να φαντασθεί, αν οι επιβεβλημένες ανωτέρω ενέργειες, οι οποίες παραλείφθηκαν, λάμβαναν χώρα, τότε με πιθανότητα που εγγίζει τα όρια της βεβαιότητας, το συγκεκριμένο εγκληματικό αποτέλεσμα δεν θα επερχόταν...», Ι. Αναστασοπούλου, ερμηνεία άρθρου 306 Π.Κ σε «Ποινικός Κώδικας, Ερμηνεία κατ' άρθρο», επ. Αριστοτέλη Χαραλαμπίκη, Νομική Βιβλιοθήκη 2011, σελ. 1045.

2. Η καταγγέλλουσα ρωτήθηκε μόνον εάν είχε απειληθεί την ίδια ή την προηγούμενη ημέρα, και εάν επιθυμούσε να υποβάλει έγκληση, την οποία σε καμιά περίπτωση δεν είχε υποχρέωση να υποβάλει, εφόσον για το συγκεκριμένο αδίκημα της ενδοοικογενειακής απειλής προβλέπεται αυτεπάγγελτη δίωξη,

3. Με τη μη διάθεση περιπολικού, οδήγησαν στην ουσία τη νεαρή γυναίκα έξω από το Α.Τ., χωρίς καμία ουσιαστική ενημέρωση για τα δικαιώματα και τις δυνατότητες που είχε στο πλαίσιο της γνωστής στους ίδιους νομοθεσίας, χωρίς να της παρέχουν κάποιο έντυπο με αυτές, χωρίς, τέλος, να της προτείνουν την εγκατάσταση στο κινητό της τηλέφωνο της εφαρμογής του «Κομβίου Πανικού».

4. Δεν δόθηκαν συμβουλές στο θύμα για τα διαδικαστικά, νομικά και διοικητικά μέτρα προστασίας τα οποία είχε στη διάθεσή της ούτε και έγιναν οι ενδεδειγμένες ενέργειες, με βάση το περιστατικό και τις αρμοδιότητές των ελεγχόμενων αστυνομικών.

5. Δεν κλήθηκαν να καταθέσουν αυτόπτες μάρτυρες, με δεδομένο ότι το συγκεκριμένο συμβάν έλαβε χώρα στον εξωτερικό χώρο του Α.Τ. και σε έναν ιδιαίτερα πολυσύχναστο δρόμο.

Επομένως, το συμπέρασμα του διενεργούντος την Ε.Δ.Ε. παρίσταται αιτιολογημένο ως προς την αναγνώριση πειθαρχικής ευθύνης των εμπλεκόμενων αστυνομικών, ωστόσο θα πρέπει να αιτιολογηθεί για ποιον λόγο οι παραλείψεις τους δεν συνιστούν σοβαρή παραμέληση του υπηρεσιακού τους καθήκοντος, προβλεπόμενου στο άρθρο 11 παρ.1 εδ. ι' του Π.Δ. 120/2008, όπως προτείνει ο διενεργών, και όχι βαρύτερο πειθαρχικό παράπτωμα εκ των συμπεριλαμβανομένων στο άρθρο 10 (ενδεικτικά στην παρ. 1 εδ. η', ιγ'), με βάση όσα ανωτέρω εκτέθηκαν.

Επί της αναπομπής του εν λόγω πορίσματος από την Αρχή, η ΕΛΑΣ προέβη στη σύνταξη Συμπληρωματικού Πορίσματος, λαμβάνοντας υπόψη τις θέσεις της Αρχής και αναβαθμίζοντας τις πειθαρχικές ποινές, πρότεινε πλέον την παραπομπή των εμπλεκόμενων αστυνομικών στο αρμόδιο Πειθαρχικό Συμβούλιο με το ερώτημα επιβολής της ανώτερης πειθαρχικής ποινής της απόφασης και της αργίας με απόλυση. Η Αρχή θεώρησε ότι η ΕΛ.ΑΣ. κατά τη συμπλήρωση της διοικητικής εξέτασης ανταποκρίθηκε στις επισημάνσεις του Συνηγόρου του Πολίτη, όπως αυτές είχαν αναφερθεί στο αναπεμπτικό του Πόρισμα και έθεσε την υπόθεση στο αρχείο, υπό την αίρεση της αποστολής των οικείων πειθαρχικών αποφάσεων.

β. Υπόθεση αυτοκτονίας κρατουμένου (Φ. 349248) στην οποία βρέθηκε

εντός του κρατητηρίου του Α.Τ. ημεδαπός, απαγχονισμένος με αυτοσχέδιο βρόχο υφάσματος, ο οποίος φέρεται να είχε μεταβεί αυτοβούλως στο Α.Τ. και ακολούθως κρατήθηκε στο κρατητήριο της οικείας υπηρεσίας καθώς σε βάρος του εκκρεμούσε ανυποταξία εσωτερικού σε καιρό ειρήνης, ενώ σχηματιζόταν δικογραφία σε βάρος του και για παράβαση του άρ. 372 Π.Κ. Τον θανόντα βρήκε η αξιωματικός υπηρεσίας, εκτελούσα χρέη σκοπού κρατητηρίων και μοναδική παρούσα στο Α.Τ. Η αρμόδια αστυνομική διεύθυνση διέταξε τη διενέργεια Ένορκης Διοικητικής Εξέτασης προς διαπίστωση των συνθηκών υπό των οποίων έλαβε χώρα ο απαγχονισμός του κρατουμένου. Ειδικότερα :

1. Από τη μελέτη των στοιχείων του φακέλου η Αρχή διαπίστωσε ελλείψεις της διοικητικής έρευνας, κάποιες εκ των οποίων μάλιστα, έχουν καταστεί συστηματικές πλημμέλειες της διοικητικής έρευνας¹³¹, σύμφωνα δε με τη νομολογία του Ε.Δ.Δ.Α. και με αφορμή περιπτώσεις καταγγελιών για παραβίαση των άρ. 2 και 3 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, η αυστηρότητα με την οποία οφείλει να διεξάγεται ο έλεγχος υπαγορεύεται από το γεγονός ότι «η υποχρέωση διερεύνησης δεν είναι υποχρέωση σε αποτελέσματα, αλλά στη χρησιμοποίηση επαρκών μέσων και διαδικασιών¹³²...». Συνεπώς, μία ουσιαστική και αποτελεσματική έρευνα, για να είναι πρόσφορη και να μπορεί να απαντήσει στα ερωτήματα που τίθενται, δομείται πρωτίστως στην αναζήτηση, και ακολούθως στην ορθή αξιολόγηση των αποδεικτικών μέσων, «Ο σκοπός είναι κατά κύριο λόγο να εξασφαλιστεί, μέσω μιας τέτοιας έρευνας, η πραγματική εφαρμογή των εθνικών νόμων που προστατεύουν το δικαίωμα στην ζωή και, στις υποθέσεις στις οποίες εμπλέκονται υπάλληλοι ή όργανα του Κράτους, να εξασφαλιστεί ότι αυτοί θα λογοδοτήσουν σχετικά με τους θανάτους που συνέβησαν κάτω από την ευθύνη τους»¹³³.

2. Σύμφωνα δε με πάγια νομολογία του ανωτέρω Δικαστηρίου¹³⁴, όταν τα επίμαχα γεγονότα βρίσκονται εξ ολοκλήρου ή σε μεγάλο βαθμό στην αποκλειστική γνώση των αρχών, όπως στην περίπτωση των προσώπων που τελούν υπό κράτηση και βρίσκονται υπό τον έλεγχό τους, προκύπτουν ισχυρά τεκμήρια γεγονότων όσον αφορά τις βλάβες που συμβαίνουν κατά τη διάρκεια

131. Ετήσια Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. 2023, σελ. 24

132. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. *Baranin και Vukcevic κατά Μαυροβουνίου*, 11.03.2021. Το ίδιο ισχύει όταν η έρευνα γίνεται για πράξεις αστυνομικών που έλαβαν χώρα στο πλαίσιο γενικευμένης βίας (βλ. απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. *Al Skeini κ.ά. κατά Αγγλίας*, 07.07.2011) ή ελέγχου του πλήθους (βλ. απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. *Hentschel and Stark κατά Γερμανίας*, 09.11.2017) ή ακόμα και σε πολύπλοκες περιστάσεις, οι οποίες προσδιορίζονται με όρους καταπολέμησης της τρομοκρατίας και του οργανωμένου εγκλήματος (βλ. απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. *Ramirez Sanchez κατά Γαλλίας*, 04.07.2006, παρ. 115 – 11).

133. Βάσει της συγκεκριμένης απόφασης με την υπ' αριθ. 1/2020 Εγκύκλιο του Αρείου Πάγου δόθηκαν οδηγίες για διερευνήσεις συνθηκών θανάτων ποινικών κρατουμένων.

134. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. *BOUYID κατά Βελγίου*, 2015 παρ. 83-84, “.. απαιτεί επίσης, σιωπηρά, να διενεργείται μία μορφή επίσημης και πραγματικής έρευνας όταν η προσφυγή στον εξαναγκασμό επέφερε ανθρώπινο θάνατο..”.

της κράτησης αυτής και το βάρος της απόδειξης εναπόκειται στις αρχές να παράσχουν ικανοποιητική και πειστική εξήγηση, προσκομίζοντας ισχυρά αποδεικτικά στοιχεία. Σημειώνεται δε ότι, λόγω της φύσης των υποθέσεων των θανάτων κρατουμένων έχουν διαμορφωθεί και διεθνή εγχειρίδια διερεύνησης των οικείων περιστατικών τα οποία θα μπορούσαν να φανούν χρήσιμα¹³⁵.

3. Περαιτέρω ότι σύμφωνα με το Ε.Δ.Δ.Α. τα πρόσωπα που τίθενται υπό κράτηση βρίσκονται σε ευάλωτη θέση και οι αρχές έχουν καθήκον να τα προστατεύουν¹³⁶. Μάλιστα, το Ε.Δ.Δ.Α. δέχεται ότι για τα πρόσωπα αυτά οι αρχές πρέπει να εκτελούν τα καθήκοντά τους κατά τρόπο συμβατό με τα δικαιώματα και τις ελευθερίες του ενδιαφερομένου ατόμου και κατά τρόπο ώστε να μειώνεται ο κίνδυνος βλάβης ενός ατόμου, χωρίς να παραβιάζεται η ατομική αυτονομία. Μπορούν να λάβουν γενικά μέτρα και προφυλάξεις για τη μείωση του κινδύνου ακόμα και αυτοτραυματισμού χωρίς να διακυβεύεται η ατομική αυτονομία, ενώ το εάν πρέπει να ληφθούν αυστηρότερα μέτρα σε σχέση με έναν κρατούμενο και εάν είναι εύλογο να εφαρμοστούν εξαρτάται από τις περιστάσεις της υπόθεσης¹³⁷. Η υποχρέωση προστασίας της υγείας και της ευημερίας των κρατουμένων περιλαμβάνει σαφώς την υποχρέωση προστασίας της ζωής των συλληφθέντων και κρατουμένων από έναν προβλέψιμο κίνδυνο¹³⁸.

4. Προκειμένου να διαπιστωθεί αν οι αρχές γνώριζαν ή όφειλαν να γνωρίζουν ότι η ζωή ενός συγκεκριμένου ατόμου διέτρεχε πραγματικό και άμεσο κίνδυνο, ο οποίος ενεργοποιούσε την υποχρέωση λήψης κατάλληλων προληπτικών μέτρων, το Δικαστήριο λαμβάνει υπόψη μια σειρά παραγόντων, μεταξύ των οποίων: **i) αν το άτομο είχε ιστορικό προβλημάτων ψυχικής υγείας, ii) τη σοβαρότητα της ψυχικής κατάστασης, iii) προηγούμενες απόπειρες αυτοκτονίας ή αυτοτραυματισμού, iv) αυτοκτονικές σκέψεις ή απειλές και v) σημάδια σωματικής ή ψυχικής δυσφορίας**¹³⁹. Ειδικά σε ένα τέτοιο πλαίσιο θα πρέπει να υφίστανται και να ενεργοποιούνται **πρωτόκολλα για τον εντοπισμό και τη διαχείριση των ατόμων που αναγνωρίζονται ως άτομα που διατρέχουν κίνδυνο αυτοτραυματισμού ή απόπειρας αυτοκτονίας** εντός των διαφόρων χώρων στέρησης της ελευθερίας. Στην ίδια κατεύθυνση, οι σχετικές

135. The Minnesota Protocol on the Investigation of Potentially Unlawful Death (2017), The Revised United Nations Manual on the Effective Prevention and Investigation of Extra-legal, Arbitrary and Summary Executions, <https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Publications/MinnesotaProtocol.pdf>

136. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α., *SALMAN κατά Τουρκίας*, 2000, παρ. 99.

137. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α., *S.F. κατά Ελβετίας*, 2020, παρ. 77.

138. Αποφάσεις Ε.Δ.Δ.Α. *Eremiášová και Pechoná κατά της Τσεχικής Δημοκρατίας* 2013 παρ. 117 και *Keller κατά Ρωσίας*, 2013, παρ. 88.

139. Αποφάσεις Ε.Δ.Δ.Α. *Fernandes de Oliveira κατά Πορτογαλίας*, 2019, παρ. 115 και *Boychenko κατά Ρωσίας*, 2021, παρ. 80.

ιατροδικαστικές εκθέσεις – νεκροψίες δεν θα πρέπει να υπολείπονται των απαιτήσεων που ορίζονται στη Σύσταση Rec R(99) της Επιτροπής Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης για την εναρμόνιση των ρόλων των ιατρικών-νομικών αυτοψιών και θα πρέπει, μεταξύ άλλων **να διερευνώνται οι αιτίες κάθε θανάτου ώστε να διαπιστωθεί αν θα μπορούσαν να αντληθούν διδάγματα για την πρόληψη μελλοντικών θανάτων, ιδίως όταν επρόκειτο για ένα άτομο που αυτοκτόνησε**¹⁴⁰.

Σύμφωνα με το ισχύον εθνικό πλαίσιο και το άρθρο 60 του Π.Δ. 141/1991 ο Αξιωματικός Υπηρεσίας «....ζ. Ασκεί συνεχή έλεγχο στα κρατητήρια της Υπηρεσίας και βεβαιώνεται για την ασφάλεια, την τάξη και της ευπρέπειά τους, ευθυνόμενος για κάθε παράνομη κράτηση ή απόλυση κρατουμένου....» ενώ σύμφωνα με το άρθρο 66 του ιδίου ΠΔ «4. Εάν το κρατητήριο δεν πληροί τους όρους της ασφαλούς κράτησης ή η υπάρχουσα δύναμη δεν επαρκεί για τη φρούρηση των κρατουμένων, ο διοικητής της Υπηρεσίας οφείλει να παίρνει τα ενδεικνυόμενα από τις περιστάσεις μέτρα, δεσμεύοντας στην ανάγκη τους κρατουμένους για να προλάβει απόδραση, αυτοκτονία ή τραυματισμό τους...5. Οι αστυνομικοί της Φρουράς κρατητηρίου:δ. Ευθύνονται για τη ζωή και τη σωματική ακεραιότητα των κρατουμένων, την πρόληψη απόδρασης και την τήρηση της τάξεως και ησυχίας στα κρατητήρια.».

Με δεδομένο ότι η Ε.Δ.Ε. καταλήγει ότι δεν μπορεί να στοιχειοθετηθεί οποιοδήποτε πειθαρχικό παράπτωμα και ότι όλα τα αστυνομικά όργανα επέδειξαν υπευθυνότητα και σοβαρότητα κατά την εκτέλεση του υπηρεσιακού καθήκοντος και ουδέν στοιχείο βρέθηκε που να συνιστά παραμέληση αυτού, η Αρχή προέβη στις ακόλουθες παρατηρήσεις, ανέπεμψε τη διοικητική εξέταση, υποστηρίζοντας μεταξύ άλλων, επισημαίνοντας τα εξής :

1. Η ανάθεση της διοικητικής εξέτασης σε αστυνομικό υπάλληλο που υπηρετεί στην ίδια αστυνομική διεύθυνση, παρότι δεν προσκρούει άμεσα σε διάταξη υφιστάμενης νομοθεσίας ωστόσο δεν θωρακίζει απολύτως την έρευνα με τα εχέγγυα της ανεξάρτητης και αμερόληπτης κρίσης. Η διασφάλιση της αντικειμενικότητας της διαδικασίας επιτυγχάνεται μέσω της αυξημένης ιεραρχικής απόστασης και άρα αμεροληψίας του διεξάγοντος την έρευνα, αναφορικά με τον υποκείμενο σε αυτήν αστυνομικό. Ο Συνήγορος υποδεικνύει σταθερά ότι όλες οι διοικητικές εξετάσεις, και όχι μόνο όσες ήδη προβλέπονται στον νόμο¹⁴¹, θα πρέπει να ανατίθενται σε άλλη Διεύθυνση από αυτήν που υπηρετούν οι εμπλεκόμενοι αστυνομικοί, αφού η τυπική εξασφάλιση μιας

140. Έκθεση της C.P.T. για την επίσκεψη που πραγματοποίησε στην Ελλάδα από τις 22 Νοεμβρίου έως την 1^η Δεκεμβρίου 2021. Μάρτιος 2022, σελ 72, <https://rm.coe.int/1680a7ce97>.

141. Άρ. 24 και 26, για τις Π.Δ.Ε. και Ε.Δ.Ε. αντιστοίχως, του Π.Δ. 120/2008 ως ίσχυαν κατά την διενέργεια της εν θέματι Ε.Δ.Ε.

απόστασης ασφαλείας, είναι προϋπόθεση λογοδοσίας, εχέγγυο αμερόληπτης έρευνας και δίκαιης κρίσης και εν τέλει αποτελεί δείγμα υπέρ της θεσμικής διαφάνειας¹⁴² και κυρίως σε περιπτώσεις που υπό διερεύνηση περιστατικό έχει βαρύτητα.

2. Η μη αναζήτηση βιντεοληπτικού υλικού, η αποδεικτική ισχύς του οποίου, καθιστά την αναζήτηση και τη διατήρησή του απαραίτητη, πρωτίστως στις περιπτώσεις που τα θύματα βρίσκονται στη σφαίρα ευθύνης των αρχών και κυρίως μέσα σε αστυνομικά τμήματα, ειδικά όταν δεν υπάρχουν μάρτυρες. Τα διαπιστωθέντα ελλείμματα¹⁴³, ως προς την καταγραφή της αστυνομικής δράσης σε τέτοιους χώρους, αλλά και η μη ενιαία πρακτική ως προς την ύπαρξη και λειτουργία καμερών, αλλά και την καταγραφή στα αστυνομικά τμήματα και λοιπούς χώρους κράτησης, όχι απλώς παραβιάζουν τους όρους μιας ανεξάρτητης και αποτελεσματικής έρευνας, αλλά τροφοδοτούν επιχειρήματα ως προς την άνιση μεταχείριση των πολιτών, η οποία μεταφέρεται στην πειθαρχική διερεύνηση και στην ποινική δίκη, καθώς η διασφάλιση του σχετικού υλικού και η ουσιαστική έρευνα κινδυνεύει να εξαρτάται από το σε ποιον χώρο κράτησης έτυχε να κρατηθούν οι καταγγέλλοντες ή εν προκειμένω ο θανών.

3. Η μη αναζήτηση του αντίγραφο του Βιβλίου Κρατουμένων του οικείου Α.Τ. για την εν θέματι ημέρα, αντίγραφα εγγράφων - εκθέσεις για τη σύλληψη και κράτηση του θανόντος και το αντίστοιχο αντίγραφο εγγραφής στο Β.Α.Σ. προκειμένου μεταξύ άλλων να ελεγχθεί το νόμιμο της σύλληψης και κράτησης.

4. Θα έπρεπε να έχει κληθεί ο ιατροδικαστής ή πραγματογνώμων ιατρός για να διερευνηθεί επιστημονικά η σύνδεση μεταξύ των ουσιών που βρέθηκαν στην τοξικολογική έκθεση και της πράξης αυτοχειρίας, η πιθανή πραγματική αιτία δηλαδή της πράξης αυτοχειρίας προκειμένου να διαπιστωθεί αν θα μπορούσε να έχει προβλεφθεί και πιθανώς αποτραπεί το επελθόν αποτέλεσμα. Και τούτο διότι, μεταξύ άλλων, σύμφωνα με στοιχεία του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας το ποσοστό αυτοκτονιών μεταξύ των ατόμων με διαταραχές χρήσης ουσιών είναι σημαντικά υψηλότερο σε σύγκριση με τον γενικό πληθυσμό¹⁴⁴.

142. Ετήσια Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. 2022, σελ. 114.

143. Ετήσια Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. 2023, σελ 113-114.

144. Τα άτομα με τέτοιες διαταραχές έχουν σχεδόν εξαπλάσιες πιθανότητες να επιχειρήσουν απόπειρα αυτοκτονίας σε κάποια στιγμή της ζωής τους. Συγκεκριμένα, όσοι κάνουν κατάχρηση αλκοόλ και οπιοειδών διατρέχουν ακόμη μεγαλύτερο κίνδυνο, με την κατάχρηση αλκοόλ να αυξάνει την πιθανότητα αυτοκτονίας κατά 10 φορές και την κατάχρηση οπιοειδών κατά 14 φορές.

<https://www.who.int/news/item/25-06-2024-over-3-million-annual-deaths-due-to-alcohol-and-drug-use-majority-among-men>.

5. Με δεδομένο ότι ένα από τα κρίσιμα σημεία της υπόθεσης αναδεικνύεται το μέσο με το οποίο ο θανών προέβη σε πράξη αυτοχειρίας και δη η αυτοσχέδια πόρτα της τουαλέτας από κομμάτι ύφασμα και προκειμένου να διερευνηθεί εάν οι αρχές έλαβαν μέτρα, που είχαν στη διάθεσή τους, στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων τους, τα οποία, από εύλογη άποψη, θα είχαν αποτρέψει τον κίνδυνο, υπενθυμίζεται ότι σε σχετική διαταγή¹⁴⁵ η οποία ενσωματώνεται στον φάκελο της πειθαρχικής δικογραφίας πλην όμως δεν ελέγχεται η τήρησή της ενδελεχώς, προβλέπεται μεταξύ άλλων: 1) ο ενδελεχής έλεγχος όχι μόνο των προσωπικών αντικειμένων των κρατουμένων αλλά των ιδίων των χώρων κράτησης, ανά τακτά χρονικά διαστήματα και αιφνιδίως, για τον εντοπισμό τυχόν προβλημάτων (ύπαρξη αποκολλημένων μεταλλικών αντικειμένων, καλωδίων, μη εντοιχισμένων σωληνώσεων κ.λπ.), πρόσφορων για την απόπειρα ή την τέλεση μεταξύ άλλων και αυτοκτονιών και 2) η τακτική επιθεώρηση των χώρων από τους Διοικούντες Αξιωματικούς και λοιπούς υπόχρεους περί της κρατούσας κατάστασης και τυχόν ελλείψεων ή προβλημάτων που διαπιστώθηκαν (φθορές σε παράθυρα, κιγκλιδώματα, θύρες κ.λπ.).

Στην ίδια διαταγή ορίζεται ότι οι κ.κ. Διευθυντές των Διευθύνσεων των Γενικών Αστυνομικών Διευθύνσεων Αττικής και Θεσσαλονίκης και των Διευθύνσεων Αστυνομίας Χώρας, θα πρέπει να ορίσουν συγκεκριμένους εκ των Βοηθών Υποδιευθυντών τους ανά υφιστάμενή τους Υπηρεσία οι οποίοι θα προβαίνουν σε επιτόπιες επιθεωρήσεις στα κρατητήρια των περιφερειακών υφισταμένων τους Υπηρεσιών μία φορά το μήνα.

6. Ως προς την αξιολόγηση του αποδεικτικού υλικού, η Αρχή επισήμανε ότι η αξιολόγηση των μαρτυρικών καταθέσεων και ο εντοπισμός τυχόν αντιφάσεων, αποτελεί μέρος του διαγνωστικού καθήκοντος και κανόνα της ειδικής και εμπεριστατωμένης αιτιολογίας, όπως υπαγορεύει ο συνδυασμός των άρθρων 139 Κ.Π.Δ. και 8 παρ. 2 Π.Δ. 120/2008. Στο πλαίσιο αυτό, η αξιολόγηση του συνόλου των καταθέσεων μιας διοικητικής εξέτασης πρέπει να είναι συγκριτική, συνδυαστική και πρωτίστως να τηρεί την αρχή των ίσων αποστάσεων ως προς την εκτίμηση της αξιοπιστίας των ισχυρισμών του καταγγέλλοντος και των εμπλεκόμενων αστυνομικών, αφού η αμεροληψία του διενεργούντος την έρευνα εκφράζεται πρωτίστως με την τήρηση ίσων αποστάσεων από τις εκδοχές καταγγελλόντων και ελεγχόμενων. Ακολούθως, ο Συνήγορος παρατηρεί ότι στο αιτιολογικό μέρος του πορίσματος, υιοθετώντας εν πολλοίς τον βασικό συλλογισμό των εμπλεκόμενων αστυνομικών στις οικείες καταθέσεις τους, οι οποίοι επαναλαμβάνουν ότι ο θανών απασχολούσε συνεχώς την υπηρεσία με αδικήματα που έπραττε, κυρίως κλοπών και χρήσης

145. Υπ' αριθμό 1244/21/1734753 από 28/08/2021 έγγραφο - διαταγή της ΑΕΑ/Διεύθυνση Γενικής Αστυνόμευσης με θέμα «Ασφάλεια κρατητηρίων — Φρούρηση κρατουμένων».

ναρκωτικών ουσιών, είχε δε εισέλθει στο κρατητήριο αρκετές φορές, με τις ίδιες ακριβώς συνθήκες (λόγω τέτοιων αυτόφωρων αδικημάτων, για τα οποία είχε εκτίσει ποινή φυλάκισης και σε σωφρονιστικά καταστήματα) επιλέγει να εστιάσει σε στοιχεία που αφορούν το πρόσωπο του θανόντος, το ποινικό του παρελθόν αλλά και σε επιθυμίες του ίδιου κατά την διάρκεια της κράτησής του που αφορούν την πρόσληψη τροφής, καφέ και χρήσης τσιγάρου.

Είναι ενδεικτικές οι φράσεις που περιλαμβάνονται στο αιτιολογικό σκέλος της έκθεσης πορίσματος «ομολόγησε αβίαστα τις πράξεις του.... ότι ο αυτόχειρας ήταν χρόνιος χρήστης ναρκωτικών ουσιών και ψυχοτρόπων ουσιών ... ήταν γνωστός στην περιοχή.. για την παραβατική συμπεριφορά του, καθώς είχε απασχολήσει και στο παρελθόν την εκπαιδευτική τους κοινότητα με κλοπές αντικειμένων...». Με αυτό το τρόπο ουσιαστικά πραγματοποιείται αντιμετάθεση του υποκειμένου του ελέγχου. Υποκείμενο της πειθαρχικής διαδικασίας είναι ο εκάστοτε ελεγχόμενος αστυνομικός και όχι το φερόμενο ως θύμα ενώ ο σκοπός της πειθαρχικής διαδικασίας είναι η ανεύρεση της ουσιαστικής αλήθειας, δηλ. η τέλεση ή όχι πειθαρχικών παραπτωμάτων, και όχι η αναζήτηση και αποκάλυψη της προσωπικής ή ποινικής κατάστασης των φερόμενων θυμάτων πολλών δε μάλλον προσώπων που έχασαν τη ζωή τους κατά τη διάρκεια της κράτησής τους.

7. Για τους ίδιους λόγους δεν αποτελεί μέτρο αξιολόγησης στο πλαίσιο της πειθαρχικής διαδικασίας, εάν το θύμα και εν προκειμένω οι γονείς του θύματος, επιθυμούν την ποινική δίωξη ούτε κατά ποίου εμπλεκόμενου αστυνομικού την επιθυμούν, όπως αντιθέτως δέχεται η διενεργούσα. Όπως επεσήμανε ο Συνήγορος στο σχετικό πόρισμά του η απόδοση πειθαρχικών ευθυνών είναι καθήκον του διενεργούντος την έρευνα και δεν εναπόκειται στη επιθυμία των φερόμενων θυμάτων ή των συγγενών τους να ασκήσουν τα δικαιώματά τους. Στην ίδια κατεύθυνση κινείται μία σειρά λογικών αλμάτων και έωλων προσωπικών εκτιμήσεων, κάτι που επίσης ουδόλως εισφέρει στην αποδεικτική διαδικασία και πρέπει να αποφεύγεται¹⁴⁶

8. Ζητήματα επίσης προκύπτουν στο εάν μέσω της πειθαρχικής διαδικασίας απαντώνται μια σειρά κομβικών ερωτημάτων επί νομικών και πραγματικών πτυχών της υπόθεσης, όπως σχετικά με:

- Την τήρηση του συνόλου των προβλεπόμενων στην με αριθ. 1244/21/1734753 από 28/08/2021 διαταγή της ΑΕΑ/Διεύθυνση Γενικής Αστυνόμευσης με θέμα

146. Ενδεικτική είναι η αναφορά της διενεργούσας ότι ο θανών «εκμεταλλεύτηκε» το διάστημα που έμεινε μόνος χωρίς επιτήρηση και η αναφορά στο αντικείμενο που χρησιμοποιήθηκε ως μέσο από τον αυτόχειρα «...για να επιτύχει τον σκοπό του» παραβλέποντας επιτρόσθετα τον μη αξιόποιο και άρα ποινικά και σίγουρα πειθαρχικά αδιάφορο χαρακτήρα τόσο της αυτοχειρίας όσο και της απόπειρας αυτής.

«Ασφάλεια κρατητηρίων — Φρούρηση κρατουμένων»

- Εάν η Αξιωματικός Υπηρεσίας ορθώς επέλεξε να παραμείνει ο εν θέματι κρατούμενος χωρίς παρακολούθηση για περίπου 40 λεπτά ή θα μπορούσε να έχει πράξει διαφορετικά, πχ με την αίτηση συνδρομής και ενίσχυσης για τον σκοπό της φύλαξης του κρατουμένου.

- Εάν είναι νόμιμη, άνευ άλλου τινός, η αναμφισβήτητη ακολουθούμενη πρακτική απασφάλισης της πόρτας κελιού κρατητηρίου την οποία η διενεργούσα φαίνεται να αποδέχεται. **Η διατήρηση και ανοχή άλλωστε μιας πρακτικής και η αντοχή της στο χρόνο ουδόλως συνεπάγεται τη νομιμότητά της ειδικά σε ένα σώμα ασφαλείας που λειτουργεί με όρους πειθαρχίας και καθήκον την περιφρούρηση της ασφάλειας και των δικαιωμάτων των πολιτών.**

- Το ότι δεν αξιολογείται η διατήρηση αντικειμένων, υφασμάτων και πλαστικού, σε προσβάσιμη θέση, διαστάσεων ικανών να αποτελέσουν, πιθανόν καθένα από αυτά κατά τη κοινή λογική, άμεσα αντικείμενα διευκόλυνσης αυτοχειρίας πολλών δε μάλλον κρατουμένου, με ιστορικό χρήσης ουσιών και απόπειρας αυτοχειρίας, που είναι μόνος στο κρατητήριο και δεν επιτηρείται για ένα ικανό χρονικό διάστημα περίπου 40 λεπτών.

Εάν οι αρχές γνώριζαν ή όφειλαν να γνωρίζουν ότι η ζωή του κρατουμένου διέτρεχε πραγματικό και άμεσο κίνδυνο, ο οποίος έπρεπε να ενεργοποιήσει την υποχρέωση λήψης κατάλληλων προληπτικών μέτρων αλλά και ποια μέτρα έλαβαν. Ωστόσο η εμπλεκόμενη αξιωματικός Υπηρεσίας δηλώνει ότι ουδέν γνώριζε για το περιστατικό της προηγούμενης απόπειρας το 2020 ούτε ενημερώθηκε με οποιονδήποτε τρόπο αφού δεν έλαβε κάποια ειδική οδηγία.

Συνοψίζοντας, δεν φαίνεται να επιδείχθηκε η δέουσα προσοχή προκειμένου να αποσαφηνιστεί εάν υπήρξε έλλειμμα ενημέρωσης, παράβλεψη ή αδυναμία των υπηρετούντων κατά την ημέρα του συμβάντος αστυνομικών να αξιολογήσουν την κατάσταση στην οποία βρισκόταν ο κρατούμενος και τον κίνδυνο που πιθανώς διέτρεχε και εν τέλει να ανταποκριθούν στο καθήκον της συνεχούς επικοινωνίας και παρακολούθησης ατόμου που έχει αποπειραθεί, κατά το παρελθόν, να αυτοκτονήσει καθώς και της στενής παρακολούθησης κρατουμένου που παρουσιάζει ύποπτη συμπεριφορά κατά τη διάρκεια κράτησής του σύμφωνα με το υπ' αριθμό 1244/21/1734753 από 28/08/2021 έγγραφο της ΑΕΑ/Διεύθυνση Γενικής Αστυνόμευσης.

Τέλος, η Αρχή υπενθύμισε ότι σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στο άρ. 48 του Π.Δ.120/2008 όπως πρόσφατα τροποποιήθηκε με το Π.Δ. 61/2024 «1. Η

πειθαρχική δίκη είναι αυτοτελής και ανεξάρτητη από την ποινική ή άλλη δίκη. 2. Το πειθαρχικό όργανο δεσμεύεται από την κρίση που περιέχεται σε αμετάκλητη απόφαση ποινικού δικαστηρίου ή σε αμετάκλητο απαλλακτικό βούλευμα, μόνο ως προς την ύπαρξη ή την ανυπαρξία πραγματικών περιστατικών που στοιχειοθετούν την αντικειμενική υπόσταση πειθαρχικού παραπτώματος. Σε κάθε άλλη περίπτωση, η απόφαση του ποινικού δικαστηρίου συνεκτιμάται στην πειθαρχική δίκη. Το πειθαρχικό όργανο μπορεί να εκδώσει απόφαση διαφορετική από εκείνη του ποινικού δικαστηρίου, στηρίζοντας την κρίση του στις διαφορετικές προϋποθέσεις που θέτουν οι ρυθμίσεις του πειθαρχικού δικαίου, για τη θεμελίωση της πειθαρχικής ευθύνης του διωκόμενου υπαλλήλου και την επιβολή πειθαρχικής ποινής και, πάντως, εφόσον το εν λόγω όργανο δεν αμφισβητεί την ποινική αθώωση του πειθαρχικώς διωκόμενου, ούτε χρησιμοποιεί διατυπώσεις που υποδηλώνουν ότι τίθεται υπό αμφισβήτηση η αθώωσή του από το ποινικό δικαστήριο.». Συνεπώς, το περιεχόμενο εισαγγελικής διάταξης δεν μπορεί, καταρχήν, να δεσμεύσει το πειθαρχικό όργανο, ούτε να αποτελέσει τη βάση της επιχειρηματολογίας του ως προς την κατάφαση ή την άρνηση τέλεσης ορισμένων πειθαρχικών παραπτωμάτων.

γ. Υπόθεση με αντικείμενο τις συνθήκες θανάτου κρατουμένου (Φ. 297188) σε ΠΡΟ.ΚΕ.Κ.Α., ο οποίος φέρεται να αυτοκτόνησε, η έκθεση πορίσματος Ε.Δ.Ε. καταλήγει στην πρόταση η υπόθεση να τεθεί στο αρχείο από πειθαρχικής πλευράς «διότι δεν προέκυψαν στοιχεία που να στοιχειοθετούν οποιοδήποτε πειθαρχικό παράπτωμα αστυνομικού». Ως προς τον θάνατο του αλλοδαπού, που βρέθηκε απαγχονισμένος στην τουαλέτα του θαλάμου κράτησής του, το πόρισμα καταλήγει ότι πρόκειται για αυτοκτονία, αναφέροντας την τοξικολογική εξέταση με αρνητικό αποτέλεσμα και την ιατροδικαστική έκθεση νεκροψίας-νεκροτομής, κατά την οποία δεν παρατηρήθηκαν κακώσεις στην επιφάνεια του σώματος, πέραν του τραύματος στην επιφάνεια του δέρματος από νύσσον και τέμνον όργανο που παρατηρείται ότι συμπίπτει με τον καταγραφέντα αυτοτραυματισμό του δύο (2) ημέρες πριν.

Η Αρχή πρωτίστως και παγίως επισήμανε τις γενικές αρχές της νομολογίας του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (Ε.Δ.Δ.Α.) για την ευάλωτη θέση των προσώπων που τίθενται υπό κράτηση και το καθήκον προστασίας των αρχών¹⁴⁷, το οποίο συνεπάγεται τη λήψη εύλογων μέτρων ανάλογα με τις περιστάσεις¹⁴⁸. Ως προς το καθήκον διερεύνησης θανάτου κρατουμένων σύμφωνα με το άρθρο 2 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (Ε.Σ.Δ.Α.), το Δικαστήριο διευκρίνισε ότι «οι αρχές οφείλουν να ενεργήσουν αυτεπαγγέλτως, αμέσως μόλις η υπόθεση τεθεί υπόψη τους»,

147. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. *Salman* κατά *Τουρκίας*, 27.06.2000.

148. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. *S.F.* κατά *Ελβετίας*, 30.06.2020.

διενεργώντας μια «επίσημη και πραγματική έρευνα», και «ο σκοπός είναι κατά κύριο λόγο να εξασφαλιστεί, μέσω μιας τέτοιας έρευνας, η πραγματική εφαρμογή των εθνικών νόμων που προστατεύουν το δικαίωμα στην ζωή και, στις υποθέσεις στις οποίες εμπλέκονται υπάλληλοι ή όργανα του Κράτους, να εξασφαλιστεί ότι αυτοί θα λογοδοτήσουν σχετικά με τους θανάτους που συνέβησαν κάτω από την ευθύνη τους»¹⁴⁹.

Στο πλαίσιο αυτό, επίσης αναφέρθηκε στην ανάγκη υπηρεσιακής απόστασης του διενεργούντος την Ε.Δ.Ε. αξιωματικού από τους εμπλεκόμενους, ως τυπικό εχέγγυο αμεροληψίας, καθώς και την ανάγκη διασφάλισης των κρίσιμων αποδεικτικών στοιχείων σχετικά με το περιστατικό, συμπεριλαμβανομένων, μεταξύ άλλων, καταθέσεων αυτοπτών μαρτύρων και δη κρατούμενων, εγκληματολογικών αποδεικτικών στοιχείων, του σχετικού οπτικοακουστικού υλικού από κάμερες στο χώρο του ΠΡΟ.ΚΕ.Κ.Α., της ιατροδικαστικής έκθεσης κ.α., ενώ ζήτησε να λάβει γνώση εξ αρχής κάποιων στοιχείων, άμα τη λήψει του κάθε στοιχείου χωριστά (των υπηρεσιακών αναφορών και των εγγραφών στα Βιβλία ΠΡΟ.ΚΕ.Κ.Α., του σχετικού βιντεοληπτικού υλικού από κάμερες ασφαλείας του ΠΡΟ.ΚΕ.Κ.Α., των ιατρικών/ιατροδικαστικών εκθέσεων τυχόν τραυματισθέντων και της ιατροδικαστικής έκθεσης του θανόντος. **Παρά την έγκαιρη παρέμβαση της Αρχής και την υποχρέωση της Διοίκησης προς ενημέρωση του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. με στοιχεία της έρευνας όταν αυτό ζητηθεί (άρ. 1 παρ.4 Ν.3938/2011, όπως ισχύει), τα αιτηθέντα στοιχεία διαβιβάσθηκαν με το πέρας της Ε.Δ.Ε., ως στοιχεία του φακέλου.**

Ως θετικά στοιχεία ωστόσο καταγράφονται, ότι τηρήθηκε η αναγκαία υπηρεσιακή απόσταση του διενεργούντος από τους εμπλεκόμενους στην έρευνα, ως τυπικό εχέγγυο αμεροληψίας, με την ανάθεση της Ε.Δ.Ε. σε αξιωματικό της Δ/νσης Αστυνομίας καθώς και ότι στην παρούσα έρευνα η εξέταση κρατούμενων ως μαρτύρων έγινε από τον ίδιο τον διενεργούντα, προκειμένου να καταθέσουν χωρίς τον φόβο τυχόν αντεκδικητικών συμπεριφορών. Η εξέταση έλαβε υπόψη επίσης και καταθέσεις μαρτύρων, όχι μόνον καταθέσεις αστυνομικών αλλά και συγκαταρούμενων του θανόντος, που αναφέρθηκαν στην κακή ψυχολογική του κατάσταση, λόγω της πολύμηνης διοικητικής κράτησής του (πλέον των 15 μηνών και προσφάτως παραταθείσας επί ένα ακόμη τρίμηνο). Σύμφωνα με βεβαίωση του ΠΡΟ.ΚΕ.Κ.Α., δεν υπήρχε καταγραφή από κάμερες στους θαλάμους. Στην Ε.Δ.Ε. επισυνάπτονται φωτογραφίες του θύματος, όπως ανευρέθηκε καθώς κι από το νεκροτομείο, που ελήφθησαν από το Γραφείο Εργαστηριακών Εξετάσεων της Δ/νσης Αστυνομίας. Ο διενεργών έλαβε την κατάθεση του ιατρού που υπηρετούσε στο ΠΡΟ.ΚΕ.Κ.Α., ο οποίος είχε δει τον κρατούμενο δύο φορές πριν το συμβάν, δηλαδή 2 ημέρες πριν αυτοκτονήσει, επειδή είχε αυτοτραυματιστεί την πρώτη φορά στο πόδι και την δεύτερη στο

149. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. Πατσάκης και λοιποί κατά Ελλάδας, 07.02.2019.

στήθος, ο οποίος ανέφερε ότι και τα δύο τραύματα ήταν ελαφρά-εντελώς επιφανειακά, ενώ ο κρατούμενος του είπε, ήδη την πρώτη φορά που τον είδε, ότι αυτοτραυματιζόταν επειδή νιώθει αδικημένος αφού παρέμενε υπό κράτηση ενώ οι ομοεθνείς φίλοι του έφευγαν.

Η Αρχή έκρινε ότι το συμπέρασμα ότι δεν υφίσταται ουδεμία ευθύνη αστυνομικού για την αυτοκτονία του κρατουμένου, δεν παρίσταται τεκμηριωμένο και ανέπεμψε προς συμπλήρωση τη διοικητική εξέταση για τους εξής λόγους:

1. Σύμφωνα με σχετική νομολογία του Ε.Δ.Δ.Α. περί παραβίασης του άρ.3 της Ε.Σ.Δ.Α. (Απόφαση *Rupa κατά Ρουμανίας*, 16.12.2008), για έλλειψη κατάλληλης ιατρικής μέριμνας για ψυχολογική διαταραχή σε αστυνομικά κρατητήρια, όπου το Δικαστήριο απεφάνθη ότι οι αρχές είχαν την υποχρέωση να διασφαλίσουν στον κρατούμενο εξέταση από ψυχίατρο το νωρίτερο δυνατόν, προκειμένου να καθοριστεί κατά πόσον η ψυχολογική του κατάσταση ήταν συμβατή με την κράτηση και τι θεραπευτικά μέτρα έπρεπε να ληφθούν. Σύμφωνα με το Ε.Δ.Δ.Α., η υποχρέωση κατάλληλης ιατρικής μεταχείρισης των αρχών κράτησης συνεπάγεται τη λήψη εύλογων μέτρων, η οποία για κρατούμενους με αυτοκτονικές τάσεις συνεπάγεται εξέταση από εξειδικευμένο ιατρό και ψυχιατρική αγωγή (Απόφαση *Kudla κατά Πολωνίας*, 26.10.2000) ενώ η έλλειψη αποτελεσματικής παρακολούθησης και ψυχιατρικής γνώμης συνιστούν παραβίαση του άρ. 3 της Ε.Σ.Δ.Α. περί απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης (Απόφαση *Keenan κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, 03.04.2001).

2. Και πέραν της νομολογίας του Ε.Δ.Δ.Α., το νομικό πλαίσιο των υπό διοικητική κράτηση αλλοδαπών θεσπίζει την υποχρέωση μέριμνας των αρχών κράτησης: «Στους υπό κράτηση υπηκόους τρίτων χωρών παρέχεται επείγουσα υγειονομική περίθαλψη και η απαραίτητη θεραπευτική αγωγή. **Ιδιαίτερη μέριμνα λαμβάνεται στις περιπτώσεις ευάλωτων ατόμων**». (άρ.31 Ν.3907/11). Ως προς τον εικοσιτετράχρονο κρατούμενο που είχε διαπιστωθεί ότι αυτοτραυματιζόταν δύο φορές τις τελευταίες ημέρες πριν αυτοκτονήσει, ήταν συνεπώς εγνωσμένης ευαλωτότητας και έχρηζε εξειδικευμένης βοήθειας, δεν προκύπτει να τηρήθηκε η υποχρέωση κατάλληλης ιατρικής μέριμνας, που αντιστοιχεί σε δικαίωμα πρόσβασης στην απαραίτητη θεραπευτική αγωγή ή ψυχοκοινωνική στήριξη (άρ. 6 Κανονισμού Λειτουργίας ΠΡΟ.ΚΕ.Κ.Α., Κ.Υ.Α. 8038/23/22-ιγ'/ Β'118/21.01.2015). Η υποχρέωση αυτή εξειδικεύεται από τις οικείες διατάξεις σε παραπομπή σε ιατρό κατάλληλης ειδικότητας εκτός του κέντρου ή έστω σε ψυχολογική και ψυχοκοινωνική στήριξη εντός του Κέντρου Κράτησης (άρ. 12 Κανονισμού Λειτουργίας ΠΡΟ.ΚΕ.Κ.Α., ως άνω).

3. Η παράλειψη, που σημειώθηκε δύο φορές, του γενικού ιατρού του ΠΡΟ.

ΚΕ.Κ.Α. να παραπέμψει τον κρατούμενο που αυτοτραυματιζόταν, εάν όχι σε εξειδικευμένο ιατρό δηλαδή ψυχίατρο εκτός του ΠΡΟΚΕΚΑ, τουλάχιστον σε ψυχολόγο που υπηρετούσε εντός του Κέντρου, αποτελεί σαφή παραβίαση της υποχρέωσης του ΠΡΟ.ΚΕ.Κ.Α. προς κατάλληλη δηλαδή εξειδικευμένη μέριμνα για την ψυχολογική στήριξη του κρατουμένου. Η δικαιολογία που δόθηκε από τον ιατρό κατά την κατάθεσή του ότι δεν παρέπεμψε τον κρατούμενο στον ψυχολόγο διότι «το κτίριο βρισκόταν σε καραντίνα» δεν μπορεί να θεωρηθεί επαρκής και πάντως δεν ελέγχθηκε από τον διενεργούντα. Δεν προκύπτει να διασταυρώθηκε με τη Διοίκηση του Κέντρου η ύπαρξη περιοριστικού μέτρου τις συγκεκριμένες ημέρες, το οποίο να αφορά όχι ολόκληρο το ΠΡΟ.ΚΕ.Κ.Α. αλλά ένα κτίριο, και μάλιστα να προβλέπεται περιορισμός όχι για τους τρίτους, επισκέπτες κ.α. αλλά για την πρόσβαση κρατουμένου που έχει ανάγκη ψυχολογικών υπηρεσιών. Ακόμη κι εάν προβλεπόταν παρόμοιο μέτρο, δεν θα ήταν εύλογο και θα έπασχε από πλευράς αναγκαιότητας και αναλογικότητας περιορισμού των δικαιωμάτων των κρατουμένων, επομένως ο ισχυρισμός αυτός δεν μπορεί να γίνει αποδεκτός, πολλώ δε μάλλον που ο διενεργών δεν ήλεγξε καν την ύπαρξη περιορισμού.

4. Ανεξαρτήτως τούτου, σύμφωνα με το ισχύον νομικό πλαίσιο και τη νομολογία του Ε.Δ.Δ.Α., οι αστυνομικές αρχές κράτησης φέρουν και αυτοτελώς ευθύνη για την παράλειψη παροχής ψυχολογικής στήριξης στον κρατούμενο. Ο προαναφερθείς Κανονισμός λειτουργίας των ΠΡΟ.ΚΕ.Κ.Α. στο άρθρο 12 θεσπίζει αυτοτελώς την παροχή ψυχολογικής στήριξης ως καθήκον των αρχών κράτησης η οποία παρέχεται στους κρατούμενους με δική τους μέριμνα και όχι με γνώμη ιατρού. Η παράλειψη προσφοράς βοήθειας (άρ.307 Π.Κ.) από αμέλεια (άρ.28 Π.Κ.) για πρόσωπα που έχουν ειδική νομική υποχρέωση προς τούτο, όπως οι αστυνομικοί εν γένει και ιδιαίτερα προς κρατουμένους, θα μπορούσε ενδεχομένως να επιφέρει και ποινικές ευθύνες (άρ.15 Π.Κ. περί γνησίας παραλείψεως σε συνδυασμό με τις περί ανθρωποκτονίας διατάξεις του άρθ.302 παρ.1 Π.Κ.).

Στο πλαίσιο της χρήσης θανατηφόρου βίας, η οποία λαμβάνει χώρα σε μια κατηγορία υποθέσεων κατά της ζωής, όπου συνδυαστικά, το θύμα ανήκει σε ειδική φυλετική ομάδα ή προέλευση (ρατσιστικό κίνητρο), ο ορθός σχεδιασμός και η οργάνωση των αστυνομικών επιχειρήσεων πάσχει και η άσκηση της βίας για την καταστολή του όποιου περιστατικού, υπερβαίνει συχνά τα ειωθότα και καταλήγει θανατηφόρος, φαίνεται να προκύπτει μια ιδιαίτερη κατηγορία υποθέσεων, με κοινά χαρακτηριστικά.

Ειδικότερα :

α. Σε υπόθεση θανάτωσης του καταδικασμένου από αστυνομικές δυνάμεις θύματος, (Φ. 306749 συσχετιζόμενη με 308906) που έλαβε χώρα βραδινές ώρες

και όταν ιδιωτικό όχημα, κρίθηκε ύποπτο από αστυνομικούς της Ομάδας ΔΙ.ΑΣ. Μη υπακούοντας στο σήμα ελέγχου που του έγινε, η εν λόγω ομάδα αποφάσισε να το ακολουθήσει, παρέχοντας άμεσα σχετική πληροφόρηση στο Κέντρο Επιχειρήσεων της Άμεσης Δράσης αναφορικά με τα χαρακτηριστικά του εν λόγω αυτοκινήτου (μάρκα, μοντέλο, χρώμα, αριθμός και καταγωγή επιβαινόντων σε αυτό) καθώς και τον αριθμό των πινακίδων κυκλοφορίας του. Το Επιχειρησιακό Κέντρο με τη σειρά του έδωσε εντολή και σε άλλες ομάδες ΔΙ.ΑΣ. να συνδράμουν στο περιστατικό, συστήνοντας εξαρχής η παρακολούθηση να γίνει σε ασφαλή και ικανή απόσταση από το εν λόγω αυτοκίνητο επειδή, σύμφωνα με την ενημέρωση, παραβίαζε τους φωτεινούς σηματοδότες. Σύντομα, εξαιτίας των επικίνδυνων ελιγμών που πραγματοποιούσε το ιδιωτικό όχημα, το Κέντρο Επιχειρήσεων διέταξε την απομάκρυνση του συνόλου των αστυνομικών ομάδων που είχαν διατεθεί να το ακολουθήσουν. Παρόλο που η ίδια εντολή επαναλήφθηκε πολλαπλώς και μετ' επιτάσεως, τρεις από τις διατεθείσες αστυνομικές ομάδες συνέχισαν την καταδίωξη έως ότου το καταδιωκόμενο αυτοκίνητο εγκλωβίστηκε σε κάποιο στενό της περιοχής από ένα διερχόμενο αστικό λεωφορείο. Η καταδίωξη έληξε εντέλει με τη χρήση όπλων από μέρους των αστυνομικών, τον θάνατο του ενός εκ των επιβαινόντων, τον σοβαρό τραυματισμό του δεύτερου και την διαφυγή του τρίτου.

Σύμφωνα με το διατακτικό της διενεργηθείσας έκθεσης πορίσματος Ε.Δ.Ε. προτάθηκε «η υπόθεση να τεθεί στο «ΑΡΧΕΙΟ» με την επιφύλαξη του άρθρου 39 παρ. 1 εδ. α' του Π.Δ. 120/2008» για τους επτά εκ του συνόλου των μετεχόντων αστυνομικών. Ο Εθνικός Μηχανισμός Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας αφού εξέτασε τα στοιχεία της υπόθεσης, που τέθηκαν υπόψη του από την Υπηρεσία, καθώς και την έκθεση πορίσματος Ε.Δ.Ε. που συντάχθηκε βάσει αυτών, κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η διενεργηθείσα έρευνα υπολείπεται κατά πολύ της απαιτούμενης πληρότητας και τεκμηρίωσης **και την ανέπεμψε προς συμπλήρωση.**

Πιο συγκεκριμένα, διαπιστώνεται ότι παρά τον όγκο του πειθαρχικού φακέλου (1.353 σελίδες πλέον δέκα (10) ψηφιακών δίσκων) και την εκτεταμένη διάρκεια των δυόμιση περίπου χρόνων της διεξαχθείσας Ε.Δ.Ε. εντούτοις η διοικητική διερεύνηση παρουσιάζει **ουσιαστικές ελλείψεις και πλημμέλειες τόσο σε σχέση με τη συγκέντρωση του αποδεικτικού υλικού όσο και με την αξιολόγηση του.** Στο πλαίσιο αυτό:

1. Δεν αποσαφηνίζεται πόσες και ποιες αστυνομικές ομάδες συνέτρεξαν αρχικά προς συνδρομή ούτε ο αριθμός και τα ονόματα των αστυνομικών που τις επάνδρωναν ώστε να κληθούν ως μάρτυρες.
2. Ομοίως δεν καλείται ο ιατροδικαστής που εξέτασε τόσο τον αποθανόντα όσο και τον τραυματισθέντα επιβαίνοντα στο Ι.Χ., οι θεράποντες ιατροί

και το νοσηλευτικό προσωπικό που περιέθαλψαν τον τραυματισθέντα, το προσωπικό του Ε.Κ.Α.Β. που προσέτρεξε στο σημείο ενώ δεν αναζητείται καν ο τρίτος επιβαίνων στο όχημα, ο οποίος αρχικά κατάφερε να διαφύγει.

3. Δεν καλούνται σε κατάθεση έξι (6) επιβάτες του λεωφορείου που υπήρξαν επίσης αυτόπτες μάρτυρες στο περιστατικό, ενώ καλείται ο οδηγός του λεωφορείου ως αυτόπτης μάρτυρας.

4. Δεν καταρτίζεται σχεδιάγραμμα ώστε να αποτυπωθεί το σημείο όπου βρισκόταν καθένας εκ των ελεγχόμενων αστυνομικών τη στιγμή που πυροβόλησαν σε σχέση με τη θέση του υπό καταδίωξη αυτοκινήτου.

5. Δεν αξιολογείται η έκθεση εργαστηριακής πραγματογνωμοσύνης και βλητικής διερεύνησης του οχήματος της Διεύθυνσης Εγκληματολογικών Ερευνών ούτε ποσοτικά, όσον αφορά τον αριθμό των βολίδων που πυροδοτήθηκαν τόσο με βάση την αρχή της αναλογικότητας όσο και σε σύγκριση με τις καταθέσεις των ελεγχόμενων αστυνομικών, ούτε ποιοτικά, ως προς τη φορά που διέγραψαν, τις οπές και τα τραύματα που προκάλεσαν αντιστοίχως στο αυτοκίνητο και στους επιβαίνοντες σε αυτό καθώς και ως προς το σημείο που τελικά οι πυροδοτηθείσες βολίδες ανευρέθηκαν ή τους λόγους που αρκετές δεν κατασχέθηκαν ή/και δεν ανευρέθησαν, ως όφειλε να γίνει.

6. Δεν παρέχεται καμία αιτιολογία ως προς την έλλειψη ταυτοποίησης των πυροβόλων όπλων από τα οποία εμβλήθηκαν ο θανών και ο τραυματισθείς επιβαίνων του Ι.Χ. Χωρίς αξιολόγηση τυγχάνουν και δύο άλλες εκθέσεις εργαστηριακής πραγματογνωμοσύνης της Διεύθυνσης Εγκληματολογικών Ερευνών. Μια τέτοια επιλογή, σημαίνει ότι τα ευρήματα του γενετικού υλικού που εντοπίστηκαν εντός του επίμαχου αυτοκινήτου δεν συνδυάζονται ούτε με ένορκες καταθέσεις ως προς τη θέση που κατείχε έκαστος των επιβαινόντων στο αυτοκίνητο ούτε με τις οπές που φέρουν τα καθίσματα του αυτοκινήτου και τα τραύματα των επιβαινόντων. Στη δεύτερη περίπτωση, αποσιωπάται εντελώς το γεγονός ότι σε καμία υπηρεσιακή μηχανή πλην μίας δεν εντοπίστηκε ίχνος χρώματος που να προέρχεται από το ιδιωτικό όχημα, αφήνοντας μετέωρο τον αστυνομικό ισχυρισμό περί εμβολισμού του συνόλου των μηχανών.

7. Σε αντιδιαστολή με τις ανωτέρω ελλείψεις, η συγκεκριμένη πειθαρχική δικογραφία περιλαμβάνει εκτεταμένο υλικό που δεν αφορά ή που δεν αφορά εις ολόκληρον στη συγκεκριμένη υπόθεση και ως εκ τούτου δεν δύναται να χαρακτηριστεί ως αποδεικτικό. Μια τέτοια πρακτική όχι μόνο δεν εισφέρει στην αποδεικτική διαδικασία, αλλά την αποδυναμώνει περαιτέρω καθώς

οι συνομιλίες που ενδιαφέρουν εν προκειμένω, αφενός δεν εστάλησαν στην αρμόδια αστυνομική διεύθυνση που θα επιμελούταν την καλύτερη αναπαραγωγή του ήχου και αφετέρου δεν απομαγνητοφωνήθηκαν, ενώ αντίστοιχη πρακτική φαίνεται να ακολουθείται και ως προς τα πρακτικά επιθεώρησης των μηχανών που ενεπλάκησαν στην υπόθεση και των λοιπών σχετικών με την κοστολόγηση και αποκατάσταση ζημιών εγγράφων, τα οποία κατέλαβαν το περιεχόμενο ενός ακόμη ψηφιακού δίσκου, αφού αφορούν σε τροχαία ατυχήματα και βίαια γεγονότα που έλαβαν χώρα σε προγενέστερο καθώς και σε μεταγενέστερο χρόνο από την υπό διερεύνηση υπόθεση και στα οποία εμπλέκονται συνολικά είκοσι πέντε (25) μηχανές της ΕΛ.ΑΣ. εκ των οποίων οι τρεις (3) σχετίζονται με τη συγκεκριμένη υπόθεση. Απουσιάζουν δε τα έγγραφα που αφορούν τις άλλες δύο (2) μηχανές που συμμετείχαν μέχρι τέλους στο περιστατικό, παρά την αναφορά και κοστολόγηση των ζημιών τους στο πειθαρχικό πόρισμα.

8. Προς την ίδια κατεύθυνση κινείται και το αποδεικτικό υλικό που εστάλη στην Αρχή και ταυτίζεται με το βιντεοληπτικό περιεχόμενο τριών (3) ψηφιακών δίσκων που προέκυψε από την διπλή κάμερα που διέθετε το λεωφορείο. Παρά την έκταση του εν λόγω υλικού, καλύπτοντας ολόκληρη σχεδόν τη βάρδια του οδηγού και περιλαμβάνοντας πλάνα τόσο από το εσωτερικό του λεωφορείου όσο και εξωτερικά της διαδρομής που αυτό έκανε εντούτοις λείπει ανατιολόγητα η καταγραφή τριάντα τριών (33) κρίσιμων λεπτών, κατά τη διάρκεια των οποίων οι ελεγχόμενοι αστυνομικοί πρόβησαν σε πυροβολισμούς εις βάρος του επίμαχου αυτοκινήτου. Το ενδιαφέρον με τις καταγραφές αυτές αν και διαρκούν επίσης κάποια δευτερόλεπτα είναι ο διάλογος μεταξύ των παρισταμένων αστυνομικών – ανακριτικών υπαλλήλων και του οδηγού ο οποίος δημιουργεί εύλογες εντυπώσεις για προσπάθεια καθοδήγησης του μάρτυρα και ένεκα αυτού βάσιμες αμφιβολίες για την αξιοπιστία του αλλά και γενικότερα ζητήματα αλλοίωσης της δικογραφίας.

9. Εντούτοις, δεν παρέχεται εξήγηση ούτε περί του ως άνω διαλόγου, ούτε για το γεγονός ότι ένας ιδιώτης που τυγχάνει και αυτόπτης μάρτυρας σε υπό ποινική και πειθαρχική διερεύνηση υπόθεση έχει πρόσβαση σε υπολογιστές της ΕΛ.ΑΣ. και σε κρίσιμο αποδεικτικό υλικό, ούτε επίσης αν το σχετικό προσκομισθέν βιντεοληπτικό υλικό ήταν αρμόδια να εξετάσει η Διεύθυνση Ασφάλειας πριν αυτό αποσταλεί και εξεταστεί από την πλέον αρμόδια Διεύθυνση Εγκληματολογικών Ερευνών προκειμένου να διασφαλιστεί με όλες τις απαραίτητες εγγυήσεις η αριτιότητα και εγκυρότητα του. Ομοίως, δεν αναζητείται η ταυτότητα του προσώπου, με το οποίο συνομιλούσε τηλεφωνικά ο οδηγός μετά το συμβάν κι έτσι δεν καλείται ως μάρτυρας, ως προς τους λόγους που ο οδηγός παρουσιάζεται πολλαπλώς να ασχολείται και να αλλάζει τη θέση της κάμερας ενώ πολύ περισσότερο δεν διερωτάται για τους λόγους της ανυπαρξίας βιντεοληπτικού υλικού από την κάμερα του λεωφορείου τα κρίσιμα

τριάντα τρία (33) λεπτά, κατά τα οποία οι ελεγχόμενοι αστυνομικοί φέρονται να πυροβόλησαν εις βάρος του επίμαχου αυτοκινήτου. Το επιχείρημα δε της χωρητικότητας που διατυπώνεται ανωτέρω καταρρίπτεται από το γεγονός ότι υπάρχουν μεταγενέστερες του περιστατικού καταγραφές.

10. Η δομή της έκθεσης πορίσματος εξαντλείται εν πολλοίς σε επιλεκτικά αποσπάσματα καταθέσεων, παραλείποντας, ωστόσο, όπως ήδη καταδείχθηκε, βασικές μαρτυρίες - με βασικότερη εκείνη του τρίτου επιβαίνοντα στο αυτοκίνητο - χωρίς να παρέχεται καμία αιτιολογία προς τούτο, παραπέμποντας στο Ε.Δ.Δ.Α., το οποίο έχει επανειλημμένα αναφερθεί στην επιλεκτικότητα του προβαλλόμενου αφηγήματος¹⁵⁰, και το οποίο ουσιαστικά ολοκληρώνεται με την οικειοποίηση, σχεδόν εξ ολοκλήρου των νομικών ισχυρισμών, που προβάλλουν οι ελεγχόμενοι αστυνομικοί στα απολογητικά τους υπομνήματα ενώπιον του ανακριτή. Με τον τρόπο αυτό παραβιάζεται και η εσωτερική κανονιστική τάξη, καθώς παραβλέπεται ο ενδεδειγμένος τύπος της πειθαρχικής έκθεσης, όπως υπαγορεύεται από την αριθμ. πρωτ.6004/1/22-κγ'/14.10.2008 Διαταγής - Εγκυκλίου του Αρχηγού της ΕΛ.ΑΣ., ορίζοντας μεν για το ιστορικό μέρος ότι οφείλει να «γίνεται αφήγηση, με κάθε δυνατή τάξη, επιτηδειότητα, ακρίβεια, σαφήνεια και αντικειμενικότητα, πώς ακριβώς έλαβαν χώρα όλα τα αφορώντα στην πράξη και τον πράξαντα περιστατικά» ενώ για το αιτιολογικό ότι «η προσωπική κρίση και αντίληψη του συντάσσοντος την έκθεση δεν είναι κάτι μετέωρο, επιπόλαιο ή αυθαίρετο αποκύημα της φαντασίας, αλλά αποτελεί προϊόν ορθού συλλογισμού, ο οποίος είναι η ικανότητα της συλλογής, της σύναψης και άρθρωσης δεδομένων προς διαμόρφωση συμπεράσματος και πρέπει να ενισχύεται από τα συλλεγμένα στοιχεία και να αιτιολογείται πλήρως».

11. Το Ε.Δ.Δ.Α. επανειλημμένα έχει υπογραμμίσει ότι «σε περίπτωση που υπήρξε αφαίρεση της ζωής από κρατικό όργανο σε ύποπτες συνθήκες, οι αρμόδιες εθνικές αρχές πρέπει να ασκούν ιδιαίτερα αυστηρό έλεγχο στο πλαίσιο της έρευνας που ακολουθεί»¹⁵¹. Η δικαιολογητική βάση που παρέχεται ως προς την αυστηρότητα με την οποία οφείλει να διεξάγεται ο έλεγχος σε περιπτώσεις καταγγελιών για παραβίαση του άρ. 2 της Ε.Σ.Δ.Α. υπαγορεύεται από το γεγονός ότι «αυτό που διακυβεύεται εν προκειμένω είναι κάτι πολύ σημαντικό, η εμπιστοσύνη των πολιτών στο κρατικό μονοπώλιο της χρήσης βίας»¹⁵². Γι' αυτό και το Δικαστήριο, προκειμένου η έρευνα να είναι αποτελεσματική, εμμένει ότι κατά τη διερεύνηση τέτοιων υποθέσεων είναι αναγκαία η συνδρομή μιας σειράς συγκεκριμένων κριτηρίων, τα οποία πρόσθετα οφείλουν να συντρέχουν σωρευτικά¹⁵³. Ως αποτελεσματική, δε, λογίζεται η έρευνα που είναι ικανή να

150. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α., *Emin Huseynov* κατά *Αζερμπαϊτζάν*, 07.05.2015.

151. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. *Enukidze & Girgilliani* κατά *Γεωργίας*, 26.04.2011.

152. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α., *Φούντας* κατά *Ελλάδας*, 03.10.2019.

153. Χαρακτηριστικά, αναφέρεται: «το Δικαστήριο θεωρεί αναγκαίο να επισημάνει ότι η τήρηση του

προσδιορίσει εάν η ασκηθείσα και θανατηφόρος βία ήταν δικαιολογημένη ή όχι υπό τις περιστάσεις και όταν είναι ικανή να οδηγήσει στην ταυτοποίηση και τιμωρία των υπευθύνων.

Η Ομάδα ΔΙ.ΑΣ. κατά τον έλεγχο ιδίως επιβαινόντων σε οχήματα, έχει ως πρώτο μέλημα είναι τη διασφάλιση της σωματικής ακεραιότητας τους, τόσο των ιδίων όσο και των λοιπών ανυποψίαστων πολιτών, έτσι ώστε να ελαχιστοποιηθούν οι πιθανότητες απειλής σε βάρος προσώπων ή πραγμάτων. Κατά την καταδίωξη οχήματος (ακολουθώντας τις τακτικές όπως μνημονεύονται στο εγχειρίδιο «Αστυνομικής Αυτοπροστασίας» έκδοση Α.Ε.Α. 2022), δεν επιτρέπονται πυροβολισμοί για ακινητοποίηση του οχήματος, επικίνδυνοι χειρισμοί και ελιγμοί για την εκτροπή του. Αντίθετα, οι εν λόγω αστυνομικές ομάδες οφείλουν να κινούνται με ασφάλεια, έχοντας οι οδηγοί διαρκώς τον έλεγχο του δικύκλου, έχοντας υπόψη ότι, όταν η καταδίωξη τείνει να καταστεί επισφαλής για τους συμμετέχοντες αλλά και για τους λοιπούς χρήστες της οδού, σε συνάρτηση με την βαρύτητα του αδικήματος, θα πρέπει να αναπροσαρμόζεται η επιχειρησιακή πρακτική σύμφωνα με τις εντολές του R/T Κέντρου. Επίσης οφείλουν να ενεργούν στο πλαίσιο της νομιμότητας των κανονισμών, των συναφών εγκυκλίων διαταγών και των μνημονίων αυτοπροστασίας, με σεβασμό στην ανθρώπινη αξία, όπως εξάλλου επιβάλλεται από τη θεμελιώδη αρχή της έννομης τάξης και από τον Κώδικα Δεοντολογίας του Αστυνομικού, ακολουθώντας τις εντολές του R/T Κέντρου.

12. Σε αντίθεση επίσης με τα ως άνω προβλεπόμενα καθώς και με τις εντολές για αποδέσμευση και αποχώρηση όλων των εμπλεκομένων στην καταδίωξη αστυνομικών ομάδων που δίδονται από το Κέντρο Επιχειρήσεων επί δέκα τουλάχιστον φορές, επί εικοσαλέπτου και με μεγάλη σαφήνεια και αυστηρότητα, τρεις (3) από τις ανωτέρω ομάδες συνεχίζουν την καταδίωξη του επίμαχου οχήματος. Η αντίθεση γίνεται ακόμη πιο έντονη αν ληφθεί υπόψη: α) ότι όλες οι συμμετέχουσες ομάδες είχαν ενημερωθεί από το Κέντρο Επιχείρησης ότι σύμφωνα με το τερματικό Η/Υ της υπηρεσίας δεν εκκρεμούσε τίποτα εις βάρος του εν λόγω οχήματος ούτε είχε δηλωθεί ακόμη η κλοπή αυτού β) ότι το Κέντρο πέραν των δικών του εντολών διέταξε παράλληλα τη μια ομάδα να ενημερώσει και αυτή μέσω της ενδοσυνεννόησης ως προς την παύση της καταδίωξης, γ) ότι όλοι οι ελεγχόμενοι αστυνομικοί στα απολογητικά τους υπομνήματα κάνουν λόγο για ιδιαίτερα επικίνδυνη οδήγηση από μέρους του ιδιωτικού οχήματος, την οποία επιδείνωνε ακόμη περισσότερο το γεγονός ότι

διαδικαστικού σκέλους του άρθρου 2 της Σύμβασης αξιολογείται επί τη βάση διαφόρων βασικών παραμέτρων: την επάρκεια των ερευνητικών μέτρων, την ταχύτητα της έρευνας, τη συμμετοχή των συγγενών του θανόντος σε αυτήν και την ανεξαρτησία της έρευνας. Οι παράμετροι αυτές είναι αλληλένδετες μεταξύ τους και δεν συνιστούν, εκλαμβανόμενες μεμονωμένα, αυτοσκοπό, όπως συμβαίνει με την απαίτηση ανεξαρτησίας στην περίπτωση του άρθρου 6. Πρόκειται για κριτήρια που, όλα μαζί, επιτρέπουν την αξιολόγηση του βαθμού αποτελεσματικότητας της έρευνας. Υπό το πρίσμα αυτού του στόχου της αποτελεσματικότητας της έρευνας πρέπει να αξιολογείται κάθε ζήτημα...» Απόφαση ΕΔΔΑ Σ. Φ. κατά Ελβετίας, 30.06. 2020.

ήταν Παρασκευή βράδυ και συνεπώς τόσο η κυκλοφορία των οχημάτων όσο και ο αριθμός των διερχόμενων πεζών ήταν αυξημένος.

Πρόσφατη απόφαση του Δικαστηρίου του Στρασβούργου, μεταξύ των παραμέτρων που εξέτασε για να αποφανθεί υπέρ της χρήσης αδικαιολόγητης θανατηφόρας βίας από αστυνομικό και κατά συνέπεια υπέρ της παραβίασης του άρ. 2 της Ε.Σ.Δ.Α. ήταν ότι η διεξαχθείσα έρευνα από τις αρχές δεν αντιμετώπισε επαρκώς το γεγονός ότι ο ελεγχόμενος αστυνομικός προφανώς είχε ενεργήσει έξω από τα όρια της εντολής του, επηρεάζοντας αναλόγως την ασφάλεια και νομιμότητα της αστυνομικής επιχείρησης^{154 155}. Σε σχετική καταδικαστική απόφαση, μάλιστα, σε βάρος της χώρας μας, το Δικαστήριο σημειώνει ότι δεν λησμονεί ότι ο ελεγχόμενος αστυνομικός, παραβαίνοντας τις εντολές του ανωτέρου του, με δική του πρωτοβουλία, προκάλεσε τις συνθήκες που απέβησαν μοιραίες για το θύμα. «Εξ άλλου, το Δικαστήριο εκτιμά ότι το γεγονός ότι η κατάσταση έφθασε σε αυτό το σημείο, είναι ακόμη πιο ασυγχώρητο, αφού επρόκειτο, στην προκειμένη περίπτωση, για προγραμματισμένη επιχείρηση της αστυνομίας.»¹⁵⁶. Παρόλο που στο πλαίσιο μιας απρογραμμάτιστης επιχείρησης η αστυνομία καλείται συχνά να αντιδράσει χωρίς να έχει χρονικά περιθώρια να προετοιμαστεί, εντούτοις η χρήση θανατηφόρου βίας από αστυνομικούς ακόμη και σε εξαιρετικές περιστάσεις, σε αστυνομικές δηλαδή επιχειρήσεις που περιλαμβάνουν καταδίωξη υπόπτων, δεν μπορεί να υπολείπεται του απαιτούμενου επιπέδου εγγυήσεων ώστε να ελαχιστοποιείται αν όχι να αποτρέπεται ο πραγματικός και άμεσος κίνδυνος για τη ζωή που γνωρίζουν ότι είναι πιθανό να προκύψει¹⁵⁷.

13. Στο σημείο αυτό, αξίζει να αναφερθεί ότι με βάση τους ισχυρισμούς του αστυνομικού, που φέρεται να παρασύρθηκε από το όχημα και που η ανάγκη διάσωσης του πυροδότησε τα όπλα των συναδέλφων του, υποστηρίζεται ότι αμέσως μετά τον εμβολισμό της μηχανής του επήλθε η ρίψη της όπως και του ιδίου στο οδόστρωμα, χωρίς ωστόσο να τραυματιστεί. Ο αριθμός των ανευρεθέντων καλύκων, βολίδων και θραυσμάτων, ο οποίος ανέρχεται τουλάχιστον σε 43, το γεγονός ότι από τον αριθμό αυτό, οι 23 βολίδες βρήκαν

154. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. *Parvu κατά Ρουμανίας*, 20.08.2022.

155. Όπως διευκρινίζεται περαιτέρω, το γεγονός ότι το αρ. 2 της Ε.Σ.Δ.Α. προβλέπει σε ορισμένες περιπτώσεις ότι η θανατηφόρος βία μπορεί να είναι δικαιολογημένη δεν σημαίνει ότι εξουσιοδοτεί τα όργανα της αστυνομίας να ενεργούν εν λευκώ. «Οι ανεξέλεγκτες και αυθαίρετες ενέργειες κρατικών οργάνων είναι ασυμβίβαστες με τον αποτελεσματικό σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Αυτό σημαίνει ότι οι επιχειρήσεις της αστυνομίας, δεν πρέπει απλά και μόνο να προβλέπονται από την εθνική νομοθεσία αλλά και να ρυθμίζονται αποτελεσματικά από αυτή, στο πλαίσιο ενός συστήματος επαρκών και αποτελεσματικών διασφαλίσεων από την αυθαιρέσία και την κατάχρηση της βίας Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α., *Hilda Hafteinsdottir κατά Ισλανδίας*, 08.06.2004.

156. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α., *M. C. και R. C. Κατά Ελλάδος*, 05.07.2007

157. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α., *Osman κατά Ηνωμένου Βασιλείου* 28.10.1998.

στόχο στο αυτοκίνητο, καθώς και το γεγονός ότι κάποιες βολίδες-κάλυκες έπληξαν παρακείμενα αυτοκίνητα, βρέθηκαν σε παρακείμενες αυλές είτε σε αρκετή απόσταση από το αυτοκίνητο, όπως προκύπτει από τον συνδυασμό καταθέσεων, εκθέσεων παράδοσης – κατάσχεσης και φωτογραφιών της Δ.Ε.Ε., δεν υπερθεματίζει μόνο της ορθότητας ως προς τις ανωτέρω κινήσεις κάλυψης αλλά θέτει υπό εύλογη αμφισβήτηση τους ισχυρισμούς περί πυροβολισμούς ακινητοποίησης του οχήματος. Επισημαίνεται, ότι στις αρχές του τρέχοντος έτους η χώρα καταδικάστηκε για παραβίαση του άρ. 2 της Ε.Σ.Δ.Α. για τη ρίψη πολύλιγότερων πυροβολισμών, επί τη βάση ότι η χρήση θανατηφόρας βίας στην σχετική υπόθεση δεν ήταν ούτε απολύτως αναγκαία ούτε αυστηρά ανάλογη προς τους νόμιμους σκοπούς που ορίζονται στο άρ. 2 παρ. 2 της ΕΣΔΑ.¹⁵⁸

Οι ίδιοι λόγιοι, ωστόσο, ανευρίσκονται και σε βάθος εικοσαετίας, στοιχίζοντας στην Ελλάδα άλλη μία καταδίκη για παραβίαση του άρ. 2 της Συνθήκης. Τότε, το Δικαστήριο του Στρασβούργου εξέφραζε «την έκπληξη του για τον χαώδη τρόπο με τον οποίο οι αστυνομικοί χρησιμοποίησαν τα όπλα τους υπό τις περιστάσεις. Υπενθυμίζεται ότι υπήρξε καταιγισμός πυροβολισμών κατά του αυτοκινήτου του προσφεύγοντος...[στο οποίο] βρέθηκαν 16 οπές από βολίδες.» Στην ίδια απόφαση τονιζόταν ότι «η έλλειψη σαφούς ιεραρχικής καθοδήγησης είναι ένας παράγοντας που πρέπει αφ' εαυτού να αύξησε τον κίνδυνο ανεξέλεγκτης χρήσης όπλων από μερικούς αστυνομικούς» ενώ δύο από τις πτυχές της ανεπάρκειας της διεξαχθείσας έρευνας ήταν ότι «η αστυνομία δεν βρήκε τις υπόλοιπες βολίδες που προκάλεσαν τον τραυματισμό του προσφεύγοντος», καθώς και «ότι η Κυβέρνηση δεν ήταν σε θέση να προσδιορίσει ποιοι από τους αστυνομικούς που έκαναν χρήση όπλων τραυμάτισαν τον προσφεύγοντα»¹⁵⁹.

14. Τούτων λεχθέντων, ο διατυπωθείς ισχυρισμός περί πυροβολισμών ακινητοποίησης δεν συνάδει περαιτέρω με το νομικό πλαίσιο που προδιαγράφεται από τις διατάξεις του άρ. 3 παρ. 3, 5, 7 και 8 του Ν. 3162/2003 καθόσον α) αμφισβείται αν εμπίπτουν σε κάποια από τις συγκεκριμένες περιπτώσεις, κατά τις οποίες επιτρέπεται ο πυροβολισμός κατά οχήματος παρά τον κίνδυνο που ενέχει για τραυματισμό επιβαίνοντος προσώπου, β) στρέφονται κατά ανηλίκων, γ) δεν φέρονται να εκτελούνται κατόπιν της απαιτούμενης συναφούς προσταγής ενώ δ) ο αριθμός των βολίδων που πυροδοτήθηκαν και οι οπές που προκλήθηκαν στο εσωτερικό καμπίνας αλλά και η τροχιά που ανέπτυξαν ακόμη και όσες δεν κατέληξαν στο εσωτερικό της και πολύ περισσότερο τα τραύματα που προκάλεσαν στον θανόντα, πλήττοντας τον στο λαιμό, τον θώρακα, την κοιλιά και τα πλευρά καθώς και στον τραυματισθέντα, πλήττοντας τον αντίστοιχα στην κοιλιακή χώρα και

158. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α., *Alkhatib κ.α. κατά Ελλάδας*, 16.01.2024.

159. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α., *Χ. Μ. κατά Ελλάδος*, 20.12.2004.

το θωρακικό τοίχωμα και προκαλώντας του ρήξη σπληνός, τρώση στομάχου και θλάση ύπατος, δεν συνομολογούν υπέρ της απαιτούμενης κλιμάκωσης ώστε η προκληθείσα προσβολή να είναι η μικρότερη δυνατή και αναγκαία. Προς την ίδια κατεύθυνση κινείται και η εθνική νομολογία, αναγνωρίζοντας σε άλλη συναφή επίσης υπόθεση ότι ελεγχόμενος αστυνομικός πυροδότησε θανατηφόρα από την οργή, που δεν απέκλειε όμως την ήρεμη ψυχική σκέψη, επειδή ο οδηγός του οχήματος δεν υπάκουσε στο σήμα ελέγχου που του είχε γίνει¹⁶⁰. Υπενθυμίζεται, ότι στη συγκεκριμένη περίπτωση οι κάτοχοι του αυτοκινήτου είχαν παύσει να θεωρούνται ύποπτοι προσβολής του εννόμου αγαθού της περιουσίας καθόσον είχε προηγηθεί ενημέρωση από το κέντρο Επιχειρήσεων ότι δεν υπήρχε σχετική καταγγελία αναφορικά με το εν λόγω αυτοκίνητο, αλλά αυτή έλαβε χώρα μετά το όλο συμβάν.

Κύρια βάση του “αφηγήματος” που προβάλλεται από την ΕΛ.ΑΣ. είναι ότι ο εμβολισμός των μηχανών των εμπλεκόμενων στο συμβάν αστυνομικών έγινε με θανατηφόρο δόλο εκ μέρους του οδηγού του οχήματος και ότι οδηγός του οχήματος ήταν ο θανών επιβαίνων ενώ συνοδηγός ο διαφεύγων. Το πρώτο σκέλος του προέκυψε περισσότερο βάσει των αστυνομικών ισχυρισμών που αναπτύχθηκαν σε επίπεδο κύριας ανάκρισης, παρά το ότι όπως επισημαίνεται και σε σχετικό Βούλευμα του Συμβουλίου Πλημμελειοδικών, ένας τέτοιος ισχυρισμός έρχεται σε αντίθεση με μια σειρά από άλλα στοιχεία, τα οποία δεν λαμβάνονται υπόψη, όπως είναι οι καταθέσεις τόσο του τραυματισθέντος επιβαίνοντος όσο και αυτού που διέφυγε, η τη θέση που εντοπίστηκαν οι υπηρεσιακές μηχανές, τα ευρήματα της με αριθμ. πρωτ. Έκθεσης Εργαστηριακής πραγματογνωμοσύνης της Δ.Ε.Ε. και τέλος την ανάλυση του βιντεοληπτικού υλικού που παρέδωσε στην ΕΛ.ΑΣ. μια εκ των περιοίκων και μαρτύρων στο περιστατικό. Το δεύτερο σκέλος επίσης παραβλέπει μια σειρά από στοιχεία, τα οποία συνάδουν υπέρ της αποδόμησής του, προτάσσοντας την αντίθετη άποψη, ότι δηλαδή αυτός που οδηγούσε ήταν ο επιβαίνων που διέφυγε ενώ στη θέση του συνοδηγού καθόταν ο θανών. Μεταξύ των στοιχείων που επιχειρηματολογούν υπέρ της άποψης αυτής συγκαταλέγονται και πάλι οι μαρτυρίες των δύο επιβαινόντων, η ανάλυση του βιντεοληπτικού υλικού και μια σειρά από διαπιστωθέντα γεγονότα όπως: α) το ότι η πόρτα του οδηγού του εν λόγω οχήματος βρέθηκε ανοιχτή, όπως βεβαιώνεται και από τις φωτογραφίες της Δ.Ε.Ε. και σχετικές καταθέσεις μαρτύρων, χωρίς να παρέχεται καμία διευκρίνιση στο πλαίσιο της διοικητικής έρευνας, ως προς τους λόγους που η πόρτα του οδηγού ήταν στην κατάσταση αυτή ενώ, σύμφωνα με τους αστυνομικούς ισχυρισμούς, ο επιβαίνων που διέφυγε, βγήκε από την πόρτα του συνοδηγού, β) το ότι οι αστυνομικοί ενώ επέλεξαν να βγάλουν τον τραυματισθέντα επιβαίνοντα από την εγγύτερη με τη θέση που καθόταν πόρτα, δηλ. πίσω δεξιά, επέλεξαν να βγάλουν τον θανόντα από

160. ΑΠ 378/08.

την αντίθετη, σύμφωνα με τους ισχυρισμούς τους, πόρτα που καθόταν, δηλ. από τη θέση του συνοδηγού αν και φερόταν ως οδηγός, γ) το ότι η πλειοψηφία των βολίδων που προκάλεσαν οπές στο αυτοκίνητο πυροδοτήθηκαν από τα δεξιά του αυτοκινήτου, από την πλευρά δηλ. του συνοδηγού, τραυματίζοντας περιέργως θανάσιμα τον φερόμενο οδηγό ενώ ο φερόμενος συνοδηγός διέφυγε αλώβητος και τέλος δ) από την πορεία που διέγραφαν οι βολίδες που τραυμάτισαν θανάσιμα τον έναν εκ των επιβαινόντων σύμφωνα με την Ιατροδικαστική Έκθεση νεκροψίας - νεκροτομής και την ιατροδικαστική γνωμοδότηση του διορισθέντα τεχνικού συμβούλου.

15. Τέλος, οφείλει να σχολιαστεί ότι η διεξαχθείσα πειθαρχική έρευνα παραλείπει να εξετάσει την παράμετρο του ρατσιστικού κινήτρου. Από τον συνδυασμό των καταθέσεων των αστυνομικών που μετείχαν στο συμβάν και τις συνομιλίες που είχαν με το Επιχειρησιακό Κέντρο προκύπτει ότι εξ αρχής επικοινωνείται η φυλετική καταγωγή καθώς και η ηλικία των επιβαινόντων στο όχημα (τρεις νεαροί άντρες καταγωγής Ρομά). Για τη στοιχειοθέτηση, δε, διακριτικής μεταχείρισης ή ρατσιστικής συμπεριφοράς ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. έχει επανειλημμένα υποστηρίξει ότι αυτή δεν περιορίζεται μόνο στη διατύπωση προσβλητικών, η υποτιμητικών λόγων ή εκφράσεων¹⁶¹. Σύμφωνα με τη νομολογία του Ε.Δ.Δ.Α., η ρατσιστική βία αποτελεί ιδιαίτερη προσβολή της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, για την οποία απαιτείται ειδική επαγρύπνηση και έντονη αντίδραση από τις Αρχές¹⁶² γι' αυτό, συνεχίζει το Δικαστήριο, «όταν υπάρχουν υπόνοιες ότι μια πράξη βίας εκπορεύεται από ρατσιστικές συμπεριφορές, είναι ιδιαίτερα σημαντικό να διεξάγεται επίσημη έρευνα με επιμέλεια και αμεροληψία, αφού απαιτείται η συνεχής επιβεβαίωση της καταδίκης του ρατσισμού και του εθνικού μίσους από την κοινωνία και τη διαφύλαξη της εμπιστοσύνης των μειονοτήτων προς την ικανότητα των αρχών να τις προστατεύουν από την απειλή ρατσιστικών πράξεων βίας»¹⁶³. Υπ' αυτή την οπτική, ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. σε κάθε σχεδόν ετήσια έκθεση του, υπογραμμίζει τη σπουδαιότητα διερεύνησης του ρατσιστικού κινήτρου και κάθε άλλης διακριτικής συμπεριφοράς ενώ σε ετήσια, ομοίως, βάση επισημαίνει ότι οι Ρομά συνιστούν μια από τις σταθερές κοινωνικές ομάδες, που αποτελούν αντικείμενο αστυνομικής αυθαιρεσίας.¹⁶⁴ Προς το ίδιο συμπέρασμα, κατατείνει και μια γρήγορη ματιά της νομολογίας του Ε.Δ.Δ.Α., βάση της οποίας η χώρα σε βάθος εικοσαετίας μετρά έξι (6) καταδίκες για παραβιάσεις του άρ. 2 και 3 της ΕΣΔΑ σε βάρος πολιτών Ρομά¹⁶⁵.

161. Ετήσιες Ειδικές Εκθέσεις Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. 2020, 2021, 2022.

162. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α., *Lakatosova* κα *Lakatos* κατά *Σλοβακίας*, 11.12.2018.

163. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α., *Nachova* κ.ά. κατά *Βουλγαρίας*, 26.01.2004.

164. Ετήσιες Εκθέσεις Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. 2020, 2021, 2022.

165. Αποφάσεις Ε.Δ.Δ.Α., *Χ.Μ.* κατά *Ελλάδος*, 20.12.2004, *Λ.Μ.* και *Ε.Κ.* κατά *Ελλάδος*, 13.12.2005, *Πετροπούλου – Τσακίρη* κατά *Ελλάδος*, 06.12.2007, *Ι.Κ.* κατά *Ελλάδος*, 21.06.2007, *Θ.Σ.* κατά

Οι επιταγές του Ε.Δ.Δ.Α. υπαγορεύουν επιπλέον ότι: «Όταν ερευνούν βίαια περιστατικά, οι αρχές έχουν το πρόσθετο καθήκον να κάνουν όλα τα εύλογα βήματα για να «ξεσκεπάσουν» οποιοδήποτε ρατσιστικό κίνητρο και να θεμελιώσουν αν το εθνικό μίσος ή η προκατάληψη διαδραμάτισαν ρόλο. Βέβαια, η απόδειξη του ρατσιστικού κινήτρου συχνά είναι πολύ δύσκολη στην πράξη. Η υποχρέωση των αρχών σημαίνει ότι θα κάνουν οτιδήποτε είναι λογικό στις συγκεκριμένες περιστάσεις για να συλλέξουν αποδείξεις, αναζητώντας με όλα τα πρακτικά μέσα που διαθέτουν την αλήθεια και ότι θα παρέχουν πλήρως αιτιολογημένες, αντικειμενικές και αμερόληπτες αποφάσεις χωρίς να παραλείπουν στοιχεία που μπορεί να είναι ενδεικτικά ρατσιστικού κινήτρου»¹⁶⁶. Το Δικαστήριο έχει επανειλημμένα κρίνει ότι το κριτήριο που εφαρμόζεται εν προκειμένω είναι «πέραν πάσης αμφιβολίας», η ερμηνεία του οποίου, ωστόσο, δεν απαιτεί υψηλού βαθμού πιθανότητα αλλά δύναται να προκύπτει από μια δέσμη ενδείξεων ή αμάχητων τεκμηρίων που είναι επαρκώς σοβαρά, συγκεκριμένα και συμπίπτουν¹⁶⁷.

Στο πλαίσιο συμμόρφωσης της χώρας μας με τα ανωτέρω, η ΕΛ.ΑΣ. εξέδωσε μια σειρά Διαταγών - Εγκυκλίων¹⁶⁸, από τον συνδυασμό των οποίων προκύπτει η υποχρέωση διερεύνησης ρατσιστικού κινήτρου τόσο στις ποινικές όσο και στις πειθαρχικές υποθέσεις, που αφορούν σε αντιδεοντολογική συμπεριφορά αστυνομικών εις βάρος ατόμων, τα οποία ανήκουν σε ευάλωτες, εθνοτικές, θρησκευτικές ή κοινωνικές ομάδες ή είναι αλλοδαποί. Υπογραμμίζεται δε ότι οι διενεργούντες τον πειθαρχικό έλεγχο οφείλουν να προβαίνουν σε κάθε εύλογη ενέργεια για να ελέγξουν και να αποκαλύψουν την ύπαρξη ρατσιστικού κινήτρου, είτε ως αυτοτελές κίνητρο, είτε ως επιμέρους, σε περίπτωση πολλαπλών κινήτρων. Η σχετική, μάλιστα, υποχρέωση επισημαίνεται ανελλιπώς σε κάθε διαταγή πειθαρχικού ελέγχου, όπου το φερόμενο θύμα ανήκει σε μια από τις προαναφερόμενες ομάδες. Η υπ' αριθμ. 7100/25/14-δ'/08.11.2014 Διαταγή-Εγκύκλιος του Αρχηγού της ΕΛ.ΑΣ. προσθέτει επίσης ότι οι υπόνοιες διάπραξης εγκλήματος οφείλουν «να συνδέονται αποκλειστικά με εξατομικευμένες ενδείξεις που προκύπτουν από τη συμπεριφορά ατόμων και τα καθιστούν ύποπτα διάπραξης εγκληματικών πράξεων και σε καμία περίπτωση με προκαταλήψεις του προσωπικού για ευάλωτες ομάδες πληθυσμού, όπως είναι οι πρόσφυγες, οι Ρομά και οι έχοντες διαφορετικές θρησκευτικές πεποιθήσεις από την επικρατούσα στη Χώρα μας θρησκεία».

β. Σε υπόθεση με θανάσιμο τραυματισμό αλλοδαπού από πυροβολισμό

Ελλάδος 22.04.2010, Σιδηρόπουλος και Παπακώστας κατά Ελλάδος, 25.01.2018.

166. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α., Nachova κ.ά. κατά Βουλγαρίας, 26.01.2004.

167. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α., Labita κατά Ιταλίας, 06.04.2000.

168. Βλ την υπ' αριθμ. πρωτ. 7100/4/3/24.05.2006, την υπ' αριθμ. πρωτ. 4803/22/210-κ/26.06.2006 και την υπ' αριθμ. 6004/12/35/27.12.2007, 7100/25/14-δ'/08.11.2014.

αστυνομικού (Φ. 335561) σχετικά με τις συνθήκες χρήσης όπλου που επέφερε τραυματισμό στο κεφάλι αλλοδαπού, πολίτη Συρίας, ο τραυματισθείς τελικώς απεβίωσε. Ο αστυνομικός, ο οποίος οδηγούσε αστυνομικό όχημα σε περιπολία για τον εντοπισμό παράνομης διακίνησης μεταναστών, κατόπιν εντοπισμού και καταδίωξης ύποπτου αυτοκινήτου από το οποίο εξήλθαν παράτυποι μετανάστες κοντά σε ποιμνιοστάσιο κι ετράπησαν σε φυγή σε αγροτική περιοχή παρέμεινε πλησίον των αυτοκινήτων και πυροβόλησε τέσσερις (4) φορές για εκφοβισμό, όπως αναφέρει ο ίδιος. Τραυματισμένος βρέθηκε ο μετέπειτα αναγνωρισθείς από τους συνεπιβάτες του ως οδηγός του οχήματος, Σύριος πολίτης, ο οποίος μεταφέρθηκε από το Ε.Κ.Α.Β. στο Πανεπιστημιακό Γενικό Νοσοκομείο, όπου διαπιστώθηκε ότι ο τραυματισμός στο κεφάλι οφειλόταν από βολίδα πυροβόλου όπλου. Ο τραυματισθείς υπεβλήθη σε νευροχειρουργική επέμβαση και στη συνέχεια εισήχθη διασωληνωμένος στη Μονάδα Εντατικής Θεραπείας. Εκεί, την ίδια ημέρα, τον επισκέφτηκε ιατροδικαστής και διαπίστωσε όπως σημειώνεται στην έκθεση πορίσματος Ε.Δ.Ε. *«επικίνδυνη - βαριά σωματική βλάβη», τραύμα διαστάσεων 1,5Χ1 εκατοστού περίπου στην αριστερή κροταφοβρεγματική χώρα και τραύμα διαστάσεων 2.5Χ2 εκατοστών περίπου στη δεξιά μετωπιαία χώρα, διά πυροβόλου όπλου, συμβατή με πυροβολισμό από μακρινή απόσταση από όπλο μικρού διαμετρήματος»*. Ο τραυματισθείς τελικώς απεβίωσε νοσηλευόμενος.

Η Ε.Δ.Ε. που απεστάλη στην Αρχή προς αξιολόγηση, έλαβε υπόψη την ποινική δικογραφία και την Έκθεση Έργαστηριακής Πραγματογνωμοσύνης της Υποδιεύθυνσης Εγκληματολογικών Ερευνών, η οποία ταυτοποίησε τους 2 ευρεθέντες κάλυκες με το υπηρεσιακό όπλο του εγκαλουμένου, την ιατροδικαστική έκθεση του νοσηλευόμενου τότε στη Μ.Ε.Θ. για τα τραύματα που έφερε στο κεφάλι και την αιτία αυτών και την εν συνεχεία έκθεση νεκροψίας-νεκροτομής. Η εξέταση κατέληξε τεκμηριωμένα στην πειθαρχική ευθύνη του Π.Κ. για παράνομους εκφοβιστικούς πυροβολισμούς και ανθρωποκτονία από αμέλεια, για την οποία προτείνεται η παραπομπή του εγκαλουμένου στο οικείο πειθαρχικό συμβούλιο με το ερώτημα επιβολής της ποινής της αργίας με απόλυση. Συγκεκριμένα, έγινε αποδεκτός ο ισχυρισμός του αστυνομικού για εκφοβιστικές βολές και όχι ακινητοποίησης και ότι δύο εξ αυτών έγιναν προς το έδαφος μπροστά του. Για τις λοιπές δύο βολές η διενεργούμενη δέχεται τον ισχυρισμό του εγκαλουμένου ότι έγιναν προς τον αέρα, θεωρεί ωστόσο δεν είχαν ληφθεί όλα τα απαραίτητα μέτρα ώστε να μην πληγεί άνθρωπος από αστοχία ή εξοστρακισμό, ενόσω έτρεχε σε κεκλιμένο ολισθηρό έδαφος.

Η πειθαρχική ευθύνη λόγω αμέλειας είναι τεκμηριωμένη στην έκθεση πορίσματος Ε.Δ.Ε. και η αναγκαία τήρηση του πλέγματος εγγυήσεων του Ν.3169/2003 (*“Οπλοφορία, χρήση πυροβόλων όπλων από αστυνομικούς, εκπαίδευσή τους σε αυτά και άλλες διατάξεις”*), η δε αρχή της αναγκαιότητας και αναλογικότητα στη χρήση πυροβόλου όπλου, κατά πάγια επισήμανση του

Εθνικού Μηχανισμού, δεν κρίνεται από το αποτέλεσμα αλλά από τον κίνδυνο βλάβης που ενυπάρχει στη χρήση του όπλου στις συγκεκριμένες περιστάσεις.

Το σκεπτικό της έκθεσης πορίσματος Ε.Δ.Ε. αποκλίνει από τον χαρακτηρισμό των βολών στην αντιστοίχως εν εξελίξει ποινική δίωξη και αιτιολογεί τον χαρακτήρα των (παράνομων) βολών ως εκφοβιστικών, με βάση τον ισχυρισμό του εγκαλουμένου ότι προέβη σε βολές στον αέρα για να αποτρέψει την διαφυγή και τυχόν επίθεση των καταδιωκομένων στον συνάδελφό του που τους ακολουθούσε πεζή. Επίσης αναφέρεται στην «πρακτικά αδύνατη» στόχευση από μακρινή απόσταση (63 μέτρων) και «μέσα στο σκοτάδι» για πυροβολισμό ακινητοποίησης. Ο Συνήγορος δεν υποκαθιστά την διενεργούσα στον σχηματισμό της δικανικής της πεποίθησης, διατηρεί ωστόσο επιφύλαξη ως προς το συμπέρασμα της έκθεσης πορίσματος Ε.Δ.Ε. ότι ήταν πρακτικά αδύνατη η στόχευση, δεδομένου ότι ο ίδιος ο εγκαλούμενος κατέθεσε ότι είχε οπτική επαφή με την ομάδα των αλλοδαπών που προσπαθούσαν να διαφύγουν¹⁶⁹.

Ο Συνήγορος επίσης θεωρεί ότι, σε κάθε περίπτωση, η έκθεση πορίσματος πρέπει να καταστεί σαφέστερη ως προς την αιτία θανάτου του τραυματισθέντος. Διότι εάν επρόκειτο για θάνατο από «πυροβολισμούς» για εκφοβισμό εκ μέρους του εγκαλουμένου, όπως δέχεται η έκθεση πορίσματος Ε.Δ.Ε. και όχι από έναν πυροβολισμό, θα ήταν αξιοπερίεργη σύμπτωση. Εάν η αιτία θανάτου ήταν κρανιοεγκεφαλική κάκωση από δύο πυροβολισμούς στο κεφάλι, δεν θα παρίστατο εύλογο τα δεδομένα της κοινής πείρας δύο πυροβολισμοί στον αέρα ή από εξοστρακισμό να έχουν χτυπήσει τον ίδιο άνθρωπο στο κεφάλι. Συνεπώς, αυτό που δεν αναφέρεται στην έκθεση πορίσματος Ε.Δ.Ε. και είναι κρίσιμο είναι ότι η ιατροδικαστική έκθεση αναφέρει ότι τα δύο τραύματα προκλήθηκαν από έναν και μόνον πυροβολισμό, σύμφωνα πάντοτε με τις συνταχθείσες Ιατροδικαστικές Εκθέσεις. Σύμφωνα με τη νομολογία του Ε.Δ.Δ.Α., για να θεωρηθεί μια έρευνα εμπεριστατωμένη πρέπει να εμπεριέχει αξιολόγηση των ιατρικών ευρημάτων σε συνδυασμό με τους ισχυρισμούς του καταγγέλλοντος¹⁷⁰. Ο Συνήγορος εν προκειμένω εισηγείται να γίνει μνεία του κρίσιμου χωρίου της Ιατροδικαστικής Έκθεσης, περί πύλης εισόδου κι εξόδου του βλήματος και να διευκρινισθεί στην έκθεση πορίσματος Ε.Δ.Ε. ότι ένας από τους πυροβολισμούς που εκτελέστηκαν είχε ως αποτέλεσμα τον θάνατο του αλλοδαπού.

Η διοικητική εξέταση καταλήγει στην κρίση ότι δεν προέκυψαν ενδείξεις ή στοιχεία ρατσιστικού κινήτρου και κακομεταχείρισης ούτε η χρήση όπλου

169. Σύμφωνα με την ένορκη κατάθεση του συνοδηγού αστυνομικού υπήρχε κάποιος φωτισμός, από τους προβολείς του αυτοκινήτου και από τον φακό του δώκοντος.

170. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α, Andersen κατά Ελλάδας, 26.4.2018, παρ. 64, 74.

μπορεί να αποδοθεί σε προκαταλήψεις του καθ' ου η Ε.Δ.Ε., ενώ συνεκτιμά και τις σχετικές μαρτυρίες στην ποινική δικογραφία των συλληφθέντων αλλοδαπών. Σημειώνεται, ότι η διερεύνηση τυχόν ρατσιστικού κινήτρου για να θεωρείται ενδελεχής σύμφωνα με το Ε.Δ.Δ.Α. πρέπει να περιλαμβάνει έρευνα για παρόμοια με το καταγγελλόμενο περιστατικά και για την ύπαρξη τυχόν σχετικών καταγγελιών από τον υπηρεσιακό φάκελο των εμπλεκόμενων¹⁷¹. Στην παρούσα υπόθεση, η διενεργούμενη συνεκτιμά τον υπηρεσιακό φάκελο του καθ' ου η Ε.Δ.Ε., ο οποίος περιλαμβάνει ηθικούς επαίνους. Βάσει των ανωτέρω, ο Συνήγορος διατήρησε την επιφύλαξή του, ως προς τα ζητήματα που διατυπώθηκαν, και με την πρόσθετη επιφύλαξη της συμπλήρωσης της αιτιολογίας και του διατακτικού της έκθεσης πορίσματος Ε.Δ.Ε., έθεσε την υπόθεση στο αρχείο.

γ. Σε υπόθεση αστυνομικής βίας σε βάρος νεαρού άνδρα, ο οποίος ένας μήνα μετά έχασε τη ζωή του (Φ. 282183)¹⁷² ο Μηχανισμός εξέτασε Συμπληρωθείσα Ε.Δ.Ε., το διατακτικό της οποίας δεν αποκλίνει επί της ουσίας από τα προηγούμενα πορίσματά του, εμμένοντας, έτσι, στην αρχική κρίση περί αναγνώρισης πειθαρχικών ευθυνών στους τρεις από τους εμπλεκόμενους αστυνομικούς για «βάνανυση συμπεριφορά σε βάρος πολίτη, κατά παράβαση του άρθρου 11 παρ. 1 εδ. ια' του Π.Δ. 120/2008 «Πειθαρχικό Δίκαιο Αστυνομικού Προσωπικού»» με την προσθήκη πλέον «των άρθρων 1, 14, 16, 18, 26, 27, 45, 51, 53, 57, 79, 80 και 309-308 παρ. 1 εδ. α' Π.Κ.». Το αιτιολογικό μέρος του πορίσματος αντλείται από το σύνολο των αστυνομικών ισχυρισμών, ενώ παράλληλα παρατίθενται αυτοτελώς συγκεκριμένες διατάξεις του Ποινικού Κώδικα καθώς και του Πειθαρχικού Δικαίου Αστυνομικού Προσωπικού. Σε ένα τέτοιο πλαίσιο, το λοιπό αποδεικτικό υλικό που περιλαμβάνει ο συγκεκριμένος πειθαρχικός φάκελος είτε εξακολουθεί να παραγκωνίζεται ή να αξιοποιείται μερικώς, υπονομεύοντας αδικαιολόγητα την αποδεικτική αξία του. Στην περίπτωση αυτή εντάσσεται και το Αναπεμπτικό πόρισμα του Συνηγόρου του Πολίτη και η Πορισματική επιστολή του Συνηγόρου του Πολίτη προς τον αρμόδιο Υπουργό περί απόκλισης με ανεπαρκή αιτιολογία από πόρισμα της Αρχής.

Ειδικότερα, αμφισβητήθηκαν οι μαρτυρικές καταθέσεις με έωλους ισχυρισμούς που δηλώνουν προκαταληπτικά και προσχηματισμένα στερεότυπα, αμφισβητήθηκαν οι σχετικές εισαγγελικές διατάξεις, αλλά και τα πορίσματα του Συνηγόρου του Πολίτη, με την αιτιολογία ότι δεν εισφέρουν τίποτα περισσότερο στη διοικητική έρευνα. Από την άλλη πλευρά, προβλήθηκαν ισχυρισμοί που αμφισβητούν τη γνησιότητα της διαδικτυακής καταγγελίας του θύματος και προβαίνουν σε υποκειμενικές εκτιμήσεις, δίκην αυθαιρέτων

171. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α., Απόφαση Μπέκος και Κουτρόπουλος κατά Ελλάδας, 13.12.2005, παρ. 74.

172. Βλ και κεφάλαιο 4.2 της παρούσας έκθεσης.

συμπερασμάτων, σχετικά με τον τρόπο που αυτό, θα έπρεπε να διαχειριστεί την υπόθεσή του, ενώ η ίδια τακτική ακολουθείται και προς το μέρος των γονέων του θύματος και στον τρόπο που “συκοφαντικά” διαχειρίστηκαν την υπόθεση.

Εν κατακλείδι παρατηρείται η συνολική άρνηση του συμβάντος συνδυαστικά είτε με την υποκειμενική ανάγνωσή του είτε με την απόλυτη δικαιολόγησή του. Στο πλαίσιο αυτό, ο Συνήγορος του Πολίτη, διαπίστωσε ότι το συμπέρασμα, στο οποίο καταλήγει ο διενεργών την πειθαρχική έρευνα εξακολουθεί να υπολείπεται ειδικής αιτιολογίας και εμπειριστατωμένης τεκμηρίωσης. **Η ένταση και ως προς τις δύο ως άνω διαπιστώσεις αυξάνει επιπλέον αν ληφθεί υπόψη ότι έχουν μεσολαβήσει δύο προσπάθειες συμπλήρωσης του πειθαρχικού ελέγχου**, επιμηκύνοντας αντιστοίχως τη διαδικασία. Ο Μηχανισμός στις παρεμβάσεις του αναφέρει:

1. Το πρώτο ζήτημα που ανακύπτει σε σχέση με την εν λόγω άρνηση ταυτίζεται με το πλέον προφανές **της μονομέρειας**. Στο βαθμό που μια τέτοια θέση τροφοδοτείται αποκλειστικά από αστυνομικούς ισχυρισμούς, οι οποίοι, επιπρόσθετα, στο μεγαλύτερο ποσοστό τους προέρχονται από τους ελεγχόμενους αστυνομικούς, δεν ανταποκρίνεται στα κριτήρια της αντικειμενικότητας, της διαφάνειας και της αμεροληψίας καθώς και στις αντίστοιχες υποχρεώσεις που υπαγορεύονται μέσω αυτών. Ως συνέπεια, η πειθαρχική έρευνα έρχεται σε αντίθεση με την πάγια νομολογία του ΕΔΔΑ¹⁷³, τις σχετικές εγγυήσεις που θέτει το Σύνταγμα¹⁷⁴ και ο Κ.Π.Δ.¹⁷⁵, την αρχή της ηθικής απόδειξης, καθώς και το Πειθαρχικό Δίκαιο Αστυνομικού Προσωπικού είτε ευθέως¹⁷⁶ είτε εμμέσως, βάσει του άρ. 8 παρ. 1 του Π.Δ. 120/2008. Με παρόμοιο τρόπο, η συγκεκριμένη έκθεση πορίσματος συμπληρωθείσας Ε.Δ.Ε. έρχεται σε αντίθεση με το πνεύμα και τις υποδείξεις που συστήνει η με άρ. 6004/1/22-κγ’/14.10.2008 Διαταγή – Εγκύκλιος του Αρχηγού της ΕΛ.ΑΣ. ως προς την απαιτούμενη αντικειμενικότητα αλλά και ως προς την απαιτούμενη τεκμηρίωση επί της «άθροισης συλλεγέντων στοιχείων» και δεδομένων. Συναφές, επομένως, με το ζήτημα της μονομέρειας των ισχυρισμών και κατ’ επέκταση της βασιμότητας τους είναι και η **ελλειμματική τεκμηρίωση** που αυτή παράγει και ως εκ τούτου η ευκολία, με την οποία δύνανται οι συγκεκριμένοι ισχυρισμοί να κλονιστούν ή/και να καταρριφθούν μέσω της συγκριτικής ανάγνωσης και της συνθετικής αξιολόγησης του συνόλου του αποδεικτικού υλικού.

173. Βλ. ενδεικτικά: Αποφάσεις Ε.Δ.Δ.Α. *Emin Huseynov κατά Αζερμπαϊτζάν*, 07.05.2015, *Parnov κατά Μολδαβίας* 13.07.2010, *Tsulukidze & Rusulashvili κατά Γεωργίας*, 19.-8.2024.

174. Αρ. 87

175. Βλ. ενδεικτικά: άρ.14, 15, 21, 22, 23, 26 Κ.Π.Δ.

176. Αρ. 1 παρ. 1 Π.Δ. 111/2019.

Η πρακτική της άρνησης εξισώνεται περαιτέρω με τη λανθάνουσα επιδίωξη αντιστροφής της καταγγελίας μέσω της ενεργοποίησης μιας ρητορικής υπονόμησης και αμφισβήτησης του κυρίου όγκου του αποδεικτικού υλικού, η οποία εν προκειμένω συνδυάζεται με την υιοθέτηση ενός μη αιτιολογημένου, καταγγελλτικού, εν μέρει «προσβλητικού» λόγου, το οποίο δεν αρμόζει ούτε στο κείμενο μιας έκθεσης πειθαρχικού πορίσματος, όπως επιβεβαιώνει η ως άνω Διαταγή – Εγκύκλιος του Αρχηγού της ΕΛ.ΑΣ, ούτε στο ήθος που υπαγορεύει ο Κώδικας Δεοντολογίας Αστυνομικού μέσω των διατάξεων του Π.Δ. 254/2004, οι εν λόγω ισχυρισμοί δεν εξυπηρετούν ούτε το σκοπό της Ε.Δ.Ε. περί διαπίστωσης τέλεσης πειθαρχικών αδικημάτων, των συνθηκών και των τυχόν υπαιτίων, σύμφωνα με το άρ. 26 παρ. 1 του Π.Δ. 120/2008, αλλά ούτε τον σκοπό εν γένει του πειθαρχικού ελέγχου, που συνίσταται στην **αναζήτηση της ουσιαστικής αλήθειας**, στην αποκατάσταση του κύρους υπηρεσιών και θεσμών και κατ' επέκταση στη διατήρηση της δημόσιας εμπιστοσύνης. Και τούτο, διότι, βασικό ζητούμενο των εν λόγω ισχυρισμών ανεξαρτήτως διατύπωσης ή περιεχομένου παραμένει η έλλειψη τεκμηρίωσής τους.

2. Η πιο πρόσφατη συμπλήρωση της Ε.Δ.Ε., τελικά, επήλθε σχεδόν δύο χρόνια μετά τη διαβίβαση αρμοδίως του τελευταίου πορίσματος της Αρχής, αφού πρώτα ασκήθηκε ποινική δίωξη σε βαθμό κακουργήματος σε βάρος των εμπλεκόμενων αστυνομικών. Ως προς τα πορίσματα, δε, του Συνηγόρου του Πολίτη συστήνεται να ενσωματωθούν στο αποδεικτικό υλικό της Ε.Δ.Ε. Ωστόσο, ο εποπτικός και εγγυητικός ρόλος, που αναγνωρίζει ο νόμος στο Συνήγορο του Πολίτη επί των πειθαρχικών ελέγχων των σωμάτων ασφαλείας, στο πλαίσιο της ειδικής του αρμοδιότητας ως Εθνικός Μηχανισμός Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας, **στη συγκεκριμένη υπόθεση δεν έτυχε άμεσης εφαρμογής, ως όφειλε, ούτε από τον διενεργούντα τον πειθαρχικό έλεγχο ούτε στο πλαίσιο της διαταγής συμπλήρωσης αλλά πλαγίως και στο βαθμό που οι παρατηρήσεις της Αρχής επί της πειθαρχικής διαδικασίας συνέπλευσαν με την εισαγγελική κρίση.**

3. Υπογραμμίζεται ότι ο πειθαρχικός και ο ποινικός έλεγχος αντιστοιχούν σε δύο συχνά παράλληλες αλλά διακριτές, αυτοτελείς και ανεξάρτητες διαδικασίες λόγω του διαφορετικού σκοπού που υπηρετούν¹⁷⁷ και των διαφορετικών κανόνων δικαίου στους οποίους υπάγονται¹⁷⁸. Το κανονιστικό περιεχόμενο αυτής της σχέσης αποτυπώνεται ρητά στις διατάξεις του άρ. 48 του Π.Δ. 120/2008, ενώ θεμελιώνεται και στις κρίσεις του Δικαστηρίου

177. ΣτΕ Ολ. 4662/2012.

178. Πικραμένος Μ., 2013, «Η σχέση πειθαρχικής και ποινικής δίκης εν όψει του άρθρου 6 της ΕΣΔΑ» στο ΕφΔΔ, τ.2, σελ. 252.

του Στρασβούργου¹⁷⁹. Όπως επανειλημμένα έχει υπογραμμίσει ο Συνήγορος του Πολίτη στις ετήσιες ειδικές εκθέσεις του, το εκτεταμένο εύρος, που προσδίδεται στον πειθαρχικό έλεγχο έναντι του ποινικού, υπαγορεύεται από το σκοπό του πειθαρχικού δικαίου ενώ εμπεριέχεται κανονιστικά στο άρ. 4 παρ. 1 του Π.Δ. 120/2008, το οποίο προβλέπει ότι η έννοια του πειθαρχικού παραπτώματος πραγματώνεται με παράβαση του υπηρεσιακού καθήκοντος ανεξαρτήτως υπαιτιότητας (δόλου ή αμελείας). Επί του πρακτέου, αυτό σημαίνει ότι η αδυναμία υπαγωγής συγκεκριμένων πραγματικών περιστατικών σε ποινικό κανόνα ελλείπει της απαιτούμενης μορφής ή βαθμού υπαιτιότητας **δεν επιφέρει κανενός είδους δέσμευση ως προς την πειθαρχική υπαγωγή**. Το ίδιο, όμως, ισχύει ακόμη και όταν υπολείπονται τα ίδια τα πραγματικά περιστατικά για την αντικειμενική στοιχειοθέτηση εγκλήματος, καθώς σε πειθαρχικό επίπεδο δύναται να εμπίπτουν στην υπόσταση άλλου πειθαρχικού παραπτώματος. Όμοιας εξέλιξης τυγχάνουν και οι λόγοι που επιφέρουν την κατοπινή άρση του ποινικού αδικού.

Ωστόσο, εν προκειμένω αξίζει να υπογραμμιστεί μια παράδοση αναδιάταξη. Ο στενά και αδικαιολόγητα οριοθετημένος πειθαρχικός έλεγχος στη συγκεκριμένη υπόθεση, γύρω από πειθαρχικό αδίκημα της διάταξης του άρ. 11 παρ. 1 εδ. ια' του Π.Δ. 120/2008 περί βάνουσης συμπεριφοράς σε βάρος πολίτη, που δεν διευρύνθηκε ούτε κατά τη πρώτη συμπλήρωση του παρά τις σχετικές επισημάνσεις της Αρχής, κατέληξε να διευρυνθεί δυνάμει του ποινικού ελέγχου και της ασκηθείσας ποινικής δίωξης. Έτσι, **η ποινική διαδικασία λειτουργήσει υπερασπιστικά του εύρους της πειθαρχικής διαδικασίας**, προκαλώντας τη διεύρυνση της έστω πλάγια και εντός των ορίων του ποινικού ελέγχου, ενώ ο διενεργών κατέληξε να διερευνά πειθαρχικά και τον ίδιο του τον εαυτό, ως προς την ύπαρξη τυχόν πειθαρχικών ευθυνών του, σε αντιστοιχία με τα ποινικά αδικήματα για τα οποία μηνύθηκε από τους γονείς του καταγγέλλοντα.

4. Η υποχρέωση ειδικής και εμπεριστατωμένης αιτιολογίας δεν τηρείται, η οποία σε πρακτικό επίπεδο παραπέμπει σε ένα σαφές σκεπτικό, σωστό αποδεικτικό διαλογισμό που καταλήγει σε μια κατανοητή εξήγηση της τελικής θέσης του πειθαρχικού οργάνου και επομένως απόδειξη¹⁸⁰. Αυτό σημαίνει, ότι η αιτιολογία των πειθαρχικών εκθέσεων και των πειθαρχικών αποφάσεων δεν μπορεί να είναι τυπική, στο μέτρο που ελέγχεται η ουσιαστική ορθότητα των δικαιοδοτικών κρίσεων. Το περιεχόμενο της οφείλει να περιλαμβάνει τη μνεία σε συγκεκριμένα στοιχεία που να στηρίζουν το συμπέρασμα της και την υπαγωγή τους σε συγκεκριμένη κανονιστική διάταξη¹⁸¹. Η έλλειψη

179. Αποφάσεις Ε.Δ.Δ.Α. Kemal Coskun κατά Τουρκίας, 23.03.2017, Mullet Γαλλίας, 13.09.2007.

180. Μητσόπουλος Γ., 2005, Θέματα γενικής θεωρίας και λογικής του δικαίου, εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, σελ. 186.

181. ΣτΕ 2584/2001, 4223/2000.

της προβλεπόμενης και από το Σύνταγμα ειδικής και εμπεριστατωμένης αιτιολογίας (άρ. 93 παρ. 3), αποτελεί το κατεξοχήν αντικείμενο του αναιρετικού ελέγχου από το Ακυρωτικό Δικαστήριο.

Υπ' αυτό το πρίσμα, το συμπέρασμα του διενεργούντος, ότι η κακομεταχείριση, που υπέστη το φερόμενο θύμα από τους ελεγχόμενους αστυνομικούς κατά τη διάρκεια της μεταγωγής του και εντός της εν θέματι Υ. Α. **δεν στοιχειοθετεί βασανιστήρια** ή άλλη προσβολή της ανθρωπίνης αξιοπρέπειας λόγω της έλλειψης του στοιχείου της «εσκεμμένης» πρόκλησης πόνου και του σκοπούμενου δόλου να το τιμωρήσουν ή να το εκφοβίσουν, δεν αιτιολογείται ειδικά και εμπεριστατωμένα. Αφετηρία του συλλογισμού που αναπτύσσεται, αποτελεί το αξίωμα, ότι οι ελεγχόμενοι αστυνομικοί δεν ήθελαν ούτε να τιμωρήσουν ούτε να εκφοβίσουν τον καταγγέλλοντα για να συναχθεί το συμπέρασμα, ότι δεν συνέβη τίποτα από τα σχετικά καταγγελλόμενα. Η τεκμηρίωση που δοκιμάζεται ακολουθεί ένα ακόμη ανορθόδοξο σχήμα, αλλά προκρίνεται εκ προοιμίου ως αυθύπαρκτο και αυταπόδεικτο, χωρίς να συνδυάζεται ούτε να συνδέεται με συγκεκριμένα στοιχεία, πραγματικά περιστατικά, αναφορές στη νομολογία ή/και στη θεωρία.

Στο σημείο αυτό, ο Συνήγορος του Πολίτη θυμίζει την υποχρέωση παροχής πειστικών εξηγήσεων – πέραν πάσης αμφιβολίας – που απαιτεί το Ε.Δ.Δ.Α., την αντιστροφή του βάρους απόδειξης που τη συνοδεύει. Παραπέμπει, επίσης, στις Ειδικές Ετήσιες Εκθέσεις του για να θυμίσει, ότι μόνη η ιδιότητα του αστυνομικού δεν λειτουργεί άνευ ετέρου ως άλλο τεκμήριο νομιμότητας υπέρ της δράσης του και άρα ούτε ως τεκμήριο αληθείας των ισχυρισμών του¹⁸². Η προώθηση, επομένως, αστυνομικών ισχυρισμών ως παγιωμένων συμπερασμάτων που δεν εδραιώνονται σε αποδεικτικά στοιχεία και πραγματικά περιστατικά δεν εξυπηρετεί τον σκοπό του πειθαρχικού ελέγχου, δεν συνάδει με τις αποφάσεις του Ε.Δ.Δ.Α. και δεν δύναται να θεραπευτεί δευτερογενώς μέσω νομολογιακών αναφορών.

5. Παρόμοια συμβαίνουν και με το συμπέρασμα αναφορικά με το είδος της σωματικής βλάβης που υπέστη το θύμα, ένεκα του ξυλοδαρμού του από τους ελεγχόμενους αστυνομικούς, σύμφωνα με το οποίο αυτή δεν αντιστοιχεί στις διατάξεις του άρ. 310 Π.Κ. “περί βαριάς σωματικής βλάβης” αλλά στις διατάξεις του άρ. 309 Π.Κ. περί επικίνδυνης. Παρακάμπτονται τελείως οι μαρτυρίες που επιβεβαιώνουν την επιδείνωση της ψυχικής υγείας του καταγγέλλοντα μετά το συμβάν, η οποία περαιτέρω ενισχύεται και από την προσωπική ευαλωτότητα του ως πρώην χρήστη ναρκωτικών ουσιών, όπως βεβαιώνεται με σχετικό ιατρικό έγγραφο του Δ/ντή Ψυχιατρικής Κλινικής του Γεν. Νοσοκομείου και η συναφής διάγνωση του Κέντρου Ψυχικής Υγείας, όπου καταγράφεται ότι

182. Ετήσια Ειδική Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. 2022, σελ.75-76.

το θύμα διακατέχεται από έντονο επίπονο άγχος και επεισόδια κατάθλιψης. Παραλείπεται επίσης η ιατροδικαστική γνωμοδότηση του τεχνικού συμβούλου, η αξιολόγηση πρόσθετων μαρτυριών του νοσηλευτικού και ιατρικού προσωπικού και το γεγονός ότι **ότι τα τμήματα του σώματος όπου έφερε κακώσεις ο διενεργών δεν αποκλείουν de facto τον χαρακτηρισμό τους ως βαριά σωματική βλάβη**, καθώς σε σχέση με την αστυνομική ράβδο έχει κριθεί ότι «το συγκεκριμένο μεταλλικό όπλο είναι πρόσφορο να επιφέρει βαριά σωματική βλάβη, δεδομένου ότι ισχυρά και επανειλημμένα πλήγματα του ανθρώπινου σώματος με αυτό το όπλο, είναι ικανά να προκαλέσουν κακώσεις ή βλάβες, οι οποίες εμπίπτουν στην έννοια της βαριάς σωματικής βλάβης»^{183 184}.

Αντίστοιχα, οι διαπιστώσεις ότι η αποκατάσταση των καταγμάτων που έφερε σε εφτά πλευρά ο παθών σε διάστημα ενός μηνός και δύο μηνών για το ήπαρ, είναι συνήθεις και δεν συνεπάγονται τη μακροχρόνια αδυναμία χρήσης του σώματος του (για την πλήρωση της αντικειμενικής υπόστασης του αδικήματος της βαριάς σωματικής βλάβης) **δεν αντλούνται από τη νομολογία, η οποία αντίθετα έχει κρίνει, ότι το διάστημα των τριάντα (30) ημερών συνιστά «σημαντική παρακώλυση για πολύ χρόνο»**¹⁸⁵.

Τέλος, το γενικό συμπέρασμα του διενεργούντος, ότι εν προκειμένω δεν τελέστηκε βαριά σωματική βλάβη διότι δεν προέκυψε κίνδυνος για τη ζωή του θύματος ούτε βαριά ή μακροχρόνια αρρώστια ή αναπηρία ή μόνιμη παραμόρφωση, σύμφωνα με τις λοιπές προϋποθέσεις που θέτει το άρ. 310 παρ. 3 του Π.Κ., παραβλέπει το γεγονός, ότι η έννοια της αρρώστιας δεν ταυτίζεται αποκλειστικά με ανατομικές αλλοιώσεις οργάνων του ανθρώπινου οργανισμού και την αντίδραση του οργανισμού στις αλλοιώσεις αυτές αλλά εκτείνεται και πέραν των παθολογικών αιτιών, περιλαμβάνοντας και κάθε διατάραξη της ψυχικής υγείας του ανθρώπου. Κατ' επέκταση, η αρρώστια μπορεί να είναι παθολογική, σωματική αλλά και ψυχική¹⁸⁶. Το μακροχρόνιο, δε, της ασθένειας προσδιορίζεται αναλόγως με το είδος της βλάβης και της αρρώστιας και απαιτεί ομοίως μακρόχρονη νοσηλεία ή/και θεραπεία¹⁸⁷. Επιπλέον, η νομολογία διευκρινίζει, ότι το εν λόγω αδίκημα συντρέχει, τόσο όταν η βαριά σωματική βλάβη προκαλείται άμεσα (εξ αρχής) από την πράξη, όσο και όταν αρχικά προκαλείται μια μικρότερης έντασης βλάβη, η οποία εξελίσσεται σε βαριά¹⁸⁸.

183. 12/2022 Ναυτοδικ. Πειραιά (Συμβ.)

184. Α.Π. 2649/2008.

185. Α.Π. 889/2013.

186. Μπέκας Ι., 2004, *Η προστασία της ζωής και της υγείας στον ποινικό κώδικα*, εκδόσεις Δίκαιο & Οικονομία – Π. Ν. Σάκουλας, Αθήνα.

187. Ανδρουλάκης Ν., 1974, *Ποινικόν Δίκαιον – Ειδικό Μέρος*, εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκουλας.

188. Α.Π. 1168/2022.

6. Η παράλειψη αυτή εντείνεται ακόμη περισσότερο από το γεγονός ότι η κοινωνική κατάσταση του καταγγέλλοντα ως χρήστη ή/και πρώην χρήστη ναρκωτικών ουσιών (είχε διακόψει επί διετίας) καθώς και η πρόκληση του θανάτου του από χρήση αναφέρεται πολλαπλά στην τελευταία έκθεση πορίσματος, παρά το γεγονός ότι σε καμία από τις διενεργηθείσες ιατρικές εξετάσεις και σε καμία από τις εκδοθείσες ιατρικές γνωματεύσεις δεν βεβαιώνεται κάτι τέτοιο. Στον βαθμό που μια τέτοια επιλεκτικότητα πειθαρχικής κρίσης σχετίζεται με τη συγκεκριμένη κοινωνική κατάσταση του φερόμενου θύματος, **εύλογα μπορεί να γίνει λόγος και για διάκριση και προκατάληψη εις βάρος του**, υπό την έννοια ότι οι εμπλεκόμενοι αστυνομικοί γνώριζαν εξ αρχής την ταυτότητα του φερόμενου θύματος, και αξιολόγησαν προκαταβολικά τη συμπεριφορά του ως εγκληματικής λόγω της κοινωνικής του δράσης, της κοινωνικής του κατάστασης και της εμφάνισης του. Σε ένα τέτοιο πλαίσιο, όφειλε να εξεταστεί το ενδεχόμενο η συμπεριφορά των αστυνομικών να ελκόταν **από ρατσιστικό κίνητρο** ή άλλη διακριτική μεταχείριση.

7. Ομοίως, δεν εξετάζεται ούτε η νομιμότητα της προσαγωγής του καταγγέλλοντα στην Υ.Α., λόγω υπονοιών. Παρόλο που η έννοια των υπονοιών δεν υπακούει σε έναν συγκεκριμένο και ακριβή ορισμό, εντούτοις γίνεται δεκτό, ότι ανταποκρίνεται σε ένα επαγωγικό συμπέρασμα, περί τέλεσης εγκλήματος, στο οποίο καταλήγει κάποιο αρμόδιο πρόσωπο αξιολογώντας μεταξύ άλλων συγκεκριμένες ενδείξεις¹⁸⁹. Με την άποψη αυτή συντάσσεται και η υπ' αρ. πρωτ. 7100/22/4^ο/17.06.2005 Διαταγή του Αρχηγού της ΕΛ.ΑΣ., η οποία προσδιορίζει την έννοια της σοβαρής υπόνοιας σε αντιστοιχία με την τέλεση συγκεκριμένης αξιόποινης πράξης, όχι γενικά και αόριστα, η οποία περαιτέρω πρέπει να βασίζεται σε ειδικά αντικειμενικά ή υποκειμενικά στοιχεία.

Η νομολογία του Ε.Δ.Δ.Α. εξηγεί περαιτέρω, ότι μια τέτοια υποχρέωση έλκεται από τον καταναγκαστικό χαρακτήρα των εξουσιών που παρέχει η νομοθεσία ως προς την υποχρέωση ενός ατόμου να υποβληθεί οπουδήποτε και οποτεδήποτε σε έλεγχο και η οποία προκειμένου να μην ισοδυναμεί με παρέμβαση στο δικαίωμα σεβασμού της ιδιωτικής ζωής, σύμφωνα με το άρ. 8 της Ε.Σ.Δ.Α., οφείλει να δικαιολογείται υπό τους όρους της παρ. 2 του προαναφερόμενου άρθρου της Ε.Σ.Δ.Α. μόνο αν είναι «*σύμφωνη με τον νόμο*», επιδιώκει έναν ή περισσότερους από τους νόμιμους σκοπούς, που εξειδικεύονται στην ως άνω διάταξη και «*είναι αναγκαία σε μια δημοκρατική κοινωνία*» για την επίτευξη των σκοπών αυτών. Ως εκ τούτου, το Δικαστήριο θεωρεί απαραίτητο για έναν αστυνομικό να αποδείξει την ύπαρξη εύλογης υπόνοιας εναντίον του προσώπου που υπόκειται σε μέτρα ελέγχου. Σε διαφορετική περίπτωση, η εθνική νομοθεσία υπολείπεται των απαιτούμενων

189. Λίβος Ν., 1995, *Η δικονομική θέση των καθ' ύλην υφίστανται υπόνοιες περί τελέσεως εγκλήματος*, Ποινικά Χρονικά, τεύχος ΜΕ, σελ. 1103.

εγγυήσεων για να προσφέρει στο άτομο επαρκή προστασία έναντι αυθαίρετων παρεμβολών και κατ' επέκταση τα καταγγελλόμενα μέτρα δεν μπορεί να είναι «σύμφωνα με τον νόμο» κατά την έννοια του άρ. 8 της Ε.Σ.Δ.Α.¹⁹⁰.

Προς την ίδια κατεύθυνση, η Αρχή συχνά θυμίζει, ότι μόνη η παρουσία ή η διέλευση πολιτών από συγκεκριμένο τόπο δεν τους καθιστά εκ προοιμίου ύποπτους, αφού αυτοί «δεν υποχρεούνται να συνδέουν προς ορισμένο «νόμιμο» σκοπό τη φυσική τους παρουσία σε δημόσιο χώρο»¹⁹¹.

8. Ανάλογα επιχειρήματα δοκιμάζονται από τον διενεργούντα και για την απόρριψη του μέρους εκείνου της καταγγελίας, που αφορά στην άρνηση κάθε ενέργειας και στην απουσία οποιασδήποτε μέριμνας από πλευράς των εμπλεκόμενων αστυνομικών, ώστε να διακομισθεί το φερόμενο θύμα στο νοσοκομείο παρά τα σχετικά αιτήματα του και ακολούθως στην εγκατάλειψη του τελευταίου έξω από το κτήριο που στεγάζεται η Υ.Α. Και εδώ αναπαράγεται πιστά η διάταξη του άρ. 306 Π.Κ. περί έκθεσης, χωρίς άλλη ανάλυση. Έτσι, μοναδική βάση ως προς τη μη τέλεση της εν λόγω πράξης αποτελούν εξ αντανάκλασας ξανά οι ισχυρισμοί των εμπλεκόμενων αστυνομικών, που εκτείνονται στο ιστορικό μέρος της επίμαχης έκθεσης πορίσματος. Σύμφωνα με αυτούς, ο διενεργών είτε δεν ήθελε τη μεταφορά του στο νοσοκομείο, είτε δεν τη ζήτησε, είτε δεν υπήρχε πραγματικός λόγος προς κάτι τέτοιο δεδομένου, ότι το φερόμενο θύμα ήταν καλά στην υγεία του όσο κρατήθηκε στην εν θέματι Υ.Α.

Οι μαρτυρικές καταθέσεις των πολιτών που τον εντόπισαν και τον μετέφεραν στην οικία του, οι μαρτυρικές καταθέσεις των γονέων του που μερίμνησαν για τη διαμετακόμιση του στο νοσοκομείο, οι μαρτυρικές καταθέσεις των θεραπόντων ιατρών καθώς και του νοσηλευτικού προσωπικού που χρεώθηκαν την αποθεραπεία του, οι ιατρικές γνωματεύσεις, η ιατροδικαστική γνωμοδότηση του τεχνικού συμβούλου της οικογενείας καθώς και η ιατροδικαστική Έκθεση Νεκροψίας – Νεκροτομής επιβεβαιώνουν την κρισιμότητα της υγείας του όσο και τη βαρύτητα των τραυμάτων του καταγγέλλοντα. Σε κάθε περίπτωση, η υπαγωγή που κάνει ο διενεργών ως προς τα τραύματα, που έφερε ο καταγγέλλων ένεκα του ξυλοδαρμού του έξωθεν του Δικαστικού Μεγάρου, στις διατάξεις του άρ. 309 Π.Κ., περί επικίνδυνης σωματικής βλάβης, αποβαίνει αντιφατική με κάθε ισχυρισμό που υποστηρίζει ότι κατά την έξοδο του από την Υ.Α. το φερόμενο θύμα έχαιρε άκρας υγείας.

Με αυτό το δεδομένο, της αναγνώρισης του κινδύνου, ακόμη κι αν δεν προηγήθηκε σχετικό αίτημα προς τους αστυνομικούς από τον καταγγέλλοντα ή

190. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. *Vig κατά Ουγγαρίας* 14.04.2021.

191. Ετήσια Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α 2019, σελ. 37.

ακόμη κι αν αυτός αρνήθηκε σχετική προσφορά, η ιδιαίτερη νομική υποχρέωση που έφεραν οι πρώτοι λόγω της προαναφερόμενης κατάστασης του θύματος δεν τους απαλλάσσει από τις προβλεπόμενες ευθύνες, κατά τον συνδυασμό των άρθρων 15 Π.Κ., 306 Π.Κ., άρ. 60 παρ 1, εδ. η' και ια', άρ. 74 παρ.15 περ. δ' Π.Δ. 141/1991 και άρ. 3 Π.Δ. 254/2004. Διότι, όπως υπενθυμίζει η θεωρία του ποινικού δικαίου **ακόμη και η συναίνεση του παθόντα δεν αίρει τον άδικο χαρακτήρα των προσβολών της ζωής, όταν γίνονται από τρίτα πρόσωπα**¹⁹². Στις περιπτώσεις διακινδύνευσης του εννόμου αγαθού της ζωής ή της υγείας ο νομοθέτης μεταθέτει προς τα εμπρός το όριο της ποινικής προστασίας και δεν περιμένει την πραγμάτωση της βλάβης αλλά αρκείται σε μια πρόκληση κινδύνου επέλευσης της. Η παράλειψη, έτσι, παροχής κατάλληλης συνδρομής, αφήνοντας αβοήθητο ένα πρόσωπο που δεν μπορεί να βοηθήσει τον εαυτό του με δικές του δυνάμεις και δεν αναμένεται με ασφάλεια ή έστω με υψηλή πιθανότητα η έξωθεν βοήθεια για την αποτροπή του κινδύνου, επιφέρει έννομες συνέπειες έναντι όσων έχουν ιδιαίτερη νομικό καθήκον να του παράσχουν βοήθεια¹⁹³.

9. Έλλειμμα αιτιολογίας αναγνωρίζεται και στην παράλειψη να αναζητηθεί επαρκώς βιντεοληπτικό υλικό. Στο δεύτερο Πόρισμα του Συνηγόρου του Πολίτη είχε υπογραμμιστεί, ότι η απάντηση που έλαβε ο διενεργών από την Υ.Α. περί μη ύπαρξης σε αυτή κλειστού συστήματος βιντεοσκόπησης λειτούργησε ανασταλτικά κάθε άλλης προσπάθειας αναζήτησης βιντεοληπτικού υλικού από κάμερες οδικής κυκλοφορίας, τυχόν κάμερες ασφαλείας έξωθεν του Δικαστικού Μεγάρου ή/και άλλων παρακείμενων κτηρίων ή/και κατοικιών. Αντιστοίχως, δεν διερευνάται καθόλου η διάπραξη τυχόν πειθαρχικών αδικημάτων από πλευράς των εμπλεκόμενων αστυνομικών, που να σχετίζονται με την πρόσβαση σε τρίτους εγγράφων της πειθαρχικής διαδικασίας, τα οποία παράλληλα συνιστούσαν ιατρικά έγγραφα και αφορούσαν στο πρόσωπο του φερόμενου θύματος. Σε ένα τέτοιο πλαίσιο, ήδη επισημάνθηκε από τον Συνήγορο τα ζητήματα που εγείρονται αφορούν σε παραβιάσεις που εμπίπτουν στην μυστικότητα της πειθαρχικής διαδικασίας, στο ιατρικό απόρρητο και στα προσωπικά δεδομένα. Στο πλαίσιο αυτό, αναφέρεται, ότι κατά την Απόφαση 54/2021 της Αρχής Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων η κοινοποίηση εγγράφων που εμπεριέχουν προσωπικά δεδομένα, όπως τα ιατρικά έγγραφα υπαλλήλου δημόσιας υπηρεσίας από τον Διευθυντή του σε τρίτους και συγκεκριμένα στον Σύλλογο Εργαζομένων της ίδιας υπηρεσίας στερείται νομιμότητας.

10. Παραλείψεις, εντοπίστηκαν και σε σχέση με την αποστολή εγγράφων

192. Συμεωνίδου – Καστανίδου Ε., 1995, *Εγκλήματα κατά της ζωής* (Άρθρα 299 – 307 Π.Κ.), εκδόσεις Σάκουλα, Θεσσαλονίκη, σελ. 162, 170, 172, 689.

193. ΣυμβΑΠ 332/2000, ΣυμβΑΠ 1503/2002, ΑΠ 65/2007, ΑΠ 1530/2008, ΑΠ 721/2009, ΣυμβΑΠ 1408/2009, ΣυμβΑΠ 1362/2010, ΑΠ 649/2017, ΑΠ 1759/2019, ΑΠ 263/2020.

της πειθαρχικής διαδικασίας προς τον Συνήγορο του Πολίτη καθώς και προς τις αρμόδιες δικαστικές αρχές, δεδομένου, ότι το αποδεικτικό υλικό του πειθαρχικού ελέγχου συσχετίσθηκε και με τις δύο ποινικές δικογραφίες που σχηματίσθηκαν για την εν λόγω υπόθεση αλλά και το αντίστροφο. Εξίσου σημαντικοί παράμετροι αναδεικνύονται και οι χρόνοι αποστολής ή/και διαβίβασης εγγράφων καθώς επίσης και το γεγονός, ότι ο πειθαρχικός φάκελος σε αντίθεση με τις επιταγές της υπ' αρ. 6004/1/22-κγ'/14.10.2008 Διαταγής – Εγκυκλίου του Αρχηγού της ΕΛ.ΑΣ. και τις συστάσεις του Συνηγόρου του Πολίτη, που προηγήθηκαν, **εξακολουθεί να υπολείπεται σαφήνειας, επιτηδειότητας και οργάνωσης**. Σε αυτό δεν βοηθάει ούτε η δομή της έκθεσης πορίσματος συμπληρωθείσας για δεύτερη φορά Ε.Δ.Ε. Μια τέτοια πρακτική δεν περιορίζεται απλά στη δυσκολία μελέτης και διαχείρισης του πειθαρχικού φακέλου ή/και πορίσματος αλλά καταλήγει στη σύγχυση όλων των διαδικασιών, στην ελλιπή όσο και επιλεκτική ενημέρωση των αντίστοιχων φακέλων και τελικά στην εργαλειοποίηση των κανονιστικών προβλέψεων και εγγυήσεων. Σε ένα τέτοιο πλαίσιο και στο βαθμό που η διαδικασία διασφαλίζει την ουσία, οι εμμένουσες πλημμέλειες παρά τις επανειλημμένες συστάσεις της Αρχής και τις αντίστοιχες συμπληρώσεις της συγκεκριμένης πειθαρχικής έρευνας δεν εγείρει μονάχα ζητήματα νομιμότητας αλλά και ουσιαστικής δικαιοσύνης, δεδομένου ότι το βάρος των καταγγελιών επηρεάζει αναπόφευκτα και το βάρος της άρνησης συμμόρφωσης.

Ο Συνήγορος του Πολίτη κατέληξε ότι παρά την αναβάθμιση που επήλθε στον συγκεκριμένο πειθαρχικό έλεγχο μέσω της μετατροπής της αρχικά διαταχθείσας Π.Δ.Ε. σε Ε.Δ.Ε. και παρά τις δύο διαδοχικές συμπληρώσεις του, δεν ελήφθησαν υπόψη οι συστάσεις της Αρχής ούτε δόθηκε ειδική και εμπεριστατωμένη αιτιολογία προς τούτο. Κατά συνέπεια, η διεξαχθείσα και συμπληρωθείσα πειθαρχική έρευνα υπολείπεται πληρότητας και αποτελεσματικότητας σύμφωνα με τις επιταγές που θέτει το Ε.Δ.Δ.Α.

4. **Ο παρεμβατικός ρόλος του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α.**

4.1. Αποφάσεις ίδιας έρευνας

Εντός του 2024 ο Συνήγορος του Πολίτη, ως Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α., αξιοποιώντας τη δυνατότητα που του δίνει το άρ. 1 παρ. 3 και 4 του Ν. 3938/2011, μέσα στο ορισθέν χρονικό διάστημα συλλογής των στοιχείων που συμπεριλαμβάνονται στην παρούσα έκθεση, προέβη στην ολοκλήρωση της έρευνάς του σε μία (1) υπόθεση, τη διεξαγωγή της οποίας είχε αποφασίσει εντός του 2023 και αποφάσισε τη διενέργεια ίδιας έρευνας σε μία (1) υπόθεση.

4.1.1. Ίδια έρευνα για το ναυάγιο της Πύλου

Σε συνέχεια του πολύνεκρου ναυαγίου που σημειώθηκε στα ανοιχτά της Πύλου την 14/06/2023, ο Συνήγορος είχε επισημάνει με επιστολές του προς το Αρχηγείο Λ.Σ.-ΕΛ.ΑΚΤ. της 22/06/2023, 28/07/2023 και 08/09/2023 την ανάγκη διενέργειας ενδελεχούς εσωτερικής διοικητικής εξέτασης, τόσο για το κύρος του σώματος, όσο και για την αξιοπιστία της ίδιας της πειθαρχικής διαδικασίας, ανεξάρτητα από οιαδήποτε άλλη έρευνα κρατικής αρχής που δεν υποκαθιστά το έργο των εσωτερικών πειθαρχικών οργάνων του σώματος. Μάλιστα, η πειθαρχική διαδικασία καθιερώνεται ρητά από το νόμο ως ανεξάρτητη και αυτοτελής ακόμη και ως προς την ποινική διαδικασία (άρ.38 παρ.7 ν. 4504/2017). Σε συνέχεια της ρητής άρνησης πειθαρχικής διερεύνησης από το Λιμενικό Σώμα, η Ανεξάρτητη Αρχή αποφάσισε να προβεί σε ίδια έρευνα, με την ειδική αρμοδιότητα του Εθνικού Μηχανισμού Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας, τον Νοέμβριο του 2023¹⁹⁴ (Φ. 337334).

Ο Συνήγορος του Πολίτη ολοκλήρωσε την έρευνά του για το ναυάγιο της Πύλου και επισήμανε στο πόρισμά του μια σειρά σοβαρών και επίμεπτων παραλείψεων στα καθήκοντα έρευνας και διάσωσης εκ μέρους ανώτερων αξιωματικών του Λιμενικού Σώματος-Ελληνικής Ακτοφυλακής (Λ.Σ.-ΕΛ.ΑΚΤ.), που συνιστούν σαφείς ενδείξεις για τη στοιχειοθέτηση της θανατηφόρου έκθεσης, καθώς και της έκθεσης σε κίνδυνο ζωής, υγείας και σωματικής ακεραιότητας των επιβαινόντων στο αλιευτικό Adriana, κατά το άρθρο 306 Π.Κ, κατά τη διαχείριση του περιστατικού την 13^η και 14^η Ιουνίου 2023¹⁹⁵.

194. Βλ. το δελτίο τύπου για την έναρξη ίδιας έρευνας και τις επιστολές της Αρχής <https://www.synigoros.gr/el/category/e8nikos-mhxanismos-dierynhshs-peristatikwn-aythairesias/post/deltio-typoy-or-o-synhgoros-toy-polith-ereyna-to-nayagio-ths-pyloy>

195. Βλ. το από 03.02.2025 δελτίο τύπου της Αρχής για το πόρισμα της έρευνας <https://www.synigoros.gr/el/category/default/post/deltio-typoy-or-porisma-toy-synhgoroy-toy-polith-gia-to-nayagio-ths-pyloy>

Ειδικότερα:

Κατόπιν της συγκέντρωσης αποδεικτικού υλικού 5.000 περίπου σελίδων (συμπεριλαμβανομένων έγγραφων απαντήσεων των εμπλεκόμενων υπηρεσιών, δημοσιογραφικών ερευνών, της λήψης επιπλέον δεκαεφτά ένορκων μαρτυρικών καταθέσεων, μίας έκθεσης πραγματογνωμοσύνης και μίας γνωμοδότησης που ζήτησε η Αρχή, και του φακέλου δικογραφίας που διαβιβάσθηκε από την Εισαγγελία Εφετών Καλαμάτας) και της λήψης στη συνέχεια προφορικών και έγγραφων εξηγήσεων από δέκα (10) στελέχη του Λ.Σ.-ΕΛ.ΑΚΤ., στους οποίους είχε χορηγηθεί το σύνολο του συλλεγέντος υλικού, ο Συνήγορος του Πολίτη κατέληξε σε πόρισμα 148 σελίδων για το πολύνεκρο ναυάγιο της Πύλου.

Στο από 03/02/2025 πόρισμα της Ανεξάρτητης Αρχής αναλύονται λεπτομερώς τα γεγονότα, οι πράξεις και παραλείψεις των εμπλεκόμενων στελεχών του Λ.Σ.-ΕΛ.ΑΚΤ. σε σχέση με τις προβλέψεις του νομικού πλαισίου για το Ενιαίο Κέντρο Συντονισμού Έρευνας και Διάσωσης (Ε.Κ.Σ.Ε.Δ.), σύμφωνα ιδίως με τη Διεθνή Σύμβαση για την Έρευνα και Διάσωση (SAR), από την ειδοποίηση για υπερφορτωμένο αλιευτικό με -κατ' εκτίμηση- περίπου 750 μετανάστες από το αντίστοιχο Κέντρο Συντονισμού της Ιταλίας, στις 11:00' π.μ. της 13/06/2023, γεγονός που επαληθεύτηκε από τον FRONTEX, μέχρι την βύθισή του 15 ώρες αργότερα, τη διάσωση 104 επιζώντων και την ανασυρση 82 σορών.

Το πόρισμα της Ανεξάρτητης Αρχής καταλήγει σε σαφείς ενδείξεις για οκτώ (8) ανώτερους αξιωματικούς του Λ.Σ.-ΕΛ.ΑΚΤ. ως προς την εκ μέρους τους γνώση και παράβλεψη του κινδύνου για τη ζωή, την υγεία και τη σωματική ακεραιότητα των επιβαινόντων αλλοδαπών στο αλιευτικό Adriana, οι οποίοι κρίνονται ελεγκτέοι για θανατηφόρα έκθεση, καθώς και για έκθεση σε κίνδυνο της ζωής, υγείας και σωματικής ακεραιότητας των επιβαινόντων στο αλιευτικό Adriana, κατά το άρθρο 306 Π.Κ.

Το πόρισμα της Αρχής αξιολογεί, επίσης, την καταγγελλόμενη ρυμούλκηση του αλιευτικού Adriana από το σκάφος του Λ.Σ.-ΕΛ.ΑΚΤ. που κλήθηκε να προστρέξει. Εν προκειμένω, κρίσιμα αποδεικτικά στοιχεία δεν γνωστοποιήθηκαν στην Αρχή, παρά τα σχετικά αιτήματά της, ιδίως τα δεδομένα από το κινητό τηλέφωνο του πλοίαρχου Λ.Σ. του σκάφους αυτού, τα οποία διαθέτει το Ναυτοδικείο Πειραιά, και όλες οι συνομιλίες του πλοίαρχου με το Ε.Κ.Σ.Ε.Δ. του Λ.Σ.-ΕΛ.ΑΚΤ. μέχρι την ανατροπή του αλιευτικού, για τις οποίες το Λ.Σ.-ΕΛ.ΑΚΤ. ενημέρωσε, ότι δεν κατεγράφησαν ψηφιακά, παρά τις περί του αντιθέτου προβλεπόμενες διατάξεις. Ομοίως, δεν τέθηκε υπόψη της Αρχής το καταγραφικό υλικό από τις κάμερες του σκάφους του Λ.Σ.-ΕΛ.ΑΚΤ., για το οποίο υλικό η ενημέρωση του ΛΣ-ΕΛ.ΑΚΤ. ήταν, ότι ήταν

εκτός λειτουργίας, λόγω βλάβης. Η αξιολόγηση του ανωτέρω αποδεικτικού υλικού κρίνεται καθοριστική για την θεμελίωση ευθυνών για πρόκληση ναυαγίου.

Ο Συνήγορος υπενθύμισε τις αρχές της νομολογίας του Ε.Δ.Δ.Α., το οποίο, στην υπόθεση του ναυαγίου του Φαρμακονησίου¹⁹⁶ επισήμανε ότι οι αρχές «δεν έλαβαν, στο πλαίσιο των εξουσιών τους, τα μέτρα που μπορούσαν να θεωρηθούν, ευλόγως, ικανά να αποτρέψουν τον κίνδυνο». Το πρωταρχικό κατά το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο ζήτημα σε μια επιχείρηση έρευνας και διάσωσης είναι αν οι προσπάθειες των αρχών «επικεντρώθηκαν επαρκώς και καταλλήλως, στη ζωή» των εμπλεκομένων προσώπων.

Το πόρισμα της Ανεξάρτητης Αρχής διαβιβάσθηκε την 03/02/2025 στον Υπουργό Ναυτιλίας και Νησιωτικής Πολιτικής για την εκ μέρους του άσκηση πειθαρχικής δικαιοδοσίας, και παράλληλα στην αρμόδια Εισαγγελική Αρχή του Ναυτοδικείου Πειραιά, για την αξιολόγηση της αντικειμενικής και υποκειμενικής υπόστασης των σχετικών ποινικών αδικημάτων.

Την επομένη, μόλις, της αποστολής του ανωτέρω πορίσματος ίδιας έρευνας της Αρχής, εξεδόθη ανακοίνωση¹⁹⁷ του Υπουργείου Ναυτιλίας και Νησιωτικής Πολιτικής (Υ.ΝΑ.Ν.Π.) με διατυπώσεις που ουδόλως ανταποκρίνονται στον συνταγματικά κατοχυρωμένο ρόλο της Ανεξάρτητης Αρχής και στο αναβαθμισμένο πλαίσιο λειτουργίας που ο Ν. 4662/2020 προσέδωσε στον Ε.ΜΗ.ΔΙ.ΠΑ.

Ο Συνήγορος, στη συνέχεια, διαβίβασε το σύνολο του υλικού της ίδιας έρευνάς του στην Εισαγγελία Ναυτοδικείου Πειραιά, η οποία διενεργούσε εκκρεμή προκαταρκτική έρευνα για το πολύνεκρο ναυάγιο της Πύλου. Τον Μάιο του 2025 η αρμόδια εισαγγελική αρχή άσκησε ποινική δίωξη για σε δέκα επτά (17) στελέχη του Λ.Σ.- ΕΛ.ΑΚΤ. για ποινικά αδικήματα. Εκ των στελεχών που παραπέμπονται σε τακτική ανάκριση, πέντε (5) περιλαμβάνονται στο πόρισμα του Συνηγόρου.

Την 14/02/2025 ο Συνήγορος όχλησε τον έχοντα πειθαρχική δικαιοδοσία αρμόδιο Υπουργό με το ερώτημα εάν έχει προβεί σε τυχόν ενέργειες πειθαρχικής δικαιοδοσίας ως προς τις πράξεις και παραλείψεις στελεχών του Λ.Σ. - ΕΛ.ΑΚΤ., όπως ειδικότερα προσδιορίζονται στο πόρισμα της Ανεξάρτητης Αρχής, δεδομένου ότι, σύμφωνα με το νόμο, «ο Συνήγορος του

196. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. *SAFI κ.α. κατά Ελλάδας* της 07.07.2022 για το ναυάγιο στο Φαρμακονήσι το 2014.

197. <https://www.ynanp.gr/el/gr-epikoinwnias-enhmerwshs/anakoinwsh-toy-ypoyrgeioy-naytilias-kai-nhsiwthkhs-politikhs-sxetika-me-to-deltio-typoy-toy-synhgoroy-toy-polith-04022025/>

Πολίτη ενημερώνεται σε κάθε περίπτωση για την εξέλιξη της σχετικής πειθαρχικής διαδικασίας και τις αποφάσεις των πειθαρχικών οργάνων»¹⁹⁸. Ο Συνήγορος επισήμανε ότι έχει δεχθεί διάφορα αιτήματα ενδιαφερομένων για πρόσβαση στο πόρισμα του, μεταξύ αυτών και του Εκτελεστικού Διευθυντή του FRONTEX.

Ο Υπουργός απάντησε με δυο επιστολές, από 19/2/2025 και 26/2/2025, διευκρινίζοντας, με τη δεύτερη εξ αυτών, ότι ζητά τη διαβίβαση του συνόλου του υλικού της ίδιας έρευνας της Αρχής προκειμένου να αποφασίσει αν θα προχωρήσει σε ενέργειες πειθαρχικής δικαιοδοσίας. Ο Συνήγορος απάντησε ότι αν και θεωρεί ότι για την έναρξη πειθαρχικής έρευνας αρκεί, όπως άλλωστε προβλέπει ο νόμος 199, το πόρισμα 148 σελίδων της ίδιας έρευνας της Ανεξάρτητης Αρχής, το οποίο καταλήγει σε τεκμηριωμένες σαφείς ενδείξεις ευθύνης, στελεχών του Λ.Σ.-ΕΛ.ΑΚΤ., ωστόσο ο Υπουργός Υ.ΝΑ.Ν.Π. ως πειθαρχικός προϊστάμενος έχει έννομο συμφέρον προς πρόσβαση στα στοιχεία της έρευνας. Επισημαίνοντας ότι η πρόσβαση αυτή συνεπάγεται τα σχετικά καθήκοντα προστασίας των προσωπικών δεδομένων ως υπευθύνου επεξεργασίας καθώς και προστασίας τυχόν δικαστικού ή υπηρεσιακού απορρήτου, ο Συνήγορος διαβίβασε την 06/03/2025 στον Υπουργό, το σύνολο του υλικού της ίδιας έρευνας της Αρχής, συμπεριλαμβάνοντας, χάριν πληρότητας, το οπτικοακουστικό υλικό και τα έγγραφα, περίπου 1.700 σελίδων, που έχει εισφέρει στην έρευνα το ίδιο το Λ.Σ.-ΕΛ.ΑΚΤ. Ο Συνήγορος εξέφρασε την ελπίδα ότι η διαβίβαση του αιτηθέντος υλικού δεν θα καθυστερήσει περαιτέρω τις δέουσες ενέργειες πειθαρχικής δικαιοδοσίας.

Περίπου ένα μήνα μετά, ο Συνήγορος επανήλθε με επιστολή του, την 08/04/2025, προς τον νέο²⁰⁰ Υπουργό Υ.ΝΑ.Ν.Π., ζητώντας για μια ακόμη φορά σύμφωνα με το νόμο την ενημέρωσή του για την εξέλιξη της πειθαρχικής διαδικασίας, κατόπιν παρέλευσης δύο και πλέον μηνών από το από 03/02/2025 πόρισμά του, επισημαίνοντας ότι οι πρόσφατες προαγωγές ή/και αποστρατείες τριών ανώτατων αξιωματικών θα μπορούσαν να εκληφθούν ως έμπρακτη απόρριψη του αιτήματος εκκίνησης πειθαρχικής δια-

198. Άρ. 1 παρ. 4 εδάφιο τελευταίο ν. 3938/2011.

199. «Οι πειθαρχικές διαδικασίες μετά την ολοκλήρωση και γνωστοποίηση του πορίσματος του Συνηγόρου του Πολίτη διέπονται από το αντίστοιχο πειθαρχικό δίκαιο εκάστης υπηρεσίας». Βλ. και το άρ. 8 εδ. ε' του Κανονισμού Λειτουργίας του Εθνικού Μηχανισμού Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας, Αριθμ. Φ. 10/23145/2020 (ΦΕΚ Β' 2359/16.06.2020): «Μετά την εξέταση του ελεγχόμενου ή εάν παρέλθει άπρακτη η προθεσμία, ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. προχωρά στην έκδοση πορίσματος, το οποίο αποστέλλει στον πειθαρχικό προϊστάμενο του ελεγχόμενου, για τις δικές του ενέργειες κατά τις οικείες πειθαρχικές διατάξεις».

200. Σημειώνεται ότι μεσολάβησε ανασχηματισμός της κυβέρνησης.

δικασίας για πράξεις ή παραλείψεις τους²⁰¹. Ο Υπουργός Υ.ΝΑ.Ν.Π. με την από 15/04/2025 επιστολή του ενημέρωσε τον Συνήγορο ότι έχει υποβάλει ερώτημα στο Νομικό Συμβούλιο του Κράτους «ως προς την τηρητέα περαιτέρω διαδικασία εν όψει και της ιδιότητας των ελεγκτών προσώπων».

Η ανωτέρω εξέλιξη διατρέχει τον κίνδυνο να χαρακτηριστεί έως και παρελκυστική, εν όψει και της παράλληλης ποινικής διαδικασίας, από την οποία όμως, όπως προαναφερθηκε είναι ανεξάρτητη και αυτοτελής η πειθαρχική διαδικασία, με τη δεύτερη να συντελεί στην εμπέδωση της εικόνας νομιμότητας, λογοδοσίας, και εν τέλει αξιοπιστίας του ίδιου του Λιμενικού σώματος.

Ο Συνήγορος επισημαίνει ότι ο Επίτροπος για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου του Συμβουλίου της Ευρώπης, μετά την επίσκεψή του τον Φεβρουάριο στη χώρα μας, αναφέρθηκε, μεταξύ άλλων, αναλυτικά στο ναυάγιο της Πύλου, στην ανάγκη να ληφθεί υπόψη από τη Διοίκηση²⁰² το πόρισμα του Συνηγόρου και να υπάρξει λογοδοσία για προσβολές ανθρωπίνων δικαιωμάτων στα σύνορα²⁰³.

Για την Ανεξάρτητη Αρχή, η διαφάνεια της διοικητικής δράσης και η απόδοση ευθυνών, όπου υπάρχουν, για το πολύνεκρο ναυάγιο της Πύλου αποτελεί στοιχειώδες δικαιοκρατικό αίτημα, άρρηκτα συνδεδεμένο με το σεβασμό στο κράτος δικαίου.

4.1.2. Διερεύνηση συνθηκών θανάτου αλλοδαπού κρατούμενου σε Α.Τ

Ο Συνήγορος του Πολίτη, έλαβε, στις 24/09/2024 επιστολή της Πρεσβείας του Πακιστάν, η οποία ζήτησε τη διερεύνηση των συνθηκών θανάτου υπηκόου της ο οποίος είχε βρεθεί νεκρός σε προσωρινό χώρο κράτησης στο Α.Τ. Αγίου Παντελεήμονα, προ ολίγων ημερών (**Φ. 355575**). Για την ίδια υπόθεση ακολούθησαν σχετικές ανακοινώσεις της ΕΛ.ΑΣ αλλά και πληθώρα δημοσιευμάτων που αποτύπωναν το σώμα του θανόντος να φέρει εμφανή σημάδια εκτεταμένης και βίαιης κακοποίησης.

Στη συνέχεια, η ΕΛ.ΑΣ. στις 27/09/2024, ενημέρωσε τον Συνήγορο ως όφειλε, σύμφωνα με την παρ.3 του άρ. 1 του ν.3938/2011 όπως τροποποιήθηκε

201 . Οι αποστρατευθέντες, άλλωστε, δεν υπόκεινται καν σε πειθαρχική δικαιοδοσία.

202. Η οποία συνιστάται επίσης να απέχει από υπονομευτική ρητορεία για τον Ανεξάρτητη Αρχή.

203. <https://www.coe.int/el/web/commissioner/-/greece-should-prevent-pushbacks-and-ensure-accountability-for-human-rights-violations-at-the-borders>

με το άρ.188 του ν.4662/2020 και ισχύει, ότι έχει διαταχθεί Ε.Δ.Ε. για την εν θέματι υπόθεση.

Ο Συνήγορος, στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων του ως Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α απέστειλε αρχικώς, την 01/10/2024, έγγραφο προς την ΕΛ.ΑΣ με το οποίο, σύμφωνα με την παρ.3 του άρ. 1 του ν.3938/2011 όπως ισχύει ενημέρωσε την ΕΛ.ΑΣ. ότι παρακολουθεί τη διοικητική διερεύνηση της υπόθεσης από τις υπηρεσίες της ΕΛ.ΑΣ. και επιφυλάχθηκε σχετικά με την εκ του νόμου δυνατότητα ίδιας έρευνας **(Φ. 359172)**

Με το εν θέματι έγγραφο ο Συνήγορος επεσήμανε, μεταξύ άλλων ότι : α) στην εν λόγω υπόθεση φέρονται να εμπλέκονται αστυνομικοί από περισσότερα του ενός Α.Τ., δεδομένο που υποδεικνύει τη διεύρυνση του αντικειμένου της έρευνας της εν θέματι διαταγής Ε.Δ.Ε. και β) ο κρατούμενος μετανάστης φαινόταν να έχει μεταφερθεί στο ενδιαμέσο της κράτησης διάστημα και ιδίως την επομένη της σύλληψής του στο Α.Τ Αγίου Παντελεήμονα και στα δικαστήρια στην Σχολή Ευελπίδων, πιθανόν πέραν της μίας φορές, προκειμένου να παρουσιαστεί ενώπιον δικαστικών αρχών.

Στο ίδιο έγγραφό του ο Συνήγορος, λαμβάνοντας υπόψη αρχικώς : 1) τη βαρύτητα του περιστατικού, 2) τις ειδικές περιστάσεις που το συνοδεύουν σχετικά με ενδεχόμενες, πράξεις, ενέργειες και παραλείψεις, μελών του ένστολου προσωπικού της ΕΛ.ΑΣ οι οποίες εκδηλώθηκαν κατά την άσκηση των καθηκόντων τους και αφορούν σε παράνομες εκ προθέσεως προσβολές κατά της ζωής, 3) το ενδεχόμενο τυχόν συστηματικών συμπεριφορών αυθαιρεσίας, και 4) την εξουσιαστική σχέση, που συνδέει τις αρχές με τον υπό τον γενικότερο αστυνομικό έλεγχο ή τον κρατούμενο πολίτη η οποία αξιώνει να προσκομίζονται αποδεικτικά στοιχεία που δεν επιδέχονται λογικής αμφισβήτησης και αυτά να αξιολογούνται ορθά, ενώ αντιστρέφει το βάρος απόδειξης, μεταθέτοντάς το στις αρχές, ζήτησε, την άμεση και κατά προτεραιότητα διασφάλιση και αποστολή συγκεκριμένων στοιχείων – αποδεικτικού υλικού και την σταθερή ενημέρωση του Συνηγόρου του Πολίτη σχετικά με τις ενέργειες του διενεργούντος σε κάθε στάδιο της διοικητικής διαδικασίας, με την ειδική επισημάνση της υποχρέωσης της Διοίκησης προς ενημέρωσή του Συνηγόρου με στοιχεία της έρευνας όταν αυτό ζητηθεί (παρ. 7 του άρ.1 του ν.3938/2011). Η Ανεξάρτητη Αρχή επανήλθε με υπενθυμιστικό έγγραφο στις 30/10/2024.

Την 19/12/2024 και με δεδομένο ότι μέχρι τότε ουδέν στοιχείο έλαβε η Αρχή, ο Συνήγορος του Πολίτη αποφάσισε²⁰⁴, δυνάμει του νομοθετικού πλαισίου

204. Συνήγορος του Πολίτη, Δελτίο Τύπου, Ο Συνήγορος του Πολίτη ερευνά τον θάνατο αλλοδαπού κρατουμένου στο ΑΤ Αγίου Παντελεήμονα.

με το οποίο ορίζεται ως Εθνικός Μηχανισμός Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας και συγκεκριμένα έχοντας υπόψη τις διατάξεις των παρ. 2 και 7 του άρ. 188 του ν. 4662/2020 «Τροποποίηση διατάξεων Εθνικού Μηχανισμού Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας στα σώματα ασφαλείας και τους υπαλλήλους των καταστημάτων κράτησης» και του άρ. 8 του Κανονισμού Λειτουργίας του Εθνικού Μηχανισμού Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας (Αρ. Φ. 10/23145/2020, Β' 2359) την διενέργεια ιδίας έρευνας για την διερεύνηση των συνθηκών θανάτου του κρατουμένου.

Η έρευνα του Συνηγόρου για διαδοχικές πράξεις, ενέργειες και παραλείψεις μελών του ένστολου προσωπικού της ΕΛ.ΑΣ, που φέρονται να τελέστηκαν, με ενδεχόμενο ρατσιστικό κίνητρο, σε διαφορετικούς τόπους και χρόνους, οι οποίες εκδηλώθηκαν κατά την άσκηση των καθηκόντων τους και αφορούν σε ενδεχόμενες παράνομες εκ προθέσεως προσβολές κατά της ζωής, της προσωπικής ελευθερίας, βασανιστήρια και προσβολή της ανθρωπίνης αξιοπρέπειας, προσβολή της σωματικής ακεραιότητας και υγείας βρίσκεται σε εξέλιξη και συγκεκριμένα στο στάδιο συλλογής και αξιολόγησης του αποδεικτικού υλικού.

4.2. Παραπομπή στον Υπουργό της μη αιτιολογημένης απόκλισης από το πόρισμα του Εθνικού Μηχανισμού

Τέσσερα χρόνια μετά τη θεσμοθέτηση του Εθνικού Μηχανισμού Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας και της ανάληψης της αντίστοιχης αρμοδιότητας από το Συνήγορο του Πολίτη, ο νομοθέτης, αφουγκραζόμενος προηγούμενες προτάσεις της Ανεξάρτητης Αρχής, με το άρθρο 188 του Ν. 4662/2020 επέφερε μια σειρά σημαντικών αλλαγών για την ενίσχυση της λειτουργίας του θεσμού, ανανεώνοντας την αρχική εκτίμηση του ότι επρόκειτο για μια «*πρωτίστως κοινωνική απαίτηση*», «*απόλυτα επιβεβλημένη σε ένα Κράτος Δικαίου, ώστε να μην υφίσταται οποιαδήποτε υπόνοια συγκάλυψης ή ατιμωρησίας*».²⁰⁵ Προς την κατεύθυνση αυτή, εξόπλισε, μεταξύ άλλων, τον Εθνικό Μηχανισμό με ένα πρόσθετο εργαλείο για τη διασφάλιση της επιδραστικότητας των πορισμάτων και των παρατηρήσεων του στην πειθαρχική διαδικασία, εργαλείο προορισμένο να λειτουργεί ως «*ουσιαστική δικλείδα ασφαλείας για τις εσωτερικές έρευνες της Διοίκησης*».²⁰⁶ Υπό αυτό το πρίσμα, σε περίπτωση διαπίστωσης απόκλισης από το πόρισμα της Αρχής με ανεπαρκή αιτιολογία, ο Συνήγορος του Πολίτη διαθέτει έκτοτε τη δυνατότητα να ενημερώνει σχετικά τον αρμόδιο Υπουργό, σε οποιοδήποτε στάδιο της πειθαρχικής διαδικασίας, για τις τυχόν εκ μέρους του

205. Βλ. Αιτιολογική Έκθεση Ν. 4443/2016.

206. Βλ. Αιτιολογική Έκθεση Ν. 4662/2020.

ενέργειες ως πειθαρχικού προϊσταμένου του ενστόλου προσωπικού του αντίστοιχου Σώματος

Ο απολογισμός των υποθέσεων που πήραν μια τέτοια τροπή μετά τη θεσμοθέτηση της εν λόγω ρύθμισης αναδεικνύει τη μονομερή αξιοποίηση της από την Αρχή, καθώς τα σχετικά πορίσματα του προς τον αρμόδιο Υπουργό και πειθαρχικό προϊστάμενο παραμένουν εν πολλοίς χωρίς ουσιαστική ανταπόκριση.

Το μοτίβο που τείνει να καθιερωθεί ως απάντηση μετά την υπηρεσιακή αναδιαβίβαση της υπόθεσης από τον Υπουργό στην εκάστοτε αρμόδια Διεύθυνση παραπέμπει είτε στην παράλειψη περαιτέρω ενεργειών, προκαλώντας αοριστία όχι μόνο ως προς τη διάρκεια της πειθαρχικής διαδικασίας αλλά και ως προς τη διαδικασία *per se*, είτε στην άρνηση περαιτέρω ενεργειών χωρίς ειδική και εμπεριστατωμένη αιτιολογία που απαιτεί ο νόμος είτε στη τυπική διενέργεια περαιτέρω ενεργειών χωρίς ουσιαστική αξιολόγηση του συλλεγέντος αποδεικτικού υλικού, με αποτέλεσμα η πειθαρχική διαδικασία να επαναλαμβάνεται δίχως να συμπληρώνεται.

Διαφοροποιημένη υπήρξε η πλέον πρόσφατη απάντηση του αρμόδιου Υπουργού στην υπόθεση **Φ. 337334**, στην οποία η Αρχή αφού ολοκλήρωσε ίδια έρευνα και απέστειλε αρμοδίως το σχετικό πόρισμα της, ζήτησε επανειλημμένα, δεδομένης της παράλειψης κάθε ανταπόκρισης, να ενημερωθεί ως προς τις επικείμενες εξελίξεις σε πειθαρχικό επίπεδο²⁰⁷. Αποκρινόμενος ο Υπουργός, πληροφόρησε την Αρχή ότι οι όποιες εξελίξεις θα εξαρτηθούν από τις διευκρινίσεις που θα του παράσχει το Ν.Σ.Κ. κατόπιν αιτήματος του επί της πειθαρχικής του δικαιοδοσίας και της εφαρμοστέας διαδικασίας.

Σε κάθε περίπτωση, καμία από τις ανωτέρω εναλλακτικές δεν ανταποκρίνεται ούτε στο γράμμα και πολύ περισσότερο στο σκοπό της σχετικής νομοθετικής εγγύησης. Αντ' αυτού, λειτουργούν ενισχυτικά υπέρ μιας κατάστασης εκκρεμοδικίας υποσκάπτοντας την αποτελεσματικότητα του ελέγχου, όπως έχει καταγράψει η νομολογία του Ε.Δ.Δ.Α.²⁰⁸, επιμηκύνοντας την κατάσταση υπηρεσιακής επισφάλειας των ελεγχόμενων αστυνομικών και πλήττοντας την κοινωνική εμπιστοσύνη στα σώματα ασφαλείας.

Είναι χαρακτηριστικό ότι επί συνόλου έντεκα (11) επιστολών-πορισμάτων που απεστάλησαν από τον Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. στον αρμόδιο Υπουργό, αφο-

207. Βλ. παραπάνω κεφάλαιο 4.1.

208. Απόφαση ΕΔΔΑ Aleksey Borisov κατά Ρωσίας, 16.07.2015

ρώντας αντίστοιχο αριθμό υποθέσεων (**Φ.274521, Φ.259616, Φ.267199, Φ.273254, Φ.282183, Φ.230990, Φ.244541, Φ.243154, Φ.237463, Φ.254783, Φ.249152**), κατά το χρονικό διάστημα από την κανονιστική αποτύπωση της σχετικής δυνατότητας έως το τέλος του 2024, και οι έντεκα (11) κατέληξαν να αρχειοθετηθούν από την Αρχή δεδομένης της μακράς διάρκειας που μεσολάβησε χωρίς οι συστάσεις της να εισακουστούν καθόλου ή επί της ουσίας και χωρίς να δοθούν οι απαιτούμενες κατά το νόμο εξηγήσεις προς τούτο. Υπέρ της πρακτικής αυτής φαίνεται να συντείνει και το γεγονός ότι κατά την ιεραρχική αναδιαβίβαση της υπόθεσης, στα σχετικά εσωτερικά έγγραφα μνημονεύεται η διακριτική ευχέρεια της αρμόδιας υπηρεσίας να ελέγξει τη βασιμότητα των συστάσεων της Αρχής και όχι η υποχρέωση συμμόρφωσης ή τεκμηριωμένης παρέκκλισης από αυτές.

Συγκεκριμένα εντός του έτους 2024 αρχειοθετήθηκαν οκτώ από τις προαναφερόμενες υποθέσεις. Για τις πέντε εξ αυτών (**Φ. 273254, Φ. 230990, Φ. 237463, Φ. 243144, Φ. 244541**) γίνεται αναλυτική αναφορά στο καταληκτικό πόρισμα της Αρχής στην Ετήσια Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α έτους 2023.

- Η υπόθεση **Φ. 267199**, στην οποία γίνεται εκτενής αναφορά σε προηγούμενες ετήσιες εκθέσεις του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α και αφορά σε περιστατικό που είχε λάβει χώρα το 2015 στη Θεσσαλονίκη, κατά τη διάρκεια πορείας αλληλεγγύης που είχε διοργανωθεί με αφορμή την Παγκόσμια Ημέρα για τους μετανάστες όπου έξι πολίτες, στην πλειονότητά τους φοιτητές, κατήγγειλαν ότι δέχθηκαν χτυπήματα από αστυνομικούς των Μ.Α.Τ., ενώ οι δύο εξ αυτών (ο ένας ανήλικος σοβαρά τραυματισμένος), προχώρησαν σε υποβολή έγκλησης, η οποία οδήγησε στην καταδίκη σε πρώτο βαθμό ενός αστυνομικού για πρόκληση επικίνδυνης σωματικής βλάβης, αρχειοθετήθηκε εντός του 2024 με δεδομένη την απάντηση της Γενικής Αστυνομικής Διεύθυνσης, η οποία αποφάνθηκε ότι στη συγκεκριμένη περίπτωση δεν συνέτρεχαν οι προϋποθέσεις υποχρεωτικής αναπομπής της επίμαχης υπόθεσης για συμπλήρωση²⁰⁹.

- Η υπόθεση **Φ. 249152** που αφορά σε περιστατικό που έλαβε χώρα στο Κατάστημα Κράτησης Χανίων στις το 2018, μετά από έφοδο στους χώρους κράτησης κρατουμένων αστυνομικού προσωπικού ειδικής μονάδας της Ελληνικής Αστυνομίας, αρχειοθετήθηκε εντός του 2024 καθώς δεν υπήρξε ανταπόκριση μετά την από 24/12/2020 ενημέρωση του Συνηγόρου ότι το πόρισμά του διαβιβάστηκε στην αρμόδια Γενική Περιφερειακή Αστυνομική Διεύθυνση²¹⁰.

209. Βλ και κεφάλαιο 5.2.2 της παρούσας έκθεσης.

210. Σημειώνεται ότι η σχετική μνεία της εν θέματι υπόθεσης στην Ετήσια Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. 2022, σελ. 62 αφορά την υπόθεση με **Φ. 273608** για άλλο κατάστημα κράτησης.

• Τα πραγματικά περιστατικά της υπόθεσης **Φ. 282183**, όπως πολλαπλά έχουν εκτεθεί στις δύο προηγούμενες ετήσιες εκθέσεις του ΕΜΗ.ΔΙ.Π.Α., αφορούν στο περιεχόμενο καταγγελίας για παράνομη συμπεριφορά αστυνομικών, η οποία συνίστατο σε μια σειρά παραβιάσεων που άπτονταν των βασανιστηρίων και άλλων προσβολών κατά της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, της σωματικής ακεραιότητας, της υγείας, της προσωπικής ελευθερίας και για την οποία υπήρχαν ενδείξεις ότι διενεργήθηκε με ρατσιστικό κίνητρο ή ενείχε άλλου είδους διακριτική μεταχείριση. Η συμπεριφορά αυτή, σύμφωνα με την καταγγελία, έλαβε χώρα στις 14/06/2020 καταρχάς έξω από Δικαστικό Μέγαρο πόλης της Θεσσαλίας, συνεχίστηκε εντός του υπηρεσιακού οχήματος μεταγωγής καθώς και εντός της Υ.Α. της ίδιας πόλης ενώ, τέλος, το φερόμενο θύμα εγκαταλείφθηκε ανήμπορο έξωθεν της προαναφερόμενης υπηρεσίας για να μεταφερθεί κατόπιν στο σπίτι του με την τυχαία συνδρομή πολιτών και από εκεί, με την επιμέλεια των γονιών του, να διακομισθεί αργότερα στο Τμήμα Επειγόντων Περιστατικών του Γενικού Νοσοκομείου, όπου ακολούθησε η εισαγωγή του στη Χειρουργική Κλινική και η εκεί παραμονή του για περαιτέρω νοσηλεία. Ένα μήνα αργότερα, ο καταγγέλλων απεβίωσε και την ίδια μέρα διατάχθηκε η πειθαρχική διερεύνηση της υπόθεσης με την έκδοση διαταγής της ΓΕ.Π.Α.Δ. Θεσσαλίας.

Λαμβάνοντας υπόψη τη συμπληρωθείσα πειθαρχική έκθεση που ο Συνήγορος έλαβε στα τέλη του 2024 κατέληξε ότι παρά την αναβάθμιση του επήλθε στον συγκεκριμένο πειθαρχικό έλεγχο μέσω της μετατροπής της αρχικά διαταχθείσας Π.Δ.Ε. σε Ε.Δ.Ε. και παρά τις δύο διαδοχικές συμπληρώσεις του, δεν ελήφθησαν υπόψη οι συστάσεις της Αρχής ούτεδόθηκε ειδική και εμπεριστατωμένη αιτιολογία για αυτό. Για την υπόθεση βλ. αναλυτικά στο κεφάλαιο 3.2 της παρούσας έκθεσης.

Τον Μάιο του 2025 εμπλεκόμενοι αστυνομικοί παραπέμφθηκαν, στο αρμόδιο ποινικό δικαστήριο για βασανιστήρια κατά συναυτουργία, όπως και για ακόμα τρία πλημμελήματα, της επικίνδυνης σωματικής βλάβης κατά συναυτουργία, της έκθεσης κατά συναυτουργία και της παράνομης κατακράτησης.

4.3. Διερεύνηση υποθέσεων παράνομων επαναπροωθήσεων

Το 2024 ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. δέχτηκε επτά (7) νέες υποθέσεις επαναπροωθήσεων ή προσβολών δικαιωμάτων σε διασώσεις. Μία (1) από αυτές διαβιβάσθηκε από την ΕΛΑΣ και αφορούσε διαταγή πειθαρχικής έρευνας για επαναπροώθηση στον Έβρο (περιστατικό του 2023) μετά την κοινοποίηση ποινικής δικογραφίας από την Υπηρεσία Εσωτερικών Υποθέσεων. Οι άλλες έξι (6) διαταγές Ε.Δ.Ε. διαβιβάσθηκαν από το Λ.Σ.-ΕΛ.ΑΚΤ., δύο

(2) από αυτές αφορούσαν επαναπροωθήσεις και τέσσερεις (4) είχαν ως αντικείμενο επιχειρήσεις διάσωσης/αποτροπής από πλωτά μέσα του Λ.Σ.-ΕΛ.ΑΚΤ. Σημειωτέον ότι το Λ.Σ.-ΕΛ.ΑΚΤ. εξακολουθεί και το 2024 να μην επιλαμβάνεται με δική του πρωτοβουλία εσωτερικής έρευνας για περιστατικά που αφορούν τα θαλάσσια σύνορα, παρά μόνον κατόπιν Αναφοράς Σοβαρού Περιστατικού (SIR) του FRONTEX (σε 4 από τις 6 υποθέσεις) ή όταν σημειώνεται πυροβολισμός που επιφέρει τραυματισμό ή θάνατο (σε 2 περιπτώσεις) ή εμβολισμός²¹¹. Ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. επισήμανε ότι δύο (2) από τις Ε.Δ.Ε. που διατάχθηκαν το 2024 αφορούσαν περιστατικά του 2023 και 2021 αντίστοιχα και εισηγήθηκε προς το Λ.Σ.-ΕΛ.ΑΚΤ. η διερεύνηση τυχόν πειθαρχικών παραπτωμάτων εκ μέρους στελεχών του να διατάσσεται μόλις τεθεί υπόψη του Σώματος κάποιο περιστατικό, με τη λήψη της αρχικής Αναφοράς (SIR) του FRONTEX, και όχι να αναμένεται η οριστική αναφορά του ευρωπαϊκού αυτού οργανισμού, η οποία ενδέχεται να απέχει πολλούς μήνες πλέον από το συμβάν. Ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. επανέλαβε την πάγια θέση του ότι η άμεση διερεύνηση σοβαρών περιστατικών που ενέχουν κίνδυνο παραβίασης θεμελιωδών δικαιωμάτων διασφαλίζει κρίσιμο αποδεικτικό υλικό, την αποτελεσματικότητα της έρευνας και το κύρος του Σώματος.

Ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. αναδεικνύει κάθε χρόνο στις εκθέσεις του την ανάγκη ουσιαστικής διερεύνησης των καταγγελιών παράνομης επαναπροώθησης στα σύνορα της χώρας, που αποτελούν μια ιδιαιτέρως σοβαρή περίπτωση προσβολής της προσωπικής ελευθερίας, σε συνδυασμό με άλλα θεμελιώδη δικαιώματα (πρόσβαση σε διεθνή προστασία, προστασία από *refoulement*, προστασία από κακομεταχείριση και από κίνδυνο ζωής, ενδεχομένως και από αναγκαστική εξαφάνιση, σεβασμό της ανθρωπίνης αξιοπρέπειας κ.α.). Η δυνατότητα αναφοράς σε συνταγματική, ανεξάρτητη Αρχή θωράκισε το δικαίωμα των θυμάτων επαναπροώθησης στα σύνορα της χώρας να ακουστούν. Όπως σημειώσαμε και στην προηγούμενη έκθεση: «Με την ειδική αρμοδιότητα του ΕΜΗΔΙΠΑ ο Συνήγορος απέκτησε ουσιαστικά τη δυνατότητα **να διασφαλίζει ότι θα υπάρξει επίσημη έρευνα** των σχετικών αναφορών, και να εμμένει στην ανάγκη διεξοδικής διερεύνησής τους. Τόσο η ΕΛΑΣ όσο και το Λιμενικό Σώμα (ΛΣ-ΕΛΑΚΤ) ανοίγουν επίσημες διοικητικές έρευνες (ΠΔΕ και ΕΔΕ, αντίστοιχα) όταν τους προωθεί ο Συνήγορος ως Εθνικός Μηχανισμός Διερεύνησης τις σχετικές αναφορές, όπως προβλέπει ο νόμος και υποχρεούνται επίσης να του διαβιβάσουν τις διαταγές που εκδίδουν για περιστατικά επαναπροώθησης που τους καταγγέλλονται απευθείας. Ο Εθνικός Μηχανισμός, επιφυλασσόμενος των δικών του ενεργειών, παρακολουθεί τις έρευνες, ελέγχει την

211. Σε άλλη μία (1) υπόθεση που αφορούσε τον Δεκέμβριο 2024 και περιήλθε στον Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. στις αρχές του 2025.

πληρότητά τους και μπορεί να τις αναπέμψει για συμπλήρωση»²¹².

Η διεξοδική και ουσιαστική διερεύνηση των σχετικών καταγγελιών παραμένει ωστόσο ζητούμενο. Το 2024, ολοκληρώνοντας τη διερεύνηση καταγγελίας που είχε διαβιβασθεί από τον FRONTEX (Φ. 327762), ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. παρατήρησε ότι είχε ληφθεί υπόψη η επισήμανση του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. σε προηγούμενο πόρισμά του προς την ΕΛ.ΑΣ. (Φ. 297117) ότι ανάγεται στο καθήκον του διενεργούντος μια Π.Δ.Ε. να προβεί στην αναζήτηση κάθε πρόσφορου αποδεικτικού στοιχείου και να εμμένει στην αναζήτηση του καταγγέλλοντα προς συνεργασία στην έρευνα, δεδομένου ότι η πειθαρχική έρευνα διέπεται από την αρχή της αναζήτησης της ουσιαστικής αλήθειας και βάσει του άρ. 3 της Ε.Σ.Δ.Α. και της διαδικαστικής υποχρέωσης που απορρέει από αυτό, η έρευνα καταγγελιών για κακομεταχείριση πρέπει να είναι εξονυχιστική²¹³. Ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α., ωστόσο, εξέφρασε επιφύλαξη για το σκεπτικό της έρευνας διότι διαπίστωσε ότι εξακολουθούν και στην υπόθεση αυτή (Φ.327762) να εμφανίζονται τα συνήθη προβλήματα των διοικητικών ερευνών για επαναπροωθήσεις, που είναι πλέον συστημικά:

- το λογικό σφάλμα της λήψης του ζητουμένου, ήτοι η μη καταγραφή αλλοδαπού, κατά παράκαμψη της νόμιμης διαδικασίας, να θεωρείται απόδειξη μη επαναπροώθησης,
- το σκεπτικό ότι όλα τα στελέχη «που δραστηριοποιούνται στην περιοχή του Έβρου ενεργούν με γνώμονα τον σεβασμό στην ανθρώπινη αξιοπρέπεια και ζωή, ακολουθώντας όλες τις προβλεπόμενες διοικητικές διαδικασίες», διατύπωση που φανερώνει σύγχυση της δεοντολογίας του αστυνομικού με το τι πραγματικά συνέβη ως αντικείμενο της έρευνας,
- μια γενική αξιολογική κρίση για ψευδείς καταγγελίες που δέχεται συνήθως η ΕΛΑΣ από παράτυπους μετανάστες, η οποία όταν εμφανίζεται ως τεκμηρίωση οιοδήποτε πορίσματος μπορεί να κλονίσει την εικόνα αμερόληπτης κρίσης της διοικητικής εξέτασης σύμφωνα με τη νομολογία του Ε.Δ.Δ.Α.²¹⁴.

Το σύνολο των συστημικών προβλημάτων των διοικητικών ερευνών για

212. Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. έτους 2023, σελ.60 επ.

213. «Οι αρχές πρέπει να καταβάλλουν σοβαρές προσπάθειες για την εξακρίβωση της αλήθειας και δεν πρέπει να αρκούνται σε βεβαιωμένα και αβάσιμα συμπεράσματα για να κλείσουν την έρευνά τους ή για να στηρίζουν τις αποφάσεις τους» (βλ. ΕΔΔΑ, Απόφαση Πετροπούλου – Τσακίρης κατά Ελλάδας, 6-12-2007, παρ.45).

214. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. της 26.4.2018, Andersen κατά Ελλάδας, § 61: «Κρίνοντας υποκειμενική την εκδοχή του προσφεύγοντος και όχι εκείνη των αστυνομικών οι αρχές στις οποίες είχε ανατεθεί η έρευνα, εφάρμοσαν έτσι στην πράξη διαφορετικά κριτήρια».

επαναπροωθήσεις αναδείχθηκαν στην παρέμβαση τρίτου που ζήτησε το Ε.Δ.Δ.Α. το 2024 από τον Συνήγορο του Πολίτη εν όψει εκδίκασης παρόμοιων υποθέσεων ²¹⁵.

215. βλ. κεφάλαιο 6. της παρούσας έκθεσης σχετικά με την έκδοση της απόφασης του Ε.Δ.Δ.Α. Α.Ρ.Ε. κατά Ελλάδας (07.1.2025), η οποία σηματοδοτεί μία νέα σελίδα για την ουσιαστική διερεύνηση των καταγγελιών επαναπροώθησης.

5. Συνήθη διαδικαστικά ζητήματα κατά την πειθαρχική διερεύνηση

5.1. Ως προς τη συλλογή και αξιολόγηση αποδεικτικού υλικού²¹⁶

Ο Συνήγορος δεν παραλείπει να επισημαίνει ότι, σύμφωνα και με την νομολογία του Ε.Δ.Δ.Α., η διενέργεια μίας διοικητικής έρευνας μπορεί να είναι ανεξάρτητη και αποτελεσματική μόνο όταν παράσχει ικανοποιητικές και πειστικές εξηγήσεις «πέραν πάσης αμφιβολίας» με αποδεικτικά στοιχεία που ερεϊδόνται στα πραγματικά περιστατικά²¹⁷, όταν τεκμηριώνει την τυχόν αμφισβήτηση των ισχυρισμών του θύματος ή των συγγενών του²¹⁸, όταν ακολουθεί τον κανόνα της αντιστροφής του βάρους απόδειξης στις περιπτώσεις παραβίασης του άρ.3 και του άρ. 2 της Ε.Σ.Δ.Α²¹⁹, όταν διεξάγεται υπό όρους αμεροληψίας και ταχύτητας της διαδικασίας ώστε να διαφυλάσσεται η αμεροληψία και να εξασφαλίζεται αφενός η λογοδοσία²²⁰ και αφετέρου η πραγματική τιμωρία των υπευθύνων²²¹. Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο, επιπλέον, υπογραμμίζει ότι σε τέτοιες υποθέσεις, που αφορούν σε κρατικούς λειτουργούς ή οργανισμούς, ο βασικός σκοπός της έρευνας είναι να εξασφαλιστεί η αποτελεσματική εφαρμογή των εσωτερικών νόμων, που προστατεύουν το δικαίωμα στη ζωή και απαγορεύουν τα βασανιστήρια, καθώς και την απάνθρωπη και εξευτελιστική μεταχείριση ή τιμωρία και να διασφαλιστεί η απονομή ευθυνών, και συνεπώς η απονομή δικαιοσύνης.

Σε αντίθετη περίπτωση ενεργοποιείται το τεκμήριο υπέρ της παραβίασης που ισχύει στις περιπτώσεις μη εκπλήρωσης των ανωτέρω υποχρεώσεων λόγω της αναποτελεσματικότητας της έρευνας και ως εκ τούτου της μη τεκμηριωμένης κατάρριψης των σχετικών ισχυρισμών του εκάστοτε φερόμενου θύματος²²².

Τους ίδιους σκοπούς υπηρετεί και η υποχρέωση τακτικής, ακριβούς, σαφούς και αντικειμενικής αφήγησης και τεκμηρίωσης, ως προς τη σύνταξη και το περιεχόμενο των πορισμάτων των πειθαρχικών ερευνών που υποδεικνύει η με αριθ. πρωτ. 6004/1/22-κγ'/14.10.2008 Διαταγή – Εγκύκλιος του Αρχηγού της ΕΛ.ΑΣ.

216. Σημειώνεται ότι η απαρίθμηση υποθέσεων στα οικεία σημεία του κεφαλαίου 5 δεν είναι εξαντλητική.

217. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α., *Ιρλανδία κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, 18.01.1978.

218. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α., *Χ & Υ κατά Ρωσίας*, 22.09.2020.

219. Αποφάσεις Ε.Δ.Δ.Α., *Salman κατά Τουρκίας*, 27.06.2000, *Popa κατά Μολδαβίας*, 21.09.2010, *Haugen κατά Νορβηγίας*, 15.10.2024 για το άρ. 2 και προγενέστερες αποφάσεις *Younger κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, *Fernandes de Oliveira κατά Πορτογαλίας*, 2019, παρ. 110, *Fernandes de Oliveira κατά Πορτογαλίας*, 2019, παρ. 115 και *Boychenko κατά Ρωσίας*, 2021, παρ. 80, *Edwards κατά Ηνωμένου Βασιλείου* 14/03/2002, παρ. 74.

220. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α., *Πατσάκης και λοιποί κατά Ελλάδας*, 07.02.2019.

221. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α., *Λαζαρίδου κατά Ελλάδος*, 28.06.2018.

222. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α., *TURKAN κατά Τουρκίας*, 18.09.2008.

Ο Συνήγορος εξακολουθεί να διαπιστώνει, ενδεικτικά, ότι φράσεις σε εκθέσεις πορίσματος διοικητικών εξετάσεων όπως «*Ειδικότερα δεν προσκομίσθηκαν κατά την διοικητική προανάκριση, στοιχεία, τα οποία να αποδεικνύουν με ακρίβεια τα όσα καταγγέλλονται στην προμνησθείσα έγκληση*» δεν παραπέμπουν στην εμπέδωση και την υιοθέτηση αυτής της τόσο κρίσιμης στάσης που οφείλουν να επιδεικνύουν οι αρχές στις περιπτώσεις καταγγελιών κρατούμενων και πολιτών υπό τον γενικότερο έλεγχο των αρχών για κακομεταχείριση, στάση η οποία ουσιαστικά οδηγεί σε μια θεμιτή και επιβαλλόμενη «αλλαγή» ρόλων της διαδικασίας **(Φ. 317782)**.

Η Ανεξάρτητη Αρχή εξακολουθεί να υπενθυμίζει την αυτονόητη συνθήκη που συμπυκνώνει το Ε.Δ.Δ.Α για τις διοικητικές εξετάσεις ήδη από το 2004, σε ένα βάθος δηλαδή 20ετίας σε σημαντική υπόθεση που αφορά τη χώρα. Πρόκειται για την υπόθεση που συγκρότησε την ομάδα υποθέσεων Μακαρατζή, στην οποία έχουν ενταχθεί πρόσθετες καταδίκες σε βάρος της χώρας (συνολικά 19)²²³, εξαιτίας των οποίων η χώρα με απόφαση του Συμβουλίου των Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης τέθηκε σε καθεστώς αυξημένης επιτήρησης, στο οποίο παραμένει για κάποιες υποθέσεις με την μετονομασία της ομάδας υποθέσεων σε ομάδα Σιδηρόπουλος και Παπακώστας²²⁴, παρά τις βελτιώσεις που επήλθαν σε επίπεδο συμμόρφωσης με τμήμα της σχετικής νομολογίας. Μεταξύ άλλων, η απόφαση σηματοδοτεί τον εξής κανόνα: «*Αν η έρευνα χαρακτηρίζεται από ατέλειες που υπονομεύουν τη δυνατότητά της να προσδιορίσει τις περιστάσεις, υπό τις οποίες έλαβε χώρα το συμβάν ή να επιτύχει την εξακρίβωση της ταυτότητας των υπαιτίων, τότε δεν θα ικανοποιεί το κριτήριο της αποτελεσματικότητας*²²⁵».

Η ανωτέρω συνθήκη μίας αποτελεσματικής έρευνας οφείλει να κινείται σε μια διαρκή αλληλεπίδραση και ισορροπία με τη θέση ότι, ομοίως σύμφωνα με τη νομολογία του Ε.Δ.Δ.Α., η αυστηρότητα με την οποία οφείλει να διεξάγεται ο έλεγχος υπαγορεύεται από το γεγονός ότι «*η υποχρέωση διερεύνησης δεν είναι υποχρέωση σε αποτελέσματα, αλλά στη χρησιμοποίηση επαρκών μέσων και διαδικασιών*²²⁶...».

Αυτό σημαίνει ότι δεν είναι απαραίτητο κάθε έρευνα να είναι επιτυχής ή να καταλήγει σε συμπέρασμα που να συμπίπτει με την περιγραφή των γεγονότων από τον προσφεύγοντα. Ωστόσο, θα πρέπει κατ' αρχήν να είναι ικανή να οδη-

223. <https://hudoc.exec.coe.int/eng#%7B%22execmastergroupid%22:%5B%221932%22%5D%7D>

224. [https://hudoc.exec.coe.int/eng#%7B%22execidentifier%22:%5B%22DH-DD\(2025\)491E%22%5D%7D](https://hudoc.exec.coe.int/eng#%7B%22execidentifier%22:%5B%22DH-DD(2025)491E%22%5D%7D)

[https://hudoc.exec.coe.int/ENG#%7B%22execidentifier%22:%5B%22CM/Del/Dec\(2021\)1411/H46-15E%22%5D%7D](https://hudoc.exec.coe.int/ENG#%7B%22execidentifier%22:%5B%22CM/Del/Dec(2021)1411/H46-15E%22%5D%7D)

225. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. Μακαρατζής κατά Ελλάδας, 20.12.2004.

226. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. Baranin και Vukcevic κατά Μαυροβουνίου, 11.03.2021.

γήσει στην εξακρίβωση των πραγματικών περιστατικών της υπόθεσης και, εάν οι ισχυρισμοί αποδειχθούν αληθείς, στον εντοπισμό και την ανάλογη τιμωρία των υπευθύνων, με ειδική και εμπεριστατωμένη αιτιολογία, υπό τους όρους που θέτει η αρχή της ηθικής απόδειξης, υπηρετώντας με τον τρόπο αυτό τον σκοπό του πειθαρχικού δικαίου ο οποίος είναι διάφορος από εκείνον του ποινικού. Έτσι, αν γενικός σκοπός του ποινικού δικαίου συνίσταται στην τιμωρία του δράστη και την αποκατάσταση της κοινωνικής ειρήνης, η οποία διασφαλίστηκε δυνάμει της αξιόποινης συμπεριφοράς του δράστη, το πειθαρχικό δίκαιο επιδιώκει πρωτίστως την αποκατάσταση του κύρους και της ομαλής λειτουργίας της Υπηρεσίας²²⁷.

Το ίδιο ισχύει όταν η έρευνα γίνεται για πράξεις αστυνομικών που έλαβαν χώρα στο πλαίσιο γενικευμένης βίας²²⁸, ελέγχου του πλήθους²²⁹ ή ακόμα και σε πολύπλοκες περιστάσεις, οι οποίες προσδιορίζονται με όρους καταπολέμησης της τρομοκρατίας και του οργανωμένου εγκλήματος²³⁰. Ειδικά στις περιπτώσεις αυτές, το κρίσιμο αποδεικτικό υλικό θα πρέπει, μεταξύ άλλων, να περιλαμβάνει τις απομαγνητοφωνημένες συνομιλίες μεταξύ των διατεθεισών δυνάμεων στις εκδηλώσεις και του Ρ/Τ κέντρου και την ορθή αξιολόγησή τους²³¹, όπως επίσης και τυχόν καταγραφικό υλικό από κάμερες, Τροχαίες ή άλλες.

Ο Συνήγορος παρατηρεί και το 2024 τη δυστοκία των διοικητικών αρχών να ανταποκριθούν πρωτίστως στην υποχρέωση που συνοδεύει τις ανωτέρω αξιωματικές θέσεις να λαμβάνουν όλα τα απαραίτητα μέτρα που έχουν στη διάθεσή τους για να εξασφαλίσουν τα αποδεικτικά στοιχεία σχετικά με τα επίδικα περιστατικά, συμπεριλαμβανομένων, μεταξύ άλλων, καταθέσεων αυτοπτών μαρτύρων, εγκληματολογικών αποδεικτικών στοιχείων και του τυχόν υπάρχοντος βιντεοληπτικού υλικού²³². Η ίδια δυστοκία παρατηρείται κατά την αξιολόγηση των αποδεικτικών στοιχείων που έχουν συλλεγεί.

Και τούτο, παρά το γεγονός ότι, όπως επανειλημμένα τονίζει ο Συνήγορος, στην εθνική νομοθεσία (άρ. 8, 24 και 26 του Π.Δ. 120/2008 συνδυαστικά), αποτυπώνεται με σαφήνεια ο κυρίαρχος ρόλος των μαρτύρων στην πειθαρχική δι-

227. Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. 2021, σελ 126.

228. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. *Al Skeini κ.ά. κατά Αγγλίας*, 07.07.2011.

229. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. *Hentschel and Stark κατά Γερμανίας*, 09.11.2017.

230. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. *Ramirez Sanchez κατά Γαλλίας*, 04.07.2006, παρ. 115 – 11.

231. Ετήσια Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. 2021, σελ. 68 – 69.

232. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. *Nachova και λοιποί κατά Βουλγαρίας*, 06.07.2005 παρ. 113, *Milić και Nikezić κατά Μοντενέγκρο*, 28.04.2018 παρ. 99 – 100 και *Κωνσταντίνopoulos και λοιποί κατά Ελλάδος*, 22.11.2018, που αφορούσε περιστατικό που έλαβε χώρα σε Κατάστημα Κράτησης της χώρας, παρ. 79 και 99.

αδικασία, αλλά και η υποχρέωση των αρμοδίων οργάνων στην αναζήτηση, κλήτευση και εξέταση μαρτύρων, αλλά και την αναζήτηση και ορθή αξιολόγηση του συνόλου των αποδεικτικών μέσων, τόσο κατά την προκαταρκτική όσο και κατά την ένορκη διοικητική εξέταση. Οι επισημάνσεις και οδηγίες των εισαγγελικών αρχών για την ποινική διερεύνηση των αντίστοιχων υποθέσεων, με αφορμή και απόφαση του Ε.Δ.Δ.Α. για τη χώρα²³³ κινούνται στην ίδια ακριβώς κατεύθυνση.

Το Ε.Δ.Δ.Α την ίδια στιγμή ευλόγως παρατηρεί σε αποφάσεις εις βάρος της χώρας ότι **«Επιπλέον, η έκβαση της έρευνας και οι ποινικές διώξεις στις οποίες οδηγεί, συμπεριλαμβανομένης της απαγγελθείσας ποινής, καθώς και τα ληφθέντα πειθαρχικά μέτρα, είναι καθοριστικής σημασίας. Είναι ουσιώδη για τη διατήρηση του αποτρεπτικού αποτελέσματος του θεσπισθέντος δικαστικού συστήματος και του ρόλου που αυτό υποχρεούται να ασκεί στην πρόληψη παραβιάσεων της απαγόρευσης κακομεταχείρισης²³⁴»**.

Σε ένα τέτοιο πλαίσιο απολύτως συναφής είναι παγίως «...η απαίτηση για ταχεία διεξαγωγή της έρευνας, στο πλαίσιο της λογικής²³⁵» και ταχείας συλλογής του αποδεικτικού υλικού, πλημμέλεια που σημειώνει ο Συνήγορος και το 2024 ως προς την αναζήτηση μαρτύρων αλλά και άλλου αποδεικτικού υλικού, κυρίως βιντεοληπτικού, όπως καταγράφεται στα οικεία σημεία του παρόντος κεφαλαίου. Και τούτο διότι **«σημαντικοί παράγοντες για μια αποτελεσματική έρευνα, οι οποίοι επιτρέπουν να εξακριβωθεί αν οι αρχές είχαν τη βούληση να εντοπίσουν και να διώξουν ποινικά τους υπευθύνους, είναι η ταχύτητα διενέργειάς της....»²³⁶**.

Η Ελλάδα, μάλιστα, έχει καταδικαστεί από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο, λόγω παραβίασης του διαδικαστικού σκέλους του άρ. 3 της Ε.Σ.Δ.Α, σε περιπτώσεις που, μεταξύ άλλων, είτε δεν ερευνήθηκαν πρόσωπα που φέρονταν ως εμπλεκόμενα, είτε αυτόπτες μάρτυρες κατέθεσαν με μεγάλη καθυστέρηση, παρά το γεγονός ότι η ύπαρξή τους ήταν εξ αρχής γνωστή²³⁷.

Ο Συνήγορος έχει ήδη πολλαπλώς επισημάνει ότι τακτικές που παραβιάζουν τις τεθείσες στο νόμο σχετικές προθεσμίες για την διενέργεια των διοικητικών ερευνών αλλά και την άσκηση των αρμοδιοτήτων του Συνηγόρου «οδηγούν στην παραγραφή τυχόν διαπραχθέντων πειθαρχικών παραπτωμάτων πολύ

233. Εγκύκλιος Εισ. Α.Π. 18/2023.και Ετήσια Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α 2023, σελ. 93.

234. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. Ν.Ζ. κατά Ελλάδος, 17.01.2012, Σιδηρόπουλος και Παπακώστας κατά Ελλάδος, 25.01.2018.

235. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. Μακαράτζης κατά Ελλάδας, 20.12.2004.

236. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. Ν.Ζ. κατά Ελλάδος, 17.01.2012, Σιδηρόπουλος και Παπακώστας κατά Ελλάδος, 25.01.2018.

237. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α Β.Υ κατά Ελλάδας, 26.01.2023.

πριν από τον χρόνο υποβολής της πειθαρχικής δικογραφίας στην αρμόδια υπηρεσία, και την ίδια στιγμή επιφέρουν ρωγμή στον εγγυητικό και παρεμβατικό ρόλο του Συνηγόρου, αφού η διαβίβαση σε αυτόν αντιγράφων του διοικητικού φακέλου και της έκθεσης πορίσματος, μετά την εκπνοή του χρόνου παραγραφής, ακυρώνει τη λειτουργία του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. στην πράξη και αναιρεί τον σκοπό του νομοθέτη²³⁸».

5.1.1. Μάρτυρες και μαρτυρικές καταθέσεις

Η αποδεικτική ισχύς των μαρτυρικών καταθέσεων

Ο Συνήγορος εξακολουθεί να διαπιστώνει τον σημαντικό ρόλο των αυτοπτών, αυτήκοων και άλλων μαρτύρων, σε μεγάλο βαθμό λόγω της απουσίας τους κατά τις διοικητικές έρευνες, ως το κύριο αποδεικτικό μέσο στην αναζήτηση της ουσιαστικής αλήθειας και να υπογραμμίζει την υποχρέωση των αρχών για αναζήτηση μαρτύρων η οποία προβλέπεται όχι μόνο έμμεσα, λόγω της αναλογικής εφαρμογής των κανόνων του ποινικού δικαίου στο πειθαρχικό δίκαιο του αστυνομικού προσωπικού, αλλά και μέσω της ειδικής ρητής αναφοράς στο νόμο στην ανεύρεση και εξέταση μαρτύρων και στην κλήση μαρτύρων υπεράσπισης κατά την Π.Δ.Ε. και την Ε.Δ.Ε²³⁹.

Η παρουσία μαρτύρων λειτουργεί αναμφίβολα ενισχυτικά σε μια αποτελεσματική διοικητική διαδικασία που προϋποθέτει ασφαλή συμπεράσματα ενώ σε αντίθετη περίπτωση, η απουσία τους αναπτύσσει ισχυρό ρήγμα στην προοπτική μιας αξιόπιστης, αμερόληπτης και αποτελεσματικής έρευνας, διαρκώς αμβλυνόμενου και χωρίς περιθώριο αποτελεσματικής περιχαράκωσής του, καθιστώντας την έρευνα μετέωρη και εν τέλει αμφιβόλου αξιοπιστίας ανεξαρτήτως προθέσεων.

Με δεδομένο ότι η πειθαρχική δίκη λειτουργεί με τους όρους της ποινικής δίκης, σύμφωνα με το άρ. 8 του Π.Δ. 120/2008, ορθά υποστηρίζεται ότι η πλήρης απουσία μαρτύρων σε μια ποινική δίκη και κατ'αναλογία σε μία πειθαρχική διαδικασία, αλλοιώνει την εικόνα της και αποχρωματίζει την διαδικασία καθώς είναι απόλυτα αναμενόμενο η κατάσταση του καταγγέλλοντος και η απολογία του κατηγορουμένου να χαρακτηρίζονται «...από μεροληπτικότητα, εξυπηρέτηση ιδίων συμφερόντων και άλλα υποκειμενικά στοιχεία. Συνεπώς, τις περισσότερες φορές καθίσταται απόλυτα αναγκαίο η κρίση του δικαστή να στηρίζεται σε καταθέσεις τρίτων προσώπων, οι οποίοι καλούνται να καταθέσουν συγκεκριμένα γεγονότα για το αντικείμενο της υπό εξέταση ποινικής υπόθεσης²⁴⁰».

238. Ετήσια Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α 2023, σελ 93

239. Ετήσια Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. 2022, σελ. 67.

240. Τριανταφύλλου Α., 2014, Ζητήματα Μαρτυρικής Απόδειξης στην Ποινική Δίκη, Π.Ν.

Η ανάγκη για την παρουσία μαρτύρων γιγαντώνεται στο πλαίσιο μιας πειθαρχικής διαδικασίας αφού η κατά τεκμήριο εξουσιαστική σχέση που έχει αναπτυχθεί μεταξύ του καταγγέλλοντος και των αστυνομικών, λιμενικών ή σωφρονιστικών αρχών, ήδη κατά το στάδιο της δράσης των αρχών αυτών, είναι ικανή να υποσκάψει την ισότητα των όπλων και τη δίκαιη κρίση κατά το στάδιο της πειθαρχικής διερεύνησης. Η ίδια εξουσιαστική σχέση ενδέχεται ακόμη και να αποθαρρύνει τους καταγγέλλοντες από το να προσέλθουν να καταθέσουν στο πλαίσιο μίας πειθαρχικής έρευνας, όπως προκύπτει από σχετικές περιπτώσεις που εξέτασε η Αρχή.

Υπενθυμίζεται ο προβληματισμός που είχε εκφράσει ο Συνήγορος το 2023²⁴¹ σχετικά με το περιεχόμενο του άρ. 78 του Ν. 5090/2024, με το οποίο προστέθηκε παρ. 5 στο άρ. 215 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας η οποία προβλέπει την εξαίρεση εμφάνισης αστυνομικών και λοιπών προανακριτικών υπαλλήλων, που έχουν καταθέσει στην προδικασία, ως μάρτυρες στην ακροαματική διαδικασία, και η εμφάνιση αυτών υπό προϋποθέσεις, μόνο κατά την εκδίκαση κακουργημάτων. Μεταξύ άλλων ο Συνήγορος έχει ήδη επισημάνει ότι αυτή η νομοθετική εξέλιξη είναι ένα ακόμη δείγμα γραφειοκρατικής αποστασιοποίησης και οριακής ευθυνοφοβίας για καθήκοντα που συμβάλλουν στην ουσιαστική αναζήτηση της αλήθειας κατά τη διερεύνηση ποινικών υποθέσεων, τα οποία γίνονται αντιληπτά ως πρόσθετο βάρος στα καθημερινά διαχειριστικά καθήκοντα, με συνέπεια οι υπάλληλοι να επιθυμούν να απέχουν. Η Αρχή έχει εκφράσει την ανησυχία της ότι το νέο αυτό δεδομένο ίσως συμπαρασύρει, κατά περίπτωση, και το μέλλον των διοικητικών ερευνών ως προς την αναζήτηση της ουσιαστικής αλήθειας και την απόδοση ευθυνών, παρ' ότι οι δύο διαδικασίες, πειθαρχική και ποινική είναι αυτοτελείς, ωστόσο κινούνται σε μία διαλεκτική σχέση.

Το έτος 2024, εξακολουθεί να παρατηρείται σε ικανό αριθμό υποθέσεων, η **απουσία, συνολικά ή εν μέρει, αυτοπτών και άλλων ιδιωτών μαρτύρων** κατά την διενέργεια των διοικητικών ερευνών (Φ. 290928, Φ. 290928, Φ. 306394, Φ. 352415, Φ. 306890, Φ. 309065, Φ. 299877 συσχετιζόμενη με Φ. 307545, Φ. 308906 συσχετιζόμενη με Φ. 306749 Φ. 321175 Φ. 320725, Φ. 299498, Φ. 302054, Φ. 302871, Φ. 310514, Φ. 287242, Φ. 287711, Φ. 270704, Φ. 294400, Φ. 296764, Φ. 293292, Φ. 258681, Φ. 335561, Φ. 295451, Φ. 287711, Φ. 295874, Φ. 302054, Φ. 302612, Φ. 291505).

Η παραβίαση της υποχρέωσης για αναζήτηση μαρτύρων, εκ μέρους των αρμοδίων πειθαρχικών οργάνων, έχει ως βασική συνέπεια τον περιορισμό της πει-

Σάκκουλας, σελ.1.

241. Ετήσια Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. 2023, σελ. 94-95 και 139-140.

θαρχικής διερεύνησης σε αποδεικτικό υλικό που προκύπτει από μαρτυρικές καταθέσεις ή έγγραφες εξηγήσεις των εμπλεκομένων ή άλλων αστυνομικών που συνδέονται με την υπόθεση, ενίοτε πανομοιότυπες, και άρα απολύτως έκθετες στη βάσιμη κριτική περί προσχεδιασμένης προέλευσής, τους με προσχηματικό και μεροληπτικό πρόσημο που υπονομεύει την αξιοπιστία τους και τις εξουδετερώνει ως προς την αποδεικτική τους αξία.

Μια τέτοια παράλειψη κάνει την εμφάνισή της με διάφορες παραλλαγές σε περιπτώσεις ευάλωτων και μη πληθυσμιακών ομάδων. Μεταξύ αυτών παράλειψη αναζήτησης και ανεύρεσης μαρτύρων παρατηρείται σε υποθέσεις που γίνεται ρητή αναφορά στη παρουσία τους (**Φ. 306890, Φ. 299877** συσχετιζόμενη με **Φ. 307545, Φ. 321175, Φ. 320725, Φ. 302871, Φ. 287711, Φ. 295874, Φ. 302612, Φ. 335561, Φ. 352415**). Ενδεικτική είναι περίπτωση που ο καταγγέλλων αναφέρει «Παρών στο περιστατικό σε απόσταση δύο μέτρων ήταν και δύο κοπέλες οι οποίες παρακολούθησαν το σκηνικό και των οποίων η ταυτότητα κρατήθηκε από τους αστυνομικούς», ωστόσο οι εν λόγω μάρτυρες δεν αναζητούνται (**Φ. 302612**).

Στο ίδιο πλαίσιο, σε υπόθεση δολοφονίας γυναίκας από τον πρώην σύντροφό της έμπροσθεν Α,Τ, στο οποίο η γυναίκα είχε προηγουμένως απευθυνθεί για να ζητήσει προστασία, αναζητήθηκε βιντεοληπτικό υλικό, με μαρτυρία πολίτη, ο οποίος, όπως είχε επισημάνει ο Συνήγορος στο αναπεμπτικό πόρισμά του φαινόταν ότι είχε παρακολουθήσει την δολοφονία της νεαρής γυναίκας. Ο διενεργών κάλεσε σε ένορκη εξέταση τον δημοσιογράφο, που είχε επιμεληθεί του συγκεκριμένου ρεπορτάζ, ο οποίος, ωστόσο, δεν γνώριζε τα στοιχεία του συγκεκριμένου μάρτυρα. Μετά τη συμπλήρωση της εν θέματι Ε.Δ.Ε και την πρόταση του ενεργήσαντος την έρευνα για την επιβολή της ποινής της απόταξης από το Σώμα για τρεις εκ των εμπλεκομένων αστυνομικών, ο Συνήγορος υπογράμμισε στο σχετικό δεύτερο πόρισμά του ότι, αναμφίβολα, μεγαλύτερη αξία θα είχε αν είχε καταστεί δυνατός ο εντοπισμός του συγκεκριμένου μάρτυρα, προκειμένου κατά την ένορκη κατάθεσή του και με την υποβολή των κατάλληλων ερωτήσεων, να είχαν, ενδεχομένως, παρασχεθεί περαιτέρω διευκρινίσεις για το διερευνώμενο συμβάν. Για την ίδια υπόθεση ο Συνήγορος, με δεδομένο ότι από την μελέτη του υπάρχοντος στην δικογραφία βιντεοληπτικού υλικού προέκυψε ότι ολόκληρη την επίμαχη σκηνή δολοφονίας παρακολουθούσαν δύο γυναίκες, είχε ζητήσει ως επιβεβλημένη την αναζήτηση των συγκεκριμένων ή /και άλλων αυτοπτών μαρτύρων, η οποία σε κάθε περίπτωση όφειλε εξ αρχής να λάβει χώρα, αναζήτησε που έλαβε χώρα μετά τις επισημάνσεις της Αρχής απέβη όμως άκαρπη (**Φ. 352415**).

Ομοίως ενδεικτική είναι υπόθεση όπου ο ενεργήσας την έρευνα παράλειψε να εξετάσει αστυνομικό που συνομίλησε με τον καταγγέλλοντα και τη μητέρα του

στην έδρα αστυνομικής υπηρεσίας της Αθήνας²⁴². Επιπλέον, κατά τη διοικητική εξέτασή του ο καταγγέλλων προσδιορίζει την ημέρα και τον χρόνο που προήλθε στην έδρα της εν λόγω.

Ο Συνήγορος έχει αναπέμψει την ανωτέρω υπόθεση στην ΕΛ.ΑΣ με την επισημάνση ότι η κατάθεση του συγκεκριμένου αστυνομικού έχει σημαντική αποδεικτική αξία, ιδίως ως προς την επαλήθευση του εάν ο καταγγέλλων έφερε πράγματι εμφανή σημάδια τραυματισμού στο πρόσωπό του. Στο ίδιο πλαίσιο, υπογραμμίστηκε ότι τόσο ο καταγγέλλων όσο και ο οδηγός του οχήματος δήλωσαν ότι το συμβάν έγινε αντιληπτό από πολίτες που βρίσκονταν σε προπορευόμενα οχήματα και ανήκαν στην ευρύτερη παρέα, με την οποία πήγαν στο γήπεδο. Ο καταγγέλλων περιέγραψε αυτούς ως άτομα, τα οποία απλώς γνωρίζει από τη γειτονιά του, χωρίς στη συνέχεια να ερωτηθεί σχετικά με τα στοιχεία τους, όπως ρωτήθηκε ο οδηγός του οχήματος (Φ. 321175).

Σε έτερη υπόθεση περιστατικού ενδοοικογενειακής βίας από αστυνομικό ο Συνήγορος διαπιστώνει ότι η διενεργούσα την Ε.Δ.Ε δεν αναζήτησε έτερους αυτόπτες μάρτυρες, έστω κατοίκους της πολυκατοικίας στην οποία κατοικούσε το ζευγάρι και όπου έλαβαν χώρα τα καταγγελλόμενα, σε δύο χρονικές στιγμές, περιστατικά. Και αυτό παρά το γεγονός ότι κατά την αναχώρηση των αστυνομικών από ένα εκ των επίμαχων περιστατικών είχε βγει στο μπαλκόνι κάτοικος της ίδιας πολυκατοικίας η οποία ερωτώμενη από αυτούς, εάν είχε ακούσει κάτι τις προηγούμενες ώρες από το διαμέρισμα της καταγγέλλουσας, απάντησε αρνητικά για τον τότε χρόνο αλλά ανέφερε ότι γενικά έχει συμβεί να φωνάζουν από το διαμέρισμα αυτό, αλλά μετά από λίγο σταματάνε, καθώς και ότι έχει ξαναπάει αστυνομία στο σημείο. Αντίθετα η διενεργούσα κάλεσε το σύνολο των μαρτύρων που επικαλέστηκε ο εγκαλούμενος, δηλαδή την αδελφή και τον γαμπρό του καθώς και συναδέλφους του αστυνομικούς, που υπηρετούσαν στο ίδιο Α.Τ με αυτόν. Ο Συνήγορος επεσήμανε στο σχετικό πόρισμά του ότι στο πλαίσιο της αρχής της αναζήτησης της ουσιαστικής αλήθειας που ισχύει και στην πειθαρχική δίκη από την οποία απορρέει η αυτεπάγγελτη συγκέντρωση του αποδεικτικού υλικού η διενεργούσα θα έπρεπε να έχει αναζητήσει περισσότερους μάρτυρες (Φ. 320725).

Ο Συνήγορος εντόπισε και επεσήμανε επίσης την παντελή έλλειψη καταθέσεων τρίτων προσώπων, πέραν των εμπλεκόμενων μερών, οι οποίες σε συγκεκριμένα περιπτώση, λόγω της ώρας και του πολυσύχναστου της περιοχής θα ήταν

242. Ο καταγγέλλων αναφέρει συγκεκριμένα : «αφού πρώτα πήγα στο αρμόδιο τμήμα των ... στην οδό ... μίλησα με τον αξιωματικό των ... κύριο Δημήτρη, ο οποίος ζητώντας μου συγγνώμη για λογαριασμό των δύο υπαλλήλων του με προέτρεψε να πάω σε οποιοδήποτε τμήμα θέλω να καταθέσω μήνυση και να περάσω από ιατροδικαστή καθώς τα χτυπήματα ήταν ακόμα εμφανές καθώς αποκόμισα μια στραβή μύτη μερικά σπασμένα αγγεία στο μάτι μου και εξόγκωμα στο δεξί μέρος του κεφαλιού μου».

πολλές και πιθανόν εξαιρετικά λεπτομερείς και διαφωτιστικές ως προς την εξακρίβωση των τεκταινομένων, σε υπόθεση για περιστατικό με χρήση όπλου κατά δράστη κλοπής αυτοκινήτου και τραυματισμό αστυνομικού που έλαβε χώρα στην περιοχή της Ομονοίας (Φ. 306394).

Η απουσία κατάθεσης του καταγγέλλοντος

Από τα πορίσματα που συνέταξε ο Συνήγορος το 2024 δεν λείπουν οι περιπτώσεις που δεν κλήθηκε να καταθέσει ή κλήθηκε και δεν ανευρέθη ο ίδιος ο καταγγέλλων (Φ.290928, Φ. 287711, Φ. 258681, Φ. 295874, Φ. 327762, Φ. 287242, Φ. 300278, Φ. 320725), εκ των οποίων τρεις είναι γυναίκες αλλοδαπές (Φ. 258681 κρατούμενη σε Τμήμα Συνοριακής Φύλαξης για σωματικό έλεγχο με απογύμνωση, Φ. 295874, Φ. 320725 για ενδοοικογενειακή βία από αστυνομικό με απειλή όπλου) και μία ημεδαπή με τον αλλοδαπό φίλο της (Φ. 300278), ένας άντρας αλλοδαπός (Φ. 287711) και (επτά) 7 συλληφθέντες – δύο (2) Έλληνες και πέντε (5) αλλοδαποί (Φ. 287242) και περίπτωση που το θύμα, αλλοδαπός, κλήθηκε μέσω αρχικού και υπενθυμιστικού ηλεκτρονικού μηνύματος και δεν ανταποκρίθηκε (Φ. 327762) κατόπιν αναφοράς του για παράνομη επαναπροώθηση και κακομεταχείριση στον Έβρο, το 2022, για την οποία ενημέρωσε την Αρχή ο Μηχανισμός Αναφορών της FRONTEX, δυνάμει του άρ.111 παρ.4 του Κανονισμού ΕΕ 2019 (1896).

Σε μία μάλιστα περίπτωση σωματικού ελέγχου αλλοδαπού σε αεροδρόμιο ο ενεργήσας την έρευνα δεν ήρθε σε επικοινωνία, ως όφειλε, τόσο με τον καταγγέλλοντα, προκειμένου να λάβει κατάθεση από αυτόν, όσο και με τα εξουσιοδοτημένα από τον ίδιο πρόσωπα, όπως αυτά προκύπτουν από έγγραφα που εστάλησαν από την Αρχή προς την ΕΛ.ΑΣ όπου υπήρχαν στοιχεία επικοινωνίας (διεύθυνση ηλεκτρονικού ταχυδρομείου και αριθμός τηλεφώνου) τόσο του ίδιου του φερόμενου θύματος της καταγγελλόμενης επίμεμπτης συμπεριφοράς, όσο και της μητέρας του, η οποία είχε υποβάλει αρχικά την αναφορά στον Συνήγορο του Πολίτη, αλλά και Έλληνα δικηγόρου. Ο Συνήγορος επεσήμανε στο σχετικό πόρισμά του ότι αποκλείστηκαν από την πειθαρχική διαδικασία οι πλέον σημαντικοί μάρτυρες, αυτοί οι ίδιοι οι καταγγέλλοντες, χωρίς καμία ουσιαστική αιτιολογία (Φ. 287711).

Σε κάποιες περιπτώσεις το θύμα κλήθηκε και δεν προσήλθε (Φ. 309065, Φ. 302871, Φ. 296764, Φ. 270704 περίπτωση νεαρού ημεδαπού άνδρα για σοβαρή κακομεταχείριση κατά τη διάρκεια ελέγχου και απογύμνωσης σε δημόσιο χώρο, ημεδαποί άνδρες στο σύνολό τους). Στη μία εξ αυτών δεν εξετάσθηκε ο εμπλεκόμενος αστυνομικός επειδή δεν προσήλθε ο καταγγέλλων και με την αιτιολογία ότι κατά την ημερομηνία εξέτασης εισήλθε στο νοσοκομείο (Φ. 302871) ως μία ακόμη έκφανση της εξουσιαστικής σχέσης που αναπτύσσεται μονοσήμαντα μεταξύ της ΕΛ.ΑΣ. και των πολιτών ενώ σε άλλη υπόθεση με πολλαπλά διερευνώμενα περιστατικά προσαχθείς δήλωσε ότι η κοπέλα του

δεν επιθυμεί να καταθέσει ούτε αποκαλύπτει τα στοιχεία της, ενηλικιωθείς μαθητής δεν ανευρέθη στη διεύθυνση κατοικίας που είχε δηλώσει, έτερος προσαχθείς εκλήθη αλλά δεν προσήλθε να καταθέσει στο πλαίσιο της Π.Δ.Ε. (Φ. 296764) **συνθήκη που αποκαλύπτει, κατ'ελάχιστον, την έλλειψη εμπιστοσύνης των πολιτών προς τις αστυνομικές αρχές όπως επεσήμανε ο Συνήγορος στο σχετικό πόρισμά του αλλά και τον φόβο από τον οποίο εμφορούνται οι πολίτες που έχουν βιώσει παρεμφερή περιστατικά με συνέπεια την επαλήθευση του σταθερού προβληματισμού του Συνηγόρου περί ύπαρξη σκοτεινού αριθμού περιστατικών που δεν καταγγέλλονται.**

Η ανεύρεση βασικού μάρτυρα στο εξωτερικό

Η ανεύρεση και εξέταση βασικού μάρτυρα σε υπόθεση συνιστά ένα από τα θεμελιακά ερευνητικά βήματα που απαιτούνται για την εκπλήρωση της προϋπόθεσης διενέργειας ανεξάρτητης και αποτελεσματικής έρευνας²⁴³ όπως παγίως υπαγορεύει το Ε.Δ.Δ.Α. και επαναλαμβάνει σταθερά ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α, ενώ ο αποκλεισμός βασικού μάρτυρα, και πολύ περισσότερο του ίδιου του θύματος, από τη διοικητική διερεύνηση αντίκειται στις ως άνω υπαγορεύσεις. Σε τέτοιες ακριβώς περιπτώσεις το Ε.Δ.Δ.Α. διαπιστώνει παραβίαση του διαδικαστικού σκέλους του άρ. 3 όταν, μεταξύ άλλων, οι αρχές αποτυγχάνουν να λάβουν κατάθεση από τον καταγγέλλοντα, αλλά και όταν την ίδια στιγμή δεν οργανώνουν κατ' αντιπαράσταση εξέταση καταγγέλλοντος και ελεγχόμενων²⁴⁴.

Στις περιπτώσεις αυτές, ο Συνήγορος επισημαίνει σταθερά ότι την ευθύνη φέρει αποκλειστικά ο ασκών τον πειθαρχικό έλεγχο, ο οποίος οφείλει, χάριν της αρτιότητας και αποτελεσματικότητας της έρευνας, να δρα με ταχύτητα και επιμέλεια²⁴⁵, ειδικά στις περιπτώσεις που οι καταγγέλλοντες είναι αλλοδαποί, άλλως υφίσταται, μέσω της παραβίασης της αρχής της ισότητας των όπλων, λόγω του καθοριστικού ρόλου των αποδεικτικών στοιχείων, παραβίαση του άρ. 6 παρ. 1 της Ε.Σ.Δ.Α., επειδή υπονομεύεται ο δίκαιος χαρακτήρας της δίικης²⁴⁶.

Ειδικά στις περιπτώσεις αυτές είναι απολύτως ορατός ο διαπιστωθείς από τον Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α κίνδυνος της απόλυτης κατά περίπτωση ταύτισης του συμπεράσματος των διοικητικών ερευνών με όσα καταθέτουν οι εμπλεκόμενοι αστυ-

243. Η μη έγκαιρη αναζήτηση αλλοδαπών έχει ήδη επισημανθεί και σε άλλες υποθέσεις του Εθνικού Μηχανισμού, βλ. Ετήσια Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ. Π.Α. 2019, σελ. 97.

244. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. *SHAHZAD κατά Ουγγαρίας*, 05.10.2023 και άλλες αποφάσεις που συνοψίζονται στην εν λόγω απόφαση.

245. Μεταξύ άλλων, αποφάσεις Ε.Δ.Δ.Α. *Assenov και λοιποί κατά Βουλγαρίας*, 28.10.1998, *Mikheyev κατά Ρωσίας*, 26.01.2006, *Dzhulay κατά Ουκρανίας*, 03.04.2014, *Lolayev κατά Ρωσίας*, 15.01.2015.

246. Αποφάσεις Ε.Δ.Δ.Α. *Bondar κατά Ουκρανίας*, 01.05.2019, *Ter-Sargyyan κατά Αρμενίας*, 27.10.2016.

νομικοί, όπως ενδεικτικά παρατηρείται σε υπόθεση κατ' οίκον έρευνας και καταγγελλόμενων παράνομων συμπεριφορών αστυνομικών με θύμα αλλοδαπή γυναίκα (Φ.295874).

Όπως πάγια επισημαίνει ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α, η ύπαρξη πανομοιότυπων - ή ακόμη και ίδιων ακριβώς - μαρτυρικών καταθέσεων από πλευράς εμπλεκόμενων αστυνομικών αποτελεί ιδιαίτερα συχνό φαινόμενο κατά τη διεξαγωγή διοικητικών ερευνών από την Αστυνομία.

Για τον λόγο αυτό, άλλωστε, ο Συνήγορος επεσήμανε για πολλοστή φορά την ανάγκη ανεύρεσης μαρτυριών τρίτων εκτός των αστυνομικών, προσώπων, και ιδίως αυτοπτών μαρτύρων, ως εχέγγυο αμεροληψίας και ανεξαρτησίας της έρευνας, καθώς έρευνα που διεξάγεται από την αστυνομία, αφορά σε συμπεριφορά αστυνομικού και περιορίζεται κατά κύριο λόγο σε καταθέσεις αστυνομικών, δεν μπορεί να είναι ανεξάρτητη και κατ' επέκταση η αποτελεσματικότητά της μειώνεται²⁴⁷.

Στην ως άνω υπόθεση ο Συνήγορος επεσήμανε το αυτονόητο, ότι δηλαδή η παράλειψη εξέτασης αυτόπτους μάρτυρα, εν προκειμένω του διερμηνέα, ο οποίος φέρεται να ήταν παρών κατά την διεξαχθείσα έρευνα και η παράλειψη διερεύνησης του εάν αυτή θα μπορούσε σε να λάβει χώρα μέσω των κατά περίπτωση προβλεπόμενων αρμόδιων αρχών σύμφωνα με το άρθρο 216 του ΚΠΔ²⁴⁸, είναι καθοριστικές σημασίας πλημμέλειες που σηματοδοτούν το έλλειμμα αντικειμενικότητας και ως εκ τούτου την αναποτελεσματικότητα της διοικητικής έρευνας. Και τούτο διότι επρόκειτο για επί της ουσίας αποκλεισμό αυτόπτη μάρτυρα, μη αστυνομικό, ο οποίος θα μπορούσε να ερωτηθεί σχετικά με την συμπεριφορά των ελεγχόμενων αστυνομικών κατά την διεξαγωγή της κατ' οίκον έρευνας στην οικία της καταγγέλλουσας²⁴⁹. Η δυνατότητα άλλωστε

247. Ετήσια Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α 2019 σελ. 101.

248. «Άρθρο 216 - Εξέταση πρεσβευτών και μαρτύρων στο εξωτερικό.

1. Οι πρεσβευτές και οι άλλοι διπλωματικοί υπάλληλοι ξένου κράτους που είναι επιφορτισμένοι με διπλωματική αποστολή, εξετάζονται στην κατοικία τους.
2. Οι μάρτυρες που διαμένουν στο εξωτερικό, εξετάζονται στις επιτόπιες προξενικές αρχές. Αν αυτό είναι ανέφικτο, εξετάζονται από τις ανακριτικές αρχές του τόπου της διαμονής τους, ύστερα από αίτηση του αρμόδιου εισαγγελέα προς το Υπουργείο Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, με την προϋπόθεση της αμοιβαιότητας και την τήρηση των διεθνών συνθηκών και εθίμων.»

249. Επιπρόσθετα, το Ε.Δ.Δ.Α έχει αποφανθεί υπέρ της παραβίασης του διαδικαστικού σκέλους του άρ.3 της Ε.Σ.Δ.Α σε περιπτώσεις όπου, μεταξύ άλλων ελλείψεων της έρευνας, διαπίστωσε ότι δεν λήφθηκαν περαιτέρω μέτρα προκειμένου να επιλυθεί η ασυμφωνία μεταξύ της εκδοχής των αστυνομικών και των καταγγελλόντων για τα γεγονότα, τονίζοντας ότι «ένα πιθανό ερευνητικό μέτρο...θα μπορούσε να ήταν η οργάνωση μιας πρόσωπο με πρόσωπο αντιπαράθεσης...» ΕΔΔΑ Ταρζανί κατά Ουγγαρίας, 10.10.2017. Σχετικά με την εκτίμηση των μαρτυρικών καταθέσεων και την τήρηση ίσων αποστάσεων βλ. Ετήσια Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α 2021, σελ. 101-109.

κλήσης μάρτυρα που βρίσκεται στο εξωτερικό φαίνεται να εξασφαλίζεται μέσω του άρ. 33 παρ. 1 του Π.Δ 120/2008 το οποίο παραπέμπει σε ανάλογη εφαρμογή των διατάξεων του Κ.Π.Δ για την κλήτευση, τον όρκο και τον τρόπο εξέτασης των μαρτύρων²⁵⁰.

Ωστόσο σε άλλη υπόθεση αυτή ακριβώς η δυνατότητα εξετάστηκε με ανεπιτυχές αποτέλεσμα (**Φ. 258681**). Στην συγκεκριμένη υπόθεση κρατούμενης που καταγγέλλει εξευτελιστικό σωματικό έλεγχο με απογύμνωση επιχειρήθηκε η λήψη κατάθεσης της καταγγέλλουσας μέσω αρμόδιας Προξενικής Αρχής. Συγκεκριμένα για την εξέταση της καταγγέλλουσας, αναζητήθηκε η δυνατότητα εφαρμογής των διατάξεων του άρ.216 παρ.2 ΚΠΔ για την εξέτασή της ενώπιον του Έλληνα Προξένου του τόπου κατοικίας της στην Ελβετία, πλην όμως το Υπουργείο Εξωτερικών επέστρεψε αυτή με την γνωστοποίηση ότι **δεν προβλέπεται κάτι τέτοιο από διμερή ή πολυμερή Σύμβαση. Με αυτό το δεδομένο ο Συνήγορος παρατηρεί ότι το εν λόγω ζήτημα πιθανόν χρήζει μια ειδικής νομοθετικής αποτύπωσης προκειμένου να διασφαλίζεται η έγκαιρη λήψη κατάθεσης των αλλοδαπών μαρτύρων και η κατ'αυτόν τον τρόπο αντικειμενικότητα και αποτελεσματικότητας της διοικητικής έρευνας. Σε μια τέτοια περίπτωση θα ήταν σκόπιμο να εξεταστεί και η συμπερίληψη του Συνηγόρου στις αρχές που θα δύνανται να προβούν στην λήψη των μαρτυρικών καταθέσεων στα οικεία Προξενεία.**

**Επιμέρους
πλημμέλειες ως
προς την αναζήτηση
μαρτύρων
συμπυκνώνονται σε:**

- επιλεκτική κλήτευση μαρτύρων σε υπόθεση προσβολής της σωματικής ακεραιότητας και προσωπικής ελευθερίας κατά τη διάρκεια διαδήλωσης, όπου κατά τη διάρκεια της διοικητικής έρευνας κλήθηκαν μόνο οι εμπλεκόμενοι αστυνομικοί και όχι το σύνολο της διμοιρίας στην οποία αυτή ανήκαν, ενώ στην ίδια υπόθεση δεν κλήθηκαν μάρτυρες συγκρατούμενοι του θύματος αλλά ούτε και ο δημοσιογράφος που δημοσίευσε το σχετικό με την υπόθεση δημοσίευμα, ενώ στην ίδια υπόθεση δεν ταυτοποιήθηκαν και δεν κλήθηκαν μάρτυρες οι αστυνομικοί που πραγματοποίησαν την προσαγωγή του θύματος (**Φ. 309065**),

- μη κλήτευση στην διοικητική διαδικασία μαρτύρων της ποινικής διαδικασίας σε υπόθεση θανάσιμου τραυματισμού αλλοδαπού από πυροβολισμό αστυνομικού (**Φ. 335561**).

Σε άλλη υπόθεση αλλοδαπή γυναίκα καταγγέλλουσα ενδοοικογενειακή βία δεν ρωτήθηκε εάν είχε να υποδείξει μάρτυρες και την ίδια στιγμή δεν εξετάστηκε μάρτυρας που υπήρχε ενώ και η ίδια η καταγγέλλουσα δεν ανευρέθη στην δηλωθείσα διεύθυνση (**Φ. 320725**).

250. Ετήσια Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α 2021 σελ. 105.

Το έλλειμα κλήτευσης μαρτύρων παρατηρείται ότι σε κάποιες περιπτώσεις δεν θεραπεύεται ούτε μετά από αλληπάλληλες διαταγές για την συμπλήρωση της πειθαρχικής έρευνας. Οι επαναλαμβανόμενες εν προκειμένω συστάσεις της Αρχής σχετίζονται καταρχήν με τη διερεύνηση του κύκλου ουσιαστικών μαρτύρων, ώστε αυτός να μην περιλαμβάνει αποκλειστικά καταθέσεις αστυνομικών, προς ενίσχυση της αξιοπιστίας και διαφάνειας της έρευνας²⁵¹.

Σε υπόθεση σοβαρής κακοποίησης, σωματικού ελέγχου με απογύμνωση και προσβολής της προσωπικής ελευθερίας ημεδαπού άνδρα στην περιοχή των Εξαρχείων το 2019 μετά τις συστάσεις της Αρχής κλήθηκε μία μόνο εκ των μαρτύρων που κατέθεσαν ενώπιον συναφούς ποινικής υπόθεσης με κατηγορούμενο τον καταγγέλλοντα ο οποίος εν τέλει αθώωθηκε, και η οποία τελικά δεν προσήλθε. Εντούτοις, δεν έγινε καμία ενέργεια ώστε να κληθούν οι λοιποί μάρτυρες, ούτε αναζητήθηκαν άλλοι, σύμφωνα με τις υποδείξεις της Αρχής. Συγκεκριμένα, δεν αναζητήθηκαν οι υπόλοιποι προσαχθέντες την ίδια ημερομηνία (17 στον αριθμό οι οποίοι αφέθηκαν στο σύνολό τους ελεύθεροι), ανάμεσα στους οποίους βρισκόταν και ο καταγγέλλων, γεγονός που επιβεβαιώνεται και με την κατάθεση αστυνομικού στο πλαίσιο της ως άνω ποινικής δίκης, ούτε οι θεράποντες ιατροί και το νοσηλευτικό προσωπικό που τον περιέβαλε²⁵². Ως προς τους τελευταίους, μάλιστα, η διενεργούμενη προσπάθει να καλύψει το κενό, επαναλαμβάνοντας την κατάθεση ενός ιατρού, η επιλογή του οποίου ως μάρτυρα, κατά τη δεύτερη συμπλήρωση της έρευνας, ήταν εξαρχής ατελέσφορη, δεδομένου ότι ο εν θέματι ιατρός ούτε είχε δει ούτε είχε εξετάσει τον καταγγέλλοντα ενώ η μαρτυρία του περιοριζόταν σε γενικές εκτιμήσεις ως προς τα πιθανολογούμενα αίτια της διάγνωσης, που περιλάμβανε η ιατρική βεβαίωση του θεράποντος ιατρού και παρόλο που η Αρχή είχε σχολιάσει το ατυχές όσο και ανεπαρκές της εν λόγω κατάθεσης²⁵³.

Ο μόνος εμπλουτισμός ως προς τις μαρτυρικές καταθέσεις, επιχειρείται με τις έγγραφες εξηγήσεις του επικεφαλής της εμπλεκόμενης στο συμβάν διμοιρίας. Η Αρχή σχολιάζει στο σχετικό πόρισμά της ότι με μια τέτοια επιλογή οι μαρτυρίες εξακολουθούν στο σύνολο τους να προέρχονται από τους εμπλεκόμενους αστυνομικούς και την ίδια στιγμή δεν αποσαφηνίζονται οι λόγοι για τους οποίους καλείται εκ νέου μόνο ο συγκεκριμένος αστυνομικός και όχι και

251. Απόφαση ΕΔΔΑ, *Emin Huseynov κατά Αζερμπαϊτζάν*, 07.05.2015.

252. Απόφαση ΕΔΔΑ, *Andersen κατά Ελλάδας*, 06.04.2018.

253. Σύμφωνα με τη νομολογία του Ε.Δ.Δ.Α καθώς και σε σχετική έκθεση της CPT για την Ελλάδα υπογραμμίζεται ότι οι ιατρικές γνωματεύσεις καθώς και οι ιατροδικαστικές εκθέσεις οφείλουν να περιλαμβάνουν μεταξύ άλλων την αναφορά του ασθενούς για την πρόκληση του τραύματος, ένα αιτιολογημένο συμπέρασμα ως προς τα αίτια και τον χρόνο των τραυμάτων. Διαφορετικά υποσκάπτεται ο εγγυητικός χαρακτήρας τόσο των ιατρικών γνωματεύσεων & ιατροδικαστικών εκθέσεων όσο και εκείνος του εμπειριστάμενου και αποτελεσματικού πειθαρχικού ελέγχου. Βλ. σχετικά Απόφαση ΕΔΔΑ *Sarwari* και λοιποί κατά Ελλάδας, 11.04.2019, Έκθεση CPT 20.12.2006 για Ελλάδα.

οι λοιποί εμπλεκόμενοι αστυνομικοί, παρά το γεγονός ότι η Αρχή είχε επισημάνει ως πλημμέλεια της διαδικασίας τη λήψη προφορικών καταθέσεων - ως υπολειπόμενη εγγυήσεων - κατά παρέκκλιση «της επιτηδειότητας, της ακρίβειας, της σαφήνειας και της αντικειμενικότητας», που υπαγορεύει η με αριθμ. πρωτ. 6004/1/22-κγ'/14.10.2008 Εγκύκλιος-Διαταγή του Αρχηγού της ΕΛ.ΑΣ., την οποία επέτεινε το σχεδόν αυτολεξεί όμοιο περιεχόμενο τους²⁵⁴ **(Φ. 270704)**.

Πολλαπλές ελλείψεις όσων αφορά την υποχρέωση του διενεργούντος για την κλήτευση μαρτύρων παρατηρούνται σε περιστατικό καταδίωξης οχήματος, το έτος 2021, στο οποίο επέβαιναν τρεις πολίτες Ρομά και έφερε σπασμένο φινιστρίνι και το οποίο κρίθηκε ύποπτο από αστυνομικούς Ομάδας ΔΙ.ΑΣ. Μη υπακούοντας στο σήμα ελέγχου που του έγινε, η εν λόγω ομάδα αποφάσισε να το ακολουθήσει, παρέχοντας άμεσα σχετική πληροφόρηση στο Κέντρο Επιχειρήσεων της Άμεσης Δράσης αναφορικά με τα χαρακτηριστικά του εν λόγω αυτοκινήτου (μάρκα, μοντέλο, χρώμα, αριθμός και καταγωγή επιβαινόντων σε αυτό) καθώς και τον αριθμό των πινακίδων κυκλοφορίας του. Το Επιχειρησιακό Κέντρο με τη σειρά του έδωσε εντολή και σε άλλες ομάδες ΔΙ.ΑΣ. να συνδράμουν στο περιστατικό. Η καταδίωξη έληξε εντέλει με τη χρήση όπλων από μέρους των αστυνομικών, τον θάνατο του ενός εκ των επιβαινόντων, τον σοβαρό τραυματισμό του δεύτερου και την διαφυγή του τρίτου. Σύμφωνα με το διατακτικό της διενεργηθείσας έκθεσης πορίσματος Ε.Δ.Ε. προτείνεται η υπόθεση να τεθεί στο αρχείο. Ο Συνήγορος αφού εξέτασε τα στοιχεία της υπόθεσης, που τέθηκαν υπόψη του κατέληξε ότι η διενεργηθείσα έρευνα υπολείπεται κατά πολύ της απαιτούμενης πληρότητας και τεκμηρίωσης παρά το εύρος του όγκου της πειθαρχικής δικογραφίας, τα έτη που μεσολάβησαν έως τη σύνταξη του πειθαρχικού πορίσματος και τις τρεις διαδοχικές αναχρεώσεις της πειθαρχικής δίωξης σε έμπειρους αστυνομικούς.

Πιο συγκεκριμένα, ο Συνήγορος διαπιστώνει ότι αν και ο πειθαρχικός φάκελος εκτείνεται σε 1.353 σελίδες πλέον δέκα (10) ψηφιακών δίσκων με συσχετιζόμενο με την υπό εξέταση υπόθεση υλικό και παρά την εκτεταμένη διάρκεια των δυόμιση περίπου χρόνων της διεξαχθείσας Ε.Δ.Ε. εντούτοις η διοικητική διερεύνηση παρουσιάζει ουσιαστικές ελλείψεις και πλημμέλειες τόσο σε σχέση με τη συγκέντρωση του αποδεικτικού υλικού όσο και με την αξιολόγηση του. Στο πλαίσιο αυτό, μεταξύ άλλων, δεν αποσαφηνίζεται πόσες και ποιες αστυνομικές ομάδες συνέτρεξαν αρχικά προς συνδρομή ούτε ο αριθμός και τα ονόματα των αστυνομικών που τις επάνδρωναν ώστε να κληθούν ως μάρτυρες. Ομοίως δεν καλείται ο ιατροδικαστής που εξέτασε τόσο τον αποθανόντα όσο και τον τραυματισθέντα επιβαίνοντα στο Ι.Χ., οι θεράποντες ιατροί και το νοσηλευτικό προσωπικό που περιέθαλπαν τον τραυματισθέντα, το προσωπικό

254. Απόφαση ΕΔΔΑ, *Parnov* κατά *Μολδαβίας*, 13.07.2010.

του ΕΚΑΒ που προσέτρεξε στο σημείο ενώ δεν αναζητείται καν ο τρίτος επιβαίνων στο όχημα, ο οποίος αρχικά κατάφερε να διαφύγει. Προς την ίδια κατεύθυνση, αν και καλείται σε κατάθεση ο οδηγός του λεωφορείου ως αυτόπτης μάρτυρας δεν συμβαίνει το ίδιο με τους έξι (6) επιβάτες του λεωφορείου που υπήρξαν επίσης αυτόπτες μάρτυρες στο περιστατικό (**Φ. 308906** συσχετιζόμενη με **Φ. 306749**).

Θετικά αποτιμάται το γεγονός ότι σε κάποιες υποθέσεις οι διενεργούντες ανταποκρινόμενοι στο διερευνητικό τους καθήκον προέβησαν σε λήψη μαρτυρικών καταθέσεων (**Φ. 287242, Φ. 272705, Φ. 314954, Φ. 297188, Φ. 317782, Φ. 275300, Φ. 300697, Φ. 315426, Φ. 285259, Φ. 282183, Φ. 349248, Φ. 349248, Φ. 310201 από Μ.Μ.Ε. και Μ.Κ.Ο., Φ. 293524, Φ. 305840 από φωτορεπόρτερ, Φ. 332692, Φ. 327637, Φ. 286188, Φ. 287243, Φ. 305842, Φ. 315426, Φ. 311654**) ενώ σε κάποιες εξ αυτών η συμβολή των καταθέσεων των ιδιωτών μαρτύρων που κλήθηκαν, μετά και από αναπεμπτικό πόρισμα της Αρχής (**Φ. 272705, Φ. 287243**), ήταν καθοριστική για την διακρίβωση της αλήθειας και οδήγησε στην πρόταση επιβολής πειθαρχικών ποινών, για απόταξη του εμπλεκόμενου αστυνομικού σε υπόθεση που αφορά περιστατικό ενδοοικογενειακής βίας από αστυνομικό και για επιβολή προστίμου σε άλλη υπόθεση καταγγελιών για προσβολή σωματικής ακεραιότητας γυναίκας στο δρόμο (**Φ. 311654, Φ. 272705**).

Οι μάρτυρες στις υποθέσεις κρατουμένων

Αυξημένη βαρύτητα αποκτά η παρουσία μαρτύρων στις περιπτώσεις κρατουμένων, όταν διερευνώνται επίμεμπτες ενέργειες των αστυνομικών αρχών για καταγγελίες κατά παράβαση του άρ. 3 της Ε.Σ.Δ.Α για προσβολές της σωματικής ακεραιότητας και υγείας αλλά και του άρ. 2 για προσβολή της ζωής²⁵⁵.

Ο Συνήγορος υποδεικνύει σταθερά τους κανόνες που συμπυκνώνει η νομολογία του Ε.Δ.Δ.Α για τις ανωτέρω περιπτώσεις και το ίδιο έπραξε και το 2024 σε ικανό αριθμό σχετικών υποθέσεων στις οποίες εντάσσει όλες τις περιπτώσεις που οι πολίτες είναι υπό τον έλεγχο των αρχών καθώς «ως κρατούμενος πρέπει να θεωρηθεί όχι μόνον ο περιορισμένος σε οργανωμένο χώρο κράτησης (κρατητήριο, φυλακή, στρατόπεδο συγκέντρωσης), αλλά και ο συλληφθείς, πριν συνταχθεί η έκθεση σύλληψης και ο προσαγόμενος για τον οποίο δεν συνέτρεξε περίπτωση σύνταξης τέτοιας έκθεσης, καθώς το στάδιο της μεταγωγής ή προσαγωγής είναι εξόχως επικίνδυνο για εκδήλωση τέτοιων συμπεριφορών βαρβαρότητας, όντας χρονικά εγγύτερα στη θεωρούμενη ως παράνομη ή αντιπειθαρχική συμπεριφορά²⁵⁶».

255. Βλ και κεφάλαιο 3.2 της παρούσας έκθεσης.

256. ΤρΕφΠλημΘεσ 947/2018.

Το 2024 η Αρχή εξέδωσε πορίσματα σε σημαντικό αριθμό σχετικών υποθέσεων που αφορούν κρατούμενους σε αστυνομικά κρατητήρια, σε δομές αλλοδαπών, αλλά και υπό έλεγχο, προσαγόμενους και/ή συλληφθέντες πολίτες (Φ. 315428, Φ. 325628, Φ. 277901, Φ. 297188, Φ. 302612, Φ. 305840, Φ. 310203, Φ. 297916, Φ. 295453, Φ. 292902, Φ. 315426, Φ. 317782, Φ. 327762, Φ. 282183, Φ. 287242, Φ. 291505, Φ. 295451, Φ. 275300, Φ. 299498, Φ. 293292, Φ. 299877 συσχετιζόμενη με Φ. 307545, Φ. 349248, Φ. 297188, Φ. 300278, Φ. 278283, Φ. 285259, Φ. 287994, Φ. 294400, Φ. 270704, Φ. 290929, Φ. 293292, Φ. 258681, Φ. 295300, Φ. 300697, Φ. 314954).

Ο Συνήγορος τονίζει σταθερά στα πορίσματά του ότι οι εσωτερικές έρευνες που αφορούν σε καταγγελίες αστυνομικής αυθαιρεσίας οφείλουν να μην εξαντλούνται και περιχαράκωνονται στις καταθέσεις αστυνομικών λόγω των ιεραρχικών και εν γένει των συναδελφικών σχέσεων που τους συνδέουν που ενίοτε μετασχηματίζονται σε μια μονοσήμαντη και στρεβλή συναδελφική αλληλεγγύη που χαρακτηρίζει την αστυνομική δράση και προδιαγράφει το αποτέλεσμα της πειθαρχικής διερεύνησής της²⁵⁷.

Οι απαιτήσεις για φερεγγυότητα της έρευνας, αμεροληψία και για την τήρηση της υποχρέωσης ανεύρεσης της ουσιαστικής αλήθειας²⁵⁸ πολλαπλασιάζονται σε ένα δημοκρατικό κράτος δικαίου στις περιπτώσεις καταγγελιών κρατουμένων ή πολιτών που βρίσκονται στον απόλυτο έλεγχο των σωμάτων ασφαλείας.

Οι κρατούμενοι και οι υπό τον γενικότερο και απόλυτο έλεγχο των αρχών πολίτες βρίσκονται, σύμφωνα με την νομολογία του Ε.Δ.Δ.Α. και τη νομολογία των εθνικών δικαστηρίων, σε προφανή ευάλωτη θέση, πολλές φορές για πέραν του ενός λόγου. Η ευάλωτη θέση των προσώπων αυτών, τα οποία οι αρχές οφείλουν να προστατεύουν, θα πρέπει να ενεργοποιεί τα αντίστοιχα αντανakλαστικά προστασίας της ζωής, σωματικής ακεραιότητας, υγείας και αξιοπρέπειάς τους, και να μην πυροδοτεί δράσεις που ισοδυναμούν με ανέλεγκτη διακριτική ευχέρεια όπως έχει ήδη διαπιστώσει ο Συνήγορος²⁵⁹.

Στις περιπτώσεις αυτές ο Συνήγορος τονίζει παγίως και εκ των προτέρων ότι καταγγελίες για κακομεταχείριση κατά παράβαση του άρ. 3 και προσβολή της ζωής κατά παράβαση του άρ. 2 της Ε.Σ.Δ.Α, πρέπει να υποστηρίζονται από αποδεικτικά στοιχεία που δεν επιδέχονται λογικής αμφισβήτησης και, όταν προέρχονται από πρόσωπο που βρίσκεται υπό κράτηση ή γενικότερα υπό τον έλεγχο της Αστυνομίας ή άλλης αρμόδιας αρχής, το βάρος απόδειξης αντι-

257. Ετήσια Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α 2023, σελ. 28-29.

258. Απόφαση ΕΔΔΑ, *Emin Huseynov κατά Αζερμπαϊτζάν*, 07.05.2015.

259. Ετήσια Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α 2023, σελ. 98-104 και σελ.37-48.

στρέφεται και οι αρχές οφείλουν να παρέχουν ικανοποιητικές και πειστικές εξηγήσεις, πέραν πάσης λογικής αμφιβολίας, η παράλειψη των οποίων μπορεί να αποτελέσει επαρκή βάση για τη στοιχειοθέτηση δυσμενούς δικανικής κρίσης για το υπόλογο κράτος²⁶⁰.

Όταν τα επίμαχα γεγονότα βρίσκονται εξ ολοκλήρου ή σε μεγάλο βαθμό στην αποκλειστική γνώση των αρχών, όπως στην περίπτωση των προσώπων που τελούν υπό κράτηση και βρίσκονται υπό τον έλεγχό τους, προκύπτουν ισχυρά τεκμήρια γεγονότων όσον αφορά τις βλάβες που συμβαίνουν κατά τη διάρκεια της κράτησης αυτής.

Τέτοιες καταγγελίες απαιτούν τη διεξαγωγή αποτελεσματικής, επίσημης έρευνας²⁶¹ και οι αρχές οφείλουν να καταβάλλουν σοβαρές προσπάθειες για την εξακρίβωση της αλήθειας, να μην αρκούνται σε βεβαιασμένα και αβάσιμα συμπεράσματα για να κλείσουν την έρευνά τους ή να στηρίξουν της αποφάσεις τους²⁶² και να λαμβάνουν όλα τα εύλογα μέτρα που είναι διαθέσιμα για τη διασφάλιση των αποδεικτικών στοιχείων που αφορούν στο υπό διερεύνηση συμβάν, στα οποία συμπεριλαμβάνονται, μεταξύ άλλων, οι καταθέσεις των αυτοπτών μαρτύρων και οι ιατροδικαστικές εκθέσεις²⁶³.

Κάθε παράλειψη στην έρευνα που υπονομεύει τη δυνατότητά της να εξακριβώσει τα αίτια των τραυματισμών, του θανάτου ή την ταυτότητα των υπευθύνων, μπορεί να ισοδυναμεί με παραβίαση του διαδικαστικού σκέλους των άρ. 2 και 3 της Ε.Σ.Δ.Α. Σημειώνεται εδώ ότι η Ελλάδα εξακολουθεί να καταδικάζεται και ως προς την παραβίαση του διαδικαστικού σκέλους του άρ. 3 και του άρ. 2 της Ε.Σ.Δ.Α, όπως έχει ήδη ειπωθεί, με αποτέλεσμα η ανάγκη για αποτελεσματική έρευνα να καθίσταται επιτακτικότερη, όχι μόνο για την ουσιαστική απονομή της δικαιοσύνης, αλλά και για την αποφυγή της θέσης της χώρας σε καθεστώς διαρκούς επιτήρησης ως προς τον σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων²⁶⁴.

Επιπρόσθετα, ο Συνήγορος δεν παραλείπει να υποδεικνύει την ιδιαίτερη απαξία των συμπεριφορών που προβλέπονται στο άρθρο 137^A του Π.Κ., οι οποίες, πέραν της πρόκλησης έντονου σωματικού ή ψυχικού πόνου, πλήττουν τον πυρήνα των δικαιωμάτων του ανθρώπου, δηλαδή την ίδια την ανθρώπινη αξι-

260. Μεταξύ άλλων, Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. *Bouyid κατά Βελγίου*, 28.09.2015, παρ. 82 – 83.

261. Μεταξύ άλλων, Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. *Assenov κατά Βουλγαρίας*, 28.10.1998, παρ. 102.

262. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. *Assenov κατά Βουλγαρίας*, ό.π. παρ. 103.

263. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α., *Andersen κατά Ελλάδας*, 06.04.2018, παρ. 63, Ετήσια Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.ΠΑ. 2019, σελ. 49.

264. Βλ. σχετικά και υπ' αρ 3/2019 Εγκύκλιο Εισ. Α.Π., σύμφωνα με την οποία «επιβάλλεται ιδιαίτερη προσοχή από τους εισαγγελικούς λειτουργούς τόσο κατά το προκαταρκτικό στάδιο εξέτασης των υποθέσεων κακομεταχείρισης ατόμων που τελούν υπό κράτηση όσο και κατά την εκδίκασή τους».

οπρέπεια και την προσωπική ελευθερία²⁶⁵. Τέτοιες πράξεις, επιπλέον της ποινικής τους αντιμετώπισης, συνιστούν και πειθαρχικά παραπτώματα που επισύρουν τις βαρύτερες ποινές. Σε υπόθεση που διερεύνησε η Αρχή και σχετικά με τη χρήση κράνους σε κρατούμενους, όπως εν προκειμένω προέκυψε από την κατάθεση της αδελφής του θύματος, ο Συνήγορος εξέφρασε την έντονη επιφύλαξή του για τη νομιμότητα και τους στόχους που μπορεί να εξυπηρετεί η πρακτική της τοποθέτησης κράνους σε κρατούμενους και, στο πλαίσιο του άρ. 137^Α του Π.Κ, απεύθυνε τη σύσταση κανένα κράνος, έστω και ιδιωτικής χρήσης, να μην είναι τοποθετημένο σε χώρο κράτησης, προσωρινό ή μη (Φ. 315426).

Ως εκ τούτου, η ενδελεχής διερεύνηση και πάταξη παρόμοιων συμπεριφορών αποτελεί βασικό διακύβευμα για την υπηρεσία στα σώματα ασφαλείας σε ένα σύγχρονο κράτος δικαίου²⁶⁶. Σε αντίθετη περίπτωση, η απόλυτη απαγόρευση των βασανιστηρίων και της απάνθρωπης και εξευτελιστικής μεταχείρισης και τιμωρίας θα ήταν, παρά τη θεμελιώδη σημασία της, αναποτελεσματική στην πράξη, με αποτέλεσμα, σε ορισμένες περιπτώσεις, τα όργανα της κρατικής εξουσίας να προσβάλλουν τα δικαιώματα αυτών που βρίσκονται υπό τον έλεγχό τους, απολαμβάνοντας καθεστώς ουσιαστικής ασυλίας²⁶⁷.

Για τους ανωτέρω λόγους η Αρχή εμμένει στην αναβάθμιση του πειθαρχικού ελέγχου και την επιλογή της Ε.Δ.Ε. αντί της Π.Δ.Ε όταν πρόκειται για ιδιαιτέρως σοβαρά περιστατικά κακομεταχείρισης και ειδικά όταν προσκομίζονται σχετικές ιατρικές βεβαιώσεις, αίτημα που σπανίως ικανοποιείται (Φ. 272705) ενίοτε δε, ικανοποιείται με μεγάλη καθυστέρηση λόγω επέκτασης του ποινικού κατηγορητηρίου (Φ. 270704)²⁶⁸.

Ειδικά για τις περιπτώσεις θανάτων (φερόμενη αυτοχειρία ή άλλη περίπτωση) σε αστυνομικά κρατητήρια ή ΠΡΟ.ΚΕ.Κ.Α, φαινόμενο που φαίνεται να προσλαμβάνει ανησυχητικές διαστάσεις όπως προκύπτει από τις αναφορές που δέχθηκε

265. «το έννομο αγαθό που προστατεύει κατά κύριο λόγο ο νομοθέτης στο άρθρο 137Α Π.Κ. δεν είναι ούτε η ζωή, ούτε η σωματική ακεραιότητα του ατόμου, αλλά πρωτίστως η ελευθερία του. Η ουσία των βασανιστηρίων, στην ιστορική τους διαδρομή, βρίσκεται στην υποταγή, στην κάμψη της βούλησης του ατόμου και στην εκμηδένιση της προσωπικότητάς του. Η προσβολή της σωματικής ακεραιότητας δεν αποτελεί παρά μέσο για την πραγμάτωση του βασικού τους στόχου» Ε. Συμεωνίδου – Καστανίδου «Η έννοια των βασανιστηρίων και των άλλων προσβολών της ανθρωπίνης αξιοπρέπειας στον Ποινικό Κώδικα», Ποινικά Χρονικά 2009, σελ. 5.

266. Ετήσια Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. 2019, σελ. 47 – 48.

267. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. Assenon κατά Βουλγαρίας, 28.10.1998.

268. Σημειώνεται ότι στην εν θέματι υπόθεση, σε μεταγενέστερο χρόνο η αρμόδια Εισαγγελία της Υπηρεσίας Εσωτερικών Υποθέσεων άσκησε ποινική δίωξη για «βασανιστήρια κατά συναυτουργία» σε βάρος σε βάρος του επικεφαλής της διμοιρίας. Ακολούθως, η Γενική Αστυνομική Δ/ση Αττικής διέταξε Ε.Δ.Ε η οποία απεστάλη στην Αρχή σχηματίζοντας την υπόθεση Φ.361611.

η Αρχή εντός του έτους 2024 και στις αρχές του 2025²⁶⁹, ο Συνήγορος υπέδειξε σε σχετικό πόρισμά του ότι, σύμφωνα με το Ε.Δ.Δ.Α το άρ. 2 της Ε.Σ.Δ.Α. απαιτεί από το κράτος όχι μόνο να απέχει από την πρόκληση θανάτου με πρόθεση και χωρίς πρόθεση, αλλά και να λαμβάνει τα αναγκαία μέτρα για την προστασία της ζωής των προσώπων που υπάγονται στη δικαιοδοσία του²⁷⁰. Για να στοιχειοθετηθεί παράβαση της υποχρέωσης αυτής, πρέπει στη συνέχεια να αποδειχθεί ότι οι αρχές δεν έλαβαν μέτρα, που είχαν στη διάθεσή τους, στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων τους, τα οποία, από εύλογη άποψη, θα είχαν μειώσει τον κίνδυνο²⁷¹.

Συνεπώς, ειδικά στην περίπτωση των αυτοκτονιών για να προκύψει θετική υποχρέωση όταν ο κίνδυνος για ένα πρόσωπο προέρχεται από αυτοτραυματισμό, όπως η αυτοκτονία υπό κράτηση, πρέπει να αποδειχθεί ότι οι αρχές γνώριζαν ή όφειλαν να γνωρίζουν κατά το χρόνο αυτό την ύπαρξη πραγματικού και άμεσου κινδύνου για τη ζωή ενός και, αν ναι, ότι δεν έλαβαν μέτρα στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων τους, τα οποία, αν κριθούν εύλογα, θα μπορούσαν να αναμένεται ότι θα απέτρεπαν τον κίνδυνο αυτό²⁷².

Προκειμένου να διαπιστωθεί αν οι αρχές γνώριζαν ή όφειλαν να γνωρίζουν ότι η ζωή ενός συγκεκριμένου ατόμου διέτρεχε πραγματικό και άμεσο κίνδυνο, ο οποίος ενεργοποιούσε την υποχρέωση λήψης κατάλληλων προληπτικών μέτρων, το Δικαστήριο λαμβάνει υπόψη μια σειρά παραγόντων, μεταξύ των οποίων: i) αν το άτομο είχε ιστορικό προβλημάτων ψυχικής υγείας, ii) τη σοβαρότητα της ψυχικής κατάστασης, iii) προηγούμενες απόπειρες αυτοκτονίας ή αυτοτραυματισμού, iv) αυτοκτονικές σκέψεις ή απειλές και v) σημάδια σωματικής ή ψυχικής δυσφορίας²⁷³ (Φ. 349248).

Στο ίδιο πλαίσιο για τις περιπτώσεις θανατηφόρας βίας εκ μέρους των αρχών το Ε.Δ.Δ.Α θεωρεί αναγκαίο να επισημάνει ότι «... η τήρηση του διαδικαστικού σκέλους του άρθρου 2 της Σύμβασης αξιολογείται επί τη βάση διαφόρων βασικών παραμέτρων: την επάρκεια των ερευνητικών μέτρων, την ταχύτητα της έρευνας, τη συμμετοχή των συγγενών του θανόντος σε αυτήν και την ανεξαρτησία της έρευνας. Οι παράμετροι αυτές είναι αλληλένδετες μεταξύ τους και δεν συνιστούν, εκλαμβανόμενες μεμονωμένα, αυτοσκοπό, όπως συμβαίνει με την απαίτηση ανεξαρτησίας στην περίπτωση του άρθρου 6.

269. Βλ. κεφάλαια της παρούσα έκθεσης 3.1 και 3.2 της παρούσας έκθεσης.

270. Αποφάσεις ΕΔΔΑ *Fernandes de Oliveira κατά Πορτογαλίας*, 2019, παρ. 104, και *Nicolae Virgiliu Tănase κατά. Ρουμανίας*, 2019 παρ. 134.

271. Αποφάσεις Ε.Δ.Δ.Α *Tanribilir κατά Τουρκίας*, 2000, παρ. 72, και *Troubnikov κατά Ρωσίας*, 2005 παρ. 69.

272. Βλ. Αποφάσεις Ε.Δ.Δ.Α. *Younger κατά Ηνωμένου Βασιλείου και Fernandes de Oliveira κατά Πορτογαλίας*, 2019, παρ. 110.

273. Αποφάσεις Ε.Δ.Δ.Α. *Fernandes de Oliveira κατά Πορτογαλίας*, 2019, παρ. 115 και *Boychenko κατά Ρωσίας*, 2021, παρ. 80.

Πρόκειται για κριτήρια που, όλα μαζί, επιτρέπουν την αξιολόγηση του βαθμού αποτελεσματικότητας της έρευνας. Υπό το πρίσμα αυτού του στόχου της αποτελεσματικότητας της έρευνας πρέπει να αξιολογείται κάθε ζήτημα...»²⁷⁴.

Για όλους τους προαναφερθέντες λόγους, ο Συνήγορος, και κατά το έτος 2024, εμμένει στα πορίσματά του στον εντοπισμό και άλλων βασικών τρίτων μαρτύρων, όπως αυτήκων και αυτοπτών μαρτύρων, συγκρατούμενων, ιατροδικαστών, θεραπόντων ιατρών²⁷⁵, οικείων.

Από το σύνολο των προαναφερθέντων υποθέσεων κρατουμένων παρατηρείται ότι σε κάποιες περιπτώσεις οι διενεργούντες την έρευνα προέβησαν σε λήψη μαρτυρικών καταθέσεων τρίτων προσώπων που θα μπορούσαν να διαφωτίσουν την υπόθεση (Φ. 287242, Φ. 314954, Φ. 297188, Φ. 317782, Φ. 275300, Φ. 300697, Φ. 315426, Φ. 285259, Φ. 282183, Φ. 349248, Φ. 270704), και ενδεικτικά σε περιστατικό θανάτου αλλοδαπού σε ΠΡΟΚΕΚΑ ελήφθησαν καταθέσεις από συγκρατούμενους (Φ. 297188), σε περιστατικό κακοποίησης αλλοδαπού σε ΚΥΤ ομοίως ελήφθησαν καταθέσεις από μάρτυρες ημεδαπούς και αλλοδαπούς αλλά και από τους θεράποντες ιατρούς (Φ. 275300), σε περιστατικό καταγγελλόμενης κακομεταχείρισης γυναίκας πάσχουσας από ψυχική νόσο ελήφθησαν καταθέσεις από αυτόπτες μάρτυρες σε επεισόδιο που οδήγησε στην προσαγωγής της (Φ. 317782), σε περιστατικά θανάτων, μετά από βασανιστήρια και φερόμενης αυτοχειρίας αντίστοιχα, κρατουμένων και υπό τον έλεγχο της ΕΛ.ΑΣ ημεδαπών ελήφθησαν καταθέσεις από γονείς και άλλους μάρτυρες (Φ. 282183, Φ. 349248), σε υπόθεση προσβολής σωματικής ακεραιότητας κατά τη διάρκεια σύλληψης αλλοδαπού αναζητήθηκαν οι επίσης αλλοδαποί φίλοι του συλληφθέντες αλλά ουδέποτε ανευρέθηκαν (Φ. 291505), ομοίως αναζητήθηκαν και κατέθεσαν πρόσωπα που προσήχθησαν με 18χρονη σε περιστατικό προσβολής της σωματικής ακεραιότητας και της γενετήσιας αξιοπρέπειας σε δημόσιο χώρο – συγκέντρωση, μετά από αναπεμπτικό πόρισμα του Συνηγόρου (Φ. 295451), ενώ μάρτυρες κλήθηκαν και κατέθεσαν σε περιστατικό ακινητοποίησης και σύλληψης αλλοδαπού (Φ. 285259) και σε περιστατικό ελέγχου και δέσμευσης ημεδαπού (Φ. 287994). Εντοπίστηκε ωστόσο και περίπτωση που ελήφθησαν καταθέσεις ωστόσο είναι εν μέρει αμφίβολος ο ρόλος που διαδραμάτισαν (Φ. 314954).

Παρά τις ανωτέρω προσπάθειες **το έλλειμμα κλήτευσης μαρτύρων παραμένει έντονο σε υποθέσεις κρατουμένων** ή υπό τον έλεγχο της αστυνομίας, κάποιες εκ των οποίων έχουν ήδη αναφερθεί διεξοδικά παραπάνω.

Παρατηρείται δε ότι, ενίοτε, το έλλειμμα κλήτευσης μαρτύρων συνοδεύει

274. Απόφαση ΕΔΔΑ Σ. Φ. κατά Ελβετίας, 30.06. 2020.

275. Για τους ιατροδικαστές και τους θεράποντες ιατρούς βλ. παρακάτω κεφάλαιο 5.1.3.

υποθέσεις σοβαρών περιστατικών κακομεταχείρισης, γεγονός που λειτουργεί αντιστρόφως ανάλογα προς την βαρύτητα των περιστατικών και τις αυξημένες απαιτήσεις για την διερεύνησή τους. (Ενδεικτικά: Φ.270704, Φ. 302612, Φ. 291505, Φ. 258681, Φ.299877 συσχετιζόμενη με Φ. 307545, Φ. 308906 συσχετιζόμενη με Φ. 306749, Φ. 309065).

Πέραν των όσων έχουν ήδη αναφερθεί για επιμέρους υποθέσεις χαρακτηριστική είναι και υπόθεση σοβαρής κακομεταχείρισης αλλοδαπής γυναίκας κατά τη διάρκεια προανάκρισης σε Τ.Α. της Βόρειας Ελλάδας όπου πέραν του γεγονότος ότι ο διενεργών παραλείπει να αναζητήσει τη βεβαίωση του οικείου Γενικού Νοσοκομείου με την οποία βεβαιωνόταν ότι η καταγγέλλουσα προσήλθε με φλεβοκομβική ταχυκαρδία και υψηλή αρτηριακή πίεση καθώς και το σύνολο των εξετάσεων στις οποίες υπεβλήθη αυτή, παραλείπει να αναζητήσει και να καλέσει ως μάρτυρες τους θεράποντες ιατρούς του Γενικού Νοσοκομείου, παρόλο που τα ονόματα τους αναφέρονται στις ως άνω βεβαιώσεις. Με δεδομένο ότι ο διενεργών ομοίως παραλείπει να διερευνήσει και να αναζητήσει σχετικές ιατρικές εξετάσεις ή βεβαιώσεις από Γενικό Νοσοκομείο του Πειραιά παρά τους ισχυρισμούς της καταγγέλλουσας ότι κατά τη διάρκεια της κράτησης της στο Κ.Κ. Κορυδαλλού II μεταφέρθηκε επανειλημμένα σε αυτό, παραλείπει στην συνέχεια να αναζητήσει και να εξετάσει ως μάρτυρες τους αστυνομικούς που διεξήγαγαν τη μεταγωγή της καταγγέλλουσας καθώς και τους σωφρονιστικούς υπαλλήλους του Κ.Κ. Κορυδαλλού II που την παρέλαβαν καθώς και τον πλήρη ιατρικό φάκελο της που τηρούταν σε αυτό. Τέλος, παρόλο που η καταγγέλλουσα στην κατάθεση της αναφέρει ότι δύναται να αναγνωρίσει του τρεις αστυνομικούς που μετείχαν στη κακομεταχείριση της δεν διενεργείται καμία ενεργεία προς τούτο. Ομοίως δεν διενεργείται καμία ενέργεια ώστε να αποσαφηνιστούν τα ονόματα των αστυνομικών που την συνέλαβαν καθώς και όσων συμμετείχαν στην προανάκριση. Ομοίως δεν καλείται κανένας αστυνομικός άμεσα εμπλεκόμενος ή/και που είχε υπηρεσία τη συγκεκριμένη μέρα και ώρα για να καταθέσει έγγραφες εξηγήσεις. Στην ίδια υπόθεση ο Συνήγορος επανέλαβε ότι παρά τις επανειλημμένες συστάσεις του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. η έλλειψη μέριμνας ως προς την αμεσότητα της κλήτευσης αλλοδαπών μαρτύρων υπονομεύει την αποτελεσματικότητα. Εν προκειμένω η καθυστέρηση κλήτευσης των τριών συγκρατούμενων της καταγγέλλουσας είχε ως αποτέλεσμα την αδυναμία εντοπισμού του ενός εξ αυτών (Φ. 299877 συσχετιζόμενη με Φ. 307545).

Η κρισιμότητα της καθυστέρησης κλήτευσης μαρτύρων αλλοδαπών και ημεδαπών αναδεικνύεται και σε υπόθεση καταγγελλόμενων βασανιστηρίων. Ο Συνήγορος είχε επισημάνει την ανάγκη κλήσης περισσότερων και ει δυνατόν αυτοπτών μαρτύρων, ιδίως από συγκρατούμενους του καταγγέλλοντα, ήδη με την πρώτη επιστολή του προς τις υπηρεσίες της ΕΛ.ΑΣ και επανέλαβε στα δύο

αναπεμπτικά του πορίσματα. Ωστόσο, κλήση τελικά των μαρτύρων αυτών²⁷⁶ έλαβε χώρα δυόμιση χρόνια αργότερα ενώ από τον κατάλογο των πενήντα (50) κρατουμένων κλήθηκαν να καταθέσουν τέσσερις (4) μάρτυρες, εκ των οποίων δύο γυναίκες, παρά το γεγονός ότι στον χώρο επίμαχων κρατητηρίων οι γυναίκες κρατούνται σε άλλα κελιά από τους άντρες και δεν έχουν επαφή μεταξύ τους (Φ. 299488). Σε άλλη υπόθεση προσαγωγής και ασκηθείσας βίας σε γυναίκα, παρά τις εκ των προτέρων σχετικές επισημάνσεις της Αρχής ο θεράπων ιατρός κλήθηκε για κατάθεση τέσσερα (4) έτη μετά το συμβάν (Φ. 293292), με αποτέλεσμα να αποδυναμώνεται εν τοις πράγμασι η αποδεικτική ισχύς της σχετικής κατάθεσης λόγω του διαδραμόντος χρόνου.

Αδυναμία εντοπισμού των φερόμενων δραστήων

Η ίδια αίσθηση αδιεξόδου προβάλλει και στις περιπτώσεις αδυναμίας εντοπισμού των φερόμενων δραστήων (Φ.275300, Φ. 287243, 296764, Φ. 321175, Φ. 295453) με αποτέλεσμα να καθίσταται ανέφικτη η παρουσία τους και η κατάθεσή τους, συνθήκη που πλήττει ευθέως το διαδικαστικό σκέλος του άρ. 3 της ΕΣΔΑ όπως αναφέρθηκε ήδη στην εισαγωγή του παρόντος κεφαλαίου.

Ενδεικτική είναι η περίπτωση όπου η διοικητική εξέταση κατέληξε σε ασφαλές συμπέρασμα σχετικά με περιστατικό όπου αστυνομικός χαστούκισε νεαρή γυναίκα κατά τη διάρκεια δημόσιας συνάθροισης, δεν κατέληξε όμως σε ασφαλές συμπέρασμα ως προς τα στοιχεία ταυτότητας του αστυνομικού ο οποίος φαίνεται να κλωτσά την ίδια γυναίκα λίγα λεπτά νωρίτερα στο πόδι. Σε κάθε περίπτωση αναμενόταν ότι η τοποθέτηση των διακριτικών στα κράνη και τις στολές των αστυνομικών θα μπορούσε να θεραπεύσει τη δυσλειτουργία που παρατηρείται όταν μια Υπηρεσία, όπως εν προκειμένω, αδυνατεί να αποδώσει την αντίστοιχη ευθύνη στα όργανά της, ακόμη και στην περίπτωση που διαπιστώνει την διάπραξη σοβαρών πειθαρχικών παραπτωμάτων. Ωστόσο στην υπό εξέταση υπόθεση, παρά το γεγονός ότι υπήρχαν διακριτικά στις στολές των αστυνομικών (ως προς τον συγκεκριμένο αστυνομικό στο βιντεοληπτικό υλικό απεικονίζεται η πλάτη του όπου φαίνονται τα διακριτικά του χωρίς, ωστόσο, να είναι ευανάγνωστα, όπως αναφέρει και ο ενεργήσας την έρευνα), η ταυτοποίηση αυτή δεν κατέστη εφικτή. Ο Συνήγορος παρατήρησε στην εν θέματι υπόθεση ότι το γεγονός, όπως δέχεται ο διενεργών ότι «τα διακριτικά, δηλωτικά ταυτότητας, φέρονται στη βάση των επωμίδων, τα οποία στις στολές της

276. Στην εν θέματι υπόθεση ο διενεργών ανταποκρινόμενος στις επισημάνσεις του Συνηγόρου αναζήτησε περισσότερους αυτόπτες μάρτυρες, πέραν των εμπλεκόμενων αστυνομικών, όπως ιδίως του συγκρατούμενου του καταγγέλλοντος ο οποίος είχε επίσης αυτοτελώς καταγγείλει εξίσου παράνομες συμπεριφορές αστυνομικών, καταγγελία η οποία έχρηζε διερεύνησης, αλλά και μεταξύ των κρατουμένων που βρίσκονταν το ίδιο διάστημα στα κρατητήρια του 7ου ορόφου κεντρικού κτιρίου της ΕΛ.ΑΣ στην Αθήνα καθώς και της δικηγόρου των καταγγελλόντων. Τέλος, σε κατάθεση κλήθηκε και ο αστυνομικός ο οποίος ήταν επικεφαλής των ομάδων που προσήγαγαν τους δύο καταγγέλλοντες.

ομάδας “ΔΡΑΣΗ” καλύπτονται από τα πλαστικά προστατευτικά ώμου» οδηγεί εν τοις πράγμασι σε αδυναμία ταυτοποίησης του δράστη και, συνεπώς, σε μη αποτελεσματική διοικητική έρευνα σύμφωνα με τη νομολογία του Ε.Δ.Δ.Α.

Δεδομένου ότι η τροποποίηση του σχετικού Κανονισμού Στολής Αστυνομικού Προσωπικού τον Απρίλιο 2021 φέρεται να αποσκοπεί ακριβώς στο να καταστούν ευδιάκριτα τα διακριτικά στις στολές της ομάδας «ΔΡΑΣΗ», των Υποδιευθύνσεων Μέτρων Τάξης και των Διμοιριών Υποστήριξης των Δ/νσεων Αστυνομίας ανά νομό, ο Συνήγορος θα παρακολουθήσει κατά πόσον οι αλλαγές αυτές θα συμβάλουν στην βελτίωση της αποτελεσματικότητας των σχετικών διοικητικών ερευνών (Φ. 295449 συσχετιζόμενη με Φ. 296764)

Σε υπόθεση κακοποίησης (προπηλακισμός με ρατσιστικό κίνητρο από αστυνομικούς, καταδίωξη και ξυλοδαρμός του, κάταγμα στο πόδι) αλλοδαπού αιτούντος άσυλο έξωθεν του Ιατρικού Κλιμακίου και στο γραφείο της ΕΛ.ΑΣ. σε Κ.Υ.Τ. ο διενεργών προέβη σε συλλογή υλικού, στην εξέταση του καταγγέλλοντος, μαρτύρων, αναζήτησε τους αλλοδαπούς που ενεπλάκησαν στο επεισόδιο στο ΚΥΤ και εξήυρε προς κατάθεση έναν από αυτούς, έλαβε υπόψη του την προσκομισθείσα από τον καταγγέλλοντα ένορκη εξέταση έτερου μάρτυρα και προέβη σε λήψη έγγραφων εξηγήσεων από δώδεκα (12) αστυνομικούς (στην συγκεκριμένη υπόθεση ωστόσο δεν αναζητήθηκε βιντεοληπτικό υλικό παρά το γεγονός ότι το φραστικό επεισόδιο, ο φερόμενος ξυλοδαρμός και η ακινητοποίηση του αλλοδαπού φέρεται να έγιναν σε κοινόχρηστους χώρους του εν θέματι Κ.Υ.Τ.).

Στην εν λόγω υπόθεση ωστόσο ο διενεργών αναφέρει μεταξύ άλλων ότι «προέκυψαν σημαντικές αμφιβολίες για τα πραγματικά περιστατικά του διερευνώμενου παραπτώματος, ώστε να αποδοθεί κάποια επίμεμπτη πράξη σε συγκεκριμένο αστυνομικό» και προτείνει να τεθεί η υπόθεση στο αρχείο. Ο Συνήγορος αντέταξε ότι το ορθότερο από πλευράς αιτιολογίας είναι ότι δεν εντοπίστηκε ο υπαίτιος αστυνομικός του τραυματισμού του αλλοδαπού προκειμένου να προσδιορισθεί η πειθαρχική του ευθύνη. Για το λόγο αυτό ζήτησε την διόρθωση της αιτιολογίας.

Στην ίδια υπόθεση σοβαρές επιφυλάξεις διατύπωσε η Αρχή σχετικά με το εάν συνυπολογίστηκε για την υπέρβαση του αναγκαίου μέτρου βίας κατά τη δέσμευση ο δυσανάλογος αριθμός των αστυνομικών που ακινητοποίησαν τον αλλοδαπό ενόσω προσπαθούσε να διαφύγει και αντιστεκόταν στη χειροπέδεση όπως διαλαμβάνει ο διενεργών την έρευνα (Φ. 275300).

Συναφής όσον αφορά τον μη εντοπισμό των υπαιτίων είναι και υπόθεση όπου παρατηρείται ότι η διενεργούσα, με βάση την κατάθεση του ιατρού, τις συ-

μπληρωματικές καταθέσεις αλλά και το σύνολο του υλικού, συμπεριλαμβανομένου του φωτογραφικού υλικού που ανήρτησε σε δημόσια σελίδα του το θύμα συμπεραίνει στην συμπληρωθείσα έκθεση πορίσματός της ότι δεν καταλείπονται περιθώρια αμφισβήτησης ότι ο τραυματισμός του καταγγέλλοντος προήλθε από δακρυγόνο μέσο. καταλήγει επίσης ότι «δεν προέκυψαν απτά - ικανά στοιχεία για τη θεμελίωση πειθαρχικής κατηγορίας σε βάρος συγκεκριμένου αστυνομικού ...» και επικαλείται το τεκμήριο ύπαρξης αμφιβολιών υπέρ του κατηγορουμένου, και προτείνει να τεθεί η υπόθεση στο αρχείο από πειθαρχικής πλευράς με την επιφύλαξη του άρ.49 παρ.1 του ΠΔ 120/2008 για επανάληψη της πειθαρχικής διαδικασίας σε περίπτωση έκδοσης αμετάκλητης καταδικαστικής απόφασης σε βάρος οιοδήποτε αστυνομικού .

Ο Συνήγορος επεσήμανε στο σχετικό πόρισμά του για άλλη μια φορά ότι ο μη εντοπισμός του υπαιτίου για τον τραυματισμό του καταγγέλλοντα καθιστά την διοικητική εξέταση αναποτελεσματική σύμφωνα με τα κριτήρια του Ε.Δ.Δ.Α αφού η έρευνα πρέπει πρωτίστως να μπορεί να οδηγήσει σε εξακρίβωση των περιστάσεων, υπό τις οποίες έλαβε χώρα το συμβάν και, κατά δεύτερο λόγο, στον εντοπισμό και την τιμωρία των υπαιτίων. **(Φ. 287243)**.

Στο ίδιο πλαίσιο κινείται και η διαπίστωση του Συνηγόρου ότι η ευθύνη των αστυνομικών οργάνων, και δη των επικεφαλής των επιχειρούντων, δεν εξαντλείται, ούτε δύναται να εξαντληθεί, στη διαπίστωση ή μη τη ρίψης από μέλος των αστυνομικών ομάδων μίας βόμβας μολότοφ, αλλά επεκτείνεται και στην παράλειψη λήψης μέτρων για την αποτροπή ρίψης αυτής, ή λήψης των κατάλληλων μέτρων προς το πρόσωπο -αστυνομικό ή πολίτη- που προέβη στη ρίψη της, ιδίως όταν ο δράστης φαίνεται να ευρίσκεται σε σημείο απολύτως πλησίον ομάδας αστυνομικών που επιχειρούν **(Φ. 295453)**. Έτσι, σε αντίστοιχη περίπτωση σε υπόθεση διερεύνησης καταγγελίας για εκτεταμένη χρήση χημικών και αστυνομικής ράβδου κατά πολιτών **(Φ. 288646)** όπου και πάλι δεν ήταν δυνατή η αναγνώριση των εμπλεκόμενων αστυνομικών, σχετική ευθύνη αναγνωρίστηκε στους επικεφαλής των συγκεκριμένων ομάδων καθώς και στους χειριστές εκτόξευσης αερίων και δακρυγόνων μέσων.

Πλημμέλεια ωστόσο της πειθαρχικής διαδικασίας συνιστά και η παράλειψη συνεκτίμησης και αξιοποίησης των πληροφοριών που δίνουν οι μάρτυρες κατά την περιγραφή των αστυνομικών προκειμένου αυτοί να εντοπιστούν.

Σε συγκεκριμένη υπόθεση ο ενεργήσας την Π.Δ.Ε. δεν προέβη σε οποιαδήποτε προσπάθεια ταυτοποίησης των δραστών βάσει των πληροφοριών που καταθέτουν οι μάρτυρες; Σύμφωνα με τις ένορκες καταθέσεις των μαρτύρων, τόσο ο καταγγέλλων όσο και ο φίλος του που επέβαινε στο πίσω κάθισμα του οχήματος, θεωρούσαν ότι ο ένας από τους αστυνομικούς που βιαιοπραγήσαν σε βάρος του νεαρού άνδρα ήταν ο επικεφαλής της διμοιρίας, δίνοντας σχετική

περιγραφή της εμφάνισής του. Επιπλέον, ο καταγγέλλων παραθέτει ένα σημαντικό στοιχείο για την ταυτοποίηση του δεύτερου αστυνομικού, αναφέροντας ότι έφερε επάνω του έναν μικρό πυροσβεστήρα. Ο Συνήγορος έχει αναπέμψει την εν λόγω υπόθεση στην ΕΛ.ΑΣ και ζήτησε για την πληρότητα της διοικητικής έρευνας, μεταξύ άλλων, να διαπιστωθεί ποιοι από τα άτομα που απάρτιζαν τις εν θέματι διμοιρίες την επίμαχη ημέρα και δη εκείνη που βρισκόταν στο ακριβές σημείο του συμβάντος, είχαν διαταχθεί να φέρουν πυροσβεστήρα ως μέρος του ατομικού τους εξοπλισμού (Φ. 321175).

**Οι συστηματικές
πλημμέλειες κατά
την αξιολόγηση
των μαρτυρικών
καταθέσεων**

Το επόμενο βήμα της πειθαρχικής έρευνας μετά την αναζήτηση του αποδεικτικού υλικού είναι η ορθή αξιολόγηση των αποδεικτικών στοιχείων, σημείο στο οποίο οφείλει να συμπυκνώνεται και για το λόγο αυτό ελέγχεται η τήρηση της αρχής της αμεροληψίας κατά την διοικητική έρευνα και αποτιμάται η ουσιαστική πρόθεση των αρχών για διαλεύκανση των υποθέσεων και ανεύρεση της ουσιαστικής αλήθειας.

Πρόκειται ωστόσο ακριβώς για το σημείο εκείνο που παρά τις ενίοτε βελτιούμενες προσπάθειες ανταπόκρισης στις επισημάνσεις του Συνηγόρου για την διασφάλιση και συλλογή του αναγκαίου αποδεικτικού υλικού εξακολουθεί να εμφανίζει σοβαρές δυσλειτουργίες, με αποτέλεσμα ακόμη και να ακυρώνεται εν τοις πράγμασι το αποδεικτικό υλικό που έχει συλλεγεί.

Αρχικώς επισημαίνεται ότι με δεδομένο ότι ο Συνήγορος αντιλαμβάνεται ότι η αξιολόγηση συχνά αντικρουόμενων καταθέσεων αποτελεί σύνθετο βάρος στο πλαίσιο διενέργειας διοικητικής εξέτασης, επιμένει ωστόσο ότι, εάν από αυτές προκύπτουν εύλογες αμφιβολίες για την ύπαρξη πειθαρχικών ευθυνών, αυτό πρέπει να αναγράφεται και να αιτιολογείται, ως εχέγγυο αμεροληψίας της έρευνας.

Η προβολή αμφιβολιών δεν μπορεί να είναι μόνιμη επωδός και σίγουρα δεν μπορεί να προτάσσεται ως επιλογή και να αντικαθιστά την εκ του νόμου υποχρέωση για αναζήτηση και ορθή αξιολόγηση του αποδεικτικού υλικού, στο πλαίσιο μιας αντικειμενικής και αποτελεσματικής διοικητικής έρευνας αλλά ούτε να χρησιμοποιείται σε αντικατάσταση της πραγματικής αιτιολογίας και εν τέλει εις βάρος της ουσιαστικής αλήθειας, όπως γίνεται σε περίπτωση μη εντοπισμού δραστών σε πραγματικά περιστατικά που αποδέχεται ο διενεργών (Φ. 282743).

Στην ίδια κατεύθυνση πρέπει αρχικώς να εγκαταλειφθούν επιμέρους πρακτικές όπου οι διενεργούντες επιλέγουν να τονίσουν όσα δεν καταθέτουν οι μάρτυρες και παραλείπουν να αποδώσουν αντίστοιχα την ανάλογη βαρύτητα σε

όσα αυτοί καταθέτουν (Φ. 299498), πρακτικές, όπου παραλείπεται η υποβολή ουσιαστικών διευκρινιστικών ερωτήσεων (Φ. 307323, Φ. 292982, Φ. 295451), πρακτικές όπου παρατηρούνται ενδείξεις καθοδήγησης μάρτυρα (Φ. 308906 συσχετιζόμενη με Φ. 306749) αλλά και περιπτώσεις που γίνεται επίκληση εκ μέρους των διενεργούντων για να αιτιολογήσουν τα συμπεράσματά τους μη νόμιμων πρακτικών που έχουν ενδουθεί τον μανδύα της συνήθειας και της de facto επιτρεπόμενης ενέργειας - στην αστυνομική, κυρίως προληπτική, δράση (Φ. 270704, Φ. 300697). Ενδεικτικά, ο Συνήγορος επεσήμανε ότι η προσαγωγή πολιτών δεν θα πρέπει να ταυτίζεται με «πρακτική...για συλλογή στοιχείων» όπως λανθασμένα αναφέρει η διενεργούσα σε συγκεκριμένη υπόθεση όπου το περιστατικό εκκινεί μετά από έλεγχο για βεβαίωση κυκλοφορίας κατά την περίοδο της πανδημίας (Φ. 300697). Τέτοιοι συλλογιστικοί μηχανισμοί στο πλαίσιο του διοικητικού ελέγχου πρέπει να αποφεύγονται όχι μόνο για λόγους σημειολογικούς αλλά πρωτίστως για λόγους ουσίας καθώς δεν συμβάλλουν στην εμπέδωση κλίματος εμπιστοσύνης των πολιτών στις αρχές, υπονομεύουν το ζητούμενο για επίδειξη, εκ μέρους των σωμάτων ασφαλείας, ψυχραιμίας, επαγγελματισμού και τυπικότητας χωρίς εκπτώσεις σε αποφασιστικότητα.

Ο Συνήγορος είναι υποχρεωμένος να υπενθυμίσει ότι οι βασικοί άξονες για την ορθή αξιολόγηση των αποδεικτικών στοιχείων και τον εντοπισμό τυχόν αντιφάσεων, το μέρος δηλαδή εκείνο του διαγνωστικού καθήκοντος με αυξημένη βαρύτητα και ο κανόνας της ειδικής και εμπειριστατωμένης αιτιολογίας, όπως υπαγορεύει ο συνδυασμός των άρθρων 139 Κ.Π.Δ. και 8 παρ. 2 Π.Δ. 120/2008, έχουν καταγραφεί πολλαπλώς από τον Συνήγορο, προ δεκαετίας²⁷⁷ αλλά και σταθερά στις Ετήσιες Εκθέσεις του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α από συστάσεώς του.

Οι θέσεις αυτές έχουν γίνει αποδεκτές από την ΕΛ.ΑΣ ήδη με την υπ' αριθμ. πρωτ. 6004/1/22-κγ'/14.10.2008 Διαταγή – Εγκύκλιο του Αρχηγού της ΕΛ.ΑΣ²⁷⁸ η οποία υποδεικνύει στους διενεργούντες την πειθαρχική έρευνα να εγκαταλείψουν προσεγγίσεις που απλώς αποκαλύπτουν τις αυθαίρετες προσωπικές αντιλήψεις και τις ενδόμυχες πεποιθήσεις τους και ουδέν εισφέρουν στην αποδεικτική διαδικασία και να ακολουθήσουν συγκεκριμένους κανόνες ως προς την τυπική μορφή σύνταξης των πορισμάτων και κυρίως ως προς την μέθοδο εξαγωγής των συμπερασμάτων τους αποσκοπώντας στην πλήρη αιτιολογία.

277. Ειδική Έκθεση Συνήγορος του Πολίτη «Πειθαρχική – διοικητική διερεύνηση καταγγελιών σε βάρος αστυνομικών υπαλλήλων», Ιούλιος 2004.

278. Στην εν λόγω διαταγή προβλέπεται, μεταξύ άλλων ότι, στο αιτιολογικό μέρος των διοικητικών πορισμάτων «... η προσωπική κρίση και αντίληψη του συντάσσοντος την έκθεση δεν είναι κάτι το μετέωρο, επιτόλαιο ή αυθαίρετο αποκύημα της φαντασίας, αλλά αποτελεί προϊόν ορθού συλλογισμού, ο οποίος είναι η ικανότητα της συλλογής, της σύναψης και άθροισης των δεδομένων προς διαμόρφωση συμπεράσματος και πρέπει να ενισχύεται από τα συλλεγμένα στοιχεία και να αιτιολογείται πλήρως».

Βασική παράμετρος της αξιολόγησης των καταθέσεων μιας διοικητικής εξέτασης είναι η συγκριτική, συνδυαστική ανάγνωσή τους που αρκετές φορές απουσιάζει αισθητά (Φ. 349248, Φ.309065, Φ. 294400, Φ. 300697, Φ. 282183, Φ. 270704) με δεδομένο ότι η νομολογία του Ε.Δ.Δ.Α. απαιτεί ίσες αποστάσεις από τον διενεργούντα τη διοικητική έρευνα, ως προς την εκτίμηση της αξιοπιστίας των ισχυρισμών, αφού η αμεροληψία του διενεργούντος την έρευνα εκφράζεται πρωτίστως με την τήρηση ίσων αποστάσεων από τις εκδοχές καταγγελλόντων και ελεγχόμενων. Όπως έχει επισημάνει το Ε.Δ.Δ.Α., κρίνοντας υποκειμενική την εκδοχή του καταγγέλλοντος και όχι εκείνη των αστυνομικών, οι αρχές στις οποίες έχει ανατεθεί η έρευνα εφαρμόζουν στην πράξη διαφορετικά κριτήρια κατά την αξιολόγηση των καταθέσεων²⁷⁹. **Εξάλλου, δεν επαρκεί η αριθμητική υπεροχή των μαρτυρικών καταθέσεων υπέρ της μίας ή της άλλης εκδοχής, αν αυτές δεν αξιολογηθούν και ποιοτικά.**

Το Ε.Δ.Δ.Α. έχει ομοίως αποφανθεί ότι υπάρχει παραβίαση του διαδικαστικού σκέλους του άρ. 3 της Ε.Σ.Δ.Α. επειδή, μεταξύ άλλων σοβαρών ελλείψεων στην έρευνα «οι αρχές φαίνεται να αποδέχθηκαν ανεπιφύλακτα την εκδοχή των γεγονότων που παρουσίασαν οι αστυνομικοί²⁸⁰...».

Η παραβίαση της αρχής των ίσων αποστάσεων και η αντιμετάθεση του υποκειμένου του ελέγχου

Στα πορίσματα που συνέταξε η Αρχή το έτος 2024 παρατηρείται ισχυρή παραβίαση της αρχής των ίσων αποστάσεων κατά την αξιολόγηση καταθέσεων εμπλεκόμενων αστυνομικών, καταγγελλόντων και μαρτύρων (Φ. 306212, Φ. 292902, Φ. 327762, Φ. 295451, Φ. 272983, Φ. 279837, Φ. 278283, Φ. 287242, Φ. 287994, Φ. 258681, Φ. 282183, Φ. 300697, Φ. 306890, Φ. 349248, Φ. 303843, Φ. 299498, Φ. 321175, Φ. 270704, Φ. 294400, Φ. 308906 συσχετιζόμενη με Φ. 306749).

Η ανωτέρω πλημμέλεια μεγεθύνεται όπως παρατηρείται σε πορίσματα που εξέδωσε η Αρχή όπου εντοπίζεται ότι η διερεύνηση των καταγγελλομένων απέβη απαλλακτική για τους εμπλεκόμενους παρά το αντίθετο, από το συμπέρασμα των διενεργούντων περιεχόμενο: α) καταθέσεων αυτοπτών μαρτύρων (Φ. 294400, Φ. 303843), β) καταθέσεων των ίδιων των εμπλεκόμενων αστυνομικών, σε υπόθεση φερόμενου απαγχονισμού ημεδαπού σε ΑΤ της Βόρειας Ελλάδας όπου εμπλεκόμενοι αστυνομικοί καταθέτουν ότι δεν γνώριζαν για περιστατικό προηγούμενης αυτοχειρίας του θανόντος ενώ ο διενεργών την έρευνα δέχεται άκριτα τους ισχυρισμούς Διοικητή και Υποδιοικητή ότι είχαν δοθεί σχετικές οδηγίες και ενημέρωση (Φ.349248) γ) καταθέσεων μαρτύρων και εμπλεκόμενων αστυνομικών (Φ. 294400).

279. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. Zeliif κατά Ελλάδας, 24.05.2007.

280. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. Parnov κατά Μολδαβίας, 13.07.2010.

Χαρακτηριστικά, πλημμελής αξιολογείται η διοικητική έρευνα όσον αφορά στην αξιολόγηση αυτόπτους μάρτυρα σε υπόθεση όπου ο Συνήγορος τόνισε την απουσία της ενδελεχούς αιτιολόγησης του γεγονότος ότι η σύλληψη του ιδιώτη έγινε δικαιολογημένα και νόμιμα, με δεδομένο ότι, σύμφωνα και με την κατάθεση τρίτου προσώπου – μάρτυρα, δεν υπήρξε η χρήση χυδαίων ή άλλων υβριστικών εκφράσεων εκ μέρους του πολίτη, παρά μόνον έντονο ύφος και απαξιωτικού περισσότερο περιεχομένου σχόλια.

Με αφορμή την εν λόγω υπόθεση η Αρχή υπογράμμισε ότι ένα τέτοιο περιστατικό θα έπρεπε να έχει αντιμετωπιστεί με πιο ήπια μέσα και στο πλαίσιο των διατάξεων από τα οριζόμενα στο Π.Δ. 254/04 «Κώδικας δεοντολογίας του αστυνομικού», το άρ. 2 του Π.Δ. 538/89 «Υποχρεώσεις και δικαιώματα του αστυνομικού προσωπικού του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης», επίσης το άρ 97 του Π.Δ. 141/91 «Αρμοδιότητες οργάνων και υπηρεσιακές ενέργειες του προσωπικού του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης και θέματα οργάνωσης Υπηρεσιών», το άρ. 120, καθώς και το άρ. 278 παρ. 2 του Κ.Π.Δ. στο οποίο ορίζεται ότι: «Τα αρμόδια για τη σύλληψη όργανα οφείλουν να συμπεριφέρονται με κάθε δυνατή ευγένεια σε αυτόν που συλλαμβάνουν και να σέβονται την τιμή του. Γι' αυτό δεν πρέπει να μεταχειρίζονται βία παρά μόνο αν υπάρχει ανάγκη και δεν επιτρέπεται να τον δεσμεύουν παρά μόνο όταν ο συλλαμβανόμενος αντιστέκεται ή είναι ύποπτος φυγής».

Από τον συνδυασμό του ανωτέρω θεσμικού πλαισίου, προκύπτει ότι οι αστυνομικοί κατά την άσκηση των καθηκόντων τους οφείλουν να ενεργούν με σύνεση, ψυχραιμία και αυτοκυριαρχία, αποφεύγοντας συμπεριφορές που μπορεί να προκαλέσουν σύγκρουση και αντιμετωπίζοντας τους πολίτες με λεπτότητα, ευγένεια και επιεικεία. Η άσκηση βίας κατά τη σύλληψη συγχωρείται μόνον όταν είναι απολύτως αναγκαία και στο μέτρο που προβλέπεται και απαιτείται για την εφαρμογή του νόμου, τηρουμένων πάντοτε των αρχών της αναγκαιότητας, της προσφορότητας και της αναλογικότητας και με απόλυτο σεβασμό στην αξία του ανθρώπου²⁸¹. Όσον αφορά δε στη σύλληψη δράστη αυτόφωρου εγκλήματος, κάτω από συνθήκες ή περιστάσεις που πιθανολογούν την εξέγερση συγκεντρωμένου πλήθους εναντίον των αστυνομικών που επιχειρούν τη σύλληψη, αυτή πρέπει να αποφεύγεται εάν πρόκειται για ασήμαντο πλημμέλημα και απειλείται από τη σύλληψη η διατάραξη της τάξης και η πρόκληση σοβαρότερων αξιόποινων πράξεων.

Εν προκειμένω, η κλιμάκωση σε ένταση του επεισοδίου οδήγησε όχι μόνον στην εν θέματι εσωτερική διαδικασία της ΕΛ.ΑΣ. αλλά επίσης σε εκατέρωθεν

281. Αντίστοιχα, η νομολογία του Ε.Δ.Δ.Α. δεν απαγορεύει τη χρήση βίας για την πραγματοποίηση σύλληψης, μια τέτοια επιλογή, ωστόσο, μπορεί να ενεργοποιηθεί μόνο αν είναι απαραίτητη και υπό την προϋπόθεση ότι δεν καταφεύγει στην υπερβολή (βλ. λ.χ. *Ivan Vasilev κατά Βουλγαρίας*, 12.04.2007).

μηνύσεις ενώ το αν υπήρξε υπέρβαση του μέτρου κατά τον έλεγχο και ιδίως κατά τη δέσμευση του πολίτη είναι κρίσιμο, η δε έκθεση πορίσματος Π.Δ.Ε. δεν το αναλύει διεξοδικά ως θα όφειλε, αποδεχόμενη ουσιαστικά τα κατατεθέντα από τους αστυνομικούς υπαλλήλους.

Στο ίδιο πλαίσιο ο Συνήγορος υπενθύμισε ότι σύμφωνα με το Ε.Δ.Δ.Α. η προσφυγή σε φυσική βία συνιστά παραβίαση του άρ. 3 της Ε.Σ.Δ.Α., ενώ γίνεται αποδεκτή σε ορισμένες πολύ συγκεκριμένες περιπτώσεις, όπως για παράδειγμα για να πραγματοποιηθεί μια σύλληψη. Και σε αυτές όμως τις περιπτώσεις η χρήση βίας πρέπει να είναι απολύτως απαραίτητη και όχι υπερβολική. Και παρόλο που για να υπάρχει παραβίαση του άρ. 3 της Ε.Σ.Δ.Α θα πρέπει η καταγγελλείσα κακομεταχείριση να εμπεριέχει έναν βαθμό σοβαρότητας «η οποία συνήθως αφορά σε πραγματική σωματική βλάβη ή σε έντονο σωματικό ή πνευματικό βάσανο...» ακόμη και ελλείψει αυτών των παραμέτρων, «...όταν η μεταχείριση συνίσταται στον εξευτελισμό ή τον υποβιβασμό του ατόμου δείχνοντας έλλειψη σεβασμού ή προσβάλλοντας την ανθρώπινη αξιοπρέπεια...μπορεί να χαρακτηριστεί ως εξευτελιστική και εμπίπτει στην απαγόρευση που τίθεται από το άρ. 3 ΕΣΔΑ.». Επιπρόσθετα «...στις περιπτώσεις που ένας ιδιώτης έρχεται αντιμέτωπος με τις δυνάμεις επιβολής του νόμου, κάθε προσφυγή σε χρήση βίας η οποία δεν καθίσταται απολύτως απαραίτητη λόγω της συμπεριφοράς του προσώπου, προσβάλλει την ανθρώπινη αξιοπρέπεια και κατ'επέκταση αποτελεί παραβίαση του άρθρου 3 της ΕΣΔΑ...»²⁸².

Ως προς τη δημόσια δέσμευση του πολίτη με χειροπέδες στην ίδια υπόθεση επισημάνθηκε ότι το Ε.Δ.Δ.Α. δέχεται ότι, όταν αυτή γίνεται στο πλαίσιο νόμιμης σύλληψης και η ασκηθείσα βία δεν υπερβαίνει το αναγκαίο, για τις περιστάσεις, μέτρο, δεν γεννάται ζήτημα με το άρθρο 3 της Ε.Σ.Δ.Α., ωστόσο θα πρέπει η προσφυγή στη χρήση τέτοιων μεθόδων να δικαιολογείται από την πεποίθηση ότι το προς δέσμευση πρόσωπο θα αντισταθεί στη σύλληψη ή θα επιχειρήσει να διαφύγει ή θα προκαλέσει ζημία ή τραυματισμό ή θα καταστήσει ανέφικτη τη συγκέντρωση αποδεικτικών στοιχείων, προϋποθέσεις οι οποίες δεν φαίνεται να συντρέχουν στην υπό κρίση περίπτωση. Τα αποφασιστικά κριτήρια που θέτει το Ε.Δ.Δ.Α. για τον εξευτελιστικό ή μη χαρακτήρα της δέσμευσης είναι τα ακόλουθα: το αν δέσμευση δικαιολογούνταν, αν ήταν σύντομο το διάστημα που ήταν ορατός ο δεσμευθείς από μικρό αριθμό τρίτων προσώπων καθώς και το ότι ο ίδιος ισχυρίστηκε πως ένιωσε ταπεινωμένος²⁸³ (Φ. 303843). Παρόμοιο περιστατικό και παρεμφερή συμπεράσματα παρατηρούνται και σε άλλη υπόθεση (Φ. 294400).

282. Βλ. μεταξύ άλλων Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. *Aghdgomelashvili και Japaridze κατά Γεωργίας*, 08.10.2020, παρ.42.

283. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. της 16.2.1997, *Raninen κατά Φιλανδίας*, παρ. 55 – 59.

Η εκ των προτέρων αποδοχή της εκδοχής των εμπλεκομένων αστυνομικών, η τυπική δηλαδή αξιολόγηση και επιλεκτική αξιοποίηση των αποδεικτικών στοιχείων εκ μέρους των διενεργούντων, αναδεικνύεται ως ένας μάλλον συστημικός συλλογιστικός μηχανισμός, ενίοτε αυτοματοποιημένος, που παρακάμπτει το γεγονός ότι, όπως έχει πολλαπλώς επισημάνει ο Συνήγορος, η ελευθερία εκτίμησης των αποδείξεων βρίσκει το δικαιοκρατικό της όριο στην επιταγή για αιτιολογία²⁸⁴.

Ο μηχανισμός αυτός φαίνεται να αναπτύσσεται και να ισχυροποιείται εν μέρει από τα εγγενή χαρακτηριστικά και πεποιθήσεις που ενδημούν στα σώματα ασφαλείας και πιθανόν ενίοτε από την απουσία εμπειρίας και επαγγελματισμού, πτυχή ίσως κρισιμότερη της ποιότητας των πεποιθήσεων.

Ο ίδιος μηχανισμός υποστηρίζεται σταθερά με επιχειρήματα και ισχυρισμούς που ανάγονται σε προσωπικές, «ενδόμυχες» πεποιθήσεις, λογικά άλματα και έωλα επιχειρήματα των διενεργούντων (Φ. 349828, Φ. 299837, Φ. 320725, Φ. 300697, Φ. 307323, Φ. 327762, Φ. 278283, Φ. 258681, Φ. 290929, Φ. 282183) αλλά και αντιφατικές αιτιολογίες όπου δοκιμάζεται η λογική (Φ. 272705, Φ. 282183). Στο σημείο αυτό ο Συνήγορος υπενθυμίζει ότι μόνη η ιδιότητα του αστυνομικού δεν λειτουργεί άνευ ετέρου ως άλλο τεκμήριο νομιμότητας υπέρ της δράσης του και άρα ούτε ως τεκμήριο αληθείας των ισχυρισμών του²⁸⁵ και συνεπώς η προώθηση, αστυνομικών ισχυρισμών ως παγιωμένων συμπερασμάτων που δεν εδραιώνονται σε αποδεικτικά στοιχεία και πραγματικά περιστατικά δεν εξυπηρετεί τον σκοπό του πειθαρχικού ελέγχου και δεν συνάδει με τις αποφάσεις του Ε.Δ.Δ.Α (Φ. 282183).

Πρόκειται, ωστόσο, για τις πρακτικές εκείνες που εντοπίζει σταθερά ο Συνήγορος και συνήθως υποκρύπτουν τα εδραιωμένα αντανakλαστικά των αρχών για την αντιμετάθεση του υποκειμένου του ελέγχου κατά τη διάρκεια της πειθαρχικής διαδικασίας και μάλιστα σε σοβαρές υποθέσεις κακομεταχείρισης ενίοτε ιδιαιτέρως μεγάλης ηθικής απαξίας που αφορούν ευάλωτες ομάδες (Φ. 320725 ενδοοικογενειακή βία από αστυνομικό, Φ. 300697 σε υπόθεση ελέγχου για βεβαίωση μετακίνησης, προσαγωγής και τελικά θέσης σε προστατευτική φύλαξη γυναίκας σε ΑΤ της Θεσσαλονίκης, Φ. 282183 βασανιστήρια και θάνατος ημεδαπού νεαρού, Φ. 349248 φερόμενη αυτοχειρία ημεδαπού χρήση ναρκωτικών ουσιών σε ΑΤ, Φ. 299877 συσχετιζόμενη με Φ. 307545

284. Ο Συνήγορος τονίζει, από το έτος 2004, ότι «η ελευθερία εκτίμησης των αποδείξεων βρίσκει το δικαιοκρατικό της όριο στην επιταγή αιτιολογίας, ώστε η δικαιοδοτική κρίση να μην ανάγεται στην “ενδόμυχη” πεποίθηση (conviction intime) του κρίνοντος. Συναφείς με την επιταγή εκτίμησης όλων των αποδεικτικών μέσων είναι, επίσης, τόσο η αρχή της ζήτησης της ουσιαστικής αλήθειας, όσο και αυτή της ολόπλευρης διερεύνησης της υπόθεσης», βλ. Ειδική Έκθεση Συνήγορος του Πολίτη «Πειθαρχική – διοικητική διερεύνηση καταγγελιών σε βάρος αστυνομικών υπαλλήλων», Ιούλιος 2004.

285. Ετήσια Ειδική Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. 2022, σελ.75-76

ξυλοδαρμός αλλοδαπής γυναίκας κατά τη διάρκεια προανάκρισης σε Τ.Α. της Βόρειας Ελλάδας).

Τέτοιες πρακτικές στοχεύουν μονοσήμαντα και αναπόφευκτα οδηγούν στην υποτίμηση και διαστρέβλωση του σκοπού της πειθαρχικής διαδικασίας αφού οι αρχές φαίνεται να συνεχίζουν να παρακάμπτουν και ενίοτε να λησμονούν ότι αντικείμενο του πειθαρχικού ελέγχου είναι ο εμπλεκόμενος αστυνομικός και όχι ο πολίτης.

Ενδεικτική είναι υπόθεση θανάτου νεαρού άνδρα μετά από ξυλοδαρμό, υπόθεση την οποία η Αρχή είχε αποστείλει με πόρισμά την στον αρμόδιο Υπουργό λόγω απόκλισης από το πόρισμα του Συνηγόρου έχει απασχολήσει την Αρχή σε προηγούμενες εκθέσεις της και αναλύεται διεξοδικά και στην παρούσα έκθεση²⁸⁶.

Ο Συνήγορος παρατηρεί, μεταξύ άλλων ότι στην συμπληρωθείσα έκθεση πορίσματος το αιτιολογικό μέρος του πορίσματος εξακολουθεί να αντλείται από το σύνολο των αστυνομικών ισχυρισμών. Το λοιπό αποδεικτικό υλικό που περιλαμβάνει ο συγκεκριμένος πειθαρχικός φάκελος είτε εξακολουθεί να παραγκωνίζεται τελείως, είτε να αξιοποιείται μερικώς είτε να υπονομεύσει αδικαιολόγητα η αποδεικτική αξία του.

Αντίστοιχοι ύφους και περιεχομένου είναι και οι αστυνομικοί ισχυρισμοί που προβάλλονται προς αντίκρουση των όσων καταθέτουν και μηνύουν οι γονείς του φερόμενου θύματος όσο και σε σχέση με την ίδια την καταγγελία του τελευταίου. Η μέθοδος, των προσωπικών απόψεων, εφαρμόζεται επίσης και για τις μαρτυρίες, τα υπομνήματα και οι μηνύσεις των γονέων του θύματος. Κατακλείδα όλων των ανωτέρω ισχυρισμών είναι, κατά την εκτίμηση του Συνηγόρου η συνολική άρνηση του συμβάντος. Μια τέτοια πρακτική άρνησης εξισώνεται περαιτέρω με τη λανθάνουσα επιδίωξη αντιστροφής της καταγγελίας και αντιμετάθεσης του υποκειμένου του ελέγχου μέσω της ενεργοποίησης μιας ρητορικής υπονόμησης και αμφισβήτησης του κυρίου όγκου του αποδεικτικού υλικού, η οποία εν προκειμένω συνδυάζεται με την υιοθέτηση ενός μη αιτιολογημένου, καταγγελτικού έως και υβριστικού λόγου που επιχειρείται και μέσω ισχυρισμών περί εσφαλμένων δικονομικών ενεργειών στο πλαίσιο του ποινικού ελέγχου της υπόθεσης και περί μηδενικής συνεισφοράς των αναπεμπτικών πορισμάτων του Συνηγόρου του Πολίτη.

Στο πλαίσιο αυτό, ο Συνήγορος διαπίστωσε ότι το συμπέρασμα, στο οποίο καταλήγει ο διενεργών την πειθαρχική έρευνα εξακολουθεί να υπολείπεται ειδικής αιτιολογίας και εμπεριστατωμένης τεκμηρίωσης. Η ένταση και ως προς τις

286. Βλ. κεφάλαιο 4.2 παρούσας έκθεσης.

διαπιστώσεις αυτές αυξάνει επιπλέον αν ληφθεί υπόψη ότι έχουν μεσολαβήσει δύο προσπάθειες συμπλήρωσης του πειθαρχικού ελέγχου, επιμηκύνοντας αντιστοίχως τη διαδικασία (**Φ. 282183**).

Σε υπόθεση φερόμενης αυτοχειρίας μέσα σε αστυνομικό κρατητήριο νεαρού άνδρα που φέρεται να ήταν χρήστης ουσιών ο Συνήγορος παρατήρησε στο σχετικό πόρισμά του ότι η διενεργούσα στο αιτιολογικό μέρος του πορίσματος, υιοθετώντας εν πολλοίς τον βασικό συλλογισμό των εμπλεκόμενων αστυνομικών στις οικείες καταθέσεις τους, επιλέγει να εστιάσει σε στοιχεία που αφορούν το πρόσωπο του θανόντος, το ποινικό του παρελθόν αλλά και σε επιθυμίες του ιδίου κατά την διάρκεια της κράτησής του που αφορούν την πρόσληψη τροφής, καφέ και χρήσης τσιγάρου.

Στην εν θέματι υπόθεση ο Συνήγορος υπογράμμισε ότι υποκείμενο της πειθαρχικής διαδικασίας είναι ο εκάστοτε ελεγχόμενος αστυνομικός και όχι το φερόμενο ως θύμα ενώ ο σκοπός της πειθαρχικής διαδικασίας είναι η ανεύρεση της ουσιαστικής αλήθειας, δηλ. η τέλεση ή όχι πειθαρχικών παραπτωμάτων, και όχι η αναζήτηση και αποκάλυψη της προσωπικής ή ποινικής κατάστασης των θυμάτων πολλώ δε μάλλον προσώπων που έχασαν τη ζωή τους κατά τη διάρκεια της κράτησής τους.

Υπό αυτό το πρίσμα, η αναπαραγωγή ισχυρισμών που αφορούν το πρόσωπο ή το ποινικό παρελθόν του θύματος δέον να αποφεύγονται στο αιτιολογικό σκέλος των πορισμάτων, καθώς δεν εισφέρουν στη διενέργεια διεξοδικής έρευνας. Στοιχεία σχετικά με την συμπεριφορά του θύματος όσο βρίσκεται υπό τον έλεγχο των αρχών μπορούν να συνεκτιμώνται μόνο προς όφελος της αναζήτησης της ουσιαστικής αλήθειας και όχι να αξιοποιούνται υπό όρους μετάθεσης ευθυνών μέσω λογικών αλμάτων και ενδόμυχων πεποιθήσεων προς όφελος της απαλλαγής των εμπλεκόμενων αστυνομικών και προς επίρρωση των ισχυρισμών τους.

Για τους ίδιους λόγους δεν μπορεί να αξιολογείται στο πλαίσιο της πειθαρχικής διαδικασίας εάν το θύμα και εν προκειμένω οι γονείς του θύματος επιθυμούν την ποινική δίωξη ούτε κατά ποίου εμπλεκόμενου αστυνομικού την επιθυμούν, όπως αντιθέτως δέχεται η διενεργούσα. Όπως τόνισε ο Συνήγορος, η απόδοση πειθαρχικών ευθυνών είναι καθήκον του διενεργούντος την έρευνα και δεν εναπόκειται στη επιθυμία των θυμάτων ή των συγγενών τους να ασκήσουν τα δικαιώματά τους.

Στην ίδια κατεύθυνση η διενεργούσα προβαίνει σε σειρά λογικών αλμάτων και έωλων προσωπικών εκτιμήσεων κάτι που επίσης ουδόλως εισφέρει στην αποδεικτική διαδικασία. Ενδεικτική είναι η αναφορά της διενεργούσας ότι ο θα-

νών «εκμεταλλεύτηκε» το διάστημα που έμεινε μόνος χωρίς επιτήρηση και η αναφορά στο αντικείμενο που χρησιμοποιήθηκε ως μέσο από τον αυτόχειρα «...για να επιτύχει τον σκοπό του» παραβλέποντας επιπρόσθετα τον μη αξιόποινο και άρα ποινικά και σίγουρα πειθαρχικά αδιάφορο χαρακτήρα τόσο της αυτοχειρίας όσο και της απόπειρας αυτής.

Σε λογικό άλμα υποπίπτει η διενεργούσα όταν υποστηρίζει ότι η απόφαση της αυτοχειρίας ήταν μία παρόρμηση της στιγμής αφού δεν προηγήθηκε συμπεριφορά που να προειδοποιεί για τις προθέσεις του κρατουμένου ως εάν είθισται, να προηγούνται της αυτοχειρίας φωνασκίες ή αναστάτωση όταν τουλάχιστον δεν υπάρχουν συγκρατούμενοι για να προκαλέσουν την αναστάτωση και ο αυτόχειρας έχει παραμείνει ικανό χρονικό διάστημα χωρίς επιτήρηση, όπως εν προκειμένω.

Την ίδια στιγμή η διενεργούσα δεν φαίνεται να προβαίνει σε μια σειρά ενεργειών που περιλαμβάνει το διαγνωστικό της καθήκον, μεταξύ αυτών δεν αξιολογεί τη διατήρηση (και μάλιστα από το 2013 όπως παραδέχεται και ο Διοικητής του ΑΤ στην εξέτασή του) όχι ενός αλλά τριών αντικειμένων, δύο υφασμάτων και ενός πλαστικού, σε προσβάσιμη θέση, διαστάσεων ικανών να αποτελέσουν, πιθανόν καθένα από αυτά κατά τη κοινή λογική, άμεσα αντικείμενα διευκόλυνσης αυτοχειρίας πολλώ δε μάλλον κρατουμένου, με ιστορικό χρήσης ουσιών και απόπειρας αυτοχειρίας, που είναι μόνος στο κρατητήριο και δεν επιτηρείται για ένα ικανό χρονικό διάστημα. Ο Συνήγορος έχει αναπέμψει την υπόθεση στην ΕΛ.ΑΣ. για συμπλήρωση της πειθαρχικής έρευνας. **(Φ. 349248)**²⁸⁷

Η πρόθεση των αρχών για αντιμετάθεση του υποκειμένου του ελέγχου στο πλαίσιο διοικητικής διαδικασίας συμπυκνώνεται μεταξύ άλλων και σε έκθεση απαλλاکτικού πορίσματος της ΕΛ.ΑΣ. σε υπόθεση ελέγχου για βεβαίωση μετακίνησης, προσαγωγής λόγω φερόμενων ελλειπών στοιχείων σε υπηρεσιακή ταυτότητα γυναίκας δικαστικής λειτουργού και ακολούθως θέση της σε προστατευτική φύλαξη μετά την προσαγωγή της σε ΑΤ.

Στην εν λόγω υπόθεση ο Συνήγορος επεσήμανε ότι η εξουσιαστική σχέση που αναπτύσσεται μεταξύ των αστυνομικών (την επίμαχη χρονική στιγμή υπήρχαν τέσσερις (4) αστυνομικοί στο σημείο) και του πολίτη επιβάλλει στον διενεργούντα την έρευνα να ελέγξει πρωτίστως εάν τηρήθηκαν οι εκ του νόμου υποχρεώσεις των αστυνομικών. Στην υπό διερεύνηση Π.Δ.Ε. η διενεργούσα αποδίδει το έωλο των ισχυρισμών της αστυνομικού (περί εφαρμογής της αυτόφωρης διαδικασίας για το αδίκημα της παραβίασης προσωπικών δεδομένων λόγω της βιντεοσκόπησης του περιστατικού) στην ένταση του επεισοδίου χωρίς να την προβληματίζει το γεγονός ότι αυτοί οι έωλοι ισχυρισμοί όχι μόνο δεν αποκλι-

287. Βλ. αναλυτικά, κεφάλαιο 4.2 της παρούσας έκθεσης.

μάκωσαν την κατάσταση αλλά αντιθέτως την επέτειναν. Οι ως άνω πεποιθήσεις της διενεργούσας δεν εισφέρουν σε ένα αποτελεσματικό και αμερόληπτο διοικητικό έλεγχο ο οποίος απαιτεί την αναζήτηση των αυξημένων αντανάκλαστικών των αστυνομικών για την αποκλιμάκωση της έντασης και όχι την δικαιολόγηση της απουσίας τους, προκειμένου, μεταξύ άλλων, να αποφεύγεται από αστυνομικούς η καταχρηστική επίκληση εργαλείων του ποινικού κώδικα που μπορούν ευλόγως να προκαλέσουν ανησυχία σε οποιονδήποτε πολίτη ο οποίος μάλιστα προσάγεται υπό μάλλον αδιευκρίνιστες συνθήκες και για αδιευκρίνιστο λόγο, ή τουλάχιστον για λόγο που ο ίδιος δεν φαίνεται να κατανοεί.

Τα αυξημένα αντανάκλαστικά που οι αστυνομικοί πρέπει εκ του νόμου να επιδεικνύουν δηλαδή η σύνεση, αυτοκυριαρχία, σταθερότητα, αποφασιστικότητα, αμεροληψία, αντικειμενικότητα, αξιοπρέπεια, λεπτότητα, σεμνότητα, ευγένεια, το πνεύμα μετριοπάθειας και επιείκειας, με γνώμονα των ενεργειών τους την εξασφάλιση της δημόσιας τάξης και ασφάλειας, την εξυπηρέτηση του δημοσίου συμφέροντος και τη διαφύλαξη των νομίμων συμφερόντων των πολιτών και εν προκειμένω των δικαστικών λειτουργιών οι οποίοι απολαμβάνουν εκ του συντάγματος λειτουργικής και προσωπικής ανεξαρτησίας την οποία τα αστυνομικά όργανα οφείλουν να περιφρουρούν και όχι να αμφισβητούν ή να υποτιμούν, στην εν θέματι περίπτωση δεν φαίνεται να αναζητήθηκαν επαρκώς όπως διαπίστωσε ο Συνήγορος (Φ. 300697).

**Προσωπικές
εκτιμήσεις,
ενδόμυχες
πεποιθήσεις
και κρίσεις
δεοντολογίας**

Από τις υποθέσεις που εξέτασε η Αρχή το 2024 δεν λείπουν και οι περιπτώσεις όπου το δέον εξακολουθεί να συγχέεται με το είναι (Φ. 258681, Φ. 327762). Όπως έχει επισημάνει ο Συνήγορος²⁸⁸, οι κρίσεις δεοντολογίας δεν μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως κρίσεις για τα γεγονότα και για την απόδειξη ή μη παραβίασης νόμου και προσβολής δικαιώματος, διότι η έρευνα υποπίπτει στο λογικό σφάλμα της

λήψης του ζητουμένου.

Από τα πορίσματα που συνέταξε η Αρχή σημειώνονται αναφορές σε «εμμονές και προκαταλήψεις» του καταγγέλλοντος (Φ. 279837) και ισχυρισμοί του διενεργούντος που ουδέν εισφέρουν στην αποδεικτική διαδικασία αφού ο τελευταίος στηρίζει το απαλλακτικό για τους εμπλεκόμενους συμπέρασμά του αποκλειστικά στην τήρηση οδηγιών και στη διαφύλαξη στόχων με μέτρα και αποστάσεις ασφαλείας εκ μέρους των εμπλεκόμενων αστυνομικών, ενώ το ζητούμενο ήταν επίσης εάν υπήρξε νόμιμος και αναγκαίος περιορισμός της συνάθροισης και υπέρβαση του μέτρου κατά τη χρήση βίας και αποτρεπτικών μέσων όπως τα δακρυγόνα (Φ. 287242).

288. Ετήσια Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. 2021, σελ. 88.

Ενδεικτικά σε υπόθεση ελέγχου πολίτη²⁸⁹ που εξέτασε η Αρχή και αναγκάστηκε να επισημάνει για πολλοστή φορά τη διάταξη της παρ. 3 περ. β του άρ. 96 του ΠΔ 141/1991²⁹⁰ ο Συνήγορος επανέλαβε ότι, παρά το γεγονός ότι η αρμοδιότητα των αστυνομικών να εκτιμούν ελεύθερα (και βάσει ειδικής εγκληματολογικής τεχνογνωσίας) τη συνδρομή της «σοβαρής υπόνομιας» ως προϋπόθεσης των πράξεων τους είναι αναμφισβήτητη, η κρίση αυτή δεν είναι ανεξέλεγκτη, ακριβώς επειδή αποτελεί αρμοδιότητα και όχι δικαίωμα. Οφείλει, συνεπώς, να στηρίζεται σε επαληθεύσιμους συλλογισμούς, οι οποίοι να καθιστούν εκ των υστέρων δυνατό τον έλεγχο νομιμότητας. Επομένως, ένας συλλογισμός που καταλήγει σε «σοβαρή υπόνοια τέλεσης αξιόποινης πράξης» ως προϋπόθεση κάμψης αυτών των εγγυήσεων οφείλει, κατ' ελάχιστον, να στηρίζεται σε δεδομένα που να αφορούν στον συγκεκριμένο ελεγχόμενο (μεταξύ άλλων τη συμπεριφορά του, την εμφάνιση του οχήματός του κ.ο.κ.), κατά τρόπο στοιχειωδώς εξατομικεύσιμο, καθώς, πέραν των άλλων, οι πολίτες δεν υποχρεούνται να συνδέουν προς ορισμένο νόμιμο σκοπό την φυσική τους παρουσία σε δημόσιο χώρο. Στο ίδιο πλαίσιο, μια γενικώς αρνητική συμπεριφορά ή απροθυμία συνεργασίας των ελεγχόμενων, σχετίζεται με τον βαθμό νομιμοφροσύνης και συνεργασιμότητας του καθενός και δεν αρκεί για τη θεμελίωση σοβαρής υπόνομιας τέλεσης συγκεκριμένης πράξης ικανής να νομιμοποιήσει άνευ άλλου τινός την έρευνα, ούτε μπορεί να θεωρηθεί ότι συνιστά από μόνη της πράξη επίμεμπτη, εφόσον δεν υπερβαίνει συγκεκριμένα όρια²⁹¹.

Υπό το πρίσμα των ανωτέρω, ορθότερο θα ήταν ο ενεργήσας την διοικητική εξέταση να μην αρκεστεί σε μία γενική αναφορά σχετικά με τον ελεγχόμενο («στη θέα των αστυνομικών προσπάθησε να τους αποφύγει ... η όλη συμπεριφορά του τον κατέστησε ύποπτο») αλλά να εκθέσει συγκεκριμένα ποies ενέργειες του συγκεκριμένου πολίτη ήταν αυτές που, κατά την κοινή πείρα ή κατά τις ειδικές εμπειρίες και γνώσεις των αστυνομικών, θα μπορούσε να συνδεθεί αιτιωδώς με την τέλεση αξιόποινων πράξεων και που, ως τέτοιες, κατέστησαν αναγκαίο τον σωματικό του έλεγχο και τον έλεγχο του σακιδίου του. Σε κάθε δε περίπτωση, ποια ήταν η απόλυτη ανάγκη που επέβαλε τον έλεγχο αυτό (Φ. 290929).

Σε υπόθεση καταγγελίας για παράνομη επαναπροώθηση ο διενεργών διατυπώνει μια γενική αξιολογική κρίση για τις καταγγελίες που δέχεται η ΕΛ.ΑΣ. από παράτυπους μετανάστες η οποία δεν μπορεί να εμφανίζεται ως τεκμηρί-

289. Ο Συνήγορος παρουσίασε ειδικό κεφάλαιο για τον έλεγχο και την προσαγωγή πολιτών κατά την αστυνομική δράση και την πειθαρχική της διερεύνησης στην Ετήσια Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α 2023.

290. «Σωματικές έρευνες σε μεταφορικά μέσα και μεταφερόμενα αντικείμενα και έρευνες σε ιδιωτικούς χώρους μη προσιτούς στο κοινό που δεν υπάγονται στην έννοια της κατοικίας, γίνονται όταν υπάρχει σοβαρή υπόνοια τελέσεως αξιοποίνου πράξεως ή απόλυτη ανάγκη».

291. Πόρισμα Συνηγόρου του Πολίτη 16024/30-6-2003 με θέμα «Νόμιμες Προϋποθέσεις Προσαγωγών και Αστυνομικών Ερευνών».

ωση οιοιδήποτε πορίσματος διοικητικής εξέτασης, ούτε υπέρ ούτε εναντίον του καταγγέλλοντος.

Στην ίδια υπόθεση ο ενεργήσας την διοικητική εξέταση συγχέει το δέον με το είναι όπως έχει ήδη αναφερθεί παραπάνω ενώ προβαίνει σε ένα σημαντικό λογικό άλμα αφού στηρίζει τον συλλογισμό του περί αβασίμου της καταγγελίας στο γεγονός ότι δεν υφίσταται καταγραφή του καταγγέλλοντος αλλοδαπού στις οικείες Δ/νσεις Αστυνομίας το επίμαχο διάστημα. Εάν ωστόσο υπήρχε επίσημη καταγραφή του καταγγέλλοντος, όπως σημειώνει ο Συνήγορος, θα είχαν ακολουθήσει οι νόμιμες διαδικασίες (ενημέρωση εισαγγελικής αρχής, υπαγωγή στις υπηρεσίες του Κέντρου Υποδοχής και Ταυτοποίησης όπου και θα χωρούσε η καταγραφή του αιτήματος ασύλου που ισχυρίζεται ο καταγγέλλων ότι ήθελε να υποβάλει). Το αντικείμενο της καταγγελίας συνίσταται, αντίθετα, στην παράκαμψη κάθε νόμιμης διαδικασίας, επομένως η μη καταγραφή του αλλοδαπού δεν αποτελεί απόδειξη ότι δεν υπήρξε επαναπροώθηση. Στην εν λόγω υπόθεση και για τους ανωτέρω λόγους ο ενεργήσας την διοικητική εξέταση επισημαίνει με εσφαλμένη αιτιολογία ότι η καταγγελία δεν ευσταθεί, για τον επιπρόσθετο λόγο ότι ο καταγγέλλων δεν ανταποκρίθηκε στα 2 μηνύματα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου (**Φ. 327762**).

Για την περίπτωση επίσης αλλοδαπών πολιτών παρατηρείται η επιμονή των διενεργούντων να χρησιμοποιούν σταθερά έωλα επιχειρήματα τα οποία επιχειρούν να αποκαλύψουν τις δήθεν προθέσεις των καταγγελλόντων όπως το γεγονός ότι επιδίδονται σε παρελκυστικές καταγγελίες προκειμένου να καθυστερήσουν την απέλασή τους ή επειδή έχουν άλλα «οφέλη (**Φ. 307323** αλλοδαπή γυναίκα, **Φ. 278283** ανήλικοι αλλοδαποί σε προστατευτική φύλαξη).

Σε υπόθεση διενέργειας σωματικού ελέγχου σε νεαρό άνδρα με αφαίρεση ενδυμάτων σε δημόσιο χώρο ο Συνήγορος επεσήμανε ότι κάτι τέτοιο αντίκειται στις διατάξεις του άρ. 96 του Π.Δ. 141/1991 όχι μόνο για λόγους που συνδέονται με τη στοιχειώδη υποχρέωση των αστυνομικών οργάνων να μη θιγεί η αιδώς και η αξιοπρέπεια του ελεγχόμενου, όπως θέτουν οι εγγυήσεις του άρ. 257 ΚΠΔ, αλλά για τον επιπλέον λόγο, ότι ο καταγγέλλων ως συλληφθείς έπρεπε - εφόσον κρινόταν αναγκαίο - να ελεγχθεί κατά τη διάρκεια της προανάκρισης, που έλαβε χώρα σε κεντρικό κτίριο της ΕΛ.ΑΣ. στην Αθήνα.

Το γεγονός ότι αποτελεί, σύμφωνα με τη διενεργούσα, «*συνήθη αστυνομική πρακτική...σε προσαχθέντες ή συλληφθέντες*» δεν αρκεί σε καμία περίπτωση για τη νομιμοποίηση του και πολύ περισσότερο όταν γίνεται, όπως εν συνεχεία υποστηρίζεται, «στο πλαίσιο προληπτικής δραστηριότητας». Προς την ίδια κατεύθυνση, η Αρχή σε προηγούμενο για την υπόθεση πόρισμα της είχε αναδείξει τη νομολογία του Ε.Δ.Δ.Α. κατά την οποία, όταν η αναγκαστική απογύμνωση δεν έχει καμία διερευνητική αξία και ως εκ τούτου δεν συνεισφέρει στους νόμιμους

σκοπούς του αστυνομικού ελέγχου υφίσταται παραβίαση του άρ. 3 της Ε.Σ.Δ.Α. καθώς τεκμαίρεται ότι σε τέτοιες περιπτώσεις ο μοναδικός σκοπός υποβολής της είναι η πρόκληση ντροπής και εξευτελισμού στα πρόσωπα που την υφίστανται. Υποτιμητικά σχόλια, βρισιές και απειλές που ενδέχεται να συνοδεύουν τον σωματικό έλεγχο με παράλληλη αναγκαστική απογύμνωση εκλαμβάνονται ως πρόσθετη απόδειξη υπέρ της κακοποίησης²⁹² (Φ. 270704).

Σε άλλη υπόθεση ο Συνήγορος επεσήμανε, μεταξύ άλλων ότι η προσαγωγή πολιτών δεν θα πρέπει να ταυτίζεται με «πρακτική...για συλλογή στοιχείων» (Φ. 300697).

Η επιμονή των αρχών στις ανωτέρω συνολικά πλημμέλειες συνηγορεί στην άποψη ότι η διοικητική διερεύνηση των υποθέσεων από τα σώματα ασφαλείας δεν έχει εισέτι αποδείξει ότι δύναται να υπεραμυνθεί μιας αμερόληπτης και αποτελεσματικής διαδικασίας και να αντισταθεί στην προσωρινή ευκολία και την ατελέσφορη μακροπρόθεσμα σκοπιμότητα εδραιωμένων αντιλήψεων που εν τέλει συντηρούν το έλλειμμα επαγγελματισμού και αξιοπιστίας στα σώματα ασφαλείας.

5.1.2. Οπτικοακουστικό και φωτογραφικό υλικό

Η αποδεικτική ισχύς του οπτικοακουστικού υλικού στις διοικητικές έρευνες και η στάση των σωμάτων ασφαλείας

Υπό το πρίσμα και της γενικότερης νομολογίας του Ε.Δ.Δ.Α., η οποία κρίνει ότι η αναζήτηση και λήψη βιντεοληπτικού υλικού αποτελεί ιδιαίτερα κρίσιμο αποδεικτικό στοιχείο για τη διερεύνηση των συνθηκών, υπό τις οποίες έλαβαν χώρα τα καταγγελλόμενα γεγονότα, ο Συνήγορος υπογραμμίζει σταθερά ότι το φωτογραφικό και βιντεοληπτικό υλικό θα πρέπει πάντοτε να αναζητείται και να διασφαλίζεται εγκαίρως. Αυτό σημαίνει σε χρόνο που ακόμα υφίσταται, ενώ, όταν κάτι τέτοιο δεν είναι δυνατό, θα πρέπει, όπως και πάλι υποδεικνύεται από τη νομολογία του Ε.Δ.Δ.Α., η μη διασφάλιση του σχετικού και αναγκαίου για την αποτελεσματικότητα της έρευνας βιντεοληπτικού υλικού να αντισταθμίζεται από άλλα μέτρα έρευνας, λαμβάνοντας υπόψη αφενός τις ειδικές περιστάσεις, που ισχύουν αυτοτελώς και συνθέτουν τα πραγματικά περιστατικά της καθεμίας υπό διερεύνηση υπόθεσης, και αφετέρου το πραγματικό εύρος των πρακτικών διερεύνησης (Φ. 299498).

Κρίσιμο αναδεικνύεται το βιντεοληπτικό υλικό, σε περιπτώσεις όπου υπάρχουν εκ διαμέτρου αντίθετες καταθέσεις και μαρτυρίες ως προς τα γενεσιουργά αίτια των περιστατικών, οι οποίες ουσιαστικά λειτουργούν ως μέσο πίεσης προς την κατεύθυνση της ανεύρεσης και αξιοποίησης του απαραίτητου αποδεικτικού

292. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. Aghdgomelashvili και Japaridge κατά Γεωργιάς,, 08.10. 2020.

υλικού, το οποίο θα τεκμηριώνει τη μία ή την άλλη κατατεθείσα άποψη περί των συνθηκών τέλεσης των περιστατικών, κατά τρόπο, όσο το δυνατόν πιο πειστικό και αντικειμενικό.

Η συμβολή του οπτικοακουστικού και φωτογραφικού υλικού στην αποδεικτική διαδικασία είναι αδιαμφισβήτητη, προφανής και βρίσκει ακλόνητο έρεισμα στην υποχρέωση των αρχών να λαμβάνουν όλα τα απαραίτητα μέτρα που έχουν στη διάθεσή τους για να εξασφαλίσουν τα αποδεικτικά στοιχεία σχετικά με τα επίδικα περιστατικά, όπως έχει ήδη αναφερθεί²⁹³ και δεν παραλείπει να επισημαίνει ο Συνήγορος σε όλες τις Ετήσιες Εκθέσεις του.

Η διασφάλιση οπτικοακουστικού υλικού καθίσταται επιτακτική στους χώρους κράτησης όπου υπάρχει κατά τεκμήριο απολύτως περιορισμένη θέαση των γεγονότων.

Το ανωτέρω δεδομένο επιβεβαιώνει τη θέση ότι τα άτομα που τελούν υπό κράτηση βρίσκονται σε ευάλωτη θέση, η οποία επιβάλλει την αντιστροφή του βάρους απόδειξης και, κατ' επέκταση, τη μετάθεση της υποχρέωσης απόδειξης στις αρχές ως προς τα αίτια του τραυματισμού και το εύλογο μέτρο της ασκηθείσας βίας και συνεπώς η αποδεικτική ισχύς του βιντεοληπτικού υλικού, λόγω της αντικειμενικότητάς του, καθιστά τη διατήρησή του απαραίτητη.

Το Ε.Δ.Δ.Α. παγίως υποδεικνύει, σε υποθέσεις που αφορούν και την Ελλάδα ότι, όταν κάποιος που βρισκόταν σε καλή κατάσταση υγείας, τίθεται υπό κράτηση ή υπό τον έλεγχο της αστυνομίας και στη συνέχεια διαπιστώνεται ότι φέρει σωματικές βλάβες, το κράτος είναι υποχρεωμένο να παράσχει λογική εξήγηση για τις αιτίες του τραυματισμού, ελλείψει της οποίας σαφώς εγείρεται ζήτημα παραβίασης του άρ. 3 της Ε.Σ.Δ.Α²⁹⁴, θέση που δεν παραλείπει να επισημαίνει ο Συνήγορος.

Για τους ανωτέρω λόγους ο Συνήγορος επαναφέρει με ένταση τη σταθερή νομοθετική του πρόταση για τοποθέτηση καμερών σε όλους τους χώρους κράτησης²⁹⁵

293. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. *Nachova και λοιποί κατά Βουλγαρίας*, 06.07.2005 παρ. 113, *Milić and Nikezić κατά Μοντενέγκρο*, 28.04.2018 παρ. 99 – 100 και *Κωνσταντινόπουλος και λοιποί κατά Ελλάδος*, 22.11.2018, που αφορούσε περιστατικό που έλαβε χώρα σε Κατάστημα Κράτησης της χώρας, **παρ. 79 και 99**.

294. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. *Aksoy κατά Τουρκίας*, 18.12.1996, Μπέκος Κουτρόπουλος κατά Ελλάδας, 13.12.2005, *Ζελίλοφ κατά Ελλάδας*, 24.05.2007, *Συναφής και η υπ' αριθ. 3/2019 Εγκύκλιος Εισ. Α.Π.*, σύμφωνα με την οποία «... επιβάλλεται ιδιαίτερη προσοχή από τους εισαγγελικούς λειτουργούς τόσο κατά το προκαταρκτικό στάδιο εξέτασης των υποθέσεων κακομεταχείρισης ατόμων που τελούν υπό κράτηση όσο και κατά την εκδίκασή τους».

295. Βλ. κεφάλαιο 8. Της παρούσας έκθεσης.

Ακόμη όμως και στο πλαίσιο της δημόσιας δράσης των αρχών, ειδικά όταν πρέπει να διευκρινιστούν ειδικότερες συνθήκες και να αξιολογηθούν εν τέλει πολλές παράμετροι, η συμβολή του βιντεοληπτικού υλικού μπορεί να αποδειχθεί καθοριστική για το εάν οι αρχές τήρησαν τις ελάχιστες εγγυήσεις στην επαφή τους με τους πολίτες τόσο κατά τη διάρκεια ελέγχων και προσαγωγών, ζήτημα που απασχόλησε ειδικώς τον Συνήγορο το 2023²⁹⁶ όσο και τα προβλεπόμενα στην παρ. 2 του άρ. 3 του Π.Δ. 73/2020 κατά τη διάρκεια δημόσιων συναθροίσεων²⁹⁷. Για αυτούς ακριβώς τους λόγους καθίσταται πλέον επιτακτική η εγκατάλειψη της πιλοτικής λειτουργίας της εγκατάστασης και λειτουργίας φορητού συστήματος επιτήρησης²⁹⁸ και η χωρίς χρονικό και χωρικό περιορισμό, ενεργοποίηση του Π.Δ. 75/2020²⁹⁹, το οποίο εξασφαλίζει το απαραίτητο νομικό πλαίσιο για την καταγραφή εικόνας και ήχου από την ΕΛ.ΑΣ. και το Λιμενικό Σώμα σε, μεταξύ άλλων, δημόσιες συναθροίσεις, προβλέποντας και τη χρήση φορητών, ενσωματωμένων στις αστυνομικές στολές, καμερών, θωρακίζοντας τη διαφάνεια, τη λογοδοσία και την αξιοπιστία της δημόσιας προληπτικής και κατασταλτικής δράσης, στοιχεία που εισφέρουν στην προστασία των πολιτών και των υπαλλήλων από αυθαίρετες και μη νόμιμες πράξεις.

Στην θεωρία υποστηρίζεται ειδικά για τις φορητές κάμερες που φέρουν οι αστυνομικοί πώς έχουν την «έμφυτη ικανότητα να διευκολύνουν την ανάλυση του χωροχρόνου του εγκλήματος, ιδίως εξαιτίας του γεγονότος πως δεν είναι στατικές όπως τα κλειστά κυκλώματα τηλεόρασης» και ενδεικτικά πλεονεκτήματα την «α) ενίσχυση της διαφάνειας και ως εκ τούτου της νομιμότητας εντός της οποίας επιτελείται το αστυνομικό έργο, β) βελτίωση της συμπεριφοράς τόσο των αστυνομικών υπαλλήλων όσο και των πολιτών και μεγαλύτερη ευελιξία/επιδεξιότητα στον χειρισμό των εκατέρωθεν καταγγελιών, γ) συλλογή περισσότερων και ακριβέστερων αποδεικτικών στοιχείων από την αστυνομία στον τόπο τέλεσης του συμβάντος τη στιγμή που διαδραματίζεται αυτό, και δ) συνδρομή του βιντεοσκοπημένου υλικού στην περαιτέρω εκπαίδευση των αστυνομικών και στη μελλοντική υιοθέτηση καλών πρακτικών στον κλάδο» ενώ «εάν ο/η αστυνομικός νιώθει πως η χρήση καμερών μειώνει τη διακριτική του ευχέρεια κατά την άσκηση του επαγγέλματός του και πως αυξάνει τον κίνδυνο της δημόσιας αποδοκιμασίας του, τότε η «συναισθηματική και επαγγελματική

296. Το ζήτημα αυτό αναλύεται διεξοδικά στην Ετήσια Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α 2023, σελ. 37-59.

297. «Το προσωπικό της Ελληνικής Αστυνομίας και του Λιμενικού Σώματος – Ελληνικής Ακτοφυλακής που διατίθεται για εκτέλεση υπηρεσίας σε συναθροίσεις, οφείλει να απέχει από κάθε πράξη ή συμπεριφορά που μπορεί να εκληφθεί ως ενεργή συμμετοχή ή αντίθεση στη συνάθροιση, να ενεργεί με αίσθημα ευθύνης, αυτοκυριαρχία, αμεροληψία, αντικειμενικότητα και σεβασμό των δικαιωμάτων των πολιτών και να τηρεί πάντοτε τις αρχές της νομιμότητας, της αναγκαιότητας, της προσφορότητας του μέσου και της αναλογικότητας».

298. <https://www.astynomia.gr/egkatastasi-kai-leitourgia-foritou-systimatos-epitirisi/>

299. Ετήσια Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α 2023, σελ. 109.

εξουθένωση» είναι πολύ κοντά.»³⁰⁰.

Στο ίδιο πλαίσιο κρίσιμο αναδεικνύεται το οπτικοακουστικό υλικό για τον εντοπισμό των υπαιτίων και την απόδοση της ευθύνης παρότι οι αρχές δεν φαίνεται να το επιτυγχάνουν σε κάποιες περιπτώσεις, παρά την ύπαρξη του σχετικού υλικού.

Σε συγκεκριμένη υπόθεση και ως προς την απομαγνητοσκόπηση-απομαγνητοφώνηση του επίμαχου βίντεο η διενεργούσα αποφαίνεται ότι δεν κατέστη δυνατόν να ταυτοποιηθεί ο δράστης της ρίψης μολότοφ προς το μέρος των διαδηλωτών παρά το γεγονός ότι εκτιμά ότι πρόκειται για αστυνομικό. (Φ. 295453).

Ο Συνήγορος παρατήρησε στο τελικό πόρισμά του ότι η ΕΛ.ΑΣ, παρά το γεγονός ότι αναγνωρίζει τη διάπραξη σοβαρού πειθαρχικού παραπτώματος αδυνατεί να αποδώσει την αντίστοιχη ευθύνη στα όργανά της. Στο σημείο αυτό επαναλαμβάνεται ότι η ευθύνη των αστυνομικών οργάνων, και δη των επικεφαλής των επιχειρούντων, δεν εξαντλείται, ούτε δύναται να εξαντληθεί, στη διαπίστωση ή μη τη ρίψης από μέλος των αστυνομικών ομάδων μίας βόμβας μολότοφ όπως προκύπτει από βιντεοληπτικό υλικό αλλά επεκτείνεται και στην παράλειψη λήψης μέτρων για την αποτροπή ρίψης αυτής, ή λήψης των κατάλληλων μέτρων προς το πρόσωπο -αστυνομικό ή πολίτη- που προέβη στη ρίψη της, ιδίως όταν ο δράστης φαίνεται να ευρίσκεται σε σημείο απολύτως πλησίον ομάδας αστυνομικών που επιχειρούν. Έτσι, σε αντίστοιχη περίπτωση σε υπόθεση διερεύνησης καταγγελίας για εκτεταμένη χρήση χημικών και αστυνομικής ράβδου κατά πολιτών (Φ. 288646) όπου και πάλι δεν ήταν δυνατή η αναγνώριση των εμπλεκόμενων αστυνομικών, σχετική ευθύνη αναγνωρίστηκε στους επικεφαλής των συγκεκριμένων ομάδων καθώς και στους χειριστές εκτόξευσης αερίων και δακρυγόνων μέσων.

Αντιδράσεις ωστόσο μιας ταυτοτικής δυσφορίας όπως έχει ήδη εντοπίσει ο Συνήγορος³⁰¹ των σωμάτων ασφαλείας για την βιντεοσκόπηση της δημόσιας δράσης τους καταγράφεται σε μεμονωμένα περιστατικά και το 2024 και μάλιστα αυτή ακριβώς η δυσφορία φαίνεται ενίοτε να δικαιολογείται απολύτως από τους διενεργούντες την έρευνα (Φ. 300697).

Την ίδια στιγμή αναδεικνύεται και το 2024 ισχυρή απροθυμία των διενεργούντων τις έρευνες να αναζητούν οπτικοακουστικό ή/και φωτογραφικό υλικό

300. Μπακιρλή Ερ. «Μορφές τεχνοεποπτείας στην σύγχρονη αντεγκληματική πολιτική. Η περίπτωση των «καμερών που φέρουν πάνω τους οι αστυνομικοί» (Police Body-Worn Cameras)», The art of Crime, Νοέμβριος 2021.

301. Ετήσια Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α 2023, σελ. 10.9

στο πλαίσιο αποδεικτικής διαδικασίας, ή να το αναζητούν αποτελεσματικά και ουσιαστικά, από κάθε δυνατή πηγή και έγκαιρα, σε χρόνο δηλαδή που αυτό υπάρχει και μπορεί να εισφέρει στην αποδεικτική διαδικασία με αποτέλεσμα την απουσία του σχετικού υλικού στην πλειοψηφία σχετικών των υποθέσεων που εξέτασε η Αρχή.

Ακόμη και όταν η ύπαρξη του υλικού αυτού είναι μάλλον προφανής λόγω του χώρου όπου συνέβησαν τα περιστατικά ή λόγω σχετικών αναφορών για την ύπαρξή του (Φ. 287994, Φ. 303843, Φ. 324505 Φ. 287111) αυτό δεν αναζητείται, όπως αναλύεται παρακάτω, ενώ η ίδια απροθυμία αναδύεται σε επίσης μεμονωμένες περιπτώσεις όπου οι αρχές δεν ενσωματώνουν στην διοικητική δικογραφία βιντεοσκοπικό ή φωτογραφικό υλικό που υπάρχει ήδη δημοσιευμένο ή βρίσκεται στην κατοχή πολιτών και το πράττουν εν τέλει μόνο μετά τις έντονες επισημάνσεις του Συνηγόρου (Φ. 290929), δεν επεξεργάζονται το σχετικό υλικό στα αρμόδια εργαστήρια της Διεύθυνσης Εγκληματολογικών Ερευνών προκειμένου να εξαχθούν ασφαλή συμπεράσματα (Φ. 309065, Φ. 308906 συσχετιζόμενη με Φ. 306749), δεν χρησιμοποιούν το υλικό προς ενίσχυση της αποδεικτικής διαδικασίας πχ ανεύρεση περισσότερων μαρτύρων (Φ. 352415), ενσωματώνουν στην πειθαρχική δικογραφία ογκώδες υλικό στο συντριπτικά μεγαλύτερο μέρος του άσχετο με τα επίμαχα περιστατικά, χωρίς να ενσωματώνεται το επίμαχο σημείο από άποψη χρόνου και χώρου (Φ. 308906 συσχετιζόμενη με Φ. 306749).

Κατά την διερεύνηση επίμεπτων ενεργειών κακομεταχείρισης κρατουμένων σταθερή οφείλει να είναι η υπόδειξη εκ μέρους της ΕΛ.ΑΣ. για την κατά προτεραιότητα διασφάλισή του οπτικοακουστικού υλικού, συνθήκη που λειτουργεί εγγυητικά τόσο για τους κρατούμενους όσο και για τους εμπλεκόμενους αστυνομικούς. Το διαπιστούμενο ωστόσο έλλειμμα πολύ συχνά συνδυάζεται με το επίσης ταυτοτικό επιχείρημα της μη λειτουργίας των καμερών όταν υπάρχουν ή της μη διατήρησης του υλικού συνθήκη που ενεργοποιεί την εκ προοιμίου απαλλακτική για τους εμπλεκόμενους αντανakλαστική πορεία και υπονομεύει ευθέως την αποτελεσματικότητα των διοικητικών ερευνών.

Η απουσία του οπτικοακουστικού υλικού

Οι ανωτέρω διαπιστώσεις προκύπτουν αβίαστα από τη μελέτη των πορισμάτων τα οποία εξέδωσε η Αρχή το 2024. Απουσία οπτικοακουστικού υλικού παρατηρείται στην πλειοψηφία σχεδόν των υποθέσεων, όπως ήδη αναφέρθηκε (Φ. 302054, Φ. 302612, Φ. 303843, Φ. 315428, Φ. 311703, Φ. 316286, Φ. 317782, Φ. 327762, Φ. 293309, Φ. 327637, Φ. 324505, Φ. 296773, Φ. 291505, Φ. 295451 απουσία εν μέρει, Φ. 238823, Φ. 281071, Φ. 273984, Φ. 257378, Φ. 275300, Φ. 278283, Φ. 287994, Φ. 295874, Φ. 301676, Φ. 293641, Φ. 349248, Φ. 311654, Φ. 287711, Φ. 310203, Φ. 305840, Φ. 297916, 292902,

Φ. 293524, Φ. 317782, Φ. 286188, Φ. 287242, Φ. 300278, Φ. 305842, Φ. 350899, Φ. 270704, Φ. 293292, Φ. 297188, Φ. 299498, Φ. 321175).

Απουσία αναζήτησης βιντεοληπτικού υλικού παρατηρείται ακόμη και όταν αυτό φαίνεται ότι υπάρχει (**Φ. 303843** παρά τη ρητή αναφορά του εμπλεκόμενου ιδιώτη «όπως προκύπτει από το υλικό που κατέγραψαν οι συσκευές εικονοληψίας») αλλά και σε υποθέσεις που σύμφωνα με τη κοινή λογική αυτό αναμένεται να υπάρχει διότι υφίστανται κάμερες όπως σε υπόθεση ελέγχου πολίτη πλησίον της Αμερικανικής Πρεσβείας (**Φ. 287994**) σε υπόθεση φερόμενης επανειλημμένης απειλής με όπλο γυναίκας έξωθεν κτιρίου όπου διέμενε Υπουργός (**Φ. 324505**) αλλά και σε περίπτωση σωματικού ελέγχου αλλοδαπού σε χώρο αεροδρομίου (**Φ. 287111**).

Στην τελευταία μάλιστα υπόθεση ο Συνήγορος επεσήμανε στο σχετικό πόρισμά του ότι το βιντεοληπτικό υλικό θα έπρεπε να έχει αναζητηθεί και διαφυλαχθεί, τόσο από τον χώρο ελέγχου των στοιχείων των καταγγελλόντων στην πύλη επιβίβασης, όσο και από τον χώρο, τουλάχιστον, έξωθεν των γραφείων των Αξιωματικών Υπηρεσίας Τμήματος Ασφαλείας και Αστυνομικού Τμήματος στον οποίο, σύμφωνα με τον καταγγέλλοντα, έγινε σωματικός έλεγχος στον ίδιο, και μάλιστα αφού του αφαιρέθηκαν τα ρούχα. Από την περιγραφή του ίδιου του ενεργήσαντα την έρευνα, ο οποίος πραγματοποίησε αυτοψία στον συγκεκριμένο χώρο, επιβεβαιώνεται ότι στον χώρο αυτό, ο οποίος βρισκόταν περί τα 300 μέτρα μακριά από τις πύλες επιβίβασης, ο οποίος ήταν ενιαίος γωνιακός, μέρος του οποίου διαιρούνταν σε επιμέρους δωμάτια για εξυπηρέτηση του προσωπικού, υπήρχαν και δύο δωμάτια που προορίζονταν για τη φιλοξενία αλλοδαπών που κρίνονταν ανεπιθύμητοι. Τα συγκεκριμένα δε δωμάτια διαθέτουν δύο κρεβάτια και εξοπλισμένη τουαλέτα με ντουζ σύμφωνα με τις έγγραφες εξηγήσεις ελεγχόμενων αστυνομικών. Επομένως, ακόμη και αν η διαμόρφωσή τους δεν είναι απολύτως συμβατή με ένα κελί, η πραγματοποίηση σωματικού ελέγχου σε κάποιο από αυτά, δεν μπορεί εξ ορισμού να αποκλειστεί.

Στις λίγες περιπτώσεις που υπάρχει οπτικοακουστικό υλικό και λαμβάνεται υπόψιν κατά την διάρκεια της αποδεικτικής διαδικασίας (**Φ. 295451, Φ. 295453, Φ. 352415, Φ. 306394, Φ. 314954, Φ. 296764, Φ. 277727, Φ. 277945, Φ. 300697, Φ. 309065, Φ. 295449, Φ. 295300, Φ. 290929, Φ. 308906** συσχετιζόμενη με **Φ. 306749**), έστω μετά από σχετικές επισημάνσεις του Συνηγόρου (**Φ. 290929**), συνήθως το υλικό αυτό προέρχεται από σχετικά δημοσιεύματα³⁰² (**Φ. 295451,**

302. Ο κρίσιμος ρόλος των δημοσιογράφων στην ενημέρωση για τον τρόπο που οι αρχές δρουν σε μία δημόσια συνάθροιση, αλλά και το γεγονός ότι οποιαδήποτε προσπάθεια των αρχών για απομάκρυνση των δημοσιογράφων υπόκειται σε αυστηρό έλεγχο, έχουν επισημανθεί και από το Ε.Δ.Δ.Α. βλ. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. *Pentikäinen κατά Φινλανδίας*, 20.10.2015, παρ. 89. αλλά και τον Συνήγορο του Πολίτη, Ετήσια Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α, σελ.108-109.

Φ. 276764, Φ. 309065, Φ. 295449, Φ. 295300, Φ. 290929) ή και δημοσιεύματα (**Φ. 352415**) ή από δημοσιεύματα και απομαγνητοφωνημένες συνομιλίες (**Φ. 276764**), από τον εμπλεκόμενο ιδιώτη (**Φ. 300697**) ή είναι άσχετο με το υπό διερεύνηση περιστατικό (**Φ. 308906** συσχετιζόμενη με **Φ. 306749**).

Στο σημείο αυτό, σημαντική ως προς το μέγεθος πλημμελειών αναδεικνύεται υπόθεση με θανάσιμο τραυματισμό Ρομά πολίτη μετά από καταδίωξη όπου η πειθαρχική δικογραφία περιλαμβάνει εκτεταμένο υλικό που δεν αφορά ή που δεν αφορά εις ολόκληρον στη συγκεκριμένη υπόθεση και ως εκ τούτου δεν δύναται να χαρακτηριστεί ως αποδεικτικό. Έτσι, αποστέλλονται στην Αρχή όλες οι συνομιλίες που σχετίζονται με πολλαπλούς σταθμούς του Κέντρου Επιχειρήσεων της Άμεσης Δράσης Αττικής, που διεξήχθησαν τις επίμαχες ημερομηνίες, καταλαμβάνοντας το περιεχόμενο ενός (1) ψηφιακού δίσκου, αντί των συγκεκριμένων συνομιλιών που διεξήχθησαν μεταξύ των μετεχόντων αστυνομικών ομάδων και του Κέντρου Άμεσης Δράσης, που ανέλαβε τη διαχείριση και τον συντονισμό του συμβάντος και για το χρονικό διάστημα που αυτό διήρκεσε. Μια τέτοια πρακτική, όπως σημείωσε ο Συνήγορος, όχι μόνο δεν εισφέρει στην αποδεικτική διαδικασία αλλά την αποδυναμώνει περαιτέρω καθώς οι συνομιλίες που ενδιαφέρουν εν προκειμένω αφενός δεν εστάλησαν στην αρμόδια αστυνομική διεύθυνση που θα επιμελούταν την καλύτερη αναπαραγωγή του ήχου και αφετέρου δεν απομαγνητοφωνήθηκαν. Την ίδια στιγμή η διενεργούσα την πειθαρχική έρευνα και συντάκτρια του πειθαρχικού πορίσματος δεν αξιολογεί και δεν αξιοποιεί καθόλου το περιεχόμενο τους ως προς την αποτύπωση των πραγματικών περιστατικών της υπόθεσης, παραλείποντας να αναφέρει το σύνολο των ομάδων που ενεπλάκησαν, όπως προκύπτουν από τις συνομιλίες, να αναζητήσει τους αστυνομικούς που τις επάνδρωναν και να ταυτοποιήσει όλους όσους συνομιλούσαν με το Κέντρο Επιχειρήσεων καθόλη τη διάρκεια του περιστατικού.

Προς την ίδια κατεύθυνση κινείται και το αποδεικτικό υλικό που εστάλη στην Αρχή και ταυτίζεται με το βιντεοληπτικό περιεχόμενο τριών (3) ψηφιακών δίσκων που προέκυψε από την διπλή κάμερα που διέθετε εμπλεκόμενο στο συμβάν έτερο όχημα - λεωφορείο. Παρά την έκταση του εν λόγω υλικού, καλύπτοντας ολόκληρη σχεδόν τη βάρδια του οδηγού και περιλαμβάνοντας πλάνα τόσο από το εσωτερικό του λεωφορείου όσο και εξωτερικά της διαδρομής που αυτό έκανε εντούτοις λείπει ανατιολόγητα η καταγραφή τριάντα τριών (33) κρίσιμων λεπτών, κατά τη διάρκεια των οποίων οι ελεγχόμενοι αστυνομικοί προέβησαν σε πυροβολισμούς εις βάρος του επίμαχου αυτοκινήτου.

Οι επόμενες οπτικοακουστικές καταγραφές της ίδιας μέρας τοποθετούνται

πλέον στην οικεία Διεύθυνση Ασφαλείας, στην οποία μετέβη ο οδηγός του λεωφορείου για να καταθέσει ενόρκως στο πλαίσιο της προανακριτικής διαδικασίας. Το ενδιαφέρον με τις καταγραφές αυτές αν και διαρκούν επίσης κάποια δευτερόλεπτα είναι πρώτον ότι απεικονίζουν τον οδηγό να κάθεται στα γραφεία των αστυνομικών και να προσπαθεί ο ίδιος να ανοίξει την κάμερα, ενημερώνοντας τους παρόντες αστυνομικούς, οι οποίοι τον παρακολουθούν, ότι διαθέτει εξειδικευμένες γνώσεις στους υπολογιστές. Το δεύτερον ακόμη πιο ενδιαφέρον είναι ο διάλογος μεταξύ των παρισταμένων αστυνομικών – ανακριτικών υπαλλήλων και του οδηγού ο οποίος δημιουργεί εύλογες εντυπώσεις για προσπάθεια καθοδήγησης του μάρτυρα και ένεκα αυτού βάσιμες αμφιβολίες για την αξιοπιστία του αλλά και γενικότερα ζητήματα αλλοίωσης της δικογραφίας.

Εντούτοις, η διενεργούσα δεν παρέχει καμία σχετική εξήγηση ούτε περί του ως άνω διαλόγου, ούτε για το γεγονός ότι ένας ιδιώτης που τυγχάνει και αυτόπτης μάρτυρας σε υπό ποινική και πειθαρχική διερεύνηση υπόθεση έχει πρόσβαση σε υπολογιστές της ΕΛ.ΑΣ. και σε κρίσιμο αποδεικτικό υλικό, ούτε επίσης αν το σχετικό προσκομισθέν βιντεοληπτικό υλικό ήταν αρμόδια να εξετάσει η οικεία Διεύθυνση Ασφάλειας πριν αυτό αποσταλεί και εξεταστεί από την πλέον αρμόδια Διεύθυνση Εγκληματολογικών Ερευνών προκειμένου να διασφαλιστεί με όλες τις απαραίτητες εγγυήσεις η αριότητα και εγκυρότητα του. Ομοίως, η διενεργούσα δεν διερωτάται ως προς τους λόγους που ο οδηγός παρουσιάζεται πολλαπλώς να ασχολείται και να αλλάζει τη θέση της κάμερας ενώ πολύ περισσότερο δεν διερωτάται για τους λόγους της ανυπαρξίας βιντεοληπτικού υλικού από την κάμερα του λεωφορείου τα κρίσιμα λεπτά κατά τα οποία οι ελεγχόμενοι αστυνομικοί φέρονται να πυροβόλησαν εις βάρος του επίμαχου αυτοκινήτου. Το επιχείρημα δε της χωρητικότητας που διατυπώνεται ανωτέρω καταρρίπτεται από το γεγονός ότι υπάρχουν μεταγενέστερες του περιστατικού καταγραφές (Φ. 308906 συσχετιζόμενη με Φ. 306749).

Από τις προαναφερθείσες υποθέσεις απουσίας του βιντεοληπτικού υλικού, ένας ικανός αριθμός αφορά κρατούμενους και πολίτες υπό τον γενικότερο έλεγχο των αρχών, ελεγχόμενους ή προσαγόμενους πολίτες (Φ. 315428, Φ. 311003, Φ. 327762, Φ. 327637, Φ. 296773, Φ. 281071, Φ. 275300, Φ. 278283, Φ. 301376, Φ. 317782, Φ. 291505, Φ. 287994, Φ. 295451 απουσία εν μέρει, Φ. 300278, Φ. 350899, Φ. 293292, Φ. 297188, Φ. 299498) αλλά και δημόσιες συναθροίσεις (Φ. 310203, Φ. 305840, Φ. 297916, Φ. 292902, 293524, Φ. 287242, Φ. 287243, Φ. 295451).

Ικανά συμπεράσματα μπορούν να εξαχθούν και από τον αριθμό των υποθέσεων που αναζητήθηκε σχετικό υλικό αλλά δεν ανευρέθη, κυρίως σε χώρους κράτησης (Φ. 317782 σε ΑΤ, Φ. 291505 σε ΑΤ, Φ. 295451 στη ΓΑΔΑ, Φ.

286188 στη Τροχαία, Φ. 300278 σε ΑΤ, Φ. 305842 σε παρακείμενο κατάστημα, Φ. 350899 σε ΑΤ, Φ. 293292 σε ΑΤ, Φ. 297188 σε ΠΡΟ.ΚΕ.ΚΑ, Φ. 299498 στη ΓΑΔΑ, Φ. 321175 σε ΑΤ, Τροχαία και Περιφέρεια) γιατί δεν υπάρχουν κάμερες (Φ. 295451, Φ. 350899, Φ. 293292), γιατί δεν διατηρήθηκε πλέον το υλικό (Φ. 317782 σε ΑΤ, Φ. 295451 στη ΓΑΔΑ, Φ. 286188 στην Τροχαία, Φ. 299498 στη ΓΑΔΑ, Φ. 321175 στην Τροχαία), γιατί υπάρχουν κάμερες αλλά δεν λειτουργούν (Φ. 297188 ΠΡΟΚΕΚΑ, Φ. 321175 Τροχαία) αλλά και γιατί υπάρχουν κάμερες αλλά δεν διαθέτουν σύστημα καταγραφής (Φ. 291505 σε ΑΤ, Φ. 321175 σε Τροχαία).

Σε υπόθεση που δεν διατηρήθηκε βιντεοληπτικό υλικό σε αστυνομικό τμήμα, ο ενεργήσας την έρευνα επέλεξε να μην κάνει δεκτές ούτε τις φωτογραφίες που προσκόμισε η καταγγέλλουσα προς επίρρωση των ισχυρισμών της για κακομεταχείριση και άσκηση βίας, λόγω μη χρονολογικής σήμανσής τους με αποτέλεσμα η πορεία προς την αναζήτηση της ουσιαστική αλήθειας να δυσχεραίνεται εάν δεν ανακόπτεται (Φ. 317782).

Αξίζει να σημειωθεί ότι σε σημαντικές υποθέσεις το βιντεοληπτικό υλικό δεν αναζητείται επαρκώς ή αναζητείται πολύ καθυστερημένα, παρά τις επανειλημμένες επισημάνσεις του Συνηγόρου (Φ. 282183, Φ. 308906 συσχετιζόμενη με Φ. 306749, Φ. 270704) ενώ σε υπόθεση ο Συνήγορος επεσήμανε ότι το βιντεοληπτικό υλικό από Drone της ΕΛ.ΑΣ. ουδέν εισέφερε στην αποδεικτική διαδικασία της συγκεκριμένης υπόθεσης (Φ. 287243).

Ενδεικτικά σε υπόθεση σοβαρής κακομεταχείρισης και σωματικού ελέγχου με απογύμνωση νεαρού άνδρα σε δημόσιο χώρο, στο σχετικό πόρισμά της η Αρχή παρατηρεί ότι αναφορικά με τη συλλογή σχετικού βιντεοληπτικού και ηχητικού υλικού, η οποία περιλαμβανόταν μεταξύ των συστάσεων της Αρχής στο αναπεμπτικό πόρισμά της, ο ενεργήσας την έρευνα προβαίνει πράγματι σε σχετικές ενέργειες. Τα ζητήματα που ανακύπτουν σε σχέση με το βιντεοληπτικό υλικό αφορούν πρωτίστως το χρόνο στον οποίο αναζητείται. Η καθυστερημένη αναζήτηση τον Ιανουάριο του 2022 σχετικού υλικού από τις εξωτερικές κάμερες Υπουργείου για το καταγγελλόμενο επεισόδιο, το οποίο συνέβη το Νοέμβριο του 2019, οδήγησε μοιραία στην απάντηση της μη διατήρησης του, «καθότι έχει παρέλθει αρκετό χρονικό διάστημα.» Έτερο ζήτημα αφορά στην επιλεκτικότητα του υλικού που αναζητείται καθώς ο ενεργήσας την έρευνα αιτήθηκε μόνο το τυχόν υλικό από το χώρο κράτησης ή έτερο χώρο, όπου κρατήθηκε ο καταγγέλλων, για να λάβει την μάλλον αναμενόμενη απάντηση ότι δεν υφίστανται κάμερες ασφαλείας στους χώρους κράτησης. Με τον τρόπο αυτό, εξαιρέθηκε εκ προοιμίου το βιντεοληπτικό υλικό από τις εξωτερικές κάμερες κεντρικού κτιρίου της ΕΛ.ΑΣ στην Αθήνα όπως και αυτό από το εσωτερικό κύκλωμα καμερών που αφορούν στους χώρους διέλευσης του καταγγέλλοντα. (Φ. 270704)

Σε άλλη σημαντική υπόθεση θανάτου νεαρού άνδρα έναν μήνα μετά τον ξυλοδαρμό του από την ΕΛ.ΑΣ. ο Συνήγορος συνεχίζει να αναγνωρίζει έλλειμμα αιτιολογίας σε μια σειρά άλλων ενεργειών στις οποίες ο ενεργήσας την διοικητική εξέταση παραλείπει να προβεί παρά τις επισημάνσεις της Αρχής και παρά το γεγονός της δεύτερης συμπλήρωσης της πειθαρχικής διαδικασίας. Μια από αυτές, αφορά στην παράλειψη να αναζητήσει επαρκώς βιντεοληπτικό υλικό. Στο αναπεμπτικό πόρισμα της Αρχής είχε υπογραμμιστεί ότι η απάντηση που έλαβε ο ενεργήσας την διοικητική εξέταση από την αρμόδια υπηρεσία της ΕΛ.ΑΣ. περί μη ύπαρξης σε αυτή κλειστού συστήματος βιντεοσκόπησης λειτούργησε ανασταλτικά κάθε άλλης προσπάθειας αναζήτησης βιντεοληπτικού υλικού από κάμερες οδικής κυκλοφορίας, τυχόν κάμερες ασφαλείας έξωθεν Δικαστικού Μεγάρου ή/και άλλων παρακείμενων κτηρίων ή/και κατοικιών (Φ. 282183).³⁰³

Για την διατήρηση του βιντεοληπτικού υλικού

Χαρακτηριστική είναι περίπτωση που αποκαλύπτει την διαφαινόμενη τουλάχιστον σύγχυση των αρχών για το χρόνο διατήρησης του βιντεοληπτικού υλικού. Σε συγκεκριμένη υπόθεση ο ενεργήσας την έρευνα, μετά και τις επισημάνσεις του Συνηγόρου, αναζήτησε εκ νέου τυχόν βιντεοληπτικό υλικό από τους υπόγειους χώρους στάθμευσης υπηρεσιακών οχημάτων και από τους ανελκυστήρες αυτών, σε κεντρικό κτίριο της ΕΛ.ΑΣ στην Αθήνα για να λάβει την απάντηση ότι καταγεγραμμένο βιντεοληπτικό υλικό δεν διατηρείται πέραν των δεκαπέντε (15) ημερολογιακών ημερών.

Παρά το γεγονός ότι η αναζήτηση του συγκεκριμένου στοιχείου παρίστατο πλέον αλυσιτελής, λόγω της παρόδου ιδιαίτερα μεγάλου χρονικού διαστήματος, ο Συνήγορος παρατήρησε στο σχετικό πόρισμά του ότι σε προηγηθείσα απάντηση της ίδιας αρμόδιας υπηρεσίας ως προς την ύπαρξη τυχόν βιντεοληπτικού υλικού από τους συγκεκριμένους χώρους, ο προβλεπόμενος χρόνος διατήρησής του αναφερόταν ότι ανέρχεται σε επτά (7) ημέρες. Συνεπώς η Αρχή διαπίστωσε ότι αν πράγματι, ο προβλεπόμενος χρόνος διατήρησης του βιντεοληπτικού υλικού είναι δεκαπέντε (15) ημέρες, όταν αυτό αρχικώς ζητήθηκε κατά το ιστορικό, όφειλε το υλικό αυτό να είχε ανευρεθεί και διαφυλαχθεί. Για τη συγκεκριμένη αντίφαση μεταξύ των δύο βεβαιώσεων της ίδιας υπηρεσίας καμία αναφορά δεν γίνεται (Φ. 299498).

Στο σημείο αυτό ο Συνήγορος είναι υποχρεωμένος να υπενθυμίσει ότι παρά το γεγονός ότι η μη διατήρηση του βιντεοληπτικού υλικού φέρεται να βρίσκει νόμιμο έρεισμα στην υπ' αριθ. 58/2005 απόφαση της Αρχής Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα³⁰⁴ ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. ζητά προκαταβολικά

303. Η υπόθεση αναλύεται διεξοδικά στο κεφάλαιο 4.2 της παρούσας έκθεσης.

304. «τα δεδομένα θα τηρούνται το πολύ επτά (7) ημέρες, μετά την παρέλευση των οποίων,

τη διασφάλιση του εν λόγω υλικού και τονίζει παγίως ότι η επίκληση των αποφάσεων της Αρχής Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα πρέπει να γίνεται συνδυαστικά με την Οδηγία 1/2011 περί «Χρήσης συστημάτων βιντεοσκόπησης για την προστασία προσώπων και αγαθών» της ίδιας Αρχής, όπου στο άρ. 8 υπαγορεύεται ότι τα δεδομένα πρέπει να τηρούνται για συγκεκριμένο χρονικό διάστημα, ενόψει του επιδιωκόμενου κάθε φορά σκοπού. Εφόσον ο σκοπός αυτός συνδέεται με συγκεκριμένο συμβάν (λ.χ. κλοπή, ληστεία, ξυλοδαρμός, κ.λπ.) σε βάρος τρίτου προσώπου, ο υπεύθυνος επεξεργασίας επιτρέπεται να τηρεί τις εικόνες για τρεις (3) μήνες³⁰⁵. Η θέση αυτή ενισχύεται και από τη νομολογία του Ε.Δ.Δ.Α., η οποία, σε περίπτωση καταγγελιών για αστυνομική κακομεταχείριση σημειώνει παραβίαση του άρ. 3 της Ε.Σ.Δ.Α., λόγω πλημμελούς διοικητικής έρευνας, κατά την οποία δεν προσκομίστηκε ολόκληρο και χωρίς άλλη επεξεργασία το υφιστάμενο βιντεοληπτικό υλικό, λόγω της διαγραφής του, εντός της ιδιαίτερα σύντομης και ασφυκτικής προθεσμίας του ενός μηνός, που προβλεπόταν για την τήρησή του³⁰⁶.

Συνεπώς προκύπτει μάλλον αβίαστα ότι, σε όλα τα καταγγελλόμενα περιστατικά κακομεταχείρισης από τα σώματα ασφαλείας και ιδιαίτερα όταν συνοδεύονται από ισχυρισμούς περί σωματικών βλαβών, οι διαταγές πειθαρχικού ελέγχου μπορούν και πρέπει να υποδεικνύουν την άμεση διατήρηση σχετικού οπτικοακουστικού υλικού.

Θετικά αποτιμάται το γεγονός ότι ο Συνήγορος παρατηρεί ότι η εν λόγω πρακτική έχει ξεκινήσει να εφαρμόζεται από την ΕΛ.ΑΣ καθώς σχετική οδηγία για την έγκαιρη διασφάλιση του βιντεοληπτικού υλικού ενσωματώνεται σε κάποιες διαταγές διενέργειας Π.Δ.Ε ή Ε.Δ.Ε που αφορούν την περιοχή της Αττικής.

Ολιγωρία ωστόσο παρατηρείται στην κινητοποίηση των υπηρεσιών για την αναζήτηση και διασφάλιση τυχόν διαθέσιμου βιντεοληπτικού υλικού σε άλλη υπόθεση άσκησης βίας σε νεαρό άνδρα, λαμβάνοντας υπόψη ότι μεσολάβησαν

τα στοιχεία θα πρέπει να διαγράφονται» Από την εν λόγω απόφαση δεσμεύεται ο Θάλαμος Επιχειρήσεων Παρακολούθησης Ελέγχου Κυκλοφορίας (Θ.Ε.Π.Ε.Κ.), που με τη σειρά του διαχειρίζεται το σύστημα καμερών C4I.

305. Ετήσια Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. 2021, σελ. 106.

306. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. ΡΩΣΑ κατά Ουγγαρίας, 07.07.2020 «αν δεν συνέβαινε αυτό, οι αρχές ενδέχεται να είχαν στη διάθεσή τους ισχυρά αποδεικτικά στοιχεία για να αποδείξουν ή να καταρρίψουν τους ισχυρισμούς του αιτούντος [...] Ελλείψει αυτών των σημαντικών αποδεικτικών στοιχείων, οι αρχές, κατά το Δικαστήριο, δεν ήταν σε θέση να πραγματοποιήσουν διεξοδική και αποτελεσματική έρευνα σχετικά με τον ισχυρισμό του προσφεύγοντος ότι υπέστη κακομεταχείριση από τους αστυνομικούς. Οι εν λόγω παραλείψεις ουσιαστικά απέτρεψαν τα εθνικά δικαστήρια από το να αποκτήσουν σαφή αντίληψη ως προς τα πραγματικά περιστατικά, όπως θα συνέβαινε σε αντίθετη περίπτωση. Μια επαρκής έρευνα θα απαιτούσε επιμέλεια και ταχύτητα».

σαράντα και πλέον ημέρες από τη διαταγή διενέργειας Π.Δ.Ε. μέχρι ο διενεργών να απευθυνθεί στο αρμόδιο Α.Τ., ζητώντας την κατόπτευση του χώρου του συμβάντος προς αναζήτηση καμερών, οι οποίες θα μπορούσαν να έχουν καταγράψει τα καταγγελλόμενα γεγονότα. Εν τέλει, η αναζήτηση βιντεοληπτικού υλικού απέβη όπως αναμενόταν άκαρπη, καθώς από τις δύο κάμερες που υπάρχουν εγκατεστημένες στο σημείο, η πρώτη σύμφωνα με τη Διεύθυνση Τροχαίας Αττικής δεν λειτουργούσε λόγω βλάβης, ενώ σύμφωνα με απάντηση του Κέντρου Διαχείρισης και Μελετών Κυκλοφορίας της Περιφέρειας Αττικής για τη δεύτερη, δεν υφίσταται καταγραφή οπτικού υλικού για το επίμαχο χρονικό διάστημα, τα δε στοιχεία οπτικού υλικού αποθηκεύονται προσωρινά και καταστρέφονται αυτόματα μετά το πέρας τριών ημερών από την ημέρα καταγραφής τους. Ο Συνήγορος έχει αναπέμψει την υπόθεση στην ΕΛ.ΑΣ για συμπλήρωση (Φ. 321175).

Η ελλειπτική αξιολόγηση του οπτικοακουστικού υλικού

Με δεδομένες τις λίγες φορές που ενσωματώνεται βιντεοληπτικό ή ηχητικό υλικό στον φάκελο της πειθαρχικής δικογραφίας η εισφορά του εν λόγω αποδεικτικού μέσου στην διοικητική διαδικασία καθίσταται ισχνή. Και τούτο, για τον επιπρόσθετο λόγο ότι σε κάποιες χαρακτηριστικές περιπτώσεις προκύπτει με βεβαιότητα ότι ακόμη και η σαφήνεια της εικόνας ή του ήχου, που δεν καταλείπουν περιθώρια αμφισβήτησης των πραγματικών περιστατικών, δεν είναι αρκετά ώστε να καθοδηγήσουν τους διενεργούντες σε ασφαλή συμπεράσματα αφήνοντας το σύνολο της διοικητικής έρευνας έκθετο σε κριτική για μεροληπτικές προθέσεις και επιδιώξεις.

Πέραν των όσων έχουν προαναφερθεί αξίζει να σημειωθεί υπόθεση όπου ο Συνήγορος παρατηρεί ότι σύμφωνα με την κατάθεση του αστυνομικού που συνόδραμε στη σύλληψη του φερόμενου θύματος οι αστυνομικοί κατάφεραν και το ακινητοποίησαν παρά το γεγονός ότι το φερόμενο θύμα αντιστάθηκε σθεναρά. Ο ίδιος ισχυρισμός αναπαράγεται και από έτερο αστυνομικό που επιμελήθηκε της σύλληψης. Ο εν λόγω ισχυρισμός ωστόσο δεν επιβεβαιώνεται από το προσκομισθέν βιντεοληπτικό υλικό, στο οποίο εμφανίζονται δώδεκα (12) συνολικά αστυνομικοί να τρέχουν διαδοχικά προς το μέρος του καταγγέλλοντα και να τον περικυκλώνουν ενώ αυτός έχει ήδη ακινητοποιηθεί πλήρως από τους δύο αστυνομικούς που τον προσέγγισαν πρώτοι. Η δε ακινητοποίηση του φαίνεται να έλαβε χώρα χωρίς καμία αντίσταση από τον καταγγέλλοντα, αρχικά δεσμεύοντας τα χέρια του πίσω από την πλάτη και πιέζοντας προς τα κάτω τον κορμό του σώματος του ενώ εμφανή είναι και τα παράλληλα χτυπήματα που δέχεται από τους αστυνομικούς με ασπίδες και λακτίσματα. Ακόμη όμως και χωρίς εικόνα, ο ισχυρισμός της ακινητοποίησης ενός ατόμου και της μεταγενέστερης σθεναρής αντίστασης του με γρονθοκοπήματα και λακτίσματα δοκιμάζει τη λογική, όπως παρατηρεί ο Συνήγορος.

Προς την ίδια κατεύθυνση κινείται και η σχετική έκθεση απομαγνητοσκοπησης -απομαγνητοφώνησης που συντάσσει ο διενεργών και στην οποία αν και διαπιστώνεται συμπλοκή μεταξύ αστυνομικών διμοιρίας ΥΑΤ και ενός πολίτη, δεν επισημαίνεται ούτε αρχική επίθεση ούτε κατοπινή αντίσταση εκ μέρους του τελευταίου. Ωστόσο, στην έκθεση πορίσματος της ΕΛ.ΑΣ. δεν επισημαίνεται ούτε το χτύπημα με γκλομπ, που εμφανίζεται καθαρά να δέχθηκε στο κεφάλι το φερόμενο θύμα από τον αστυνομικό που τον συνέλαβε και τον κρατούσε με τα χέρια τραβηγμένα πισθάγκωνα, με πλήρως λυγισμένο τον κορμό του σώματος του και όντας ήδη περικυκλωμένος από δέκα μέλη της εν λόγω διμοιρίας. Οι όποιες δυσκολίες στη θέαση, τις οποίες επικαλείται ο διενεργών ώστε να τον οδηγήσουν σε ασφαλή συμπεράσματα και ασφαλή δικανική κρίση, θα μπορούσαν εύκολα να ξεπεραστούν όπως τόνισε ο Συνήγορος στο σχετικό πόρισμά του αν το σχετικό βίντεο είχε σταλεί στην αρμόδια Διεύθυνση Εγκληματολογικών Ερευνών αφενός για να πιστοποιηθεί η εγκυρότητα του και αφετέρου για να εξασφαλιστεί η καλύτερη δυνατή επεξεργασία του όπως και η εξαγωγή σημαντικών στιγμιότυπων. Αυτό εξάλλου επιτάσσει και ο σκοπός της Π.Δ.Ε., σύμφωνα με τις διατάξεις του άρ. 24 παρ. 3 του Π.Δ. 120/2008 (Φ. 309065).

Σε άλλη υπόθεση ο Συνήγορος παρατηρεί το αυτονόητο, ότι δηλαδή ζητούμενο είναι να αιτιολογηθεί για ποιον ακριβώς λόγο απαιτήθηκε η άσκηση βίας στο συγκεκριμένο σημείο, το έντονο τράβηγμα δηλαδή του χεριού του καταγγέλλοντα, ο οποίος, εάν δεν είχε μεσολαβήσει αυτή η ενέργεια του αστυνομικού, δεν θα είχε προφανώς χάσει την ισορροπία του, ανεξάρτητα από το γεγονός ότι τελικά δεν υπέστη κάποια σωματική βλάβη από την πτώση του αυτή. Ακόμη και εάν ήταν αναγκαία η απομάκρυνσή του από το σημείο, αυτό θα έπρεπε να γίνει με τον πλέον ασφαλή τρόπο, ιδίως λαμβανομένης υπόψη της ηλικίας του. Σε κάθε δε περίπτωση ο εμπλεκόμενος αστυνομικός φαίνεται ότι δεν επέδειξε σύνεση και αυτοκυριαρχία και κατέφυγε σε άσκηση βίας η οποία από κανένα στοιχείο της πειθαρχικής δικογραφίας δεν αιτιολογείται ως η απολύτως αναγκαία, δεδομένης της χρονικής στιγμής που αυτή ασκήθηκε κατά την μελέτη του βιντεοληπτικού υλικού και ως εκ τούτου θα έπρεπε να διερευνηθεί εάν συνιστά πειθαρχικό παράπτωμα από τα προβλεπόμενα στο ΠΔ 120/2008, ιδίως δε του προβλεπόμενου στο άρθρο 11 παρ. 1 περ. ι'.³⁰⁷ (Φ. 290929)

Πλημμελής αξιολόγηση του βιντεοληπτικού υλικού παρατηρείται και σε υπόθεση ελέγχου για βεβαίωση μετακίνησης, προσαγωγής λόγω φερόμενων ελλিপών στοιχείων σε υπηρεσιακή ταυτότητα γυναίκας δικαστικής λειτουργού και ακολούθως θέση της σε προστατευτική φύλαξη μετά την προσαγωγή της σε ΑΤ. Όπως επεσήμανε στο σχετικό πόρισμά του ο Συνήγορος βασικά υπό διε-

307. «1. Τα πειθαρχικά παραπτώματα, που επισύρουν την ποινή αργίας με απόλυση, είναι τα κατωτέρω περιοριστικούς αναφερόμενα: α)...β)...γ)...δ)...ε)...στ)...ζ)...η)...θ)...ι) Κάθε πράξη που αντιβαίνει στο υπηρεσιακό καθήκον ή συνιστά σοβαρή παραμέληση αυτού ή ασυμβίβαστη προς την ιδιότητα του αστυνομικού διαγωγή, εφόσον δεν τιμωρείται βαρύτερα από άλλη διάταξη».

ρεύνηση σημεία του πειθαρχικού ελέγχου θα έπρεπε να έχουν αποτελέσει, μεταξύ άλλων πολλών, η αποδεδειγμένη, από το εν θέματι βιντεοληπτικό υλικό, ένταση της φωνής των αστυνομικών η οποία συνοδεύεται από μία αοριστία ως προς το τί πρόκειται να πράξουν και για ποιόν λόγο, ο λόγος που ωθείται το σώμα της ιδιώτιδος προς το περιπολικό όχημα – αφού η ίδια δεν φαίνεται να αρνείται να εισέλθει, απλώς ζητά να μάθει το λόγο – και η επίκληση καταχρηστικώς εργαλείων του ποινικού κώδικα.

Στο σημείο αυτό υπενθυμίζεται, όπως άλλωστε δέχεται στην οικεία έκθεση πορίσματος η ενεργήσασα την έρευνα, ότι σχετικά με την καταγραφή αστυνομικών σε βιντεοληπτικό ή φωτογραφικό υλικό εν ώρα υπηρεσίας, ο Άρειος Πάγος κατ' επανάληψη έχει κρίνει ότι η απαγόρευση της χρήσης παρανόμως ληφθέντος αποδεικτικού μέσου δεν περιλαμβάνει τις πράξεις ή εκδηλώσεις προσώπων, οι οποίες δεν ανάγονται στη σφαίρα της προσωπικής και ιδιωτικής ζωής τους, αλλά πραγματοποιούνται στο πλαίσιο των ανατεθειμένων σε αυτούς υπηρεσιακών καθηκόντων και κατά την εκτέλεση αυτών, η οποία, ως εκ της φύσεως και τους είδους των εκπληρουμένων καθηκόντων, υπόκειται σε δημόσιο έλεγχο και κριτική³⁰⁸. Ομοίως, η χρήση παρανόμως κτηθέντος αποδεικτικού μέσου είναι επιτρεπτή και στην πειθαρχική διαδικασία, υπό τις ίδιες προϋποθέσεις που διέπουν τη χρήση του στην ποινική δίκη και εφόσον αυτή συνάδει με τη φύση και τον σκοπό της πειθαρχικής διαδικασίας³⁰⁹ (Φ. 300697).

Τέλος χαρακτηριστική είναι και η περίπτωση όπου η διοικητική εξέταση κατέληξε σε ασφαλές συμπέρασμα σχετικά με περιστατικό όπου αστυνομικός χαστούκισε κοπέλα κατά τη διάρκεια δημόσιας συνάνθροισης, δεν κατέληξε όμως σε ασφαλές συμπέρασμα ως προς τα στοιχεία ταυτότητας του αστυνομικού ο οποίος φαίνεται να κλωτσά την ίδια κοπέλα λίγα λεπτά νωρίτερα στο πόδι. Στην υπό εξέταση υπόθεση, παρά το γεγονός ότι υπήρχαν διακριτικά στις στολές των αστυνομικών (ως προς τον συγκεκριμένο αστυνομικό στο βιντεοληπτικό υλικό απεικονίζεται η πλάτη του όπου φαίνονται τα διακριτικά του χωρίς, ωστόσο, να είναι ευανάγνωστα, όπως αναφέρει και ο ενεργήσας την έρευνα), η ταυτοποίηση αυτή δεν κατέστη εφικτή. Ο Συνήγορος παρατήρησε στην εν θέματι υπόθεση ότι το γεγονός, όπως δέχεται ο διενεργών ότι «τα διακριτικά, δηλωτικά ταυτότητας, φέρονται στη βάση των επωμίδων, τα οποία στις στολές της ομάδας “ΔΡΑΣΗ” καλύπτονται από τα πλαστικά προστατευτικά ώμου» οδηγεί εν τοις πράγμασι σε αδυναμία ταυτοποίησης του δράστη και, συνεπώς, σε μη αποτελεσματική διοικητική έρευνα σύμφωνα με τη νομολογία του Ε.Δ.Α.³¹⁰ (Φ. 295449 συσχετιζόμενη με Φ. 296764).

308. Αποφάσεις Α.Π. 171/2017, 277/2014, 653/2013 και 1202/2011.

309. Γνωμ. Εισ. Α.Π. 14/2020.

310. Όπως έχει ήδη αναφερθεί δεδομένου ότι η τροποποίηση του σχετικού Κανονισμού

Η αναζήτηση και η αξιολόγηση φωτογραφικού υλικού

Όπως έχει ήδη ειπωθεί, η αυστηρότητα με την οποία οφείλει να διεξάγεται η διοικητική έρευνα υπαγορεύεται από το γεγονός ότι «η υποχρέωση διερεύνησης δεν είναι υποχρέωση σε αποτελέσματα, αλλά στη χρησιμοποίηση επαρκών μέσων και διαδικασιών»³¹¹...».

Το φωτογραφικό υλικό, όπως για παράδειγμα φωτογραφίες συλληφθέντων που λαμβάνονται κατά τη φωτογραφική σήμανση και οι εν γένει φωτογραφίες από τις αρμόδιες εγκληματολογικές υπηρεσίες, φωτογραφίες που προσκομίζονται από ιδιώτες ή περιλαμβάνονται σε δημοσιεύματα, όπως γίνεται αντιληπτό ενσωματώνουν ισχυρή αποδεικτική αξία στις περιπτώσεις κρατουμένων και πολιτών που γενικότερα βρίσκονται στη σφαίρα ευθύνης των αρχών και υπάρχουν ενδείξεις τραυματισμού ή/και άσκησης βίας εναντίον τους αλλά και προβολή της ζωής.

Σταθερές, ωστόσο, παραμένουν οι πλημμέλειες το 2024 και σε αυτές τις περιπτώσεις, με αποτέλεσμα το φωτογραφικό υλικό να απουσιάζει από την συντριπτική πλειοψηφία των υποθέσεων. Παρατηρείται ότι το εν θέματι υλικό δεν αναζητείται ακόμη και σε περιπτώσεις όπου υπάρχουν μετά βεβαιότητας φωτογραφίες, όπως για παράδειγμα σε υπόθεση καταγγελιών για άσκηση βίας σε πολίτη μετά από πορεία όπου δεν ενσωματώνονται στον πειθαρχικό φάκελο φωτογραφίες του φερόμενου θύματος μετά από φωτογραφική σήμανση λόγω σύλληψης, υπόθεση την οποία ο Συνήγορος έχει αναπέμψει στην ΕΛ.ΑΣ (Φ. 309065), ενώ σε άλλη υπόθεση δεν έγιναν δεκτές φωτογραφίες που προσκόμισε η καταγγέλλουσα προκειμένου να αξιολογηθούν (Φ. 317782).

Στο σημείο αυτό ο Συνήγορος υπενθυμίζει ότι έχει παρατηρηθεί ότι το αίτημα προσκόμισης των φωτογραφιών, που λαμβάνονται κατά τη διάρκεια της φωτογραφικής σήμανσης, ενίοτε απορρίπτεται, με την αιτιολογία ότι δεν ελήφθησαν φωτογραφίες από τη Διεύθυνση Εγκληματολογικών Υπηρεσιών, καθώς δεν είχε παρέλθει το προβλεπόμενο χρονικό διάστημα από την τελευταία φωτογράφιση (2ετία για πρόσωπα μέχρι 30 ετών και 4ετία για πρόσωπα άνω των 30 ετών), σύμφωνα με την παρ. 5 του αρ. 26 του Π.Δ. 342/1977.

Στολής Αστυνομικού Προσωπικού τον Απρίλιο 2021 φέρεται να αποσκοπεί ακριβώς στο να καταστούν ευδιάκριτα τα διακριτικά στις στολές της ομάδας «ΔΡΑΣΗ», των Υποδιευθύνσεων Μέτρων Τάξης και των Διμοιριών Υποστήριξης των Δ/σεων Αστυνομίας ανά νομό, ο Συνήγορος θα παρακολουθήσει κατά πόσον οι αλλαγές αυτές θα συμβάλουν στην βελτίωση της αποτελεσματικότητας των σχετικών διοικητικών ερευνών.

311. Για τις πράξεις που έλαβαν χώρα στο πλαίσιο γενικευμένης βίας, βλ. απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. Α/ Skeini και λοιποί κατά Αγγλίας, 07.07.2011, ή στο πλαίσιο ελέγχου του πλήθους βλ. απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. Hentschel και Stark κατά Γερμανίας, 09.11.2017.

Ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. έχει, μεταξύ άλλων, ήδη επισημάνει ότι η συγκεκριμένη διάταξη φαίνεται να προτάσσει διαδικαστικού τύπου διευθετήσεις, για λόγους οικονομίας των διαδικασιών και των κρατικών υλικοτεχνικών πόρων³¹². Ωστόσο η επανεξέταση της εν λόγω διάταξης κρίνεται πλέον ενδεδειγμένη καθώς οι εν θέματι φωτογραφίες συλληφθέντων αναμένεται να απασχολήσουν την Αρχή και το έτος 2025, μεταξύ άλλων, σε ιδιαιτέρως κρίσιμη υπόθεση φερόμενου βασανισμού και θανάτου αλλοδαπού σε Α.Τ. του κέντρου της Αθήνας, μετά από διαδοχικές συλλήψεις και κρατήσεις σε πλέον του ενός Α.Τ. υπόθεση για την οποία ο Συνήγορος διεξάγει ίδια έρευνα³¹³ (Φ. 359172).

Σε άλλη περίπτωση όπου ο ενεργήσας την έρευνα ανταποκρίθηκε στο αίτημα του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. να συλλέξει και να του αποστείλει τις φωτογραφίες σήμανσης του καταγγέλλοντα, το έλλειμμα των σχετικών ενεργειών ως προς τη δέουσα επιμέλεια είχε ως αποτέλεσμα οι εν λόγω φωτογραφίες να είναι απόλυτα δυσδιάκριτες και ως εκ τούτου να μην εισφέρουν στην αποδεικτική διαδικασία (Φ. 306749 συσχετιζόμενη με Φ. 308906). Καθυστέρηση παρατηρείται και σε υπόθεση όπου ο διενεργών ζήτησε αρχικά από την αρμόδια Εισαγγελία την αποστολή ενός ψηφιακού δίσκου με 78 φωτογραφίες από τον χώρο της οικίας του καταγγέλλοντος αλλά οι φωτογραφίες ουδέποτε απεστάλησαν και εν τέλει ο διενεργών τις αναζήτησε από την Δ.Ε.Ε. οπότε και ενσωματώθηκαν τελικά το σώμα της συμπληρωθείσας ΠΔΕ (Φ. 291505).

Σε μια τέτοια λογική το φωτογραφικό υλικό αναζητείται ή/και ενσωματώνεται στην διοικητική δικογραφία σε ελάχιστες περιπτώσεις (Φ. 349248, Φ. 297188 από την Δ.Ε.Ε. και οι δύο περιπτώσεις φερόμενων απαγχονισμών κρατουμένων, Φ. 299877 συσχετιζόμενη με 307545 από τον συνήγορο του φερόμενο θύματος, Φ. 270704 από τον εμπλεκόμενο αστυνομικό, Φ. 306749 συσχετιζόμενη με Φ. 308906 από την Δ.Ε.Ε, Φ. 287243 από τον καταγγέλλοντα, Φ. 291505 από την Δ.Ε.Ε., Φ. 287243 από δημόσια ανάρτηση) ή χρησιμοποιείται στην διαδικασία αναγνώρισης των δραστών³¹⁴ (Φ. 291505, Φ. 311175, Φ. 299498).

312. Ετήσια Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α 2023, σελ 117.

313. https://www.synigoros.gr/el/category/default/post/deltio-typoy-or-o-synhgoros-toy-polithereyna-ton-8anato-allodapoy-ktratoymenoy-sto-at-agioy-pantelehmoma?fbclid=IwY2xjawJ7Z9hleHRuA2FibQIxmABicmlKETFDtJRYT0tPTmlBekJJeHJTAR7XUm7zd-KiguvitQ0sYd4wZj5IEp14FflRwfagEsdLBeIlJUMdPyLgp9ZA_g_aem_n8pjQ21n1wA74nztvXtvNA

314. 6/2019 Εγκύκλιος ΕισΑΠ : «...η έννοια της αποτελεσματικής προσφυγής (άρθρο 13 της ΕΣΔΑ) απαιτεί επιπεριστάσιμη-διεξοδική και πραγματική-αποτελεσματική έρευνα, ώστε αυτή να μπορεί να οδηγήσει στον εντοπισμό και την τιμωρία των υπευθύνων, διότι μόνον κατ' αυτόν τον τρόπο δεν παραβιάζεται το δικονομικό σκέλος του άρθρου 3 της ΕΣΔΑ. Ειδικότερα η έρευνα των ισχυρισμών για κακομεταχείριση κρατουμένων πρέπει να είναι ανεξάρτητη, ταχεία και διεξοδική (indépendante, rapide, approfondie) και τούτο σημαίνει: α) ότι θα διασφαλίζεται η (θεσμική) ανεξαρτησία του ερευνώντος από τους εμπλεκόμενους στην υπόθεση, β) ότι μόλις υποβληθεί επίσημη καταγγελία επιβάλλεται η άμεση ανταπόκριση του αρμοδίου για την έρευνα, ο οποίος θα ενεργήσει με εύλογη ταχύτητα και επιμέλεια, και γ) ότι σε περίπτωση τραυματισμού κρατουμένου θα διενεργείται ταχεία ιατρική εξέταση για τη διάγνωση της κάκωσης.»

Ακόμη όμως και όταν υπάρχουν φωτογραφίες, η ορθή χρήση και αξιολόγηση αυτών παραμένει ζητούμενο.

Ενδεικτικά σε συγκεκριμένη υπόθεση ο Συνήγορος παρατηρεί ότι ο ενεργήσας την έρευνα αφιερώνει το μεγαλύτερο μέρος του πορίσματος σε ενέργειες και έγγραφα που αφορούν στον ποινικό έλεγχο του φερόμενου θύματος και την ίδια στιγμή παραλείπει να διερευνήσει επαρκώς και ως εκ τούτου να δώσει τις απαιτούμενες εξηγήσεις ως προς την πρόκληση των τραυματισμών του καταγγέλλοντος του παρόλο που αυτοί βεβαιώνονται με ιατρικές βεβαιώσεις αλλά και με τις προσκομισθείσες φωτογραφίες του φερόμενου θύματος, οι οποίες τραβήχτηκαν από τον συνήγορο της καταγγέλλουσας την ημέρα του περιστατικού και από τον έναν συγκρατούμενο της, ο οποίος καταθέτει μεν ότι δεν ήταν αυτόπτης ή αυτήκοος μάρτυρας στο περιστατικό καθώς ήταν έγκλειστος στο κρατητήριο κατά τη διάρκεια της αστυνομικής προανάκρισης της καταγγέλλουσας αλλά είδε τα τραύματα της αφού τη μετέφεραν στο κρατητήριο (Φ.299877 συσχετιζόμενη με 307545).

Σε άλλη περίπτωση το φωτογραφικό υλικό χρησιμοποιείται ως μία προσπάθεια αποδόμησης της κατάθεσης αυτόπτους μάρτυρα, όπως περιλαμβάνεται στα απομαγνητοφωνημένα πρακτικά δικαστικής απόφασης, η οποία βεβαιώνει ότι είδε τον καταγγέλλοντα γυμνό και χτυπημένο στο πάρκινγκ Υπουργείου. Κατ' επίκληση των δύο συνοδευτικών στις έγγραφες εξηγήσεις αστυνομικού φωτογραφιών, με τη μία να προέρχεται από την εφαρμογή «google» και την έτερη από το κινητό του συγκεκριμένου αστυνομικού και οι οποίες απεικονίζουν την πόρτα του πάρκινγκ του εν θέματι Υπουργείου, στην πρώτη περίπτωση μισάνοιχτή και στη δεύτερη εντελώς κλειστή, προβάλλεται ο ισχυρισμός ότι ήταν αδύνατο να υπάρξει αυτόπτης μάρτυρας.

Ο Συνήγορος επεσήμανε στο σχετικό πόρισμά του ότι αυτό, ωστόσο, που αποσιωπάται και σε κάθε περίπτωση δεν ελέγχεται είναι ο χρόνος λήψης των φωτογραφιών, ο οποίος δεν προκύπτει να ταυτίζεται με εκείνον που ο καταγγέλλων είχε οδηγηθεί στο συγκεκριμένο σημείο, αφενός γιατί οι φωτογραφικές λήψεις της εφαρμογής «google» δεν αντιστοιχούν σε πραγματικό χρόνο αλλά σε προγενέστερα αρχεία και αφετέρου γιατί δεν υπάρχει κάποιο έγγραφο της αρμόδιας υπηρεσίας των εγκληματολογικών ερευνών, που να βεβαιώνει το χρόνο λήψης της φωτογραφίας που προσκόμισε ο εν λόγω αστυνομικός, ληφθείσα από το κινητό του τηλέφωνο. Εύλογα, επίσης, προκύπτει η απορία ως προς τους λόγους που ο επικεφαλής της εμπλεκόμενης διμοιρίας, ενώ προϊστάτο της διαχείρισης του καταγγελλόμενου περιστατικού, αποφάσισε να εξέλθει του συγκεκριμένου χώρου, όπου κρατούνταν το φερόμενο θύμα, να τραβήξει φωτογραφία την πόρτα του από την εξωτερική της πλευρά και να εισέλθει εκ νέου σε αυτόν (Φ. 270704)

Σε υπόθεση θανάσιμου τραυματισμού Ρομά πολίτη μετά από καταδίωξη, ο Συνήγορος παρατηρεί ότι μια σειρά από στοιχεία, τα οποία παραβλέπονται από την έρευνα, συνάδουν υπέρ της αποδόμησης του, προτάσσοντας την αντίθετη άποψη, ότι δηλαδή αυτός που οδηγούσε ήταν ο επιβαίνων που διέφυγε ενώ στη θέση του συνοδηγού καθόταν ο θανών. Μεταξύ των στοιχείων που επιχειρηματολογούν υπέρ της άποψης αυτής συγκαταλέγονται οι μαρτυρίες των δύο επιβαινόντων όπως και η ανάλυση του προαναφερόμενου βιντεοληπτικού υλικού. Προς την ίδια κατεύθυνση, όμως, κατατείνουν και μια σειρά από διαπιστωθέντα γεγονότα όπως: α) το ότι η πόρτα του οδηγού του εν λόγω οχήματος βρέθηκε ανοιχτή, όπως βεβαιώνεται και από τις φωτογραφίες της Δ.Ε.Ε. και σχετικές καταθέσεις μαρτύρων, χωρίς να παρέχεται καμία διευκρίνιση στο πλαίσιο της διοικητικής έρευνας, ως προς τους λόγους που η πόρτα του οδηγού ήταν στην κατάσταση αυτή ενώ, σύμφωνα με τους αστυνομικούς ισχυρισμούς, ο επιβαίνων που διέφυγε, βγήκε από την πόρτα του συνοδηγού (Φ. 306749 συσχετιζόμενη με Φ. 308906).

Η αναγνώριση των δραστών

Πλημμέλειες παρατηρούνται και κατά την διαδικασία αναγνώρισης των φερόμενων δραστών για λόγους, μεταξύ άλλων, καθυστέρησης συλλογής του συνολικού αποδεικτικού υλικού και συνεκτίμησής του με το αποτέλεσμα επίδειξης στον καταγγέλλοντα των σχετικών φωτογραφιών αστυνομικών (Φ. 291505) ή λόγω μη επίδειξης των εν λόγω φωτογραφιών (Φ. 278283).

Σε συγκεκριμένη υπόθεση, ο καταγγέλλων ισχυρίζεται ότι δεν μπορούσε να δει τους αστυνομικούς οι οποίοι φέρονται να προκάλεσαν τις σωματικές κακώσεις, καθώς του είχαν φορέσει κουκούλα και οι περισσότεροι από αυτούς φορούσαν full face³¹⁵. Όπως επισήμανε στο σχετικό πόρισμά του ο Συνήγορος, δεν δόθηκε στον καταγγέλλοντα η δυνατότητα να δει τους αστυνομικούς ζωντανά, προκειμένου να συνδυάσει και τα πρόσθετα χαρακτηριστικά τους, όπως την ομιλία και το σωματότυπό τους στο πλαίσιο της αντιστροφής του βάρους της απόδειξης και προκειμένου να εξαντληθεί κάθε περιθώριο διενέργειας μιας πλήρους, εμπεριστατωμένης και αποτελεσματικής έρευνας, όφειλε να έχει ικανοποιηθεί το αίτημα του καταγγέλλοντα για δια ζώσης επαφή του με τους εν θέματι αστυνομικούς. Ο Συνήγορος έχει αναπέμψει εκ νέου την υπόθεση για συμπλήρωση της ΕΛ.ΑΣ. (Φ. 299498).

315. Βλ. σχετικά Απόφαση Α.Π 1911/2019, Ζ' Ποινικό Τμήμα: « Καθ' όλη τη διάρκεια, του σφοδρού ξυλοδαρμού του, ο εγκαλών, είχε κράνος, ήταν σκυμμένος λόγω των χτυπημάτων που δεχόταν σε όλο του το σώμα, με αποτέλεσμα να μην έχει σαφή εικόνα των ατόμων που τον χτυπούσαν, δοθέντος ότι κατά τη διάρκεια αυτή προσήλθαν και άλλοι αστυνομικοί που χτυπούσαν 'περιστασιακά' τον εγκαλόντα, γεγονός το οποίο και εξηγεί, γιατί στις μετέπειτα ανακριτικές καταθέσεις, δεν μπόρεσε να αναγνωρίσει τους δράστες του ξυλοδαρμού, παρά μόνον τον κατηγορούμενο .., ο οποίος τον έβαλε με χειροπέδες στο παγκάκι, του φόρεσε κράνος, και άρχισε να τον χτυπάει μαζί με τους άλλους».

Σε άλλη υπόθεση ο Συνήγορος εντοπίζει πλημμέλειες στη διαδικασία αναγνώρισης του ενός εκ των δραστών της σε βάρος του καταγγέλλοντα επίθεσης, οι οποίες ενδεχομένως συντέιναν στην αδυναμία του να τον αναγνωρίσει με βεβαιότητα. Η διαδικασία έλαβε χώρα σε δύο διαφορετικούς χρόνους, με απόσταση τεσσάρων (4) μηνών, μέσω της τεχνικής της επίδειξης σε αυτόν φωτογραφιών από τα ατομικά βιβλιάρια των αστυνομικών. Ο Συνήγορος επισήμανε στο σχετικό πόρισμά του πρωτίστως το μεγάλο χρονικό διάστημα που παρήλθε από το καταγγελλόμενο συμβάν, το οποίο εκ των πραγμάτων κατέστησε δύσκολο να ανακαλέσει ο παθών στη μνήμη του με σιγουριά το πρόσωπο του δράστη. Επιπρόσθετα, προβληματική παρίστατο και η ίδια η διαδικασία με τον τρόπο που διεξήχθη, καθότι επιδείχθηκαν στον καταγγέλλοντα συνολικά εξήντα τέσσερις (64) φωτογραφίες αστυνομικών (πενήντα εννέα (59) την πρώτη φορά και πέντε (5) τη δεύτερη), εκ των οποίων οι δεκαεπτά (17) στελεχώνουν περιστασιακά τις τρεις (3) διμοιρίες αποκατάστασης τάξης (ΔΙ.Α.Τ.) που διατέθηκαν προς λήψη μέτρων τάξης πέριξ γηπέδου και δεν περιλαμβάνονταν στη δύναμη των εν λόγω διμοιριών την επίμαχη ημέρα. Από τα υπόλοιπα δε σαράντα επτά άτομα, οι φωτογραφίες των οποίων επιδείχθηκαν, μόλις δεκαπέντε ανήκαν στην επίμαχη διμοιρία που όπως προέκυψε από την πειθαρχική έρευνα βρισκόταν στο σημείο όπου φέρεται να έλαβε χώρα το συμβάν. Εύκολα γίνεται κατανοητό ότι ο υπερβάλλων αριθμός των φωτογραφιών δυσχέρανε ακόμα περισσότερο την αναγνώριση του δράστη από τον παθόντα, σε συνδυασμό με το μικρό μέγεθος των περισσότερων από αυτές, δεδομένου ότι όπως προαναφέρθηκε πρόκειται για φωτογραφίες ατομικών βιβλιαρίων, όμοιες του δελτίου ταυτότητας (άρθρο 19 του Π.Δ. 15/1986). Σημειωτέο είναι επίσης ότι δεν προέκυψε ο χρόνος λήψης τους, ο οποίος εάν ανατρέχει στην κτήση του βαθμού που κατέχει ο κάθε ελεγχόμενος ή ακόμα χειρότερα στην κατάταξή του στο Σώμα, καθιστά πιθανό να έχουν επέλθει αλλαγές στην εξωτερική του εμφάνιση, οι οποίες να δυσχέραναν περαιτέρω την εκφορά αξιόπιστης κρίσης από τον καταγγέλλοντα. Τα ανωτέρω ισχύουν και για την επίδειξη φωτογραφιών στον μάρτυρα, φίλο του φερόμενου ως θύματος, ο οποίος ομοίως δεν κατάφερε να αναγνωρίσει κανέναν αστυνομικό με βεβαιότητα κατά τη σχετική διαδικασία (Φ. 321175).

Σημειώνεται ωστόσο ότι υπάρχουν και περιπτώσεις όπου το φωτογραφικό υλικό εισφέρει σε μια αποτελεσματική έρευνα όπως σε υπόθεση όπου η διενεργούσα, με βάση την κατάθεση του ιατρού, τις συμπληρωματικές καταθέσεις αλλά και το σύνολο του υλικού, συμπεριλαμβανομένου του φωτογραφικού υλικού που ανήρτησε σε δημόσια σελίδα του ο καταγγέλλων στο facebook, συμπεραίνει στην συμπληρωθείσα έκθεση πορίσματός της ότι δεν καταλείπονται περιθώρια αμφισβήτησης ότι ο τραυματισμός του προήλθε από δακρυγόνο μέσο (Φ. 282743).

5.1.3. Ιατροδικαστικές εκθέσεις και γνωματεύσεις

Τα άρθρα 8, 24 και 26 του Π.Δ. 120/2008 περιγράφουν με σαφήνεια το καθήκον αναζήτησης και αξιολόγησης των αποδεικτικών μέσων, τόσο κατά την προκαταρκτική όσο και κατά την ένορκη διοικητική εξέταση.

Η ιατροδικαστική εξέταση αποτελεί ανακριτική πράξη και ειδικότερα μία μορφή πραγματογνωμοσύνης, η οποία σύμφωνα με το άρθρο 183 ΚΠΔ διατάσσεται όταν απαιτούνται ειδικές γνώσεις για την εξακρίβωση ορισμένου γεγονότος. Γι' αυτό το λόγο άλλωστε η θεωρία αναγνωρίζει την πραγματογνωμοσύνη ως καθοριστικό αποδεικτικό μέσο³¹⁶. Σύμφωνα με την υπ' αριθμ. 14/2009 Γνωμοδότηση του Εισαγγελέα του Αρείου Πάγου αποσαφηνίζεται ότι στις περιπτώσεις του άρθρου 243 παρ. 3 ΚΠΔ, όταν δηλαδή από την καθυστέρηση απειλείται άμεσος κίνδυνος ή εφόσον πρόκειται για αυτόφωρο έγκλημα οι αστυνομικοί που λειτουργούν ως προανακριτικοί υπάλληλοι οφείλουν αυτεπαγγέλτως να παραγγέλνουν πραγματογνωμοσύνες.

Στο πλαίσιο αυτό, οι αστυνομικοί λειτουργώντας ως προανακριτικοί υπάλληλοι φέρουν την υποχρέωση επίδοσης της σχετικής παραγγελίας στην Ιατροδικαστική Υπηρεσία καθώς και της γνωστοποίησης της στον τραυματισθέντα, προκειμένου αυτός να προσέλθει προς εξέταση. Σε συγκεκριμένη υπόθεση, ωστόσο, όπως διαπίστωσε ο Συνήγορος, όχι μόνο δεν υπάρχουν τα εν λόγω αποδεικτικά αλλά αντίθετα, σύμφωνα με το σχετικό έγγραφο της Ιατροδικαστικής Υπηρεσίας επισημαίνεται ότι η εν λόγω παραγγελία δεν παρελήφθη ποτέ από αυτήν ούτε και προσήλθε το φερόμενο θύμα προς εξέταση. Στην ίδια πειθαρχική δικογραφία εκλείπουν και οι φωτογραφίες σήμανσης του φερόμενου θύματος, στο πλαίσιο συλλογής αποδεικτικών στοιχείων. Ο Συνήγορος ανέπεμψε την συγκεκριμένη υπόθεση στην ΕΛ.ΑΣ για συμπλήρωση της διοικητικής έρευνας (Φ. 309065).

Με δεδομένο ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των υποθέσεων που εισέρχονται κάθε έτος στον Συνήγορο αφορά περιστατικά αυθαιρεσίας κατά της σωματικής ακεραιότητας και της υγείας, ενώ δεν λείπουν και οι υποθέσεις βασανιστηρίων και οι προσβολές κατά της ζωής (υποθέσεις που παρουσιάζουν ανησυχητική αυξητική πορεία)³¹⁷ προσώπων που βρίσκονται υπό τον γενικότερο έλεγχο των αρχών ή έχουν συλληφθεί και κρατούνται, η αναζήτηση και αξιολόγηση των σχετικών εκθέσεων και γνωματεύσεων ανάγεται σε θεμελιώδες καθήκον των διενεργούντων τις διοικητικές έρευνες.

316 . Μαργαρίτης Λ., 2017, Υποδείγματα Ποινικού Δικαίου – Προδικασία, Νομική Βιβλιοθήκη, 1^{ος} τόμος.

317. Από 3% το 2022 σε 8% το 2023 και 10,8% το 2024.

Η αντιστροφή του βάρους απόδειξης

Όπως παγίως επισημαίνει ο Συνήγορος, η εξουσιαστική σχέση, που συνδέει τις αρχές με τον υπό τον γενικότερο αστυνομικό έλεγχο ή τον κρατούμενο πολίτη, αξιώνει να προσκομίζονται αποδεικτικά στοιχεία που δεν επιδέχονται λογικής αμφισβήτησης και αυτά να αξιολογούνται ορθά, ενώ αντιστρέφει το βάρος απόδειξης, μεταθέτοντάς το στις αρχές.

Η αντιστροφή του βάρους απόδειξης ενεργοποιείται, όπως έχει ήδη επισημανθεί στις περιπτώσεις παραβίασης του άρ. 3 της Ε.Σ.Δ.Α, λόγω του απόλυτου χαρακτήρα του άρθρου αυτού αλλά και στις περιπτώσεις παραβίασης του άρ. 2 με δεδομένο ότι το καθήκον διερεύνησης στην περίπτωση του άρ. 2 εντάσσεται στο πλαίσιο της υποχρέωσης λήψης θετικών μέτρων προστασίας³¹⁸.

Η ανωτέρω υποχρέωση των αρχών μεγεθύνεται όταν υπάρχουν σχετικές ιατρικές γνωματεύσεις ή ιατροδικαστικές εξετάσεις³¹⁹, ενώ, ακόμη και όταν τέτοιες γνωματεύσεις εκλείπουν, ο ισχυρισμός για παράδειγμα ότι η καταγγελλόμενη κακομεταχείριση δεν επιβεβαιώνεται, δεν είναι επαρκής³²⁰.

Όπως έχει ήδη επισημάνει ο Συνήγορος³²¹ το καθήκον αναζήτησης του εν λόγω αποδεικτικού υλικού αντλεί νόμιμο έρεισμα και από το άρ. 2 του Ν. 3772/2009 για τις ιατροδικαστικές υπηρεσίες, σε συνδυασμό με τις, σχετικές για την εφαρμογή του, γνωμοδοτήσεις 4/2011 και 3/2017 του Εισαγγελέα του Αρείου Πάγου, αλλά και από το άρ. 148 παρ. 1 του Π.Δ. 141/1991 όπου προβλέπεται ότι «Σε περίπτωση ασθένειας μεταγόμενου κατά τη διάρκεια μεταγωγής, με οποιοδήποτε τρόπο, διακόπτεται αυτή και ο ασθενής διακομίζεται για εξέταση στον πλησιέστερο ιατρό του δημοσίου ή, σε περίπτωση έλλειψης, ιδιώτη γιατρό, ο οποίος γνωματεύει για το είδος της ασθένειας και τη δυνατότητα συνέχισης της μεταγωγής χωρίς σοβαρό κίνδυνο της υγείας του. Αν γνωματεύσει ότι δεν δύναται να συνεχιστεί η μεταγωγή χωρίς σοβαρό κίνδυνο της υγείας του, ο μεταγόμενος παραδίδεται, με τα έγγραφα της μεταγωγής και την ιατρική γνωμάτευση, στην τοπική αστυνομική Υπηρεσία, η οποία φροντίζει για την τηλεφωνική ειδοποίηση της αρχής προορισμού του κρατουμένου, τη νοσηλεία του υπό φρούρηση και τη συνέχιση της μεταγωγής όταν το επιτρέψει η κατάσταση της υγείας του».

318. Βλ. κεφάλαια 3.1 και 3.2 της παρούσας έκθεσης.

319. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. Güneydin κατά Τουρκίας, 13.12.2005.

320. Ετήσια Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. 2021, σελ. 109 επ.

321. Ετήσια Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. 2023, σελ. 118-119.

Τόσο το Ε.Δ.Δ.Α.³²² όσο και η C.P.T.³²³ έχουν θέσει προ πολλού τους θεμελιώδεις κανόνες που προσδιορίζουν και οριοθετούν την υποχρέωση για την προστασία της σωματικής ακεραιότητας, της υγείας και της ζωής των κρατουμένων λόγω της ευάλωτης θέσης στην οποία αυτοί βρίσκονται, ενώ στην ίδια κατεύθυνση κινείται και η νομολογία των εθνικών δικαστηρίων ερμηνεύοντας τη διάταξη του άρ. 137Α Π.Κ., «ως κρατούμενος συνεπώς πρέπει να θεωρηθεί όχι μόνο ο περιορισμένος σε οργανωμένο χώρο κράτησης (κρατητήριο, φυλακή, στρατόπεδο συγκέντρωσης), αλλά και ο συλληφθείς, πριν συνταχθεί η έκθεση σύλληψης και ο προσαγόμενος για τον οποίο δεν συνέτρεξε περίπτωση σύνταξης τέτοιας έκθεσης, καθώς το στάδιο της μεταγωγής ή προσαγωγής είναι εξόχως επικίνδυνο για εκδήλωση τέτοιων συμπεριφορών βαρβαρότητας, όντας χρονικά εγγύτερα στη θεωρούμενη ως παράνομη ή αντιπειθαρχική συμπεριφορά³²⁴».

Στο ίδιο πλαίσιο ο Συνήγορος δεν παραλείπει να υπενθυμίζει ότι ομοίως σύμφωνα με τη νομολογία του Ε.Δ.Δ.Α.³²⁵ καθώς και σε σχετική έκθεση της CPT³²⁶ για την Ελλάδα υπογραμμίζεται ότι οι ιατρικές γνωματεύσεις καθώς και οι ιατροδικαστικές εκθέσεις οφείλουν να περιλαμβάνουν μεταξύ άλλων την αναφορά του ασθενούς για την πρόκληση του τραύματος και ένα αιτιολογημένο συμπέρασμα ως προς τα αίτια και τον χρόνο των τραυμάτων. Διαφορετικά υποσκάπτεται ο εγγυητικός χαρακτήρας τόσο των ιατρικών γνωματεύσεων και ιατροδικαστικών εκθέσεων όσο και εκείνος του εμπεριστατωμένου και αποτελεσματικού πειθαρχικού ελέγχου.

322. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. TÜRKAN κατά Τουρκίας, 18.09.2008 όπου το Ε.Δ.Δ.Α προτάσσει την αναγκαιότητα ιατρικής εξέτασης προσώπου, πριν αυτό τεθεί υπό κράτηση. Αναλυτικότερα: «όταν ένα άτομο έχει τεθεί υπό κράτηση σε καλή υγεία, αλλά διαπιστώνεται ότι τραυματίστηκε κατά την στιγμή της απελευθέρωσής του, εναπόκειται στο κράτος να παράσχει μια εύλογη εξήγηση σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο προκλήθηκαν αυτοί οι τραυματισμοί και να παραχθεί αποδεικτικά στοιχεία που δημιουργούν αμφιβολίες για την αλήθεια των ισχυρισμών του θύματος, ιδίως εάν οι ισχυρισμοί αυτοί υποστηρίζονται από ιατρικές αναφορές. Σε αντίθετη περίπτωση, προκύπτει ένα σαφές ζήτημα σύμφωνα με το άρθρο 3 της Σύμβασης [...] Το Δικαστήριο θεωρεί λυπηρό το γεγονός ότι ο αιτών δεν είχε ληφθεί για ιατρική εξέταση πριν τεθεί υπό κράτηση στο αστυνομικό τμήμα [...] Μια τέτοια εξέταση θα ήταν κατάλληλη, έχοντας κατά νου ότι ο αιτών φέρεται να είχε μάχη με άλλα άτομα. Μια τέτοια έκθεση θα μπορούσε επίσης να παρέχει διευκρινίσεις σχετικά με την πιθανότητα τρίτων να συνέβαλαν στην κατάσταση του αιτούντος.

323. Βλ. 2^η Γενική Έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων, CPT / Inf / E (2002) 1 – Αναθ. 2006 παρ. 36. όπου αναφέρεται ότι «είναι ακόμη πιο σημαντικό το ότι ο συλληφθείς εξετάζεται ιατρικά πριν τεθεί υπό κράτηση. Αυτό όχι μόνο θα εξασφάλιζε ότι το άτομο είναι κατάλληλο για ανάκριση υπό την αστυνομική κράτηση, αλλά θα επέτρεπε επίσης στην καθ' ης κυβέρνηση να εκπληρώσει το βάρος της παροχής μιας εύλογης εξήγησης για αυτούς τους τραυματισμούς. Στο πλαίσιο αυτό, το Δικαστήριο σημειώνει ότι μια ιατρική εξέταση, μαζί με το δικαίωμα πρόσβασης σε δικηγόρο και το δικαίωμα ενημέρωσης τρίτου για την κράτηση, αποτελούν θεμελιώδεις διασφαλίσεις κατά της κακομεταχείρισης των κρατουμένων που πρέπει να ισχύουν από πολύ ξεκίνημα της στέρησης της ελευθερίας, ανεξάρτητα από το πώς μπορεί να περιγραφεί βάσει του σχετικού νομικού συστήματος (σύλληψη, κ.λπ.)».

324. Απόφαση ΤρΕφΠλημΘεσ. 947/2018.

325. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α Sarwari και λοιποί κατά Ελλάδας, 11.04.2019.

326. Έκθεση CPT 20.12.2006 για Ελλάδα.

Τα ιατρικά έγγραφα στις διοικητικές εξετάσεις

Ο Συνήγορος συνεχίζει και το έτος 2024 να καταγράφει πλημμέλειες ως προς την αναζήτηση και αξιολόγηση των επίμαχων αποδεικτικών στοιχείων παρά το γεγονός ότι σημειώνεται μια βελτίωση ως προς την τυπική ενσωμάτωσή τους στις πειθαρχικές δικογραφίες που εξέτασε η Αρχή.

Από το σύνολο των υποθέσεων που εξέτασε ο Συνήγορος το 2024 και αφορούν περιστατικά προσβολής της σωματικής ακεραιότητας ή και της σωματικής ακεραιότητας, της υγείας και της ζωής παρατηρείται η παρουσία ιατροδικαστικών εκθέσεων ή/και ιατρικών πιστοποιητικών σε λιγότερο από το ήμισυ των σχετικών υποθέσεων (Φ. 292902, Φ. 293524, Φ. 306394, Φ. 325628, Φ. 314954, Φ. 332692, Φ. 335561, Φ. 315126, Φ. 296931, Φ. 292982, Φ. 293292, Φ. 311654, Φ. 303044, Φ. 287994, Φ. 272705, Φ. 324505, Φ. 305842, Φ. 273254, Φ. 282183, Φ. 278283, Φ. 275300, Φ. 270704, Φ. 273984, Φ. 277945, Φ. 282396, Φ. 320725, Φ. 306749 συσχετιζόμενη με Φ. 308906, Φ. 299498, Φ. 349258) γεγονός από μόνο ικανό να εγείρει προβληματισμούς σε συνδυαστική ανάγνωση με το δεδομένο ότι η συντριπτική πλειοψηφία του συνόλου των σχετικών υποθέσεων προτείνεται από τον ενεργήσαντα την διοικητική έρευνα να τεθούν στο αρχείο.

Την ίδια στιγμή σε ικανό αριθμό υποθέσεων ελλείπει το κρίσιμο για τις υποθέσεις αυτές αποδεικτικό στοιχείο των ιατροδικαστικών εκθέσεων (Φ. 302612, Φ. 293524, Φ. 315428, Φ. 311703, Φ. 313296 για τον ιδιώτη, Φ. 296764, Φ. 291505, Φ. 295451, Φ. 321175, Φ. 309065, Φ. 306749 συσχετιζόμενη με Φ. 308906) ή/και των ιατρικών πιστοποιητικών (Φ. 310514, Φ. 311703, Φ. 313296, Φ. 315426, Φ. 317782, Φ. 299877 συσχετιζόμενη με Φ. 307545).

Ο Συνήγορος δεν παρέλειψε να επισημάνει ότι έχει ιδιαίτερη σημασία να παραγγέλλεται ιατροδικαστική εξέταση, πράγμα που για παράδειγμα δεν συνέβη σε υπό εξέταση υπόθεση όπου ο διενεργών προέβη σε προσωπική εκτίμηση συμπεραίνοντας ότι τα ευρήματα της ιατρικής εξέτασης στο Νοσοκομείο Αθηνών, συνάδουν με τη δέσμευση από χειροπέδες και την αντίσταση που προέβαλε ο ιδιώτης, χωρίς άλλα σημάδια από σωματική βία (Φ. 302612).

Ακόμη όμως και στις περιπτώσεις που υπάρχουν ιατροδικαστικές εκθέσεις ή ιατρικά πιστοποιητικά παρατηρείται και το 2024 αδυναμία ακόμη και πιθανή αντίσταση, των αρχών να επιτύχουν την ορθή τους αξιολόγηση και να συνδράμουν με τον τρόπο αυτό σε μία αποτελεσματική διοικητική έρευνα υπό όρους αμερόληπτης κρίσης με αποτέλεσμα να υποπίπτουν σε λογικά σφάλματα και να προβαίνουν σε προσωπικές εκτιμήσεις αντιμετωπίζοντας την ευθύνη στο θύμα το οποίο ενίοτε καθιστούν αντικείμενο του ελέγχου.

Το γεγονός ότι εν θέματι πλημμέλειες εμμένουν ακόμη και μετά από την πρώτη ή και την δεύτερη συμπλήρωση των διοικητικών εξετάσεων μετά από σχετικά πορίσματα του Συνηγόρου (Φ. 282183, Φ. 299498) φαίνεται κατά περίπτωση να ισοδυναμεί με άκριτη ταύτιση με τους ισχυρισμούς που προβάλλουν οι εμπλεκόμενοι αστυνομικοί, ευθεία άρνηση των πραγματικών περιστατικών ακόμη και όπως αυτά προβάλλονται από εισαγγελικές ή δικαστικές αρχές (Φ. 282183, Φ. 323123) και άρνηση απόδοσης ευθυνών.

Οι καταθέσεις των ιατρών

Προκειμένου να αρθούν αυτές οι πλημμέλειες, ο Συνήγορος επισημαίνει σταθερά στα πορίσματά του και στις ετήσιες εκθέσεις του την ανάγκη ένορκης εξέτασης των ιατρών/ιατροδικαστών ή των θεραπόντων ιατρών προκειμένου να εκτιμήσουν την βαρύτητα των κακώσεων σε σχέση με τα καταγγελλόμενα, ωστόσο οι ιατροί και ιατροδικαστές καλούνται σε λίγες περιπτώσεις (Φ. 315426, Φ. 320725, Φ. 275300, Φ. 287243, Φ. 273254, Φ. 301376, Φ. 295300, Φ. 310514, Φ. 293292, Φ. 311654, Φ. 299877 συσχετιζόμενη με Φ. 307545), σε συγκεκριμένη περίπτωση κλήθηκε άσχετος με το περιστατικό ιατρός και όχι ο θεράπων (Φ. 270704) και σε άλλη περίπτωση ο ιατρός εκλήθη 4 χρόνια μετά το επίδικο γεγονός (Φ. 293292).

Καθίσταται μάλλον σαφές ότι δεν υπάρχει μία ενιαία πρακτική στον χώρο των σωμάτων ασφαλείας σχετικά με την κλήτευση ιατρών στο πλαίσιο διενέργειας των διοικητικών εξετάσεων και οι σχετικές αποφάσεις επαφίενται στην προσωπική αντίληψη για την ποιότητα και το εύρος του διερευνητικού καθήκοντος του εκάστοτε διενεργούντος την διοικητική εξέταση γεγονός που είναι εν τέλει και παράδοξο, διότι η επιστημονική εισφορά των ιατρών είναι αυταπόδεικτη και μόνο θετική όταν διερευνώνται και αξιολογούνται ιατρικά δεδομένα.

Στο σημείο αυτό δεν παραλείπεται η αναφορά σε υπόθεση όπου μετά από αναπεμπτικό πόρισμα του Συνηγόρου η διενεργούσα την συμπληρωματική έρευνα προέβη σε επαρκή διερεύνηση του συγκεκριμένου περιστατικού καλώντας σε κατάθεση τρεις (3) αυτόπτες μάρτυρες που κατέθεσαν σχετικά με τον τόπο και τον τρόπο ρίψης του δακρυγόνου που τραυμάτισε τον καταγγέλλοντα, εκ νέου τον καταγγέλλοντα και τον θεράποντα ιατρό του Οφθαλμιατρείου Αθηνών που κατέθεσε ότι τα ευρήματα συνάδουν με τραυματισμό από ρίψη δακρυγόνου, χωρίς να δύναται να προσδιορίσει τον βαθμό της προκληθείσας βλάβης λόγω έλλειψης ειδίκευσης στην ιατροδικαστική. Η διενεργούσα, με βάση την κατάθεση του ιατρού, τις συμπληρωματικές καταθέσεις αλλά και το σύνολο του υλικού, συμπεριλαμβανομένου του φωτογραφικού υλικού που ανήρτησε σε δημόσια σελίδα του ο καταγγέλλων συμπεραίνει στην συμπληρωθείσα έκθεση πορίσματός της ότι δεν καταλείπονται περιθώρια αμφισβήτησης ότι ο τραυματισμός του προήλθε από δακρυγόνο μέσο, καταλήγει ωστόσο, με δεδο-

μένο ότι «δεν προέκυψαν απτά - ικανά στοιχεία για τη θεμελίωση πειθαρχικής κατηγορίας σε βάρος συγκεκριμένου αστυνομικού» επικαλείται το τεκμήριο ύπαρξης αμφιβολιών υπέρ του κατηγορουμένου, και προτείνει να τεθεί η υπόθεση στο αρχείο (Φ. 287243).

Προφανή σφάλματα των αρχών κατά την αξιολόγηση ιατρικών ευρημάτων

Κατά περίπτωση όμως ακόμη και τα απολύτως προφανή παραμένουν ζητούμενα όπως σε υπόθεση όπου ενώ η ιατροδικαστική έκθεση αναφέρει ότι τα δύο τραύματα προκλήθηκαν από έναν και μόνον πυροβολισμό ο διενεργών θεωρεί ότι η αιτία θανάτου του τραυματισθέντος ήταν πυροβολισμοί για εκφοβισμό. Ο Συνήγορος εν προκειμένω εισηγήθηκε να γίνει μνεία του κρίσιμου χωρίου της ιατροδικαστικής έκθεσης, περί πύλης εισόδου κι εξόδου του βλήματος, και να διευκρινισθεί στην έκθεση πορίσματος ότι ένας από τους πυροβολισμούς που εκτελέστηκαν είχε ως αποτέλεσμα τον θάνατο του αλλοδαπού (Φ. 335561).

Σε άλλη υπόθεση που διερεύννησε ο Συνήγορος παρατηρεί ότι η διενεργούσα, προς την ορθή κατεύθυνση, κάλεσε σε ένορκη κατάθεση την ιατροδικαστή και συντάκτη της ανωτέρω έκθεσης, η οποία κατέθεσε ότι οι προκληθείσες σωματικές βλάβες τις οποίες είχε διαπιστώσει κατά την εξέταση της καταγγέλλουσας ήταν συμβατές με τον αναφερόμενο χρόνο πρόκλησής τους, ενώ ως προς τον τρόπο πρόκλησης αυτών, ως θλων όργανο μπορούν να χαρακτηριστούν οι γροθιές και τα λακτίσματα, και, σε κάθε περίπτωση, δεν μπορεί σύμφωνα και με τη νομολογία του ΑΠ³²⁷ να παραπέμπει σε «άλλη απώθηση ή πτώση του παθόντος». Επομένως προέκυψε με βεβαιότητα ο τρόπος πρόκλησής τους σε αντίθεση με όσα διαλαμβάνει η διενεργούσα. Στην εν λόγω υπόθεση ο Συνήγορος επεσήμανε ότι η διενεργηθείσα Ε.Δ.Ε. παρουσιάζει πλημμέλειες ως προς την αναζήτηση μαρτύρων και την αξιολόγηση του αποδεικτικού υλικού, με αποτέλεσμα να στερείται κρίσιμων αποδεικτικών στοιχείων και να καθίσταται μη εμπεριστατωμένη και, ως εκ τούτου, αναποτελεσματική. Σύμφωνα με το Ε.Δ.Δ.Α κάθε παράλειψη στην έρευνα που υπονομεύει τη δυνατότητά της να εξακριβώσει τα αίτια των τραυματισμών ή την ταυτότητα των υπευθύνων μπορεί να ισοδυναμεί με παραβίαση του διαδικαστικού σκέλους του άρ. 3 της Ε.Σ.Δ.Α³²⁸ (Φ. 320725).

Ιδιαίτερα χαρακτηριστική ωστόσο είναι υπόθεση σχετικά με την αξιολόγηση

327. Βλ. μεταξύ άλλων απόφαση Α.Π 1356/2006.

328. Σημειώνεται ότι η Ελλάδα έχει καταδικαστεί σε αρκετές περιπτώσεις και ως προ την παραβίαση του διαδικαστικού σκέλους του άρ.3 της ΕΣΔΑ, όπως έχει ήδη ειπωθεί, με αποτέλεσμα η ανάγκη για αποτελεσματική έρευνα να καθίσταται επιτακτικότερη όχι μόνο για την ουσιαστική απονομή της δικαιοσύνης αλλά και για την αποφυγή της θέσης της χώρας σε καθεστώς διαρκούς επιτήρησης ως προς τον σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Ετήσια Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α 2023, σελ. 100.

βλάβης που υπέστη το φερόμενο θύμα ένεκα του ξυλοδαρμού του από τους ελεγχόμενους αστυνομικούς έξωθεν Δικαστικού Μεγάρου. Σύμφωνα με όσα διαλαμβάνει ο ενεργήσας την έρευνα αυτή η βλάβη δεν αντιστοιχεί στις διατάξεις του άρ. 310 Π.Κ. περί βαριάς σωματικής βλάβης αλλά στις διατάξεις του άρ. 309 ΠΚ περί επικίνδυνης. Εν προκειμένω ο Συνήγορος επεσήμανε ότι το εν λόγω συμπέρασμα βασίζεται αφενός σε μια επιλεκτική χρήση αποδεικτικών στοιχείων και αφετέρου σε μια επιλεκτική ερμηνεία των σχετικών διατάξεων³²⁹(Φ. 282183).

Παρόμοια συνθήκη παρατηρείται και σε άλλη υπόθεση όπου ο Συνήγορος αρχικά υπογράμμισε ότι η ιατροδικαστική έκθεση, η οποία έχει πρόσθετο ειδικό βάρος λόγω του επιστημονικού τεκμηρίου με τον οποίο είναι ενδεδυμένη, κατέχει σημαντική θέση ανάμεσα στα αποδεικτικά στοιχεία της διοικητικής έρευνας, για τον πρόσθετο μάλιστα λόγο ότι προκειμένου μία διοικητική έρευνα να θεωρηθεί αποτελεσματική και εμπεριστατωμένη θα πρέπει να περιλαμβάνει, πέραν της αξιολόγησης των ιατρικών ευρημάτων, και ιατρική πιθανολόγηση των αιτίων τραυματισμού, σε συνδυασμό με τους ισχυρισμούς του καταγγέλλοντος.

Στην υπό εξέταση υπόθεση, ανήλικος μαθητής ισχυρίστηκε ότι ο αστυνομικός προέταξε τα πόδια και τα χέρια του για να τον σταματήσει, με αποτέλεσμα να χάσει την ισορροπία του, να πέσει στο έδαφος και να τραυματισθεί, ενώ το γεγονός της παρεμβολής του αστυνομικού προκειμένου να παρεμποδιστεί η διαφυγή του ανήλικου επιβεβαιώνεται και από απόφαση του ποινικού δικαστηρίου. Σύμφωνα δε με την ιατροδικαστική έκθεση, ο ανήλικος μαθητής υπέστη βαριά σωματική κάκωση. Το στοιχείο αυτό, ωστόσο, δεν φαίνεται να αξιολογείται από την διενεργούσα. Όπως παρατήρησε στο σχετικό πόρισμά του ο Συνήγορος, ο εμπλεκόμενος στο συμβάν αστυνομικός ελέγχεται για την πρόκληση σωματικής βλάβης στον ανήλικο μαθητή, ανεξάρτητα εάν αυτή προήλθε μετά από βιαιοπραγία ή λόγω του ότι ο ίδιος δεν επέδειξε την απαιτούμενη επιμέλεια και τη χρήση των κατά το δυνατόν ηπιότερων μέσων κατά τη διαχείριση του συγκεκριμένου περιστατικού. Ο Συνήγορος ανέπεμψε την υπόθεση στην ΕΛ.ΑΣ προκειμένου να αξιολογηθεί συμπληρωματικά η ιατροδικαστική έκθεση κατά προαναφερόμενα (Φ. 296931).

Σε άλλη υπόθεση ο Συνήγορος διαπιστώνει ότι εξακολουθεί να μην δίνεται μια πειστική εξήγηση πέραν πάσης λογικής αμφιβολίας ότι οι σωματικές βλάβες που διαπιστώθηκαν στον καταγγέλλοντα προκλήθηκαν σε προγενέστερο χρόνο και όχι ενόσω ο καταγγέλλων ήταν κρατούμενος στην Γ.Α.Δ.Α και επομένως υπό τον έλεγχο της Αστυνομίας, «ελλείψει της οποίας σαφώς ανακύπτει θέμα

329. Η υπόθεση έχει απασχολήσει τον Συνήγορο και σε προηγούμενες ετήσιες εκθέσεις και αναλύεται εκτενώς στο κεφάλαιο 4.2 της παρούσας έκθεσης, όπου γίνεται αναφορά και στις σχετικές εξελίξεις.

του άρθρου 3 της Ε.Σ.Δ.Α.»³³⁰. Κατά την αξιολόγηση της οικείας ιατροδικαστικής έκθεσης ο διενεργών καταλήγει σε εντελώς αυθαίρετο συμπέρασμα το οποίο ουδόλως προκύπτει από την ιατροδικαστική έκθεση. Ο Συνήγορος τόνισε στο σχετικό πόρισμά του ότι στην υπό κρίση υπόθεση, η Αστυνομία οφείλει να αποδείξει ότι οι συγκεκριμένες κακώσεις προκλήθηκαν σε χρόνο προγενέστερο και όχι στο πλαίσιο της κράτησης του καταγγέλλοντα, παρέχοντας ικανοποιητικές και πειστικές προς τούτο εξηγήσεις μέσω αποδεικτικών στοιχείων που βασίζονται στα πραγματικά περιστατικά³³¹. Ο Συνήγορος ανέπεμψε για δεύτερη φορά την υπόθεση στην ΕΛ.ΑΣ για συμπλήρωση (Φ. 299498).

Η μεταχείριση των ψυχικά ασθενών και των χρηστών ουσιών

Ο Συνήγορος συνεχίζει και το 2024 να παρατηρεί ότι ιδιαίτερα ευάλωτες ομάδες όπως πολίτες με φερόμενη ψυχική διαταραχή ή νόσο αποτελούν μία ειδική κατηγορία ως προς την κατάθεση ιατρών, την ύπαρξη, αναζήτηση ιατρικών πιστοποιητικών και την συνεκτίμησή τους κατά την διοικητική έρευνα ενώ συνεχίζει να καθίσταται αδύνατος ο εντοπισμός, με όρους αποδεικτικής διαδικασίας, της ψυχικής ασθένειας προσώπων, έγκαιρα ή έστω σε μεταγενέστερο στάδιο και ως εκ τούτου δεν γίνεται κάποια προσπάθεια σύγκρισης, συσχέτισμού ή αποκλεισμού του στοιχείου αυτού με τις καταγγελίες για κακομεταχείριση (Φ. 349248 φερόμενος απαγχονισμός κρατουμένου φερόμενου και χρήστη ουσιών που είχε αποπειραθεί στο παρελθόν να αυτοκτονήσει Φ. 297188, φερόμενος απαγχονισμός διοικητικά κρατουμένου αλλοδαπού που αυτοτραυματιζόταν, Φ. 317782 γυναίκα προσαχθείσα που αυτοτραυματίστηκε, για την οποία δεν ακολουθήθηκε η διαδικασία ακούσιας νοσηλείας, παρέμεινε σε ΑΤ με χειροπέδες και εν τέλει συνελήφθη για απείθεια και δεν εκλήθη ο θεράπων ιατρός κατά την διοικητική έρευνα).

Στις περιπτώσεις αυτές φαίνεται να συμπυκνώνονται τα αντανakλαστικά διακριτικής μεταχείρισης και κατά συνέπεια στοχοποίησης των προσώπων αυτών εκ μέρους των σωμάτων ασφαλείας, συνήθως για πέραν του ενός λόγου, γεγονός που δεν αφήνει ανεπηρεάστη και την πειθαρχική διερεύνηση των υποθέσεων. Το ίδιο φαίνεται να συμβαίνει και με τους φερόμενους χρήστες ουσιών.

Το ανωτέρω ζήτημα έχει ήδη αναδειχθεί από τον Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α ο οποίος υπενθυμίζει ότι το εν λόγω πλαίσιο δεν αφορά μόνο στις αστυνομικές αρχές, αφού απαιτείται επιτυχής συντονισμός με τις εισαγγελικές αρχές και τις υπηρεσίες

330. Βλ. μεταξύ άλλων: Απόφαση ΕΔΔΑ Aksoy κατά Τουρκίας, 18.12.1996 , Λ.Μ κατά Ελλάδας 13.12.2005. Σχετικά με την αξιολόγηση των ιατροδικαστικών εκθέσεων και ιατρικών γνωματεύσεων βλ. ενδεικτικά Ετήσια Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α 2021, σελ. 109-116.

331. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. Aghdgomelashvili και Japaridze κατά Γεωργίας, 7224/11, παρ. 42 και 47, 8.10.2020 και Zherdev κατά Ουκρανίας, 3401/07, παρ. 86, 27.4.2017.

υγείας³³². Στην ίδια κατεύθυνση ο Συνήγορος επισημαίνει ότι στο πλαίσιο και των παρατηρήσεων της CPT³³³, οι αστυνομικές αρχές, επί της αρχής, μόνο κατ' εξαίρεση θα έπρεπε να συμμετέχουν πλέον στις διαδικασίες μεταφοράς ασθενών στις μονάδες ψυχικής υγείας³³⁴ και σύμφωνα πάντα με τα προβλεπόμενα στις παρ. 4 και 5 του άρ. 96 ν. 2071/1992 όπως ισχύει, όπου προβλέπεται ότι οι εν λόγω μεταφορές κατά τη διαδικασία της ακούσιας νοσηλείας διενεργούνται όπως η μεταφορά οποιουδήποτε άλλου ασθενή σε νοσοκομείο για εξέταση ή νοσηλεία υπό συνθήκες ασφάλειας και με σεβασμό στην προσωπικότητα και την αξιοπρέπεια του ασθενή.³³⁵

Συνεπώς, προκύπτει αβίαστα το συμπέρασμα ότι οι πολίτες που κρατούνται προσωρινώς σε Α.Τ. και/ή μεταφέρονται προς εξέταση δεν μπορεί να αντιμετωπίζονται ως ποινικοί κρατούμενοι ενώ τόσο η παραμονή τους στο Α.Τ. όσο και η μεταφορά τους πρέπει να γίνεται με τρόπο που προστατεύεται η ζωή, η προσωπική ελευθερία, η ανθρώπινη αξιοπρέπεια και η υγεία τους.

Σε υπόθεση φερόμενου απαγχονισμού αλλοδαπού κρατούμενου σε ΠΡΟ. ΚΕ.Κ.Α. ο Συνήγορος επεσήμανε αρχικώς ότι σύμφωνα με τη νομολογία του Ε.Δ.Δ.Α. περί παραβίασης του άρ. 3 της ΕΣΔΑ, για έλλειψη κατάλληλης ιατρικής μέριμνας για ψυχολογική διαταραχή σε αστυνομικά κρατητήρια³³⁶, το Δικαστήριο απεφάνθη ότι οι αρχές είχαν την υποχρέωση να διασφαλίσουν

332. Ετήσια Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α 2023 121-122.

333. Παρατηρήσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων και της Απάνθρωπης ή Εξευτελιστικής Μεταχείρισης ή Τιμωρίας (CPT) μετά την επίσκεψή της στη χώρα μας (10-19.04.2018), Οι μεταφορές προσώπων από την αστυνομία σε ίδρυμα για ψυχιατρική αξιολόγηση παραμένουν ένα πρόβλημα, το οποίο έχει ήδη επισημανθεί από την Επιτροπή στο παρελθόν. Η αστυνομία δεν θα πρέπει να αποτελεί τη βασική επιλογή για τη μεταφορά τέτοιων περιπτώσεων. Τα άτομα με ανάγκες υγειονομικής περίθαλψης πρέπει, κατά κύριο λόγο, να μεταφέρονται από προσωπικό υγειονομικής περίθαλψης. Όπως επιβεβαιώνεται από συνεντεύξεις με ασθενείς, με το προσωπικό υγειονομικής περίθαλψης αλλά και με τους ίδιους τους αστυνομικούς, η αστυνομία δεν είναι η κατάλληλη υπηρεσία για τη διεξαγωγή τέτοιων μεταφορών. Στην αντιπροσωπεία αναφέρθηκε η συχνή χρήση στενών, επώδυνων χειροπέδων, μερικές φορές για παρατεταμένες μεταφορές, που διαρκούν πολλές ώρες, από απομακρυσμένες τοποθεσίες».

334. Σύμφωνα με την νέα διάταξη του άρ. 96Α του Ν. 2071/1992 (Α' 123), η οποία εισήχθη με το άρ. 59 του ν. 4931/2022 (Α' 94), καθώς και τα διαλαμβανόμενα στην αριθμ. Γ3α,β/Γ.Π.οικ 72109/9.12.2022 (Β' 6507) ΚΥΑ. Όπως προβλέπεται στην περ. 2 της παρ. 6 του άρ. 6^Α «β) Μέχρι την έκδοση της κοινής απόφασης της παρ. 5, καθώς και μετά από την έκδοσή της, όταν, σε εξαιρετικές περιπτώσεις, δεν καθίσταται εφικτή η συμμετοχή της Κοινοτικής Μονάδας Ψυχικής Υγείας της παρ. 2 στη διαδικασία της μεταφοράς του φερόμενου ως ψυχικά ασθενή, όπως αυτή καθορίζεται στην παρ. 3, η μεταφορά πραγματοποιείται με όχημα της αρμόδιας αστυνομικής αρχής και από κλιμάκιο δύο (2) αστυνομικών. Σε κάθε περίπτωση, για τη μεταφορά εφαρμόζονται οι διατάξεις του παρόντος για την προστασία των δικαιωμάτων των φερόμενων ως ψυχικά ασθενών».

335. Στο πλαίσιο αυτό, κατά τη μεταφορά, μόνο ο αστυνομικός μπορεί να επιβάλει περιοριστικά μέτρα στον φερόμενο ως ψυχικά ασθενή, και μόνο κατ' εξαίρεση, ως έσχατη λύση, όταν η εφαρμογή τους είναι το μόνο διαθέσιμο μέσο που μπορεί να αποτρέψει άμεση ή επικείμενη βλάβη στον ασθενή ή σε τρίτους (άρ. 96Α παρ. 3α ν. 2071/1992 και άρ. 13 της αριθμ. Γ3α,β/Γ.Π.οικ 72109/9.12.2022 (Β' 6507) ΚΥΑ.

336. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Δ. *Rupa κατά Ρουμανίας*, 16.12.2008.

στον κρατούμενο εξέταση από ψυχίατρο το νωρίτερο δυνατόν, προκειμένου να καθοριστεί κατά πόσον η ψυχολογική του κατάσταση ήταν συμβατή με την κράτηση και τι θεραπευτικά μέτρα έπρεπε να ληφθούν. Ομοίως σύμφωνα με το Ε.Δ.Δ.Α., η υποχρέωση κατάλληλης ιατρικής μεταχείρισης των αρχών κράτησης συνεπάγεται τη λήψη εύλογων μέτρων, η οποία για κρατούμενους με αυτοκτονικές τάσεις συνεπάγεται εξέταση από εξειδικευμένο ιατρό και ψυχιατρική αγωγή³³⁷ ενώ η έλλειψη αποτελεσματικής παρακολούθησης και ψυχιατρικής γνώμης συνιστούν παραβίαση του άρ. 3 της ΕΣΔΑ περί απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης³³⁸.

Πέραν της νομολογίας του Ε.Δ.Δ.Α., το νομικό πλαίσιο των υπό διοικητική κράτηση αλλοδαπών θεσπίζει την υποχρέωση μέριμνας των αρχών κράτησης.». Σύμφωνα με το ρ.31 του Ν.3907/11 «Στους υπό κράτηση υπηκόους τρίτων χωρών παρέχεται επείγουσα υγειονομική περίθαλψη και η απαραίτητη θεραπευτική αγωγή. Ιδιαίτερη μέριμνα λαμβάνεται στις περιπτώσεις ευάλωτων ατόμων».

Για τον εν θέματι αλλοδαπό κρατούμενο, ο οποίος είχε διαπιστωθεί ότι αυτοτραυματιζόταν δύο φορές τις τελευταίες ημέρες πριν αυτοκτονήσει, ήταν συνεπώς εγνωσμένης ευαλωτότητας και έχρηζε εξειδικευμένης βοήθειας, δεν προέκυψε να τηρήθηκε η υποχρέωση κατάλληλης ιατρικής μέριμνας, που αντιστοιχεί σε δικαίωμα πρόσβασης στην απαραίτητη θεραπευτική αγωγή ή ψυχοκοινωνική στήριξη³³⁹. Η υποχρέωση αυτή εξειδικεύεται εκτός από την νομολογία του Ε.Δ.Δ.Α. και από τις οικείες διατάξεις σε παραπομπή σε ιατρό κατάλληλης ειδικότητας εκτός του κέντρου ή έστω σε ψυχολογική και ψυχοκοινωνική στήριξη εντός του Κέντρου Κράτησης³⁴⁰.

Είναι λοιπόν προφανές ότι θεσμικό πλαίσιο αλλά και η νομολογία του Ε.Δ.Δ.Α., προβλέπουν ότι οι αστυνομικές αρχές κράτησης φέρουν αυτοτελώς ευθύνη για την παράλειψη παροχής ψυχολογικής στήριξης στον κρατούμενο³⁴¹.

Ο διενεργών ωστόσο δεν ήλεγξε την σχετική παράλειψη των εμπλεκομένων αστυνομικών (φρουρών, αξιωματικού υπηρεσίας και του Διοικητή του Κέντρου), και την ύπαρξη αντικειμενικού αιτιώδους συνδέσμου της παράλειψης

337. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α Kudla κατά Πολωνίας, 26.10.2000.

338. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. Keenan κατά Ηνωμένου Βασιλείου, 03.04.2001.

339. Άρ. 6 Κανονισμού Λειτουργίας ΠΡΟΚΕΚΑ, ΚΥΑ 8038/23/22-ΙΥ' Β'118/21.01.2015.

340. Άρ. 12 Κανονισμού Λειτουργίας ΠΡΟΚΕΚΑ.

341. Ο Κανονισμός λειτουργίας των ΠΡΟΚΕΚΑ στο άρ. 12 θεσπίζει αυτοτελώς την παροχή ψυχολογικής στήριξης ως καθήκον των αρχών κράτησης η οποία παρέχεται στους κρατούμενους με δική τους μέριμνα και όχι με γνώμη ιατρού.

αυτής με τον θάνατο του κρατουμένου. Ο Συνήγορος έχει αναπέμψει την σχετική υπόθεση στην ΕΛ.ΑΣ για συμπλήρωση (Φ. 297188).

Σε άλλη παρεμφερή υπόθεση φερόμενου απαγχονισμού προσώπου σε αστυνομικό κρατητήριο φερόμενου πρώην χρήστη ουσιών, ο οποίος είχε προβεί στο παρελθόν σε απόπειρα αυτοκτονίας, ο Συνήγορος, μεταξύ άλλων, επεσήμανε ότι προκειμένου να διαπιστωθεί αν οι αρχές γνώριζαν ή όφειλαν να γνωρίζουν ότι η ζωή ενός συγκεκριμένου ατόμου διέτρεχε πραγματικό και άμεσο κίνδυνο, ο οποίος ενεργοποιούσε την υποχρέωση λήψης κατάλληλων προληπτικών μέτρων, το Δικαστήριο λαμβάνει υπόψη μια σειρά παραγόντων, μεταξύ των οποίων: i) αν το άτομο είχε ιστορικό προβλημάτων ψυχικής υγείας, ii) τη σοβαρότητα της ψυχικής κατάστασης, iii) προηγούμενες απόπειρες αυτοκτονίας ή αυτοτραυματισμού, iv) αυτοκτονικές σκέψεις ή απειλές και v) σημάδια σωματικής ή ψυχικής δυσφορίας³⁴².

Συνεπώς απαιτούνται προσπάθειες πρόληψης των αυτοκτονιών, μέσω της παροχής υποστηρικτικής παρακολούθησης και της ανάπτυξης σχέσεων εμπιστοσύνης μεταξύ κρατουμένων και προσωπικού. Γενικότερα, ωστόσο, γίνεται δεκτό ότι η περιορισμένη διαθεσιμότητα προσωπικού – σε συνδυασμό με την απουσία ουσιαστικών δραστηριοτήτων και άλλων τεχνικών ελλειμμάτων – υπονομεύει κάθε προσπάθεια πρόληψης του αυτοτραυματισμού και του συναφούς κινδύνου αυτοκτονίας.

Ειδικά σε ένα τέτοιο πλαίσιο θα πρέπει να υφίστανται και να ενεργοποιούνται πρωτόκολλα για τον εντοπισμό και τη διαχείριση των ατόμων που αναγνωρίζονται ως άτομα που διατρέχουν κίνδυνο αυτοτραυματισμού ή απόπειρας αυτοκτονίας εντός των διαφόρων χώρων στέρησης της ελευθερίας. Στην ίδια κατεύθυνση, οι σχετικές ιατροδικαστικές εκθέσεις – νεκροψίες δεν θα πρέπει να υπολείπονται των απαιτήσεων που ορίζονται στη Σύσταση Rec R(99) της Επιτροπής Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης για την εναρμόνιση των ρόλων των ιατρικών-νομικών αυτοψιών και θα πρέπει, μεταξύ άλλων να διερευνώνται οι αιτίες κάθε θανάτου ώστε να διαπιστωθεί αν θα μπορούσαν να αντληθούν διδάγματα για την πρόληψη μελλοντικών θανάτων, ιδίως όταν επρόκειτο για ένα άτομο που αυτοκτόνησε³⁴³. Ο Συνήγορος έχει αναπέμψει την υπόθεση στην ΕΛ.ΑΣ. λόγω πλημμελούς διοικητικού ελέγχου (Φ. 349248).

Αμφιλεγόμενη τύχη φαίνεται να επιφυλάσσεται σε όσους τίθενται σε

342. Αποφάσεις Ε.Δ.Δ.Α. Fernandes de Oliveira κατά Πορτογαλίας, 2019, παρ. 115 και *Boychenko κατά Ρωσίας*, 2021, παρ. 80.

343. Έκθεση της CPT για την επίσκεψη που πραγματοποίησε στην Ελλάδα από τις 22 Νοεμβρίου έως την 1^η Δεκεμβρίου 2021. Μάρτιος 2022, σελ 72, <https://rm.coe.int/1680a7ce97>.

προστατευτική φύλαξη σύμφωνα με το άρ. 118 του Π.Δ. 141/1991³⁴⁴.

Το εν λόγω μέτρο έχει επίσης απασχολήσει τον Συνήγορο σε προηγούμενη έκθεσή του για τις μεταξύ άλλων, ενστάσεις που προβάλλονται όσον αφορά την δικαιιοπολιτική δικαιολόγησή του αλλά και την διατήρηση της ανάθεσης της εφαρμογής του αποκλειστικά στην ΕΛ.ΑΣ³⁴⁵. Κατά την εφαρμογή του μέτρου φαίνεται να παραμένει μία υποβόσκουσα αντίληψη απόλυτης διακριτικής ευχέρειας στους κόλπους της ΕΛ.ΑΣ, αντίληψη που συμπαρασύρει και την πειθαρχική διερεύνηση των υποθέσεων κυρίως ως προς την διερεύνηση του λόγου για τον οποίο οι πολίτες τίθενται υπό προστατευτική φύλαξη και πρωτίστως της αναγκαιότητας και προσφορότητας επιβολής του μέτρου.

Σε σχετική υπόθεση θέσης σε προστατευτική φύλαξη ιδιώτιδος, μετά την προσαγωγή της σε ΑΤ για την διακρίβωση της ημερομηνίας γέννησης η οποία δεν αποτυπωνόταν σε υπηρεσιακή ταυτότητα δικαστικού λειτουργού που έφερε η ιδιώτιδα, στο πλαίσιο ελέγχου βεβαίωσης κυκλοφορίας για την τήρηση των μέτρων κατά την περίοδο της πανδημίας, ο Συνήγορος επεσήμανε, μεταξύ άλλων ότι η νομοθεσία δεν φαίνεται να προβλέπει σημαντικές εγγυήσεις όπως διαδικασία ιατρικής βεβαίωσης ή δικαστικές εγγυήσεις προκειμένου να αποφεύγονται φαινόμενα καταχρηστικής εφαρμογής του θεσμού και παραβίασης της διακριτικής ευχέρειας που παρέχεται στα αστυνομικά όργανα. Ελλείψει τέτοιων εγγυήσεων ωστόσο, η κρίση δεν είναι ανέλεγκτη.

Όπως παρατήρησε ο Συνήγορος στο σχετικό πόρισμά του, ειδικά σε περιπτώσεις που δεν προβλέπεται ένδικο βοήθημα, στον πειθαρχικό έλεγχο πρέπει να ενεργοποιείται η διερεύνηση της τήρησης των γενικών αρχών του διοικητικού δικαίου, δηλαδή η αρχή της χρηστής διοίκησης, η αρχή της αναλογικότητας, ο έλεγχος της μη υπέρβασης των άκρων ορίων της διακριτικής εξουσίας, η αρχή της αμεροληψίας αλλά και η διερεύνηση της αναγκαιότητας του εν λόγω μέτρου στέρησης της ελευθερίας.

344. «1. Σε προστατευτική φύλαξη τίθενται πρόσωπα τα οποία, λόγω ηλικίας ή ψυχικής ή πνευματικής κατάστασης στην οποία βρίσκονται, είναι επικίνδυνα στη δημόσια τάξη ή εκθέτουν τον εαυτό τους σε κίνδυνο. 2. Σε προστατευτική φύλαξη τίθενται, μέχρι την παράδοσή τους στους οικείους τους, ιδίως: ... β. Ψυχοπαθείς, γ. Μεθυσμένοι. 3. Η προστατευτική φύλαξη δεν θεωρείται σύλληψη υπαγόμενη στις διατάξεις του κώδικα Ποινικής Δικονομίας. 4. Τα πρόσωπα που τίθενται σε προστατευτική φύλαξη δεν κλείνονται στο κρατητήριο, εκτός αν δεν μπορεί να αποτραπούν με άλλο τρόπο οι κίνδυνοι που προκαλούν στον εαυτό τους ή τους άλλους. 5. Για τη θέση προσώπου σε προστατευτική φύλαξη συντάσσεται έκθεση που υποβάλλεται στον Εισαγγελέα πλημμελειοδικών και γίνεται σχετική εγγραφή στο βιβλίο. Αδικημάτων και Συμβάντων. Στην έκθεση αναγράφονται, εκτός των άλλων, ο λόγος της προστατευτικής φύλαξης και ο χρόνος έναρξης και λήξης αυτής».

345. Ετήσια Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α 56-57.

Σύμφωνα με το Ε.Δ.Δ.Α³⁴⁶ απαραίτητο στοιχείο της νομιμότητας της κράτησης κατά την έννοια του άρ. 5 παρ. 1 (ε) είναι η απουσία αυθαιρεσίας. Η κράτηση ενός ατόμου είναι ένα τόσο σοβαρό μέτρο που δικαιολογείται μόνο όταν άλλα, λιγότερο αυστηρά μέτρα έχουν εξεταστεί και έχουν κριθεί ανεπαρκή για τη διασφάλιση του ατομικού ή του δημόσιου συμφέροντος που μπορεί να απαιτεί την κράτηση του ενδιαφερόμενου.

Αυτό σημαίνει ότι δεν αρκεί η στέρηση της ελευθερίας να εκτελείται σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο, αλλά πρέπει επίσης να είναι αναγκαία υπό τις περιστάσεις, ενώ ένα μεθυσμένο πρόσωπο δεν χρειάζεται κατ' ανάγκη να στερηθεί την ελευθερία του, δεδομένου ότι μπορεί εξίσου καλά να οδηγηθεί από την αστυνομία σε δημόσιο νοσηλευτικό ίδρυμα ή στον τόπο κατοικίας του.

Στην υπόθεση παρατηρήθηκε ότι η διενεργούσα δεν προέβη στον ανωτέρω έλεγχο αφού διατηρεί την πεποίθηση ότι το βραχύτατο χρονικό διάστημα είναι η ειδοποιός διαφορά μεταξύ αυτής της κράτησης και άλλων μορφών κράτησης, ότι η αξιολογική αυτή κρίση επαφίεται αποκλειστικά στην αντιληπτική ικανότητα του Αξιωματικού Υπηρεσίας του Α.Τ., η οποία είναι καταρχήν, ανέλεγκτη καθώς δεν προβλέπεται η άσκηση ενδίκου βοηθήματος.

Ο Συνήγορος τόνισε στην υπό κρίση υπόθεση ότι σύμφωνα με το Ε.Δ.Δ.Α, η στέρηση της ελευθερίας έχει μια αυτόνομη έννοια: ο χαρακτηρισμός ή η έλ-λειψη χαρακτηρισμού, που δίνει το κράτος σε μια πραγματική κατάσταση δεν μπορεί να επηρεάσει αποφασιστικά το συμπέρασμα του Δικαστηρίου ως προς την ύπαρξη στέρησης της ελευθερίας³⁴⁷.

Προκειμένου να προσδιοριστεί αν κάποιος έχει στερηθεί την ελευθερία του κατά την έννοια του κατά την έννοια του άρ.5 της Ε.Σ.Δ.Α., το σημείο εκκίνησης πρέπει να είναι η συγκεκριμένη κατάστασή του, και πρέπει να λαμβάνεται υπόψη να ληφθεί υπόψη ένα σύνολο παραγόντων, όπως το είδος, η διάρκεια, τα αποτελέσματα και ο τρόπος εφαρμογής του εν λόγω μέτρου³⁴⁸. Όταν πρόκειται για διάφορα μέτρα, αυτά πρέπει να αναλύονται σωρευτικά και σε συνδυασμό³⁴⁹. Στο σημείο αυτό επισημαίνεται ότι η διενεργούσα αναφέρει πράγματι με σαφήνεια ότι η κράτηση της ιδιώτιδας εντός του Α.Τ προφανώς λόγω της προσαγωγής για την εξακρίβωση στοιχείων, είχε εκκινήσει «... προ

346. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α *WITOLD LITWA* κατά *Πολωνίας*, 04.11.2000, παρ.78-80.

347. Αποφάσεις Ε.Δ.Δ.Α *Creangă* κατά *Ρουμανίας*, 2012, παρ. 92 και *Khlaifia* και άλλοι κατά *Ιταλίας* 2016, παρ. 71.

348. Αποφάσεις Ε.Δ.Δ.Α *Ilias* και *Ahmed* κατά *Ουγγαρίας* 2019 παρ. 212 και *Z.A.* και λοιποί κατά *Ρωσίας* 2019 παρ. 134.

349. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α *De Tommaso* κατά *Ιταλίας* 2017, παρ. 80.

της θέσης αυτής σε προστατευτική φύλαξη».

Ακολουθώς η διενεργούσα δεν διερευνά αποτελεσματικά τον ειδικότερο λόγο για τον οποίο η ιδιωτίδα κρίθηκε επικίνδυνη για την δημόσια τάξη ή για τον εαυτό της και τον ειδικότερο λόγο για τον οποίο κρίθηκε αναγκαία η θέση της σε προστατευτική φύλαξη το πρώτον εντός του Α.Τ, τον λόγο για τον οποίο δεν ενημερώθηκε η μητέρα της ή ο αδελφός της, ιατρός, τον οποίο λίγη ώρα πριν είχαν επίσης ελέγξει οι εμπλεκόμενοι αστυνομικοί αλλά και τον λόγο για τον οποίο δεν διερευνήθηκε μια πιο ήπια επιλογή όπως μεταφορά της ιδιώτιδος στο σπίτι της.

Στο ίδιο πλαίσιο δεν γίνεται κατανοητός ο ειδικότερος λόγος για τον οποίο η διενεργούσα προβαίνει σε επιλεκτική αξιοποίηση αποδεικτικών στοιχείων και δη ενός γραπτού μηνύματος μεταξύ της ιδιώτιδος και έτερου ιδιώτη που εστάλη μετά τη λήξη της προστατευτικής φύλαξης, ωστόσο για τα υπόλοιπα δεκάδες γραπτά μηνύματα που έχει καταθέσει η ιδιωτίδα, πολλά εκ των οποίων έχουν πραγματοποιηθεί κατά τη διάρκεια της θέσης της σε προστατευτική φύλαξη αλλά και προγενέστερα, προς επίρρωση των ισχυρισμών της ότι δεν ήταν σε κατάσταση μέθης η διενεργούσα συμπεραίνει ότι οι μακροσκελείς διάλογοι μέσω τηλεφωνικών κλήσεων και γραπτών μηνυμάτων, δεν μπορούν να αξιοποιηθούν, καθόσον απέχουν χρονικά από τη θέση της ιδιώτιδας σε προστατευτική φύλαξη ενώ δεν συνιστούν αδιαμφισβήτητα αποδεικτικά στοιχεία του εάν κάποιο πρόσωπο τελεί σε κατάσταση μέθης ή μη.

Υπό το ανωτέρω πλαίσιο το συμπέρασμα της διενεργούσας ότι με δεδομένο ότι δεν υπάρχουν στοιχεία που να τεκμηριώνουν τη συνδρομή των όρων της μέθης «...εγείρονται αμφιβολίες ως προς την αιτίαση της ότι δεν ευρίσκετο σε κατάσταση μέθης» είναι πλημμελώς αιτιολογημένο, καθώς η διενεργούσα λησμονεί για άλλη μια φορά ότι υποκείμενο του πειθαρχικού ελέγχου δεν είναι η ιδιωτίδα αλλά οι εμπλεκόμενοι αστυνομικοί, **ενώ η επίμαχη διάταξη νόμου ουδόλως θεσπίζει τεκμήριο υπέρ της προστατευτικής φύλαξης, δηλαδή, εν αμφιβολία, υπέρ της στέρησης της προσωπικής ελευθερίας, σε ένα δημοκρατικό κράτος δικαίου.**

Την ίδια στιγμή η διενεργούσα δεν τηρεί για το ζήτημα τις ίσies αποστάσεις ως οφείλει μεταξύ των καταθέσεων των αστυνομικών (στην ουσία ενός αστυνομικού και δη του αξιωματικού υπηρεσίας που έκρινε ότι η ιδιωτίδα έπρεπε να τεθεί σε προστατευτική φύλαξη μετά την προσαγωγή της στο ΑΤ για άλλον λόγο, αφού οι υπόλοιποι παρόντες αστυνομικοί αναπαράγουν το αφήγημα του αξιωματικού υπηρεσίας) και των ιδιωτών αυτοπτών μαρτύρων (οι οποίοι στο σύνολό τους δηλώνουν ότι η ιδιωτίδα δεν ήταν σε κατάσταση μέθης, πλην ενός του οποίου η κατάθεση είναι αόριστη), δεν αναζητά άλλους μάρτυρες παρόντες στο Α.Τ ιδιώτες, δεν αναζητά ουσιαστικά άλλους πιθανούς αυτόπτες

μάρτυρες κατά την επιτόπια μετάβασής στο σημείο του περιστατικού, δεν ζητήσε από το οικείο Α.Τ. κάθε διαθέσιμο βιντεοληπτικό υλικό (Φ. 300697).

Πάντως ο Συνήγορος συνεχίζει να διατηρεί επιφυλάξεις ως προς την εφαρμογή του θεσμού της προστατευτικής φύλαξης και εκτιμά ότι κρίνεται ενδεδειγμένη η ορθολογική και δικαιοπολιτική επανεξέταση του οικείου νομοθετικού πλαισίου, πρωτίστως προς την κατεύθυνση της θέσπισης ελάχιστων σημαντικών εγγυήσεων όπως η ιατρική βεβαίωση με την παρουσία ιατρού για την κατάσταση του προσώπου το οποίο πρόκειται να τεθεί σε προστατευτική φύλαξη. Στο ίδιο πλαίσιο σκόπιμο κρίνεται να κατοχυρωθεί νομοθετικά η εξάντληση λιγότερο επαχθών και πιθανόν περισσότερο αποτελεσματικών μέτρων, σε αυτές τις περιπτώσεις όπως το να οδηγηθεί ο πολίτης από την αστυνομία σε δημόσιο νοσηλευτικό ίδρυμα ή στον τόπο κατοικίας του.

5.1.4. Εκθέσεις πραγματογνωμοσύνης και άλλα τεχνικά έγγραφα

Η αναζήτηση έκθεσης πραγματογνωμοσύνης σχετίζεται κυρίως με διοικητικές εξετάσεις που έχουν βασικό αντικείμενο τον έλεγχο παράνομης χρήσης πυροβόλων όπλων από αστυνομικούς. Τους ίδιους σκοπούς υπηρετούν και οι βλητικές ή βαλλιστικές εκθέσεις, εκθέσεις εργαστηριακής εξέτασης καλύκων, εκθέσεις επιθεώρησης όπλου, ενώ, ανάλογα με τις περιστάσεις, οι εκθέσεις αυτές θα πρέπει να συνδυάζονται με εκθέσεις πραγματογνωμοσύνης αυτοκινήτων ή ιατρικές πραγματογνωμοσύνες, αυτόπτες μάρτυρες, ηχητικό ή βιντεοληπτικό υλικό, καθώς και με σχετικό φωτογραφικό υλικό. Το εν θέματι αποδεικτικό υλικό εισφέρει κρίσιμη αποσαφήνιση των χρησιμοποιηθέντων μέσων, της κατεύθυνσης των βολών, και της συγκεκριμένης διακινδύνευσης από τη χρήση πυροβόλου όπλου ως προς τη λήψη μέτρων ασφαλείας και τη δυνατότητα να πληγούν άλλοι τυχόν παρόντες στο σημείο από αστοχία ή εξοστρακισμό.

Για τις ίδιες υποθέσεις αλλά και για άλλες κατηγορίες υποθέσεως, εισφέρουν στην αποδεικτική διαδικασία και πρέπει να αναζητούνται και οι εκθέσεις αυτοψίας χώρων, που συνήθως αναζητούνται σχεδόν σε όλες τις υποθέσεις θανάτων κρατουμένων.

Η χρήση πυροβόλου όπλου εμπεριέχει, όπως γίνεται εύκολα αντιληπτό και σημειώνει σταθερά ο Συνήγορος, μία εγγενή ένταση της βίας που ασκείται. Το νόμιμο ή όχι της χρήσης του όπλου ελέγχεται σε περιπτώσεις όπου αυτή λαμβάνει χώρα εντός υπηρεσίας, όπως η περίπτωση εκφοβιστικού πυροβολισμού, πρόταξης του όπλου ή χρήσης αυτού για αποτροπή κινδύνου αλλά και εκτός υπηρεσίας, όπως η περίπτωση των άσκοπων πυροβολισμών, της εκπυρσοκρότησης όπλου, απειλής και άλλες βαρύτερες περιπτώσεις.

Στο ίδιο πλαίσιο, η διοικητική διερεύνηση της παράνομης χρήσης πυροβόλου όπλου απαιτεί αυξημένες εγγυήσεις. Για τον λόγο αυτό, η υπ' αριθ. 7100/14/4-Θ' από 25.01.2008 εγκύκλιος διαταγή του Αρχηγού της Ελληνικής Αστυνομίας, η οποία εκδόθηκε σε συμμόρφωση με τη νομολογία του Ε.Δ.Δ.Α., μετά από καταδικαστική απόφαση σε βάρος της χώρας³⁵⁰, προβλέπει, μεταξύ άλλων, ότι: «σε κάθε περίπτωση χρήσης πυροβόλου όπλου από αστυνομικό στα πλαίσια της αστυνομικής του δράσης (πυροβολισμό εκφοβιστικό, κατά πραγμάτων, ακινητοποίησης και εξουδετέρωσης σύμφωνα με το άρθρο 1 περ. δ' του Ν. 3169/2003) να διενεργείται Ε.Δ.Ε.», δηλαδή να ασκείται αυτομάτως πειθαρχική δίωξη, δηλώνοντας, έτσι, τη βαρύτητα με την οποία αντιμετωπίζεται η χρήση όπλου, αλλά και τη σοβαρότητα, καθώς με τον τρόπο αυτό εξασφαλίζεται η ανάθεση της υπόθεσης σε υψηλόβαθμους και εμπειρότερους αστυνομικούς³⁵¹. Για τους ίδιους λόγους, είναι υποχρεωτική και η αναφορά στις δικαστικές αρχές³⁵².

Σημειώνεται ότι αντικείμενο του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. αποτελεί και η διερεύνηση καταγγελιών για απειλές με χρήση όπλου, συνήθως πρόταξη αυτού, για προσβολή της προσωπικής ή/και γενετήσιας ελευθερίας του ατόμου, όταν προκύπτει από την κατάχρηση της ιδιότητας του αστυνομικού οργάνου, η οποία εκδηλώνεται όταν γίνεται χρήση του όπλου αλλά και στην περίπτωση που ο αστυνομικός επικαλείται την ιδιότητα αυτή ή την άσκηση δημόσιας εξουσίας σε απειλές που διατυπώνει, στο πλαίσιο ιδιωτικής του διαφοράς³⁵³. Δυστυχώς αυτές ακριβώς οι περιπτώσεις χρήσης όπλου φαίνεται να παρουσιάζουν μία σταθερή τάση στο πλαίσιο ενδοοικογενειακής βίας³⁵⁴ ή απειλής, με φερόμενα θύματα γυναίκες (Φ. 303044, Φ. 293641, Φ. 303839) αλλά και σε άλλες περιπτώσεις ομοίως με θύματα γυναίκες (Φ. 324505).

Ενδεικτικά αναφέρεται υπόθεση όπου καταγγέλλεται περιστατικό για αστυνομικό, ο οποίος προέβη επανειλημμένα στον βιασμό της συντρόφου του με την απειλή του όπλου, την εξανάγκασε να συμμετέχει σε ταινίες πορνογραφικού περιεχομένου, την εξανάγκασε να εκδίδεται υπό την απειλή κατά της ζωής των γονέων της και να διαμένει σε κατοικία που ο ίδιος είχε επιλέξει, ώστε να μεταβαίνει από εκεί στις συναντήσεις που αυτός κανόνιζε με πελάτες, κατοικία

350. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. *Celniku κατά Ελλάδας*, 05.07.2007.

351. Ετήσια Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. 2021, σελ.116 – 117.

352. Άρ. 3 παρ. 10 του Ν. 3169/2003.

353. Ετήσια Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. 2019, σελ. 33.

354. Στο σημείο αυτό επισημαίνεται ότι οι περιπτώσεις ενδοοικογενειακής βίας με ή χωρίς προσβολή της γενετήσιας ελευθερίας από αστυνομικούς, με ή χωρίς χρήση όπλου, με εμπλεκόμενους αστυνομικούς (Φ. 303044, Φ. 293641, Φ. 303839, Φ. 320725, Φ. 292982, Φ. 311654) ή αστυνομικούς και ιδιώτες (Φ. 352415, Φ. 307323) που εξέτασε η Αρχή παρουσιάζουν μια ανησυχητική αυξητική τάση στο σύνολό τους, ζήτημα το οποίο εγείρει μεγάλη ανησυχία και αναλύεται στο οικείο κεφάλαιο 5.2.3 της παρούσα έκθεσης.

στην οποία έμεινε μέχρι τον Μάρτιο του 2017 και από όπου κατάφερε στη συνέχεια να ξεφύγει με τη βοήθεια τρίτου προσώπου. Η ανωτέρω μάρτυρας, παρότι κλήθηκε, δεν κατέθεσε στο πλαίσιο της διοικητικής διαδικασίας. Για τον συγκεκριμένο αστυνομικό προτείνεται από τον ενεργήσαντα την πειθαρχική έρευνα απόταξη από το Σώμα (Φ. 303044).

Ο Συνήγορος σταθερά υποδεικνύει στα πορίσματά του και στις Ετήσιες Εκθέσεις του την αναγκαία τήρηση του πλέγματος εγγυήσεων του Ν.3169/2003 και της αρχής της αναγκαιότητας και αναλογικότητας στη χρήση πυροβόλου όπλου, η οποία, κατά πάγια επισήμανση του Ε. ΜΗ.ΔΙ.Π.Α δεν κρίνεται από το αποτέλεσμα αλλά από τον κίνδυνο βλάβης που ενυπάρχει στη χρήση του όπλου στις συγκεκριμένες περιστάσεις, ειδικά όταν η χρήση όπλου έχει ως αποτέλεσμα την απώλεια ζωής.³⁵⁵

Η αρχή της αναγκαιότητας νοείται εν προκειμένω ως η υποχρέωση του αστυνομικού να μην προβεί σε χρήση πυροβόλου όπλου, πριν εξαντλήσει όλα τα ηπιότερα σε ένταση και διάρκεια μέσα, η δε αρχή της αναλογικότητας έχει την έννοια της σχέσης αναλογίας, που πρέπει να υπάρχει μεταξύ της προσβολής του εννόμου αγαθού του ατόμου και του εξυπηρετούμενου δημόσιου συμφέροντος, ενώ η τυχόν χρήση του όπλου δεν θα πρέπει να είναι υπέρμετρα βλαπτική, έστω και εάν είναι η μόνη αποτελεσματική³⁵⁶. Τα δικαιολογημένα αισθήματα άγχους και φόβου που προκαλούνται στα αστυνομικά όργανα σε περιπτώσεις ενόπλων επιθέσεων δεν είναι ικανά να αναιρέσουν τις ευθύνες τους και ειδικότερα την υποχρέωσή τους να προσπαθήσουν να επιτύχουν το σκοπό τους, χωρίς να υπερβούν τα όρια που τίθενται από τη συνταγματική αρχή της αναλογικότητας μεταξύ σκοπού και μέσου, η οποία διέπει τη δράση των κρατικών οργάνων εν γένει³⁵⁷ (Φ. 332692).

Ενδεικτικά σημειώνεται υπόθεση όπου ο Συνήγορος υπενθύμισε ότι σύμφωνα με το ΠΔ 254/04 «Κώδικας Δεοντολογίας του Αστυνομικού», εκείνος

355. Ερμηνεύοντας τις προβλέψεις του άρ. 2 της Ε.Σ.Δ.Α. για το έννομο δικαίωμα του προσώπου στη ζωή και τις, περιοριστικά απαριθμούμενες, περιπτώσεις που η χρήση βίας, ως απολύτως αναγκαία, συνεπάγεται την απώλειά του, χωρίς να υφίσταται παραβίαση, το Ε.Δ.Δ.Α. διευκρινίζει ότι: «η χρήση πυροβόλων όπλων που ενδέχεται να θέσουν σε κίνδυνο την ανθρώπινη ζωή δεν μπορεί καταρχήν να δικαιολογηθεί για τους σκοπούς της σύλληψης ενός ατόμου, όταν είναι γνωστό ότι δεν αποτελεί απειλή για τη ζωή ή τη σωματική ακεραιότητα κανενός και δεν υπάρχει υποψία ότι διέπραξε βίαιο αδίκημα, ακόμη και αν μπορεί να οδηγήσει στην αδυναμία σύλληψης του φυγόδικου». Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. Τζεκον κατά Βουλγαρίας, 23.02.2006.. Σε άλλη απόφασή του Ε.Δ.Δ.Α. σε βάρος της χώρας, υπογραμμίζει ότι, ακόμη κι αν δεν καταλογίζεται ανθρωποκτόνος πρόθεση σε βάρος των αστυνομικών, το γεγονός ότι ο προσφεύγων δεν στερήθηκε τη ζωή του καθαρά από τύχη, τον καθιστά «θύμα συμπεριφοράς, η οποία εκ της φύσεως της έθεσε τη ζωή του σε κίνδυνο, έστω και αν τελικά επιβίωσε. Ως εκ τούτου, το άρθρο 2 τυγχάνει εφαρμογής στην παρούσα υπόθεση.» Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. Χ.Μ. κατά Ελλάδος, 20.12.2004.

356. ΣυμβΠλημΑθ 5519/2018.

357. ΔΠρΗρακλ 187/2008.

πρέπει να εκτελεί τα καθήκοντά του με σύνεση και αυτοκυριαρχία, (ομοίως στο ΠΔ 538/89), ενώ τηρεί πάντοτε με απόλυτο σεβασμό τις αρχές της αναγκαιότητας, της προσφορότητας (καταλληλότητας) και της αναλογικότητας.

Σύμφωνα δε με τον Ν.3169/03, άρθρο 3, παρ.1, «Ο αστυνομικός επιτρέπεται κατά την εκτέλεση της υπηρεσίας του να προτάσσει το πυροβόλο όπλο, εφόσον συντρέχει κίνδυνος ένοπλης επίθεσης σε βάρος αυτού ή τρίτου», κάτι που δεν προέκυψε εν προκειμένω, ενώ στο ίδιο άρθρο προβλέπεται επίσης ότι ο αστυνομικός επιτρέπεται να κάνει «χρήση» πυροβόλου όπλου, μόνον κάτω υπό συγκεκριμένες προϋποθέσεις, όπως είναι όταν έχουν εξαντληθεί όλα τα ηπιότερα του πυροβολισμού μέσα, ιδίως παραινέσεις, προτροπές, χρήση εμποδίων, σωματικής βίας, προειδοποίηση για χρήση πυροβόλου όπλου και απειλή με πυροβόλο όπλο, έχει δηλώσει την ιδιότητά του και έχει απευθύνει σαφή και κατανοητή προειδοποίηση για την επικείμενη χρήση πυροβόλου όπλου και δεν συνιστά υπερβολικό μέτρο σε σχέση με το είδος της απειλούμενης βλάβης και την επικινδυνότητα της απειλής. Σε κάθε περίπτωση, η Αρχή σημείωσε στο σχετικό πόρισμά της ότι στην υπό εξέταση υπόθεση δεν έγινε χρήση όπλου, υπό την έννοια της ρίψης πυροβολισμών, εντούτοις, οι προϋποθέσεις που επιβάλλουν οι σχετικές διατάξεις ως έναν βαθμό θα πρέπει αναλογικά να ισχύουν και για την πρόταξη και μόνον του περιστρόφου (Φ. 310202)

Ο Συνήγορος εξέτασε έναν σημαντικό αριθμό υποθέσεων που αφορούν περιστατικά με χρήση όπλου (Φ. 306394, Φ. 271960, Φ. 306749 συσχετιζόμενη με Φ. 308906, Φ. 347364, Φ. 303839, Φ. 332962, Φ. 335561, Φ. 313296, Φ. 316286, Φ. 323123, Φ. 310514)

Κατά τις εν θέματι διοικητικές έρευνες δεν παρατηρείται μία ενιαία πρακτική ως προς την διασφάλιση του αναγκαίου αποδεικτικού υλικού και ως εκ τούτου συνάγεται το συμπέρασμα ότι η επιλογή της Ε.Δ.Ε, που προτάσσεται ως αποκλειστική σε αυτές τις περιπτώσεις, δεν οδηγεί άνευ άλλου τινός σε μια ουσιαστική και αποτελεσματική έρευνα.

Σε επιμέρους υποθέσεις υπάρχουν οι απαραίτητες εκθέσεις εργαστηριακής πραγματογνωμοσύνης της Δ.Ε.Ε ή/και οι βαλλιστικές εκθέσεις (Φ. 313296, Φ. 335561, Φ. 332692, Φ. 306394, Φ. 306749 συσχετιζόμενη με Φ. 308906). Σε κάποιες περιπτώσεις ωστόσο ελλείπουν οι κρίσιμες για την διερεύνηση των περιστατικών βαλλιστικές εκθέσεις (Φ. 316286, Φ. 310514, Φ. 335561) εκ των οποίων σε υπόθεση υπάρχει έκθεση αυτοψίας χώρου, έκθεση εργαστηριακής πραγματογνωμοσύνης όχι όμως η κρίσιμη εν προκειμένω βαλλιστική έκθεση (Φ. 335561) ενώ σε άλλη υπόθεση αντί των κρίσιμων εκθέσεων υπάρχει μόνο έκθεση αυτοψίας αυτοκινήτου (Φ. 310514), αποδεικτικό υλικό που στο σύνολό του δεν αναζητείται από τους διενεργούντες τις αντίστοιχες πειθαρχικές έρευνες.

Ενδεικτική είναι υπόθεση όπου απουσιάζει η εκτίμηση και αξιολόγηση των ευρημάτων μέσω Έκθεσης Αυτοψίας Εργαστηριακής Πραγματογνωμοσύνης και Βλητικής Διερεύνησης Δ.Ε.Ε. Αντί αυτού, προσκομίζεται έκθεση έρευνας αυτοκινήτου, η οποία διαπιστώνει μία (1) οπή στο εξωτερικό μέρος του αυτοκινήτου, αλλά τρεις (3) οπές στο εσωτερικό μέρος του αυτοκινήτου, οι δύο εκ των οποίων δεν συνδέονται με την εξωτερική οπή (στην πλάτη του καθίσματος του συνοδηγού και έμπροσθεν αυτού) χωρίς να διευκρινίζεται εάν συνδέονται με την υπό εξέταση υπόθεση και με ποιόν τρόπο, τη στιγμή που ο εγκαλούμενος αστυνομικός δήλωσε στην κατάθεσή του ότι έβαλε δύο (2) φορές στον αέρα για εκφοβισμό και μία (1) προς τα λάστιχα του οχήματος με σκοπό την ακινητοποίησή του.

Η Αρχή στο σχετικό πόρισμά της αναφέρει ότι ένα περιστατικό τέτοιας εμβέλειας, με καταδίωξη επί της Εθνικής Οδού (για 18 λεπτά) σε ιλιγγιώδεις ταχύτητες (όπως επίσης αναφέρεται σε πολλαπλές καταθέσεις 150 και 180-190 χλμ.) και τραυματισμό καταδιωκόμενου από ρίψη πυροβολισμών αστυνομικού που τους καταδιώκει, ο οποίος (τραυματισμός) -βάσει των γεγονότων - θα μπορούσε να ήταν και σοβαρότερος, δεν αποτελεί ζήτημα με «ουδέν εγκληματολογικό ενδιαφέρον» όπως διαλαμβάνει ο ενεργήσας την Ε.Δ.Ε. στο σχετικό πόρισμά του, το οποίο θα επιβάρυνε περαιτέρω τη Δ.Ε.Ε. στο ήδη επιβαρυνμένο έργο της και, κατά συνέπεια, θα έπρεπε να αποσταλεί προς την αρμόδια υπηρεσία για τη σύνταξη σχετικής έκθεσης, η οποία -μεταξύ άλλων -θα αποτύπωνε και την κατεύθυνση των βολών.

Ο Συνήγορος καταλήγει εν προκειμένω στο ότι ενώ οι δύο (2) πυροβολισμοί που ερρίφθησαν -κατά την κατάθεση του εγκαλούμενου αστυνομικού - ήταν εκφοβιστικοί, σύμφωνα με το άρ. 3 του Ν.3169/03 «όταν δεν στοχεύεται η πλήξη οποιουδήποτε στόχου», η βολή «ακινητοποίησης» που φέρει το αυτοκίνητο στο εξωτερικό μέρος του και η αντιστοίχως δημιουργηθείσα στο εσωτερικό οπή, δεν φαίνεται να πληροί τις προϋποθέσεις των επομένων παραγράφων του άρ. 3 του ίδιου νόμου³⁵⁸ (Φ. 310514).

Σε άλλη παρεμφερή υπόθεση ο Συνήγορος σημειώνει ότι η μη σύνταξη Έκθεσης

358. «Ο πυροβολισμός ακινητοποίησης επιτρέπεται, αν αυτό απαιτείται: α. Για την απόκρουση ένοπλης επίθεσης, εφόσον η επίθεση άρχισε ή επίκειται, ώστε κάθε καθυστέρηση αντίδρασης να καθιστά αναποτελεσματική την άμυνα. β. Για την αποτροπή επικείμενης τέλεσης ή εξακολούθησης κοινώς επικίνδυνου κακούργηματος ή κακούργηματος που τελείται με χρήση ή απειλή σωματικής βίας. γ. Για τη σύλληψη καταδικασθέντος ή υποδίκου ή καταδιωκόμενου που καταλαμβάνεται να τελεί επ' αυτοφώρω κακούργημα ή πλημμέλημα, εφόσον αντιδρά στη σύλληψή του και υπάρχει άμεσος κίνδυνος να κάνει χρήση όπλου. δ. Για την αποτροπή παράνομης εισόδου στη χώρα ή εξόδου από αυτή προσώπων που επιχειρούν παράνομη διακίνηση ανθρώπων ή πραγμάτων και φέρουν όπλα του εδαφίου α' της παραγράφου 1 του άρθρου 1 του ν. 2168/1993. ε. Για την προστασία εγκαταστάσεων κοινής ωφέλειας ή χώρων, στους οποίους φυλάσσονται αντικείμενα επικίνδυνα για τη δημόσια υγεία ή τη δημόσια τάξη ή πιστήρια εγκλήματος, εφόσον η φύλαξή τους έχει ανατεθεί ειδικά στον αστυνομικό και επιχειρείται βίαιη είσοδος, προσβολή ή αφαίρεση των φυλασσομένων από ένοπλο. στ. Για την αποτροπή απόδρασης ή ελευθέρωσης κρατούμενου που επιχειρείται με ένοπλη επίθεση. ζ. Για την αποτροπή αφοπλισμού αστυνομικού κατά την υπηρεσία του».

Εργαστηριακής Πραγματογνωμοσύνης της Δ.Ε.Ε., με την οποία να βεβαιώνεται η (τυχόν καθοδική) πορεία των βολών, η θέση των αστυνομικών που τις έβαλαν, η γωνία εισόδου στο όχημα κλπ. άλλα στοιχεία - την πρωταρχική σημασία των οποίων έχει επανειλημμένως προβάλλει η Αρχή, είναι σημαντική και δεν αναπληρώνεται με την αναλυτική κατά τα άλλα, έκθεση αυτοψίας χώρου (Φ. 316286).

Ακόμη όμως και στις περιπτώσεις που υπάρχουν οι σχετικές εκθέσεις η αξιολόγηση αυτών αυτοτελώς ή στο πλαίσιο συνεκτίμησης του συνόλου του αποδεικτικού υλικού και συνδυαστικής ανάγνωσης αυτού, εμφανίζει πλημμέλειες όπως παρατηρεί ο Συνήγορος σε επιμέρους υποθέσεις.

Ενδεικτική είναι υπόθεση όπου η διεξαχθείσα έρευνα δεν κατορθώνει να παράσχει καμία εξήγηση για την διαφορά μεταξύ των τριάντα έξι (36) βολίδων που πιστοποιήθηκαν ότι προήλθαν από τα όπλα των αστυνομικών και των σαράντα τριών (43) που συνολικά κατασχέθηκαν όπως, επίσης, και για εκείνες που αντιστοιχούν σε μέρος των οπών, που έφερε το αυτοκίνητο, και δεν ανευρέθησαν. Στη τελευταία περίπτωση, εντυπωσιάζει ακόμη περισσότερο ότι από τις δέκα (10) βολίδες που όφειλαν να βρίσκονται εντός της καμπίνας του αυτοκινήτου λόγω της τροχιάς που διέγραψαν, σύμφωνα με την έκθεση εργαστηριακής πραγματογνωμοσύνης και βλητικής διερεύνησης οχήματος, ανευρέθησαν μόνο οι δύο (2), ενώ μεταξύ αυτών που αγνοούνται είναι και εκείνες που έπληξαν θανατηφόρα τον έναν εκ των επιβαινόντων και παρά το γεγονός ότι τα τραύματα του στη σχετική ιατροδικαστική έκθεση νεκροψίας - νεκροτομής χαρακτηρίζονται διαμπερή. Ομοίως, λείπει η ακριβής αντιστοίχιση των οπών που προκλήθηκαν στο αυτοκίνητο και των βολίδων από τις οποίες προήλθαν. Απόκλιση, επίσης, υπάρχει μεταξύ του αριθμού των δύο (2) βολίδων που πυροδοτήθηκαν, σύμφωνα με την ως άνω έκθεση εργαστηριακής πραγματογνωμοσύνης και βλητικής διερεύνησης οχήματος, από το όπλο ενός εκ των ελεγχόμενων αστυνομικών και των ισχυρισμών του ιδίου ότι πυροβόλησε πέντε (5) φορές, οι οποίοι επιβεβαιώνονται πρόσθετα από το γεγονός ότι η χωρητικότητα του λειτουργικού γεμιστήρα του πιστολιού του ανέρχεται σε 13 φυσίγγια ενώ κατά την παράδοση του έφερε 8 φυσίγγια, όπως επίσης αναγράφεται στην προαναφερόμενη βαλλιστική έκθεση.

Σε ένα τέτοιο πλαίσιο, η πειθαρχική διερεύνηση καταγράφει οπές που δεν ταυτοποιήθηκαν ως προς τα όπλα από τα οποία προήλθαν, βολίδες που, ομοίως, δεν ταυτοποιήθηκαν ως προς τα όπλα που τις πυροδοτήσαν, βολίδες που ταυτοποιήθηκαν ως προς τα όπλα αλλά όχι ως προς το σημείο που ανευρέθησαν και βολίδες που γενικώς δεν ανευρέθησαν και δεν κατασχέθηκαν, με κάποιες να αντιστοιχούν σε συγκεκριμένα όπλα και οπές και με κάποιες όχι. Η σύγχυση που προκαλείται εν προκειμένω δεν έγκειται μόνο στους αριθμητικούς υπολογισμούς ως προς το σύνολο τελικά των πυροβολισμών που έλαβαν χώρα

αλλά ως προς τα όπλα από τα οποία τελικά προήλθαν. Συναφής με μια τέτοια σύγχυση είναι και η αμφισβήτηση του σκοπού που προκάλεσε τη χρήση τους. Ο ισχυρισμός περί σκοπού ακινητοποίησης κατά πρώτον δεν συνάδει με τον χρόνο κατά τον οποίο ισχυρίζονται ότι πυροβόλησαν, δηλαδή όχι όταν απειλήθηκε η ζωή των ιδίων κατά τον εμβολισμό των μηχανών τους αλλά μόνο όταν απειλήθηκε ο συνάδελφος τους κατά τον εμβολισμό της τελευταίας μηχανής. Προστίθεται δε ότι οι ισχυρισμοί του τελευταίου δεν συντάσσονται απόλυτα προς αυτήν την κατεύθυνση καθώς, όπως ήδη αναφέρθηκε, ο τελευταίος δηλώνει ότι πέφτοντας από την μηχανή δεν χτύπησε, ότι πρόλαβε να καλυφθεί, ότι επιχείρησε να καταδιώξει πεζός τον επιβαίνοντα που διέφυγε ενώ αρνήθηκε να εξεταστεί από ιατροδικαστή καθώς δεν έφερε τραύματα.

Ο Συνήγορος καταγράφει στο σχετικό πόρισμά του ότι ο διατυπωθείς ισχυρισμός περί πυροβολισμών ακινητοποίησης δεν συνάδει περαιτέρω με το νομικό πλαίσιο που προδιαγράφεται από τις διατάξεις του άρ. 3 παρ. 3, 5, 7 και 8 του Ν. 3162/2003 καθόσον α) αμφισβητείται αν εμπίπτουν σε κάποια από τις συγκεκριμένες περιπτώσεις, κατά τις οποίες επιτρέπεται ο πυροβολισμός κατά οχήματος παρά τον κίνδυνο που ενέχει για τραυματισμό επιβαίνοντος προσώπου, β) στρέφονται κατά ανηλίκων, γ) δεν φέρονται να εκτελούνται κατόπιν της απαιτούμενης συναφούς προσταγής ενώ δ) ο αριθμός των βολίδων που πυροδοτήθηκαν και οι οπές που προκλήθηκαν στο εσωτερικό καμπίνας αλλά και η τροχιά που ανέπτυξαν ακόμη και όσες δεν κατέληξαν στο εσωτερικό της και πολύ περισσότερο τα τραύματα που προκάλεσαν στον θανόντα, πλήττοντας τον στο λαιμό, τον θώρακα, την κοιλιά και τα πλευρά καθώς και στον τραυματισθέντα, πλήττοντας τον αντίστοιχα στην κοιλιακή χώρα και το θωρακικό τοίχωμα και προκαλώντας του ρήξη σπληνός, τρώση στομάχου και θλάση ύπατος, δεν συνομολογούν υπέρ της απαιτούμενης κλιμάκωσης ώστε η προκληθείσα προσβολή να είναι η μικρότερη δυνατή και αναγκαία.

Η νομολογία του Ε.Δ.Δ.Α. επί τη βάση της αρχής της αναγκαιότητας και αναλογικότητας, έκρινε σε συναφή υπόθεση ότι υφίσταται παραβίαση του άρ. 2 της ΕΣΔΑ καθόσον ο κίνδυνος για τη ζωή των επιβατών που απέρρευε από τη χρήση όπλου έπρεπε να εξεταστεί υπό το πρίσμα του γεγονότος ότι οι κάτοχοι του οχήματος ήταν ύποπτοι για αδικήματα κατά της περιουσίας και όχι για τη διάπραξη κάποιου βίαιου αδικήματος, δεν φέρονταν ως ένοπλοι, ότι μόνο ο οδηγός ήταν υπεύθυνος για τους επικίνδυνους ελιγμούς ενώ οι επιβάτες δεν μπορούσαν να εξομοιωθούν και να εξισωθούν με αυτόν και ότι από τη στιγμή που ένας αστυνομικός άνοιξε πυρ, η ζωή του όσο και των συναδέλφων του δεν βρισκόταν πλέον σε κίνδυνο. Ως εκ τούτου, ο οδηγός δεν αποτελούσε άμεση απειλή και κατ'επέκταση η ακινητοποίηση του αυτοκινήτου δεν ήταν επείγουσα.³⁵⁹

359. Απόφαση ΕΔΔΑ, *Toubach κατά Γαλλίας*, 07.08.2018.

Προς την ίδια κατεύθυνση κινείται και η εθνική νομολογία, αναγνωρίζοντας σε άλλη συναφή επίσης υπόθεση ότι ελεγχόμενος αστυνομικός πυροδότησε θανατηφόρα από την οργή, που δεν απέκλειε όμως την ήρεμη ψυχική σκέψη, επειδή ο οδηγός του οχήματος δεν υπάκουσε στο σήμα ελέγχου που του είχε γίνει.³⁶⁰ Υπενθυμίζεται ότι στη συγκεκριμένη περίπτωση οι κάτοχοι του αυτοκινήτου είχαν παύσει να θεωρούνται ύποπτοι προσβολής του εκνόμου αγαθού της περιουσίας καθόσον είχε προηγηθεί ενημέρωση από το κέντρο Επιχειρήσεων ότι δεν υπήρχε σχετική καταγγελία αναφορικά με το εν λόγω αυτοκίνητο, αλλά αυτή έλαβε χώρα μετά το όλο συμβάν (Φ. 306749 συσχετιζόμενη με Φ. 308906).

Σε άλλη υπόθεση για το πραγματικό ζήτημα των πυροβολισμών, προέκυψε ότι, σύμφωνα με τα κατατεθέντα από τους εμπλεκόμενους αστυνομικούς, ο πρώτος εξ' αυτών πυροβόλησε μία (1) φορά προς τον εμπρόσθιο τροχό του οχήματος και ο δεύτερος μια (1) φορά στον εμπρόσθιο αριστερό τροχό και δύο (2) στον οπίσθιο αριστερό τροχό, συνολικά τέσσερις (4) βολές. Η Έκθεση της ΔΕΕ, ανευρίσκει μόνον δύο (2) οπές επί του οχήματος και στο πορτ μπαγκάζ μια μεταλλική ζάντα ελαστικού από την οποία ελλείπει το μεγαλύτερο τμήμα του ελαστικού και επομένως θα μπορούσε κάποιος να υποθέσει ότι η ζημία αυτή έχει προέλθει από μια εκ των ανωτέρω βολών. Ο Συνήγορος συμπεραίνει εν προκειμένω ότι η ανευρεθείσα ΟΠΗ 2 Α ΕΣΩ και η συνέχεια αυτής 2 Β ΕΣΩ και 2 Γ ΕΞΩ, φαίνεται να προέρχεται από το εσωτερικό του οχήματος προς τα έξω, γεγονός που δεν συνάδει με τις καταθέσεις των αστυνομικών για ρίψη βολών προς τους τροχούς (Φ. 313296)

5.2. Ως προς τη διαδικασία της έρευνας

5.2.1. Αυτοτέλεια πειθαρχικής δίκης από την ποινική

Ο Συνήγορος επανειλημμένα έχει αναφερθεί στη σχέση αυτοτέλειας και ανεξαρτησίας που διακρίνει τον ποινικό από τον πειθαρχικό έλεγχο³⁶¹, επικαλούμενος τη νομολογία του Ε.Δ.Δ.Α³⁶², τις σχετικές νομοθετικές διατάξεις³⁶³, τις κατευθύνσεις της εθνικής νομολογίας³⁶⁴ καθώς και τις θεωρητικές προσεγγί-

360. Απόφαση ΑΠ 378/08.

361. Ειδικές Ετήσιες Εκθέσεις Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. 2020, 2021, 2022, 2023.

362. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α Moullet κατά Γαλλίας, άρ. αιτ. 27521/04, Σταυρόπουλος κατά Ελλάδος, 27.09.2007, Vanjak κατά Κροατίας, 11.02.2003 και Hrdalo κατά Κροατίας, 27.09.2011.

363. Άρ. 48 Π.Δ. 120/2008.

364. Ολ.ΣτΕ 4662/2012.

σεις³⁶⁵ αλλά και το Νομικό Συμβούλιο του Κράτους³⁶⁶. Μάλιστα οι θέσεις αυτές φαίνεται να αποτυπώνονται στο τροποποιηθέν, με το Π.Δ 61/2024, άρθρο 48 του Π.Δ. 120/2008 όπου, αφού υπενθυμίζεται ότι το πειθαρχικό όργανο μπορεί να εκδώσει απόφαση διαφορετική από εκείνη του ποινικού δικαστηρίου, συμπληρώνεται πλέον ότι αυτή η απόφασή του μπορεί να στηριχθεί στις διαφορετικές προϋποθέσεις που θέτουν οι ρυθμίσεις του πειθαρχικού δικαίου, για τη θεμελίωση της πειθαρχικής ευθύνης του διωκόμενου υπαλλήλου και την επιβολή πειθαρχικής ποινής και, πάντως, εφόσον το εν λόγω όργανο δεν αμφισβητεί την ποινική αθώωση του πειθαρχικώς διωκόμενου, ούτε χρησιμοποιεί διατυπώσεις που υποδηλώνουν ότι τίθεται υπό αμφισβήτηση η αθώωσή του από το ποινικό δικαστήριο.³⁶⁷

Η παρατηρούμενη, ωστόσο, συμβιωτική σχέση των δύο διαδικασιών εξακολουθεί να ανάγεται σε ένα ακόμη ταυτοτικό στοιχείο της ΕΛ.ΑΣ. μετά και τις πρόσφατες τροποποιήσεις που επέφερε στο Π.Δ. 120/2008 το Π.Δ. 61/2024, με δεδομένο ότι στο ίδιο άρθρο 48 διευρύνεται η δυνατότητα αναστολής της πειθαρχικής διαδικασίας ήδη από το στάδιο της ποινικής προκαταρκτικής διαδικασίας³⁶⁸, εξέλιξη που δύναται να προσδώσει στην αναστολή της πειθαρχικής διαδικασίας την συνθήκη της κανονικότητας αφού η αρχή της αυτοτέλειας αμβλύνεται σημαντικά και ουσιαστικά ισχυροποιείται η εξάρτηση των δύο διαδικασιών.

Με δεδομένο ότι οι εν θέματι νομοθετικές εξελίξεις είναι πρόσφατες ο Συνήγορος δεν είναι σε θέση να εξάγει στην παρούσα έκθεση ασφαλή συμπεράσματα για την εφαρμογή τους.

Ο διακριτός σκοπός της πειθαρχικής διαδικασίας

Ο Συνήγορος επανέλαβε το 2024 στα πορίσματα που συνέταξε ότι η μόνη δέσμευση που παράγει το ποινικό δικαστήριο για το πειθαρχικό όργανο έλκεται από την κρίση του πρώτου μόνο ως προς την ύπαρξη ή ανυπαρξία των πραγματικών περιστατικών που στοιχειοθετούν την αντικειμενική υπόσταση πειθαρχικού παραπτώματος και μόνο υπό την προϋπόθεση ότι η κρίση των δικαστικών αρχών ισοδυναμεί με αμετάκλητη απόφαση

365. Παπαδαμάκης Α., 2015, Η σχέση της πειθαρχικής διαδικασίας με την ποινική δίκη, στο Έγκλημα και Ποινική Καταστολή στην Εποχή της Κρίσης – Τιμητικός Τόμος για τον Καθηγητή Νέστορα Κουράκη, ά τόμος, εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα.

366. Ν.Σ.Κ υπ' αριθμ. 372/2009 Γνωμοδότηση «...η πειθαρχική διαδικασία κινείται υποχρεωτικά από τη διοίκηση στις υπό νόμου προβλεπόμενες περιπτώσεις και σκοπό έχει την εξασφάλιση της εύρυθμης λειτουργίας των υπηρεσιών, την τήρηση της αρχής της νομιμότητας και την προάσπιση του Δημοσίου συμφέροντος...».

367. Άρ. 48 παρ. 2 εδ. γ', όπως ισχύει.

368. Άρ. 48 παρ. 3 όπως ισχύει.

ποινικού δικαστηρίου ή με αμετάκλητο απαλλακτικό βούλευμα³⁶⁹, όπως ακριβώς διαγράφεται στο άρ. 48 παρ. 1 του ΠΔ 120/2008.

Ο Συνήγορος παρατηρεί βέβαια ότι ακόμη και τα βασικά προτάγματα του ως άνω κανόνα, στον οποίο συνοψίζεται η διαλεκτική σχέση της πειθαρχικής με την ποινική διαδικασία, ενίοτε παραγνωρίζονται και συγκεκριμένα σε περιπτώσεις που δεν αξιολογούνται πραγματικά περιστατικά που προκύπτουν από απόφαση ποινικού δικαστηρίου (Φ. 323123, Φ. 296931) ενώ δεν λείπουν και οι περιπτώσεις που ο ποινικός έλεγχος αποδείχθηκε πιο ευρύς από πειθαρχικό, γεγονός που συμπάρεσυρε, εν μέρει και τον πειθαρχικό έλεγχο (Φ. 270704, Φ. 282183).

Οι διατάξεις του Εισαγγελέα Πλημμελειοδικών σύμφωνα με το άρθρο 51 του ΚΠοινΔ, αλλά και οι διατάξεις του Εισαγγελέα Εφετών κατ' άρθρο 52 του ΚΠοινΔ επί προσφυγής κατά διάταξης του Εισαγγελέα Πλημμελειοδικών δεν ισοδυναμούν με αμετάκλητη απόφαση ποινικού δικαστηρίου ή αμετάκλητο απαλλακτικό βούλευμα, παρά μόνον παράγουν περιορισμένο οιονεί δεδικασμένο³⁷⁰ και συνεπώς, δεν άγουν σε δέσμια κρίση του αποφασίζοντος ως προς την ύπαρξη ή ανυπαρξία των πραγματικών περιστατικών, αλλά απλώς συνεκτιμώνται στην πειθαρχική δίκη (Φ. 273264).

Επιμέρους ζητήματα διοικητικού δικαίου όπως για παράδειγμα το εάν η έλλειψη ημερομηνίας γέννησης σε υπηρεσιακή ταυτότητα δικαστικού λειτουργού, που οδηγεί σε προσαγωγή πολίτη διότι κατά την εκτίμηση της ΕΛ.ΑΣ. καθίσταται αδύνατη η επιβολή διοικητικού προστίμου ή θα μπορούσε να επιφέρει την ακυρότητά του, μπορούν να αποσαφηνιστούν μόνο από το διοικητικό θεσμικό πλαίσιο και τη νομολογία των διοικητικών δικαστηρίων³⁷¹ και δεν μπορούν τέτοια ζητήματα να επαφίονται σε προσωπικές εκτιμήσεις αστυνομικών προκειμένου να δικαιολογούν τις πράξεις τους αλλά ούτε και σε αντίστοιχη κρίση που εμπεριέχεται σε εισαγγελική διάταξη.

Και τούτο διότι, παρά την ομοιότητα της ποινικής και της πειθαρχικής διαδικασίας στο ερευνητικό – αποδεικτικό πεδίο και παρά την αναλογική εφαρμογή των ποινικών διατάξεων στο πειθαρχικό δίκαιο που προβλέπει το άρ. 8 του Π.Δ. 120/2008, η αυτοτέλεια και ο διαφορετικός σκοπός τους προτρέπει η οριοθέτηση των πειθαρχικών παραπτωμάτων να αναζητείται σε συν-

369. ΣτΕ (Ολομ.) 4662/2012.

370. Α. Κωνσταντινίδης, Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο, 2020, σ. 102, Μ. Μαργαρίτης, Ερμηνεία Κώδικα Ποινικής Δικονομίας (Θεωρία – Νομολογία), 2008, σ. 95, Α. Κονταξής, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας (Συνδυασμός Θεωρίας και Πράξης), 2006, σ. 528.

371. Βλ σχετικά και κεφάλαιο 5.2.3 της παρούσας έκθεσης σχετικά με την απόφαση 3131/2024 του Διοικητικού Πρωτοδικείου Αθηνών και την απόφαση Ε.Δ.Δ.Α Παναγιωτόπουλος και άλλοι κατά Ελλάδας, 21.01.2025

δυσασμό και με τη νομολογία διοικητικών δικαστηρίων, τα οποία κρίνουν ως προς την εφαρμογή των διατάξεων του πειθαρχικού δικαίου (Φ. 300697).

Οι ιδιαιτερότητες που σχετίζονται με τη συγκρότηση, αλλά και με την αποστολή του αστυνομικού σώματος, υπαγορεύουν ότι η διασφάλιση μιας εσωτερικής πειθαρχίας, η οποία, μεταξύ άλλων, παραπέμπει στην ευγενή συμπεριφορά των αστυνομικών έναντι των πολιτών και στον σεβασμό των δικαιωμάτων τους, συνιστά μέρος του υπηρεσιακού καθήκοντος, το οποίο εκτείνεται τόσο εντός, όσο και εκτός υπηρεσίας. Κάθε υπαίτια και καταλογιστή παράβασή τους με πράξη ή παράλειψη συνιστά πειθαρχικό παράπτωμα.

Γι' αυτό τον λόγο, άλλωστε, ο νομοθέτης προβαίνει σε μια ενδεικτική, και όχι επακριβή ή εξαντλητική εκ των προτέρων, απαρίθμηση των πειθαρχικών παραπτωμάτων, αφού, συμπεριφορά του υπαλλήλου αντίθετη με το καθήκον του και βλαπτική για την υπηρεσία είναι δυνατό να εκδηλωθεί με μία ή και ποικίλες μορφές, ενώ, με τις πειθαρχικές ποινές, ο υποβαλλόμενος σ' αυτές δεν αποδοκιμάζεται ως πολίτης, αλλά ως υπάλληλος ή λειτουργός, επειδή παρέβη υποχρέωση, στο πλαίσιο συγκεκριμένης δραστηριότητας³⁷².

Προς επίρρωση των ανωτέρω, το Συμβούλιο της Επικρατείας έχει κρίνει ότι «το πειθαρχικό αδίκημα του άρθρου 9 παράγραφος 1 εδάφιο ια' του Π.Δ. 22/1996³⁷³ έχει αυτοτέλεια έναντι του ποινικού αδικήματος της παραβάσεως καθήκοντος που προβλέπεται στο άρθρο 259 του ποινικού κώδικα, δεδομένου ότι στην διάταξη αυτή του Π.Δ. 22/1996 δεν γίνεται παραπομπή στην προηγούμενη διάταξη του ποινικού κώδικα³⁷⁴, η δε υπόσταση του εν λόγω πειθαρχικού αδικήματος, όπως καθορίζεται στην προπαρατεθείσα αυτή διάταξη του Π.Δ.22/1996, είναι διαφορετική από εκείνη του ποινικού αδικήματος της παραβάσεως καθήκοντος όπως καθορίζεται στην διάταξη του ποινικού κώδικα...», καθώς και ότι «..το στοιχείο του ποινικού αδικήματος που κατά την διάταξη του άρθρου 259 του ποινικού κώδικα έχει σχέση με τον σκοπό του δράστη κατά την αναφερθείσα πειθαρχική διάταξη του Π.Δ. 22/1996, δεν αποτελεί προϋπόθεση για την στοιχειοθέτηση του σχετικού πειθαρχικού αδικήματος....»³⁷⁵.

Σε απόλυτη συνάφεια με τα προαναφερθέντα, ο Συνήγορος επαναλαμβάνει στα πορίσματά του και το 2024 ότι σύμφωνα με την νομολογία του Ε.Δ.Δ.Α, σε

372. Ετήσια Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. 2022, σελ. 92.

373. Στην παρ.1 του άρ. 9 του προϊσχύσαντος Πειθαρχικού Δικαίου Αστυνομικού Προσωπικού (ΠΔ 22/1996, ΦΕΚ Α 15') προβλέπονταν τα πειθαρχικά παραπτώματα που επέσυραν την ποινή της απόταξης, στα οποία συμπεριλαμβάνονταν (περ. ια) «η βαρεία παράβαση καθήκοντος από πρόθεση».

374. Ομοίως δεν γίνεται παρόμοια αναφορά και στην νυν ισχύουσα διάταξη του άρ.10 παρ.1 εδ. ια' του ΠΔ 120/2008.

375. ΣτΕ 1792/2012.

σχέση με το τεκμήριο αθωότητας: «...μπορεί να υφίσταται διαφορετικής φύσης ευθύνης σε μια διαδικασία, η οποία είναι δυνατόν να εκπορεύεται ταυτόχρονα από τα ίδια πραγματικά περιστατικά, καθώς σκοπός των προϋποθέσεων της διάταξης του Άρθρου 6 παρ. 2 της Σύμβασης δεν είναι να εμποδίσει τα αρμόδια πειθαρχικά όργανα από την επιβολή κυρώσεων σε έναν δημόσιο υπάλληλο, εφόσον το πειθαρχικό όργανο περιοριστεί στην αξιολόγηση του αντικτύπου των φερόμενων πράξεων στο καθήκον και την υποχρέωση για ακεραιότητα που βαρύνει τον υπάλληλο....»³⁷⁶ (Φ. 352415).

Η αναστολή της πειθαρχικής διαδικασίας και οι συνέπειες

Με δεδομένο ότι από την αρχή της λειτουργίας του Ε.ΜΗ. ΔΙ.Π.Α. παρατηρήθηκε η ευρεία χρήση της δυνατότητας αναστολής της πειθαρχικής διαδικασίας λόγω ταυτόχρονης ποινικής διαδικασίας γεγονός που εν τοις πράγμασι ακυρώνει τον σκοπό της πειθαρχικής διαδικασίας, έθεσε εγκαίρως, μεταξύ άλλων, το ζήτημα της αυτοτέλει των δύο διαδικασιών, ήδη τον Οκτώβριο 2018 προς τον Υπουργό Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και τη Γενική Γραμματέα Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων ενώ διατύπωσε και σχετική νομοθετική πρόταση, η οποία εν τέλει υιοθετήθηκε και αποτυπώθηκε στο άρ. 1 παρ. 3 του Π.Δ. 111/2019, το οποίο αντικατέστησε το πρώτο εδάφιο του άρ. 48 παρ. 3 του Π.Δ. 120/2008.

Σύμφωνα με την ανωτέρω διάταξη η ποινική δίκη (σε περίπτωση επίδοσης κλήσης ή κλητηρίου θεσπίσματος σύμφωνα με τις διατάξεις του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας και σίγουρα όχι νωρίτερα), δεν μπορούσε, μέχρι το 2024, να αναστείλει την πειθαρχική διαδικασία, όμως, τα αρμόδια, για την άσκηση πειθαρχικής δίωξης, όργανα και τα αρμόδια πειθαρχικά όργανα μπορούσαν κατ' εξαίρεση, και εφόσον κρίνεται αναγκαίο, να διατάξουν, με ελεύθερα ανακλητή απόφασή τους, την αναστολή της πειθαρχικής διαδικασίας, που δεν μπορεί να υπερβαίνει το ένα έτος, μόνο όταν συντρέχουν σοβαροί λόγοι, οι οποίοι επιβάλλουν την αναστολή της πειθαρχικής διαδικασίας, οι οποίοι πρέπει να αναφέρονται σαφώς, ειδικώς και εμπεριστατωμένως στην αιτιολογία της σχετικής απόφασης.

Ο Συνήγορος ωστόσο σημειώνει σε υποθέσεις που εξέτασε το 2024 παραβιάσεις της ως άνω διάταξης (Φ. 310202, Φ. 259975, Φ. 299877 συσχετιζόμενη με Φ. 307545) αφού τα αρμόδια όργανα διέταξαν την αναστολή της διοικητικής έρευνας ήδη κατά το στάδιο της ποινικής διαδικασίας, πρακτική που πλέον αποτελεί διάταξη νόμου μετά την προαναφερθείσα τροποποίηση του άρ. 48 του Π.Δ 120/2008, **ενώ συνήθως η αναγκαιότητας της αναστολής της πειθαρχικής διαδικασίας δεν αιτιολογείται. Παρότι**

376. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α Moullet κατά Γαλλίας, άρ. αιτ. 27521/04 , Σταυρόπουλος κατά Ελλάδος, 27.09.2007, Vanjak κατά Κροατίας, 11.02.2003 και Hrdalo κατά Κροατίας, 27.09.2011.

αποτελεί διακριτική ευχέρεια των αρχών, η σχετική διάταξη απαιτεί κρίση περί αναγκαιότητας, προκειμένου να μην καταργήσει τον κανόνα της αυτοτέλειας της πειθαρχικής διαδικασίας.

Σε υπόθεση όπου στο διατακτικό της σχετικής έκθεσης πορίσματος προτείνεται η αναστολή της πειθαρχικής διαδικασίας με ανώτατο όριο το ένα έτος, ο Συνήγορος παρατηρεί στο σχετικό πόρισμά του κατά πρώτον ότι η εν λόγω προθεσμία έχει ήδη παρέλθει κατά πολύ. Σε κάθε περίπτωση, ωστόσο, η αναστολή στην συγκεκριμένη υπόθεση δεν ήταν νομότυπη καθώς κατά τον χρόνο που διατάχθηκε, ο ποινικός έλεγχος των εμπλεκομένων αστυνομικών βρισκόταν στο στάδιο της προκαταρκτικής εξέτασης.

Ο Συνήγορος καταγράφει στο σχετικό πόρισμά του ότι η σχέση ανεξαρτησίας και αυτοτέλειας που συνδέει την πειθαρχική με την ποινική δίκη, όπως προβλέπεται νομοθετικά και αποσαφηνίζεται νομολογιακά, παραπέμπει στη συνύπαρξη δύο διαφορετικών κανόνων δικαίου, οι οποίοι ρυθμίζουν τη συμπεριφορά συγκεκριμένου κύκλου προσώπων δηλαδή των υπαλλήλων, αλλά με διαφορετικές προϋποθέσεις ως προς την πλήρωση της υπόστασης κατά το ποινικό δίκαιο, εγκλήματος, και του, κατά το πειθαρχικό δίκαιο, παραπτώματος.

Το εκτεταμένο εύρος, που προσδίδεται στο δεύτερο έναντι του πρώτου, υπαγορεύεται από το σκοπό του πειθαρχικού δικαίου ενώ εμπεριέχεται κανονιστικά στο άρ. 4 παρ. 1 του Π.Δ. 120/2008, το οποίο προβλέπει ότι η έννοια του πειθαρχικού παραπτώματος πραγματώνεται με παράβαση του υπηρεσιακού καθήκοντος ανεξαρτήτως υπαιτιότητας (δόλου ή αμελείας). Αυτό σημαίνει ότι η αδυναμία υπαγωγής συγκεκριμένων πραγματικών περιστατικών σε ποινικό κανόνα ελλείπει της απαιτούμενης μορφής ή βαθμού υπαιτιότητας δεν επιφέρει κανενός είδους δέσμευση ως προς την πειθαρχική υπαγωγή. Το ίδιο, όμως, ισχύει ακόμη και όταν υπολείπονται τα ίδια τα πραγματικά περιστατικά για την αντικειμενική στοιχειοθέτηση εγκλήματος, καθώς σε πειθαρχικό επίπεδο δύναται να εμπίπτουν στην υπόσταση άλλου πειθαρχικού παραπτώματος. Όμοιας εξέλιξης τυγχάνουν και οι λόγοι που επιφέρουν την κατοπινή άρση του ποινικού αδικού.

Υπ' αυτό το πρίσμα, η αναστολή της πειθαρχικής διαδικασίας, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρ. 48 παρ. 3 του Π.Δ. 120/2008 χωρεί μόνο ως εξαίρεση. Και ως εξαίρεση η σχετική διάταξη απαιτεί να είναι όχι μόνο δυνητική αλλά και αναγκαία. Ο όρος της «αναγκαιότητας» είναι αυτονόητα περιοριστικός. Αυτό σημαίνει, ότι θα πρέπει να συντρέχουν σοβαροί λόγοι, οι οποίοι να επιβάλουν και, μάλιστα, υπό όρους «αναγκάιου» την αναστολή της πειθαρχικής διαδικασίας και οι οποίοι να αναφέρονται σαφώς, ειδικώς και εμπεριστατωμένως στην αιτιολογία της σχετικής απόφασης.

Η απλή ύπαρξη ποινικής διαδικασίας δεν θα πρέπει να αρκεί ώστε να επιφέρει ανασταλτικό αποτέλεσμα επί της πειθαρχικής διαδικασίας, καθώς σε μια τέτοια περίπτωση η πειθαρχική διαδικασία θα αναγόταν σε απλό παρακολούθημα της ποινικής. Προς την ίδια κατεύθυνση συνηγορεί άλλωστε και ο αποκλεισμός της ανασταλτικής δυνατότητας στις περιπτώσεις που το πειθαρχικό παράπτωμα θίγει σοβαρά το κύρος της αστυνομίας ή ακόμη περισσότερο όταν παίρνει τις διαστάσεις δημοσίου σκανδάλου. Αντίστοιχες εγγυήσεις παρέχει και ο χρονικός περιορισμός που τίθεται ως προς την αναστολή της πειθαρχικής διαδικασίας, με μέγιστη διάρκεια το ένα έτος.

Ο Συνήγορος έκρινε ελλιπή τον ισχυρισμό που διατυπώνεται στο αιτιολογικό μέρος του εν θέματι πορίσματος της ΕΛ.ΑΣ. ότι η ολοκλήρωση της ποινικής δικογραφίας σε βάρος των ελεγχόμενων αστυνομικών κρίνεται απαραίτητη αφού ο σκοπός της Π.Δ.Ε. όπως ορίζεται στο άρ. 24 παρ. 1 του Π.Δ. 120/2008 έγκειται στη διαπίστωση τέλεσης ή μη πειθαρχικού παραπτώματος (Φ. 299877 συσχετιζόμενη με Φ. 307545)

Οι ανωτέρω παραβιάσεις ωστόσο φαίνεται να αίρονται μεταγενέστερα και οι εν λόγω πρακτικές των αρχών νομιμοποιούνται με τις πρόσφατες τροποποιήσεις του άρ. 48 του Π.Δ 120/2008, όπως έχει ήδη αναφερθεί, οι οποίες κινούνται προς την αντίθεση από την υποδειχθείσα από τον Συνήγορο ως άνω κατεύθυνση αφού οι εν θέματι διατάξεις αντί να ενισχύουν την αυτοτέλεια των δύο διαδικασιών την υποσκάπτουν.

Η ανωτέρω εικόνα της εξέλιξης μιας πειθαρχικής διαδικασίας και της απόλυτης εξάρτησής της από την ποινική δίκη, δημιουργεί εύλογες αμφιβολίες ως προς την αποτελεσματικότητα και την ουσιαστική διερεύνηση των υποθέσεων, λαμβάνοντας υπόψη και το μεγάλο χρονικό διάστημα που συνήθως μεσολαβεί, σε τέτοιες περιπτώσεις, από τα επίμαχα περιστατικά μέχρι την έκδοση καταληκτικών πορισμάτων, στοιχεία δηλωτικά και της απροσφορότητας περαιτέρω διερεύνησής τους από τον Συνήγορο, λόγω συνακόλουθης αδυναμίας εντοπισμού αποδεικτικού υλικού.

Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση της εξέλιξη πειθαρχικής διαδικασίας για περιστατικό άσκησης βίας κατά τη διάρκεια χειροπέδεσης και σύλληψης βαριά τραυματισθέντος νεαρού άνδρα, ο οποίος στη άμεσα επεβίωσε, στο κέντρο της Αθήνας το 2018.

Η επίμαχη απόφαση του Πρωτοβάθμιου Πειθαρχικού Συμβουλίου, η οποία ακυρώνει το σκεπτικό του διενεργούντος την Ε.Δ.Ε αστυνομικού οργάνου και την σχετική πρότασή του για απόταξη των εμπλεκόμενων αστυνομικών και διαγράφει την απαλλαγή όλων των εμπλεκόμενων αστυνομικών, εκδόθηκε

πλέον των τριών (3) ετών από την σχετική παραπεμπτική διαταγή του Γενικού Αστυνομικού Διευθυντή Αττικής (18.03.2019) και την σχετική απόφαση παραπομπής (19.04.2019) και περίπου τέσσερα (4) έτη μετά το επίμαχο περιστατικό.

Λίγους μήνες πριν την έκδοση της εν θέματι απόφασης με απόφαση Μικτού Ορκωτού Δικαστηρίου Αθηνών, κηρύχθηκαν αθώοι οι τέσσερις (4) εκ των εμπλεκομένων αστυνομικών στους οποίους είχε ασκηθεί ποινική δίωξη για το αδίκημα της θανατηφόρας σωματικής βλάβης (άρ. 311 εδ'α' του Π.Κ.). Το σκεπτικό της εν λόγω ποινικής απόφασης συνεκτιμήθηκε και υιοθετήθηκε εν πολλοίς από το σύνολο των μελών του Πειθαρχικού Συμβουλίου, όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται και στο σώμα της οικείας πειθαρχικής απόφασης.

Ο Συνήγορος σε καταληκτικό για την υπόθεση έγγραφό του επεσήμανε, μεταξύ άλλων, ότι, όταν ο χρόνος ολοκλήρωσης της πειθαρχικής διαδικασίας διαστέλλεται υπέρμετρα, όπως εν προκειμένω, τούτο μπορεί να συμπαρασύρει την διασφάλιση και την ορθή αξιολόγηση του αποδεικτικού υλικού, παράμετροι που εν τέλει λειτουργούν αντιστρόφως ανάλογα με τους όρους που θέτει μία αποτελεσματική διοικητική έρευνα και αφήνουν έκθετο στην ίδια κριτική το σύνολο της πειθαρχικής διαδικασίας.

Μάλιστα, όταν ο διανυθείς χρόνος ολοκλήρωσης μιας πειθαρχικής διαδικασίας συνοδεύεται από μεγάλα χρονικά διαστήματα αδρανοποίησης του διερευνητικού και αποφασιστικού καθήκοντος των διοικητικών αρχών, από πρακτικές που προσδίδουν στην πειθαρχική διαδικασία παρακολουθηματικό της ποινικής διαδικασίας χαρακτήρα και από πειθαρχικές αποφάσεις που ανατρέπουν απολύτως την προηγηθείσα κρίση των οργάνων του ίδιου σώματος ασφαλείας, συντίθεται μία εικόνα τρωθείσης αξιοπιστίας των αρχών.

Μια τέτοια εικόνα υποσκάπτει την εμπιστοσύνη των πολιτών και την απαίτηση για την αναζήτηση της ουσιαστικής αλήθειας και την απόδοση τυχόν ευθυνών προς όφελος, ενίοτε, μίας κακώς νοούμενης συναδελφικής αλληλεγγύης και μιας ιδιότυπης γραφειοκρατικής ιδιοτέλειας. Μία τέτοια συνθήκη αδυνατεί να θωρακίσει τη διαφύλαξη των αρχών του δημοκρατικού κράτους δικαίου εκ μέρους της πολιτείας, την αποφυγή οποιαδήποτε μορφής ανοχής ή συγκάλυψης παράνομων πράξεων³⁷⁷ και την απόδοση ουσιαστικής δικαιοσύνης (Φ. 253186).

377. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α., ΜΟCΑΝΥ και λοιποί κατά Ρουμανίας, 17.09.2014.

Συστηματικές πρακτικές που παραβιάζουν την αρχή της αυτοτέλειας

Σε απόλυτη συνάφεια με τον ιδιαίτερο προβληματισμό που προκαλούν οι προαναφερθείσες νέες διατάξεις του ΠΔ 61/2024 για το μέλλον των διοικητικών εξετάσεων ο Συνήγορος καταθέτει ότι το ζήτημα της παραβίασης της αρχής της αυτοτέλειας των δυο διαδικασιών, πειθαρχικής και ποινικής, απασχόλησε το 2024 σε ικανό αριθμό υποθέσεων (**Φ. 282183, Φ. 323123, Φ. 244451, Φ. 294400, Φ. 299877** συσχετιζόμενη με **Φ. 307545, Φ. 306890, Φ. 267199, Φ. 352415, Φ. 310202, Φ. 259957, Φ. 300697, Φ. 251366, Φ. 320176, Φ. 287242, Φ. 273254, Φ. 317782, Φ. 299872, Φ. 307323, Φ. 321175, Φ. 272705**) αφού μεταξύ άλλων οι διενεργούντες την έρευνα κρίνουν ενίοτε σκόπιμο να επισημαίνουν ότι δεν διαπιστώθηκε η αντικειμενική υπόσταση συγκεκριμένων ποινικών αδικημάτων αλλά ούτε και η διάπραξη πειθαρχικών παραπτωμάτων (**Φ. 294400**), προτάσσουν την ενδεχόμενη ποινική απαξία μίας πράξης και δευτερευόντως την πειθαρχική αξιολόγησή της, ενίοτε ανταπαντούν σε εισαγγελικές διατάξεις (**Φ. 282183**), αγνοώντας το αποκλειστικό τους καθήκον, επικαλούνται την αρχειοθέτηση των ποινικών διογραφιών ως λόγο απαλλαγής των εμπλεκόμενων αστυνομικών (**Φ. 272705**).

Χαρακτηριστική είναι υπόθεση όπου αρχικώς διαπιστώνεται ότι ο εποπτικός και εγγυητικός ρόλος, που αναγνωρίζει ο νόμος στο Συνήγορο του Πολίτη επί των πειθαρχικών ελέγχων των σωμάτων ασφαλείας, στο πλαίσιο της ειδικής του αρμοδιότητας ως Εθνικός Μηχανισμός Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας, στη συγκεκριμένη υπόθεση δεν έτυχε άμεσης εφαρμογής, ως όφειλε, ούτε από τον διενεργούντα τον πειθαρχικό έλεγχο ούτε στο πλαίσιο της διαταγής συμπλήρωσης αλλά πλαγίως και στο βαθμό που οι παρατηρήσεις της Αρχής επί της πειθαρχικής διαδικασίας συνέπλευσαν με την εισαγγελική κρίση.

Συμβατή με μια τέτοια επιλογή είναι και η αιτιολογία που αναπτύσσεται στο αντίστοιχο μέρος της τελευταίας έκθεσης πορίσματος συμπληρωθείσας Ε.Δ.Ε. από τον διενεργούντα, η οποία δομείται ως ανταπάντηση στο κείμενο εισαγγελικών διατάξεων. Αυτό σε μεγάλο βαθμό δρομολογείται μέσω της ρητής αναφοράς του σε συγκεκριμένα άρθρα του Ποινικού Κώδικα, επί των οποίων ασκήθηκε η ποινική δίωξη σε βάρος ελεγχόμενων αστυνομικών δυνάμει της μήνυσης που υπέβαλαν οι γονείς του φερόμενου θύματος και τα οποία δέχεται ή απορρίπτει, βασιζόμενος κατά κύριο λόγο στους αστυνομικούς ισχυρισμούς και σε προσωπικές ερμηνείες ως προς τη συνδρομή ή όχι των απαιτούμενων στοιχείων για τη νομοτυπική υπόσταση των αντίστοιχων εγκλημάτων.

Ο Συνήγορος τόνισε στο σχετικό πόρισμά του ο πειθαρχικός και ο ποινικός έλεγχος αντιστοιχούν σε δύο συχνά παράλληλες αλλά διακριτές, αυτοτελείς και ανεξάρτητες διαδικασίες λόγω του διαφορετικού σκοπού που υπηρε-

τούν³⁷⁸ και των διαφορετικών κανόνων δικαίου στους οποίους υπάγονται.³⁷⁹ (Φ. 282183).

Οι σχετικές πλημμέλειες παρουσιάζουν μια συστημική εικόνα, όπως αυτή έχει αποτυπωθεί σε όλες τις προηγούμενες εκθέσεις του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α, παρά τις περί του αντιθέτου υποδείξεις της Αρχής. Το γεγονός αυτό αναπόφευκτα οδηγεί στην απουσία συντονισμένης προσπάθειας να αρθούν οι εν λόγω πλημμέλειες αλλά αντιθέτως στον εύλογο συμπέρασμα της διαφαινόμενης επιβράβευσης τους μέσω της πρόσφατης νομιμοποίησής τους και της εξ αυτού του λόγου στρεβλή, σχεδόν εργαλειακή διαχείριση της σχέση πειθαρχικής και ποινικής δίκης από τα σώματα ασφαλείας.

Για τους ίδιους λόγους ο Συνήγορος έχει καταθέσει³⁸⁰ τον ιδιαίτερο προβληματισμό που δημιούργησε το άρθρο 78 του Ν. 5090/2024³⁸¹ σχετικά με την εμφάνιση αστυνομικών και λοιπών προανακριτικών υπαλλήλων σε ποινική δίκη επισημαίνοντας, μεταξύ άλλων ότι δεν μπορεί να αγνοηθεί το γεγονός ότι αυτή η νομοθετική εξέλιξη είναι προϊόν αιτήματος των συνδικαλιστικών οργάνων των αστυνομικών, ως μία ένδειξη γραφειοκρατικής αποστασιοποίησης και οριακής ευθυνοφοβίας για καθήκοντα που συμβάλλουν στην ουσιαστική αναζήτηση της αλήθειας κατά τη διερεύνηση ποινικών υποθέσεων, τα οποία γίνονται αντιληπτά ως πρόσθετο βάρος στα καθημερινά διαχειριστικά καθήκοντα, με συνέπεια οι υπάλληλοι να επιθυμούν να απέχουν.

Ο Συνήγορος παρατηρεί κατά περίπτωση στα σχετικά πορίσματά του την πλήρη ταύτιση των δύο διαδικασιών στο σκεπτικό και διατακτικό των πορισμάτων Π.Δ.Ε ή Ε.Δ.Ε (Φ. 282183, Φ. 323123, Φ. 299877 **συσχετιζόμενη με Φ. 307545, Φ. 306890, Φ. 310202, Φ. 259957**) και την διαφαινόμενη αυτοδέσμευση των διενεργούντων τις έρευνες από το γεγονός ότι η παραγγελία του Εισαγγελέα αφορά την διερεύνηση συγκεκριμένου ποινικού αδικήματος (Φ. 352415). Στην τελευταία υπόθεση επιπροσθέτως, ο διενεργών καταλήγει, λανθασμένα, στο συμπέρασμα ότι η καταγγελία δολοφονηθείσας γυναίκας για την ανησυχία και τον τρόπο που ένιωθε από την παρουσία του πρώην αρραβωνιαστικού της έξω από το σπίτι της, καταγγελία η οποία έλαβε χώρα λίγα μόλις λεπτά πριν αυτή δεχθεί την θανατηφόρο επίθεση του πρώην αρραβωνιαστικού της, δεν εμπίπτει στις διατάξεις της νομοθεσίας για την ενδοοικογενειακή βία. Το συμπέ-

378. ΣτΕ Ολ. 4662/2012, ΔΕΦΠειρ 10/2014.

379. Πικραμένος Μ., 2013, «Η σχέση πειθαρχικής και ποινικής δίκης εν όψει του άρθρου 6 της ΕΣΔΑ» στο ΕφΔΔ, τ.2, σελ. 252

380. Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α 2023, σελ 139-140.

381. με το οποίο προστέθηκε η παρ. 5 στο άρ. 215 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, σύμφωνα με το οποίο προβλέπεται η, κατ' εξαίρεση εμφάνιση αστυνομικών και λοιπών προανακριτικών υπαλλήλων που έχουν καταθέσει στην προδικασία, ως μαρτύρων στην ακροαματική διαδικασία, υπό προϋποθέσεις, μόνο κατά την εκδίκαση κακούργημάτων.

ρασμα δε αυτό ενισχύεται από το γεγονός ότι σε κανένα σημείο της έκθεσης πορίσματος δεν γίνεται παραπομπή σε διατάξεις της σχετικής νομοθεσίας και των από αυτήν απορреουσών ειδικών υποχρεώσεων των ελεγχόμενων αστυνομικών, πλημμέλεια η οποία ωστόσο ήρθη μετά το σχετικό αναπεμπτικό πόρισμα της Αρχής.

Σε κάποιες περιπτώσεις, η ποινική καταδίκη του καταγγέλλοντος εξακολουθεί να εκλαμβάνεται αυτομάτως ως απόδειξη υπέρ της μη τέλεσης πειθαρχικού παραπτώματος από τους ελεγχόμενους αστυνομικούς. Προς την ίδια κατεύθυνση, οι πλημμέλειες αυτές - στο βαθμό μάλιστα που το σχετικό αποδεικτικό υλικό είναι κοινό και κατά τον πειθαρχικό έλεγχο - δεν μπορεί να θεραπεύονται από τον ισχυρισμό που διατυπώνει ο διενεργών ότι «*άπαντες οι έχοντες ανακριτική αρμοδιότητα υπάλληλοι, ενεργούντες ανακριτικές πράξεις, διασφαλίζουσες την ανίχνευση του αδικήματος, υπάγονται στον εισαγγελέα και όχι την προϊστάμενη τους αρχή*» (Φ. 244451).

Σε συγκεκριμένη υπόθεση ο Συνήγορος επισημαίνει ότι, ο ενεργήσας την έρευνα αναφέρει στο αιτιολογικό έκθεσης πορίσματος ότι λόγω του ότι η καταγγελλόμενη παραβατική συμπεριφορά του ελεγχόμενου αστυνομικού αποτελεί *αμιγώς ποινικό αδίκημα*, δεν είναι δυνατόν να σχηματισθεί δικανική πεποίθηση για την ενοχή ή την αθωότητα του κρινόμενου αστυνομικού με τρόπο κατηγορηματικό εφόσον δεν έχει προχωρήσει στο ακροατήριο η ποινική διαδικασία, η οποία παρέχει εχέγγυα αυξημένης αποδεικτικής ισχύος.

Ο Συνήγορος υπενθύμισε μεταξύ άλλων ότι καθήκον του διενεργούντος είναι να μην δεσμεύεται από νομικούς χαρακτηρισμούς που αποδίδονται στην έγγραφη καταγγελία ή την έγκληση του καταγγέλλοντος, αλλά να αιτιολογεί την κρίση του για την ύπαρξη ή μη επαρκών ενδείξεων για την τέλεση οποιουδήποτε πειθαρχικού παραπτώματος στο οποίο θα μπορούσαν να υπαχθούν οι καταγγελλόμενες συμπεριφορές των αστυνομικών και, με βάση τα περιγραφόμενα σε αυτές πραγματικά περιστατικά, να κάνει σχετικές υπαγωγές στις διατάξεις του Π.Δ. 120/2008.³⁸² Η παραπομπή σε μια ποινική διαδικασία, της οποίας η πρόοδος δεν είναι γνωστή, δεν καθίσταται αναγκαία, ενώ το αντικείμενο της πειθαρχικής διαδικασίας είναι, αναμφίβολα, ευρύτερο (Φ. 306890).

**Η στρεβλή σχέση
του πειθαρχικού
ελέγχου με
το δικαίωμα
υποβολής
έγκλησης**

Ο Συνήγορος σημειώνει και το 2024 ότι παρελκυστικές και αποπροσανατολιστικές παραινήσεις από αστυνομικά όργανα προς τους καταγγέλλοντες για την υποβολή έγκλησης για όσα καταγγέλλουν, εν είδει προϋπόθεσης για το παραδεκτό της διοικητικής έρευνας ή υποδείξεις για υποβολή έγκλησης σε άλλο αστυνομικό τμήμα απο-

382. Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α, Ετήσια Έκθεση 2019, σελ 107.

ποιούμενοι την εν του νόμου ευθύνη τους (**Φ. 321175**), κατηγορούνται ότι αποσκοπούν, μεταξύ άλλων, και στην αποθάρρυνση των καταγγελλόντων από την υποβολή καταγγελίας στις αστυνομικές αρχές, ειδικά όταν ακριβώς αυτό πετυχαίνουν ενίοτε.

Πρόκειται ακριβώς για τις ίδιες αντιλήψεις και πρακτικές που κατά πρώτον παραγνωρίζουν το δικαίωμα αναφοράς των πολιτών που ενεργοποιεί σύμφωνα με το **άρ.10 Συντάγματος** την υποχρέωση αιτιολογημένης απάντησης κάθε δημόσια αρχής ανεξάρτητα από το εάν ο παθών επεδίωξε ταυτόχρονα την ποινική προστασία του προσβεβλημένου έννομου αγαθού. Οι καταγγελίες των πολιτών σύμφωνα με το **άρ.23 ΠΔ 120/2008** αποτελούν άσκηση του συνταγματικού αυτού δικαιώματος και δεν μπορεί να χρησιμοποιηθεί εναντίον τους η μη υποβολή έγκλησης προς κίνηση ποινικής διαδικασίας.

Κατά δεύτερον, τέτοιες αντιλήψεις κατά τη διοικητική έρευνα επιχειρούν να νομιμοποιήσουν ισχυρισμούς των διενεργούντων ότι η μη υποβολή έγκλησης (**Φ. 320176, Φ. 287242, Φ. 272705, Φ. 306890**) ή η καθυστερημένη υποβολή μήνυσης (**Φ. 317782**) ή ακόμη και η μη αποδοχή μήνυσης σε αυτεπαγγέλτως διωκόμενο αδίκημα (**Φ.307323**) λειτουργούν ως αποδεικτικά στοιχεία για την κατάρριψη των ισχυρισμών των καταγγελλόντων και την αποδοχή των ισχυρισμών των εμπλεκόμενων αστυνομικών.

Ο Συνήγορος δεν παραλείπει να επισημαίνει ότι αιτιάσεις της ΕΛ.ΑΣ για το ζήτημα της χρονικής καθυστέρησης υποβολής της έγκλησης, δεν μπορεί να είναι βάσιμες, εφόσον η τήρηση ή μη οιασδήποτε προθεσμίας αποτελεί περιθώριο που ορίζει ο νόμος για την άσκηση της ένδικης προστασίας και δεν αφορά ούτε μπορεί να πλήξει με κανέναν τρόπο τη βασιμότητα των καταγγελλομένων³⁸³. Αντιθέτως, η συγκεκριμένη ως άνω παραδοχή θα μπορούσε να θεωρηθεί ως ένα στερεότυπο ερμηνευτικό σχήμα, καθόσον η ενάσκηση προβλεπόμενου δικαιώματος σε αρμόδια όργανα ή Αρχές, που δεν είναι αστυνομικά, δεν μπορεί να τεκμαίρεται ότι απορρέει από λόγους αντεκδίκησης και αντιπερισπασμού στους αστυνομικούς, αλλά θα πρέπει η σχετική κρίση να αποδεικνύεται με επιχειρήματα. Άλλωστε, τόσο η πειθαρχική, όσο και η ποινική διαδικασία αποσκοπούν στην αναζήτηση και ανεύρεση της αλήθειας και δεν σημαίνει ότι θα

383. Ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α στην Ετήσια Έκθεσή του για το έτος 2019, αναφέρει ότι σε δύο περιπτώσεις διοικητικών εξετάσεων, στην έκθεση πορίσματος ο διενεργών σχολιάζει την ημερομηνία υποβολής της εγκλήσεως. Στην πρώτη αναφέρεται ότι υποβλήθηκε την τελευταία ημέρα της τρίμηνης προθεσμίας υποβολής της, ενώ θα μπορούσε να υποβληθεί νωρίτερα και συγκεκριμένα εντός των χρονικών ορίων του αυτοφώρου, είτε δηλαδή κατά τον χρόνο παραμονής στο Α.Τ. -εν προκειμένω γίνεται παρόμοια αναφορά για παραμέληση της ευκαιρίας καταγγελίας από την πλευρά της εγκαλούσας προς τον εισαγγελέα της ποινικής δίωξης στον οποίον οδηγήθηκε την επομένη ημέρα της σύλληψης ή διατύπωσης παραπόνου κατά την παραμονή της στον χώρο κράτησης. Στο σχετικό πόρισμα του Μηχανισμού αναφέρεται ότι δεν είναι σαφής η στόχευση αυτού του ισχυρισμού, αφού η υποβολή έγκλησης την τελευταία ημέρα λήξεως της προθεσμίας αυτής, δεν πλήττει τη βασιμότητά της (Φ. 261394).

οδηγήσουν απαραίτητα σε διάγνωση ενοχής των ελεγχόμενων³⁸⁴. Αντίθετα, η νομοθετική πρόβλεψη της υποβολής έγκλησης σε δικαστικά όργανα, διασφαλίζει τη μη αποθάρρυνση του πολίτη προς την υποβολή της, λόγω των συνθηκών στις οποίες βρίσκεται εάν συλληφθεί και τεθεί υπό κράτηση (Φ. 317782).

Ο Συνήγορος επαναλαμβάνει ότι της ίδιας ποιότητας και πιθανών προθέσεων είναι και η οριακά καταχρηστική χρήση εργαλείων του ποινικού δικαίου³⁸⁵, με μία ή πολλές κατηγορίες, σε αυτόν που αντιδρά στον αστυνομικό έλεγχο ή τη δέσμευση του ιδίου ή συμπολιτών του, συνθήκη ικανή να διευρύνει τον κύκλο των προσώπων που εν τέλει στοχοποιούνται και να προκαταβάλει το αποτέλεσμα της διοικητικής έρευνας των καταγγελλομένων (Φ. 300697, Φ. 294400, Φ. 287242, Φ. 293292, Φ. 302612, Φ. 317782 περίπτωση ψυχικά ασθενούς, Φ. 287994).

Σε συγκεκριμένη περίπτωση ωστόσο θετικά αποτιμάται ότι μετά από σχετική επισήμανση του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α., εξαλείφθηκαν από την αιτιολογία της έκθεσης πορίσματος οι αναφορές στην εξάντληση από μέρους της καταγγέλλουσας της τρίμηνης προθεσμίας για την υποβολή έγκλησης προς κίνηση της αντίστοιχης ποινικής διαδικασίας, ως επιχείρημα για την αμφισβήτηση της αξιοπιστίας των ισχυρισμών της. Όπως είχε επισημάνει ο Συνήγορος του Πολίτη στο αναπεμπτικό πόρισμά του, η προθεσμία υποβολής έγκλησης προβλέπεται από τον ποινικό νομοθέτη προκειμένου ο παθών να έχει στη διάθεσή του αρκετό χρόνο για να καταλήξει σε εκτίμηση για το εάν το έννομο αγαθό του που βλάφθηκε, χρειάζεται ποινική προστασία ή όχι, καθώς και για να σταθμίσει τις πιθανές βλαβερές για αυτόν παρενέργειες της ποινικής δίωξης του δράστη (Φ. 272705).

5.2.2. Διασφάλιση της αμεροληψίας

Η αρχή της αμεροληψίας³⁸⁶ έκφανση της αρχής του Κράτους Δικαίου και προϋπόθεση της δίκαιης δίκης, σύμφωνα με το άρθρο 6 παρ. 1 της Ε.Σ.Δ.Α., με δεδομένο ότι οφείλει να αποσυνδέει την κρίση και απόφαση από οποιοδήποτε κοινωνικό ή άλλο δεσμό και από οποιαδήποτε επικρατούσα συνθήκη στο πλαίσιο της συναδελφικής συνδιαλλαγής³⁸⁷, συνιστά μία εκ των βασικών αρχών που

384. Μεταξύ άλλων βλ. Ετήσια Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. 2019, σελ.112.

385. Ετήσια Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. 2019, σελ.112 – 114.

386. Ο Συνήγορος τονίζει εδώ και μία δεκαετία ότι, στο πλαίσιο του σκοπού του πειθαρχικού ελέγχου, ο τελευταίος οφείλει να διεξάγεται «μέσα από διαδικασίες που εγγυώνται την αντικειμενικότητα των πραγματικών διαπιστώσεων και την αμεροληψία των αξιολογήσεων του αρμόδιου οργάνου.

Ειδική Έκθεση Συνηγόρου του Πολίτη, «Πειθαρχική Διοικητική Διερεύνηση Καταγγελιών σε βάρος Αστυνομικών Υπαλλήλων», Ιούλιος 2004, σελ. 7.

387. Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με την ως άνω διάταξη, οι περιπτώσεις προκαταρκτικών

διέπουν την πειθαρχική διαδικασία, θεμελιώνεται, δε, τόσο αυτοτελώς στις διατάξεις του Πειθαρχικού Δικαίου Αστυνομικού Προσωπικού, όσο και κατ' αναλογία, μέσω της ρητής παραπομπής του άρ. 8 παρ. 1 του Π.Δ. 120/2008, στους κανόνες και στις αρχές του ποινικού δικαίου και της ποινικής δικονομίας.

Ο τύπος και ο φορέας της διοικητικής έρευνας

Με δεδομένο ότι η επιλογή του τύπου της διοικητικής έρευνας αλλά και του φορέα διεξαγωγής της, αποτελούν το πρώτο δείγμα διαδικαστικής, τυπικής διασφάλισης της αμερόληπτης κρίσης ο Συνήγορος, ήδη σε αρχικό στάδιο επεδίωξε, μεταξύ άλλων, την τροποποίηση, που εν τέλει επέφερε το άρ. 1 παρ. 1 Π.Δ. 111/2019, με την οποία υιοθετήθηκε πλήρως η πρόταση του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α., προκειμένου να εξασφαλιστεί η επαρκής απόσταση ασφαλείας μεταξύ του ελέγχοντος και του ελεγχόμενου.

Στο ίδιο πλαίσιο και προς την κατεύθυνση της σταθερής υπόδειξης του Συνηγόρου ότι όλες οι διοικητικές εξετάσεις, και όχι μόνο όσες ήδη προβλέπονται στον νόμο, θα πρέπει να ανατίθενται σε άλλη Διεύθυνση από αυτήν που υπηρετούν οι εμπλεκόμενοι αστυνομικοί (**Φ. 349248, Φ. 303839, Φ. 293309**)³⁸⁸, κινείται η πρόσφατη προσθήκη εδαφίου στην παρ. 2 του άρ. 24 και στην παρ. 4 του άρ. 26 του Π.Δ 120/2008, όπου προβλέπεται ότι οι Π.Δ.Ε. και οι Ε.Δ.Ε ανατίθενται σε Αξιωματικό που δεν έχει διοικητική εξάρτηση με τους ελεγχόμενους αστυνομικούς, εάν αφορά σε χρήση όπλου κατά την εκτέλεση των καθηκόντων τους ή σε εν γένει αιτιάσεις για κακομεταχείριση, κακοποίηση, ρατσιστική ή άλλη ακραία συμπεριφορά σε βάρος πολιτών³⁸⁹. Με τον τρόπο αυτό διευρύνεται το πεδίο εφαρμογής της εν θέματι διάταξης. Σημειώνεται ωστόσο ότι το 2024 δεν λείπουν οι περιπτώσεις ευθείας παραβίασης του προϊσχύσαντος περιοριστικού όσον αφορά την διασφάλιση της υπηρεσιακής απόστασης ελεγχόμενου και ενεργούντος την έρευνα νομοθετικού πλαισίου (**Φ. 293641**).

διοικητικών ερευνών (Π.Δ.Ε.), που το αντικείμενό τους διαγράφεται από τα πειθαρχικά παραπτώματα που αφορούν σε βασανιστήρια, άλλες εξευτελιστικές ή σε βάνανυες συμπεριφορές, οφείλουν να ανατίθενται, πλέον, σε αξιωματικό διαφορετικής, ομοιόβαθμης Διεύθυνσης ή Υπηρεσίας από αυτή στην οποία ανήκει ο εκάστοτε ελεγχόμενος αστυνομικός, κατ' αναλογία με τα ισχύοντα για την Ένορκη Διοικητική Εξέταση (Ε.Δ.Ε.), εξέλιξη ιδιαίτερα σημαντική για τη διασφάλιση της αντικειμενικής και αμερόληπτης κρίσης και για τη συνολική εικόνα και την αξιοπιστία της ΕΛ.ΑΣ., η οποία επίσης αποτιμήθηκε θετικά και από την Επιτροπή Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης, η οποία σημειώνει την ικανοποίησή της για τις βελτιώσεις που έχουν επιτευχθεί μέχρι στιγμής, σχετικά με την ενίσχυση της αποτελεσματικότητας των ερευνών, συμπεριλαμβανομένων των μέτρων που υιοθετήθηκαν για τη διασφάλιση της ανεξαρτησίας των ερευνών. Για τον λόγο αυτό, η Επιτροπή αποφάσισε να τερματίσει την εξέταση της υπόθεσης Σιδηρόπουλος και Παπακώστας κατά Ελλάδας, Ετήσια έκθεση 2023 της Επιτροπής Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης για την εκτέλεση των αποφάσεων Ε.Δ.Δ.Α., σελ. 38. .

388. Και τούτο διότι η τυπική εξασφάλιση μιας απόστασης ασφαλείας, είναι προϋπόθεση λογοδοσίας, εχέγγυο αμερόληπτης έρευνας και δίκαιης κρίσης και εν τέλει αποτελεί δείγμα υπέρ της θεσμικής διαφάνειας και κυρίως σε περιπτώσεις που διενεργείται Ε.Δ.Ε για σοβαρά περιστατικά.

389. Άρ. 1, παρ 15 και 17 του ΠΔ 61/2024.

Θετικά αποτιμάται η νομοθετική πρωτοβουλία για την συγκέντρωση αρμοδιότητας για τις πειθαρχικές υποθέσεις στην Διεύθυνση Δεοντολογίας και Εσωτερικού Ελέγχου του Αρχηγείου, σύμφωνα με το άρθ. 13 του Ν. 5187/202³⁹⁰.

Η πρωτοβουλία αυτή φαίνεται να συνάδει με το πνεύμα πάγιας πρότασης του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α προς εξειδίκευση του προσωπικού για την αντιμετώπιση των προβλημάτων που εντοπίζει στις διενεργούμενες διοικητικές έρευνες της ΕΛ.ΑΣ.

Ο Συνήγορος εξακολουθεί να επισημαίνει ότι η επιλογή της Π.Δ.Ε. έναντι της Ε.Δ.Ε. όταν υφίστανται ισχυρά αποδεικτικά στοιχεία όπως ιατρικές/ιατροδικαστικές γνωματεύσεις και εκθέσεις, καταθέσεις αυτοπτών μαρτύρων, βιντεοληπτικό υλικό κ.ο.κ. ισοδυναμεί στην ουσία με απαξίωσή τους από τα πειθαρχικά όργανα, αφού δεν αναγνωρίζονται ως σαφείς ενδείξεις, η συνδρομή των οποίων θα οδηγούσε αυτόνοτητα στη διεξαγωγή Ε.Δ.Ε., σύμφωνα με τη διάταξη της παρ. 1 του άρθ. 26 του Π.Δ. 120/2008.

Την εν θέματι επισήμανση έλαβαν υπόψη τα αρμόδια όργανα σε συγκεκριμένη περίπτωση και προχώρησαν σε αναβάθμιση του πειθαρχικού ελέγχου. Σημειώνεται, βέβαια, ότι παρά τις εν λόγω επισημάνσεις της Αρχής, η αρμόδια Γενική Διεύθυνση είχε μείνει αρχικά στον τύπο του προκαταρκτικού διοικητικού ελέγχου, διατάσσοντας την περαιτέρω συμπλήρωση της Π.Δ.Ε., προχώρησε δε στη μετατροπή της σε Ε.Δ.Ε. περίπου έξι μήνες αργότερα, κατόπιν σχετικής αναφοράς – πρότασης του διενεργούντος τη συμπλήρωση της διοικητικής εξέτασης, ο οποίος επανέλαβε τις συστάσεις της Αρχής (**Φ. 272705**). Ωστόσο μια τέτοια εξέλιξη δεν είναι συνήθης καθώς, ενδεικτικά, οι αρχές δεν έπραξαν το ίδιο σε άλλη περίπτωση βαρύτατης κακομεταχείρισης και προσβολής της προσωπικής ελευθερίας νεαρού άνδρα παρά τις πλέον της μίας συμπληρώσεις του πειθαρχικού ελέγχου. Σημειώνεται ωστόσο ότι στην εν θέματι υπόθεση, σε μεταγενέστερο χρόνο η αρμόδια Εισαγγελία, κατόπιν αναφοράς και έρευνας της Υπηρεσίας Εσωτερικών Υποθέσεων άσκησε ποινική δίωξη για «βασανιστήρια κατά συναυτουργία» σε βάρος του επικεφαλής της διμοιρίας, η Γενική Αστυνομική Δ/νση Αττικής διέταξε Ε.Δ.Ε η οποία απεστάλη στην Αρχή σχηματίζοντας την υπόθεση **Φ.361611**, η οποία εκκρεμεί. (**Φ. 270704**).

Στο σημείο αυτό είναι ενδεικτική η εκ νέου αναφορά στο γεγονός ότι από εκατόν τρία (**103**) πορίσματα που συνέταξε η Αρχή το 2024, μόλις σε τριάντα (**30**) περίπου περιπτώσεις έχει ακολουθηθεί η διοικητική διαδικασία της Ε.Δ.Ε εκ

390. Στο ίδιο πλαίσιο ο Συνήγορος παρατηρεί ότι με το νέο εδάφιο που προστέθηκε στο άρθ. 2 παρ. 4 του ΠΔ 120/2008, αίρεται ο άδικος χαρακτήρας για περιπτώσεις μη εκτέλεσης διαταγής ανωτέρου, εφόσον προκύπτει ο παράνομος ή αντισυνταγματικός χαρακτήρας της. Πρόκειται για επίσης θετική εξέλιξη όσο και αυτόνοτητα.

των οποίων ικανός αριθμός αφορά περιπτώσεις χρήσης όπλου με απειλή, συνήθως κατά κατάχρηση ιδιότητας, για εκφοβιστικό ή άσκοπο πυροβολισμό ή πυροβολισμό ακινητοποίησης (Φ. 306394, Φ. 271960, Φ. 324505, Φ. 347364, Φ. 332692, Φ. 313296, Φ. 316288, Φ. 323123, Φ. 310514, Φ. 293641) και, κατ' επέκταση, η διενέργεια Ε.Δ.Ε. ήταν υποχρεωτική³⁹¹, όπως και η αναφορά στις δικαστικές αρχές³⁹². Οι υπόλοιπες υποθέσεις αφορούν, μεταξύ άλλων περιπτώσεις θανάτων και φερόμενων αυτοχειριών πολιτών, κρατουμένων ή μη, με ή χωρίς χρήση όπλου (Φ.352415, Φ. 349248, Φ. 297188, Φ. 306749, Φ. 335561, Φ. 314954) αλλά και υποθέσεις για τις οποίες έχει ασκηθεί ποινική δίωξη³⁹³.

Ενδείξεις παραβίασης της αρχής της αμεροληψίας

Από το σύνολο των υποθέσεων που η Αρχή ανέπεμψε προς συμπλήρωση το 2024 ή ενέμεινε στον πλημμελή διοικητικό έλεγχο κατά την αρχειοθέτηση της υπόθεσης, σε συγκεκριμένες υποθέσεις οι πλημμέλειες εμμένουν παρά την πέραν της μίας συμπλήρωσης του πορίσματος Π.Δ.Ε ή Ε.Δ.Ε με πρωτοβουλία της ΕΛ.ΑΣ ή κατόπιν πορίσματος του Συνηγόρου του Πολίτη (Ενδεικτικά: Φ. 290929, 295453, Φ. 293292, Φ. 292982, Φ. 302214 υπόθεση που αφορά το Λιμενικό Σώμα, Φ. 270704, Φ. 258681, Φ. 299498, Φ. 349248, Φ. 307323, Φ. 309065, Φ. 306749 συσχετιζόμενη με Φ. 309806), ενίοτε πέραν των δύο συμπληρώσεων (Φ.299498, υπόθεση που ανέπεμψε για τρίτη φορά ο Συνήγορος στην ΕΛ.ΑΣ). Η συντριπτική πλειοψηφία των υποθέσεων που αρχειοθέτησε η Αρχή με επιφυλάξεις ή γενικές παρατηρήσεις αφορά ομοίως υποθέσεις για τις οποίες έχει διενεργηθεί τουλάχιστον μία συμπλήρωση της πειθαρχικής έρευνας.

Στους σκοπούς που υπαγορεύει και τους κανόνες που υπακούει η αρχή της αμεροληψίας κινείται και η υποχρέωση τακτικής, ακριβούς, σαφούς και αντικειμενικής αφήγησης και τεκμηρίωσης, ως προς τη σύνταξη και το περιεχόμενο των πορισμάτων των πειθαρχικών ερευνών που υποδεικνύει η με αριθ. πρωτ. 6004/1/22-κγ'/14.10.2008 Διαταγή – Εγκύκλιος του Αρχηγού της ΕΛ.ΑΣ³⁹⁴ ορίζοντας μεν για το ιστορικό μέρος ότι οφείλει να «γίνεται αφήγηση,

391. Η υπ' αριθ. 7100/14/4-θ' από 25.01.2008 εγκύκλιος διαταγή του Αρχηγού της Ελληνικής Αστυνομίας, η οποία εκδόθηκε σε συμμόρφωση με τη νομολογία του Ε.Δ.Δ.Α., μετά από καταδικαστική απόφαση σε βάρος της χώρας, προβλέπει, μεταξύ άλλων, ότι: «σε κάθε περίπτωση χρήσης πυροβόλου όπλου από αστυνομικό, στο πλαίσιο της αστυνομικής του δράσης (πυροβολισμό εκφοβιστικό, κατά πραγμάτων, ακινητοποίησης και εξουδετέρωσης, σύμφωνα με το άρθρο 1 περ. δ' του Ν. 3169/2003) να διενεργείται Ε.Δ.Ε.».

392. Άρ. 3 παρ. 10 Ν. 3169/200.

393. Άρ. 26 και 49 Π.Δ.120/2008

394. «Η αμεροληψία, πέραν της τυπικής διασφάλισής της στον νόμο, πραγματώνεται ουσιαστικά με την τήρηση των αρχών της ειδικής αιτιολογίας και της πειστικής απόδειξης για το πώς έγιναν τα πράγματα, όπως αυτή διαγράφεται και οριοθετείται από το περιεχόμενο της αρχής της ηθικής απόδειξης, η οποία θωρακίζει τον/την διενεργούντα/ούσα την έρευνα με το δικαιοπρακτικό πρόταγμα της ελεύθερης εκτίμησης των αποδείξεων κατά την απροσωπώληπτη κρίση που προκύπτει από τις συζητήσεις και που αφορά στην αλήθεια των πραγματικών περιστατικών, την

με κάθε δυνατή τάξη, επιτηδειότητα, ακρίβεια, σαφήνεια και αντικειμενικότητα, πώς ακριβώς έλαβαν χώρα όλα τα αφορώντα στην πράξη και τον πράξαντα περιστατικά» ενώ για το αιτιολογικό ότι «η προσωπική κρίση και αντίληψη του συντάσσοντος την έκθεση δεν είναι κάτι μετέωρο, επιπόλαιο ή αυθαίρετο αποκύημα της φαντασίας, αλλά αποτελεί προϊόν ορθού συλλογισμού, ο οποίος είναι η ικανότητα της συλλογής, της σύναψης και άρθρωσης δεδομένων προς διαμόρφωση συμπεράσματος και πρέπει να ενισχύεται από τα συλλεγόμενα στοιχεία και να αιτιολογείται πλήρως».

Συναφής και η σταθερή υπόδειξη της Αρχής για την εγκατάλειψη, μεταξύ άλλων, αφηγημάτων που εμπεριέχονται στις διοικητικές εξετάσεις και χαρακτηρίζονται από πανομοιότυπους ελλειπτικούς και ενίοτε επιλεκτικούς συλλογισμούς, μηχανισμοί που υποσκάπτουν ευθέως την αναζήτηση και την ανεύρεση της ουσιαστικής αλήθειας.

Ωστόσο, ακόμη και η αυτονόητη επιταγή της τακτικής, ακριβούς, σαφούς και αντικειμενικής αφήγησης και τεκμηρίωσης, ως προς τη σύνταξη και το περιεχόμενο των πορισμάτων των πειθαρχικών ερευνών παραμένει ζητούμενο, είθισται δε η απουσία της να συνδυάζεται με πληθώρα άλλων πλημμελειών που έχουν εκ των προτέρων διαγράψει την απαλλακτική πρόταση των διενεργούντων.

Σε χαρακτηριστική υπόθεση θανάτου Ρομά πολίτη μετά από καταδίωξη από αστυνομικούς αντί των ενεργειών που προσδιορίζονται με λεπτομέρεια στο σχετικό πόρισμα του Συνηγόρου, οι οποίες θα συνέδραμαν υπέρ μιας χρονικά ιεραρχημένης και εμπεριστατωμένης αφήγησης, της παροχής σχετικών εξηγήσεων όπως και τεκμηριωμένων συμπερασμάτων, η δομή της εν θέματι έκθεσης πορίσματος εγείρει περισσότερα ερωτήματα από όσα προορίζεται να απαντήσει. Πιο συγκεκριμένα, στο ιστορικό της μέρος εξαντλείται εν πολλοίς σε επιλεκτικά αποσπάσματα καταθέσεων, που προέκυψαν μερικώς κατά την ποινική προανάκριση και μερικώς στο πλαίσιο της Ε.Δ.Ε., παραλείποντας, ωστόσο, βασικές μαρτυρίες - με βασικότερη εκείνη του τρίτου επιβαίνοντα στο αυτοκίνητο - χωρίς να παρέχεται καμία αιτιολογία προς τούτο. Με τον τρόπο αυτό, ενισχύεται ακόμη περισσότερο η αριθμητική υπεροχή των αστυνομικών ισχυρισμών και κατ'επέκταση, όπως επανειλημμένα έχει υπογραμμίσει το ΕΔΔΑ, η επιλεκτικότητα του προβαλλόμενου αφηγήματος.³⁹⁵ Η οικειοποίηση, στη συνέχεια, σχεδόν εξ ολοκλήρου των νομικών ισχυρισμών, που προβάλλουν οι ελεγχόμενοι αστυνομικοί στα απολογητικά τους υπομνήματα ενώπι-

αξιοπιστία των μαρτύρων και την αξία των άλλων αποδείξεων, αιτιολογώντας πάντοτε ειδικά και εμπεριστατωμένα με ποια αποδεικτικά μέσα και με ποιους συλλογισμούς σχημάτισε τη κρίση του, κατ' άρθρο 177 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας», Ετήσια Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. 2023, σελ.24.

395. Απόφαση ΕΔΔΑ, Emin Huseynov κατά Αζεμπαϊτζάν, 07.05.2015.

ον της αρμόδιας ανακρίτριας, για τη σύνταξη του αιτιολογικού τμήματος του πορίσματος εντάσσεται μοιραία στο αναπόδραστο σχήμα της μονοσήμαντης οπτικής έναντι της απαιτούμενης συγκριτικής ανάλυσης.

Ο Συνήγορος καταλήγει ότι επί της ουσίας δεν εξυπηρετείται το διερευνητικό καθήκον και το συναφές με αυτό καθήκον αμεροληψίας, υπονομεύοντας έτσι τον σκοπό του πειθαρχικού ελέγχου και την αποτελεσματικότητα της πειθαρχικής διαδικασίας. Στο σημείο αυτό αξίζει να σημειωθεί, ότι το ΕΔΔΑ επανειλημμένα έχει υπογραμμίσει ότι «σε περίπτωση που υπήρξε αφαίρεση της ζωής από κρατικό όργανο σε ύποπτες συνθήκες, οι αρμόδιες εθνικές αρχές πρέπει να ασκούν ιδιαίτερα αυστηρό έλεγχο στο πλαίσιο της έρευνας που ακολουθεί».³⁹⁶ Η δικαιολογητική βάση που παρέχεται ως προς την αυστηρότητα με την οποία οφείλει να διεξαχθεί ο έλεγχος σε περιπτώσεις καταγγελιών για παραβίαση του άρ. 2 της Ε.Σ.Δ.Α. υπαγορεύεται από το γεγονός ότι «αυτό που διακυβεύεται εν προκειμένω είναι κάτι πολύ σημαντικό, η εμπιστοσύνη των πολιτών στο κρατικό μονοπώλιο της χρήσης βίας»³⁹⁷. Γι' αυτό και το Δικαστήριο εμμένει ότι κατά τη διερεύνηση τέτοιων υποθέσεων είναι αναγκαία η συνδρομή μιας σειράς συγκεκριμένων κριτηρίων, τα οποία πρόσθετα οφείλουν να συντρέχουν σωρευτικά.³⁹⁸ Ως αποτελεσματική, δε, λογίζεται η έρευνα που είναι ικανή να προσδιορίσει εάν η ασκηθείσα και θανατηφόρος βία ήταν δικαιολογημένη ή όχι υπό τις περιστάσεις και όταν είναι ικανή να οδηγήσει στην ταυτοποίηση και τιμωρία των υπευθύνων. Αντίστροφα, η απόκλιση από τις ανωτέρω συντεταγμένες λογίζεται ως υπόνοια ανοχής σε παράνομες πράξεις ή συνέργειας στην διάπραξή τους, υποσκάπτοντας το κράτος δικαίου³⁹⁹. Ο Συνήγορος έχει αναπέμψει την υπόθεση στην ΕΛ.ΑΣ για συμπλήρωση της πειθαρχικής έρευνας (Φ. 306749 συσχετιζόμενη με Φ. 309806).

Ομοίως σε πόρισμα που συνέταξε ο Συνήγορος παρατηρεί ότι το μεγαλύτερο μέρος τελευταίας έκθεσης πορίσματος αναπαράγει αυτούσια τμήματα των προηγούμενων εκθέσεων, των οποίων, ωστόσο, οι παραλείψεις προκάλεσαν τις αντίστοιχες διαταγές συμπλήρωσης. Ακόμη, όμως, και το προστιθέμενο μέρος της έκθεσης, το οποίο προορίζεται να συμπληρώσει τις υποδειχθείσες

396. Απόφαση ΕΔΔΑ. *Enukidze & Girgiliani* κατά Γεωργίας, 26.04.2011.

397. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α., Φούντας κατά Ελλάδας, 03.10.2019.

398. Χαρακτηριστικά, αναφέρεται: «το Δικαστήριο θεωρεί αναγκαίο να επισημάνει ότι η τήρηση του διαδικαστικού σκέλους του άρθρου 2 της Σύμβασης αξιολογείται επί τη βάση διαφόρων βασικών παραμέτρων: την επάρκεια των ερευνητικών μέτρων, την ταχύτητα της έρευνας, τη συμμετοχή των συγγενών του θανόντος σε αυτήν και την ανεξαρτησία της έρευνας. Οι παράμετροι αυτές είναι αλληλένδετες μεταξύ τους και δεν συνιστούν, εκλαμβανόμενες μεμονωμένα, αυτοσκοπό, όπως συμβαίνει με την απαίτηση ανεξαρτησίας στην περίπτωση του άρθρου 6. Πρόκειται για κριτήρια που, όλα μαζί, επιτρέπουν την αξιολόγηση του βαθμού αποτελεσματικότητας της έρευνας. Υπό το πρίσμα αυτού του στόχου της αποτελεσματικότητας της έρευνας πρέπει να αξιολογείται κάθε ζήτημα...» Απόφαση ΕΔΔΑ *S. F.* κατά Ελβετίας, 30.06. 2020.

399. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α., Πατσάκης και άλλοι κατά Ελλάδας, 07.02.2019.

από την Αρχή πλημμέλειες, καταλήγει σε εξίσου μεγάλο βαθμό είτε να επαναλαμβάνει ισχυρισμούς, που κρίθηκαν ότι υπολείπονται της απαιτούμενης νομοθετικά και νομολογιακά αιτιολογίας, είτε να συμβάλει σε νέες παρερμηνείες και συγχύσεις κατά παρέκκλιση της με αριθμ. πρωτ. 6004/1/22-κγ'/14.10.2008 Εγκυκλίου - Διαταγής του Αρχηγού της ΕΛ.ΑΣ., και εντέλει κατά παρέκκλιση του σκοπού της Π.Δ.Ε., όπως επιτάσσεται στο άρ. 24 του Π.Δ. 120/2008, πολύ δε μάλλον της αναγκαιότητας συμπλήρωσης της.

Πιο συγκεκριμένα, για την προκείμενη υπόθεση ο Συνήγορος είχε εξ αρχής προτείνει την αναβάθμιση της ελεγκτικής διαδικασίας σε Ε.Δ.Ε. λόγω της βαρύτητας των καταγγελιών, που άπτονταν σοβαρών παραβιάσεων του άρ. 3 της Ε.Σ.Δ.Α.

Σε ένα τέτοιο πλαίσιο, οι συστάσεις της Αρχής σχετίζονταν καταρχάς με τη διερεύνηση του κύκλου ουσιαστικών μαρτύρων, ώστε αυτός να μην περιλαμβάνει αποκλειστικά καταθέσεις αστυνομικών, προς ενίσχυση της αξιοπιστίας και διαφάνειας της έρευνας.⁴⁰⁰ Ενόψει αυτού κλήθηκε μία μόνο εκ των μαρτύρων, που κατέθεσαν ενώπιον Δικαστηρίου όπου εκδικάστηκε συναφής ποινική υπόθεση με κατηγορούμενο τον καταγγέλλοντα, και η οποία τελικά δεν προσήλθε. Εντούτοις, δεν έγινε καμία ενέργεια ώστε να κληθούν οι λοιποί μάρτυρες, ούτε αναζητήθηκαν άλλοι, σύμφωνα με τις υποδείξεις της Αρχής. Ο μόνος εμπλουτισμός ως προς τις μαρτυρικές καταθέσεις, επιχειρείται με τις έγγραφες εξηγήσεις του επικεφαλής της εμπλεκόμενης στο συμβάν διμοιρίας (**Φ. 270704**).

Στην ίδια κατεύθυνση δυστοκία ως προς την διασφάλιση της αμεροληψίας παρατηρήθηκε σε υπόθεση όπου ο Συνήγορος επανέλαβε⁴⁰¹ ότι τυχόν πλημμέλειες κατά τη διεξαγωγή της έρευνας ή την αξιολόγηση του αποδεικτικού υλικού από τον συντάκτη της Έκθεσης Πορίσματος δεν είναι δυνατόν να θεραπευθούν μέσω αιτιολογίας που δίνεται στο πλαίσιο απόφασης του πειθαρχικού οργάνου σε δεύτερο δηλαδή χρόνο και μετά το πέρας της διοικητικής εξέτασης, σύμφωνα με τα άρθρα 38 και 39 του Π.Δ. 120/2008.

Και αυτό γιατί η Έκθεση Πορίσματος ως έγγραφο ιδιαίτερα σημαντικό για την απονομή της πειθαρχικής δικαιοσύνης δεν πρέπει να συνιστά απλή και τυπική διαδικασία, αλλά ενσυνείδητη και ουσιαστική προσπάθεια αποτύπωσης εμπειριστατικών, τεκμηριωμένων και πλήρως αιτιολογημένων συμπερασμάτων και προτάσεων και να περιέχει όλα τα στοιχεία που αναφέρονται στο άρθρο 29 του Π.Δ. 120/2008, καθώς και στην παρ. 17(γ) της υπ' αριθ. 6004/1/22-κγ' από 14-10-2008 εγκυκλίου διαταγής του Αρχηγού της Ελληνικής Αστυνομίας, ούτως ώστε να οδηγεί στη συνέχεια στην έκδοση

400. Απόφαση ΕΔΔΑ, *Emin Huseynov κατά Αζερμπαϊτζάν*, 07.05.2015.

401. Ειδική Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. 2022, σελ. 117.

δίκαιης απόφασης από το αρμόδιο αποφασιστικό όργανο. Πρόκειται μάλιστα για πλημμέλεια υπόθεσης που ο Συνήγορος είχε αποστείλει στον αρμόδιο Υπουργό, λόγω μη αιτιολογημένης απόκλισης από το Πόρισμα του Συνηγόρου και εν τέλει αναγκάστηκε να αρχειοθετήσει το 2024, λόγω μη ανταπόκρισης⁴⁰² (**Φ. 267199**).

Ενστάσεις διατύπωσε ο Συνήγορος και σε σχετικό έγγραφό του με το οποίο ολοκλήρωσε τη διαδικασία διερεύνηση υπόθεσης σχετικά με περιστατικό άσκησης βίας κατά τη διάρκεια χειροπέδεσης και σύλληψης βαριά τραυματισθέντος νεαρού άνδρα, ο οποίος άμεσα απεβίωσε, έξωθεν κοσμηματοπωλείου στην περιοχή της Αθήνας το 2018⁴⁰³ (**Φ. 253186**). Στην εν θέματι υπόθεση ο Συνήγορος παρατήρησε, μεταξύ άλλων, ότι ενώ ο διενεργών την Ε.Δ.Ε. προτείνει την ποινή της απόταξης για τους εμπλεκόμενους αστυνομικούς, η πειθαρχική απόφαση τους απαλλάσσει, αξιολογώντας επί της ουσίας διαφορετικά τα ίδια πραγματικά περιστατικά.

Συναφής η παρατήρηση ότι το Ε.Δ.Δ.Α. έχει κρίνει ως προδήλως δυσανάλογη την ποινή που επιβλήθηκε από δικαστήρια, σε σχέση με τη σοβαρότητα της κακομεταχείρισης που υπέστη ο προσφεύγων, επισημαίνοντας ότι διατηρεί τον ελεγκτικό του ρόλο και παρεμβαίνει σε περιπτώσεις που υφίσταται προφανής δυσαναλογία μεταξύ της σοβαρότητας της πράξης και της επιβληθείσας ποινής, διότι, σε διαφορετική περίπτωση, το καθήκον των κρατών να διενεργούν μια αποτελεσματική έρευνα θα έχανε σε μεγάλο βαθμό το νόημά του. Αντίστοιχα, έκρινε ότι «το ποινικό και πειθαρχικό σύστημα, όπως αυτό εφαρμόστηκε εν προκειμένω, αποδείχθηκε, ότι απέχει πολύ από το να είναι προσηκόντως αυστηρό και δεν ήταν ικανό να ασκήσει την προσήκουσα αποτρεπτική επιρροή, ώστε να εξασφαλίσει την αποτελεσματική πρόληψη έκνομων πράξεων, όπως αυτές που κατήγγειλαν οι προσφεύγοντες».⁴⁰⁴ Την ίδια αποτυχία αποτελεσματικής διερεύνησης σχετικής απόφασης διαπιστώνει το Ε.Δ.Δ.Α και σε πολύ πρόσφατη απόφαση κατά της Ελλάδας⁴⁰⁵

Οι ισχυροί δείκτες μεροληπτικής στάσης

Χαρακτηριστικοί ισχυροί δείκτες μεροληπτικής στάσης επιμένουν να διατρέχουν πολλά στάδια των διοικητικών ερευνών όπως⁴⁰⁶ : απουσία, συνολικά ή εν μέρει, αυτοπτών και άλλων ιδιωτών μαρτύρων κατά την διενέργεια των διοικητικών ερευνών (**Φ. 290928, Φ. 290928, Φ. 306394, Φ. 352415, Φ. 306890, Φ. 309065 Φ. 299877, Φ. 308906 συσχετιζόμενη με Φ. 306749**) Φ.

402. Βλ. κεφάλαιο 4.2 της παρούσας έκθεσης.

403. Για την υπόθεση βλ. και κεφάλαιο 5.2.1 της παρούσας έκθεσης.

404. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α., Σιδηρόπουλος και Παπακώστας κατά Ελλάδας, 25.01.2018 παρ. 99.

405. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. Παναγιωτόπουλος και άλλοι κατά Ελλάδας, 21.01.2025.

406. Βλ αναλυτικά κεφάλαιο 5.1 της παρούσας έκθεσης.

321175 Φ. 320725, Φ. 299498, Φ. 302054, Φ. 302871, Φ. 310514, Φ. 287242, Φ. 287711, Φ. 270704, Φ. 294400, Φ. 296764, Φ. 293292, Φ. 258681, Φ. 335561, Φ. 295451, Φ. 287711, Φ. 295874, Φ. 302054, Φ. 302612), παράλειψη αναζήτησης και ανεύρεσης μαρτύρων σε υποθέσεις που γίνεται ρητή αναφορά στη παρουσία τους (Φ. 306890, Φ. 299877, Φ. 321175, Φ. 320725, Φ. 302871, Φ. 287711, Φ. 295874, Φ. 302612, Φ. 335561, Φ. 352415), απουσία συγκριτικής, συνδυαστικής ανάγνωσης των καταθέσεων (Φ. 349248, Φ. 309065, Φ. 294400, Φ. 300697, Φ. 282183, Φ. 270704), ισχυρή παραβίαση της αρχής των ίσων αποστάσεων κατά την αξιολόγηση καταθέσεων εμπλεκόμενων αστυνομικών, καταγγελλόντων και μαρτύρων (Φ. 306212, Φ. 292902, Φ. 327762, Φ. 295451, Φ. 272983, Φ. 279837, Φ. 278283, Φ. 287242, Φ. 287994, Φ. 258681, Φ. 282183, Φ. 300697, Φ. 306890, Φ. 349248, Φ. 303843, Φ. 299498, Φ. 321175, Φ. 270704, Φ. 294400, Φ. 308906 συσχετιζόμενη με Φ. 306749) προσωπικές, «ενδόμυχες» πεποιθήσεις, λογικά άλματα και έωλα επιχειρήματα των διενεργούντων (Φ. 349828, Φ. 299837, Φ. 320725, Φ. 300697, Φ. 307323, Φ. 327762, Φ. 278283, Φ. 258681, Φ. 290929, Φ. 282183), αντιφατικές αιτιολογίες όπου δοκιμάζεται η λογική (Φ. 272705, Φ. 282183), πρακτικές που υποκρύπτουν τα εδραιωμένα ανταντακλαστικά των αρχών για την αντιμετάθεση του υποκειμένου του ελέγχου κατά τη διάρκεια της πειθαρχικής διαδικασίας και μάλιστα σε σοβαρές υποθέσεις κακομεταχείρισης ενίοτε ιδιαίτερα μεγάλης ηθικής απαξίας που αφορούν ευάλωτες ομάδες⁴⁰⁷, περιπτώσεις αδυναμίας εντοπισμού των φερόμενων δραστών (Φ. 275300, Φ. 287243, 296764, Φ. 321175, Φ. 295453), έντονη απουσία οπτικοακουστικού υλικού (Φ. 302054, Φ. 302612, Φ. 303843, Φ. 315428, Φ. 311703, Φ. 316286, Φ. 317782, Φ. 327762, Φ. 293309, Φ. 327637, Φ. 324505, Φ. 296773, Φ. 291505, Φ. 295451, Φ. 238823, Φ. 281071, Φ. 273984, Φ. 257378, Φ. 275300, Φ. 278283, Φ. 287994, Φ. 295874, Φ. 301676, Φ. 293641, Φ. 349248, Φ. 311654, Φ. 287711, Φ. 310203, Φ. 305840, Φ. 297916, 292902, Φ. 293524, Φ. 317782, Φ. 286188, Φ. 287242, Φ. 300278, Φ. 305842, Φ. 350899, Φ. 270704, Φ. 293292, Φ. 297188, Φ. 299498, Φ. 321175), απουσία βιντεοληπτικού υλικού σε υποθέσεις κρατούμενων και πολιτών υπό τον γενικότερο έλεγχο των αρχών, ελεγχόμενους ή προσαγόμενους πολίτες (Φ. 315428, Φ. 311003, Φ. 327762, Φ. 327637, Φ. 296773, Φ. 281071, Φ. 275300, Φ. 278283, Φ. 301376, Φ. 317782, Φ. 291505, Φ. 287994, Φ. 295451 εν μέρει, Φ. 300278, Φ. 350899, Φ. 293292, Φ. 297188, Φ. 299498) αλλά και δημόσιες συναθροίσεις (Φ. 310203, Φ. 305840, Φ. 297916, Φ. 292902, 293524, Φ. 287242, Φ. 287243, Φ. 295451), απουσία ιατροδικαστικών εκθέσεων και πιστοποιητικών (Φ. 302612, Φ. 293524, Φ. 315428, Φ. 311703, Φ. 313296, Φ. 296764, Φ. 291505, Φ. 295451, Φ. 321175, Φ. 309065, Φ. 306749, Φ. 310514, Φ. 311703, Φ. 313296, Φ. 315426, Φ. 317782, Φ. 299877),

407. Ενδεικτικά: Φ. 320725 ενδοοικογενειακή βία από αστυνομικό, Φ. 300697 υπόθεση ελέγχου για βεβαίωση μετακίνησης, προσαγωγής και τελικά θέσης σε προστατευτική φύλαξη γυναίκας σε ΑΤ της Θεσσαλονίκης, Φ. 282183 βασανιστήρια και θάνατος ημεδαπού νεαρού, Φ. 349248 φερόμενη αυτοχειρία ημεδαπού χρήση ναρκωτικών ουσιών σε ΑΤ, Φ. 299877 ξυλοδαρμός αλλοδαπής γυναίκας κατά τη διάρκεια προανάκρισης σε Τ.Α. της Βόρειας Ελλάδας.

η απουσία διερεύνησης του ρατσιστικού κινήτρου και διακριτικής μεταχείρισης στην συντριπτική πλειοψηφία των υποθέσεων που αφορούν ευάλωτες και άλλες ομάδες πολιτών.

Ο Συνήγορος, ωστόσο, πέραν της σταθερής υπόδειξης για την αναζήτηση και ορθή αξιολόγηση του αποδεικτικού υλικού στο πλαίσιο μίας διοικητικής εξέτασης και για την τήρηση των διαδικαστικών και ουσιαστικών αρχών που διατρέχουν οριζόντια τις διοικητικές έρευνες, αντιλαμβανόμενος, ότι η αξιολόγηση συχνά αντικρουόμενων καταθέσεων, αποτελεί σύνηθες βάρος στο πλαίσιο διενέργειας διοικητικής εξέτασης επισημαίνει ότι εάν από αυτές προκύπτουν εύλογες αμφιβολίες για την ύπαρξη πειθαρχικών ευθυνών, αυτό πρέπει να αναγράφεται και να αιτιολογείται, ως εχέγγυο αμεροληψίας της έρευνας.

Η ελλιπής αιτιολογία

Ενδείξεις μεροληπτικής στάσης εντοπίζονται σε όλες τις υποθέσεις που η αιτιολογία κρίνεται ελλιπής και ενδεικτικά σε υπόθεση που δεν μπορεί να αιτιολογηθεί και να αποσαφηνισθεί το σκόπιμο ή μη επώδυνης χειροπέδησης (Φ. 270705), ή σε υπόθεση που δεν μπορούν να αιτιολογηθούν οι ενέργειες αστυνομικών κατά τη διάρκεια δημόσιας συνάθροισης (Φ. 287242).

Στην τελευταία ως άνω υπόθεση ο διενεργών την Π.Δ.Ε. αναφέρεται στο περιεχόμενο διαβιβασθείσας δικογραφίας στην οικεία Εισαγγελία από το οικείο Α.Τ. για τους επτά (7) συλληφθέντες (δύο (2) Έλληνες και πέντε (5) αλλοδαπούς) για διάφορα αδικήματα (βία κατά υπαλλήλων, σωματική βλάβη, φθορά ξένης ιδιοκτησίας, παρακώλυση συγκοινωνιών, τους δύο (2) εξ αυτών για απόπειρα ελευθέρωσης κρατουμένου). Αναζήτησε τον συντάκτη του επίμαχου δημοσιεύματος αλλά χωρίς ανταπόκριση από το μέσο ενημέρωσης. Δεν προέβη σε εξέταση μαρτύρων ή σε λήψη έγγραφων εξηγήσεων, ωστόσο αναφέρεται σε υπηρεσιακή αναφορά της Υποδιεύθυνσης Αποκατάστασης Τάξης και στις υπηρεσιακές αναφορές εμπλεκόμενων αστυνομικών. Επίσης αναφέρεται τα καθήκοντα του Επικεφαλής και Επόπτη Μέτρων Προστασίας σύμφωνα με την από 24.09.2024 διαταγή του Τμήματος Γενικής Αστυνόμευσης της Δ/νσης Αστυνομίας Αθηνών.

Κατόπιν αυτών, ο διενεργών την Π.Δ.Ε. αποφαινεται ότι δεν προέκυψε πειθαρχική ευθύνη οιοδήποτε εμπλεκόμενου αστυνομικού στηρίζοντας το συμπέρασμά του αποκλειστικά στην τήρηση οδηγιών και στη διαφύλαξη στόχων με μέτρα και αποστάσεις ασφαλείας εκ μέρους των εμπλεκόμενων αστυνομικών, ενώ το ζητούμενο είναι επίσης εάν υπήρξε νόμιμος και αναγκαίος περιορισμός της συνάθροισης και υπέρβαση του μέτρου κατά τη χρήση βίας και αποτρεπτικών μέσων όπως τα δακρυγόνα.

Στην εν θέματι υπόθεση ο Συνήγορος υπενθύμισε ότι προς τον περιορισμό της συνάθροισης, το Ε.Δ.Δ.Α έχει αποφανθεί ότι για τη διαφύλαξη του δικαιώματος του συνέρχεσθαι ⁴⁰⁸(άρ.11 ΕΣΔΑ, αντίστοιχα άρθ.11 Συντάγματος, Ν. 4703/2020) κάποιος βαθμός ανοχής πρέπει να επιδεικνύεται από τις αρχές σχετικά με τη διακοπή της κυκλοφορίας ως διατάραξη της δημόσιας τάξης ⁴⁰⁹.

Επίσης το Ε.Δ.Δ.Α. σχετικά με την προσφυγή σε φυσική βία ως παραβίαση του άρθ. 3 της Ε.Σ.Δ.Α., θεωρεί ότι είναι αποδεκτή σε ορισμένες πολύ συγκεκριμένες περιπτώσεις, όπως για παράδειγμα για να πραγματοποιηθεί μια σύλληψη. Και σε αυτές όμως τις περιπτώσεις η χρήση βίας πρέπει να είναι απολύτως απαραίτητη και όχι υπερβολική. Για να είναι αποτελεσματική μια έρευνα, οφείλει να προσδιορίσει κατά πόσο η βία που ασκήθηκε από την αστυνομία ήταν δικαιολογημένη από τις περιστάσεις, ενώ εξονυχιστική είναι μια έρευνα όταν οι Αρχές καταβάλλουν σοβαρές προσπάθειες για την εξακρίβωση της αλήθειας, και δεν πρέπει να αρκούνται σε βεβαιωμένα συμπεράσματα για να κλείσουν την έρευνά τους ή για να στηρίξουν τις αποφάσεις τους ⁴¹⁰.

Στα δύο αυτά ζητήματα της τήρησης της αρχής της αναγκαιότητας και αναλογικότητας ως προς τον περιορισμό της εν θέματι συνάθροισης και ως προς την χρήση βίας και δακρυγόνων εκ μέρους της ΕΛΑΣ ο διενεργών δεν παίρνει ρητά θέση στο σκεπτικό της έκθεσης πορίσματος. Φαίνεται να αποδέχεται τις περιγραφές από τις υπηρεσιακές αναφορές της ΕΛΑΣ και των εμπλεκόμενων αστυνομικών, οι οποίες αναφέρονται στην άρνηση των συγκεντρωθέντων να περιοριστούν επί του πεζοδρομίου, στην επίθεση κάποιων εξ αυτών στους αστυνομικούς με κλωτσιές, μπουνιές και καδρόνια και στην αναγκαία χρήση δακρυγόνου για την αποτροπή τραυματισμών. Ο Συνήγορος κατέληξε στο πορίσμα ότι η δικανική πεποίθηση του διενεργούντος είναι ελλιπής και πρέπει να συμπληρωθεί ο δικανικός συλλογισμός ως προς τον περιορισμό της συνάθροισης και τη χρήση βίας και δακρυγόνων εκ μέρους των αστυνομικών.

Ομοίως σε άλλη υπόθεση παρατηρείται η απουσία της ενδελεχούς αιτιολόγησης του γεγονότος ότι η σύλληψη του ιδιώτη έγινε δικαιολογημένα και νόμιμα, ειδικά στην προκειμένη περίπτωση, όπου, σύμφωνα και με την κατάθεση τρίτου προσώπου – μάρτυρα, δεν υπήρξε η χρήση χυδαίων ή άλλων υβριστικών εκφράσεων, παρά μόνον έντονο ύφος και απαξιωτικού περισσότερο περιεχομένου σχόλια (**Φ. 303843**).

Στο σημείο αυτό ο Συνήγορος επαναλαμβάνει ότι της ίδιας ποιότητας και πι-

408. Άρ.11 Ε.Σ.Δ.Α., αντίστοιχα άρθ.11 Συντάγματος, Ν. 4703/2020.

409. Απόφαση ΕΔΔΑ Ova Ataman κατά Τουρκίας, 05.12.2006.

410. βλ. Αποφάσεις ΕΔΔΑ της 24.5.2007 επί της υποθέσεως *Zelilof κατά Ελλάδας*, παρ.. 54 – 56 και της 13.12.2005, Μπέκος-Κουτρόπουλος κατά Ελλάδας, παρ. 53).

θανών προθέσεων είναι και η οριακά καταχρηστική χρήση εργαλείων του ποινικού δικαίου⁴¹¹, με μία ή πολλές κατηγορίες, σε αυτόν που αντιδρά στον αστυνομικό έλεγχο ή τη δέσμευση του ιδίου ή συμπολιτών του, συνθήκη ικανή να διευρύνει τον κύκλο των προσώπων που εν τέλει στοχοποιούνται και να προκατάβει το αποτέλεσμα της διοικητικής έρευνας των καταγγελλομένων (Φ. 300697, Φ. 294400, Φ. 287242, Φ. 293292, Φ. 302612, Φ. 317782 περίπτωση ψυχικά ασθενούς, Φ. 287994)

Διάχυτη αίσθηση μεροληψίας αναδύεται σε υποθέσεις όπου η αστυνομική δράση επί της ουσίας δεν διερευνάται και την ίδια στιγμή αποκαλύπτεται μια ισχυρή αντίσταση των διενεργούντων που ενίοτε ισοδυναμεί με άρνηση εκπλήρωσης του διερευνητικού καθήκοντος σε σοβαρές υποθέσεις προσβολής της σωματικής ακεραιότητας, της προσωπικής ελευθερίας ή της ζωής (Φ. 270704, Φ. 282183, Φ. 299877 συσχετιζόμενη με Φ. 307545, Φ. 308906 συσχετιζόμενη με Φ. 306749).

Πρόκειται για υποθέσεις που συγκεντρώνουν πολλαπλές πλημμέλειες με συνέπεια η αστυνομική δράση να παραμένει σκοτεινή και η απόδοση δικαιοσύνης μετέωρη παρά το ότι θα περίμενε κανείς ακριβώς το αντίθετο λόγω της κρισιμότητας των υποθέσεων και της τρωθείσης αξιοπιστίας των σωματικών ασφαλείας εξ αυτού του λόγου.

Πέραν των όσων έχουν ήδη αναφερθεί σε κάποιες από τις προαναφερθείσες υποθέσεις, σε συγκεκριμένη υπόθεση (Φ. 270704) η οποία έχει απασχολήσει τον Συνήγορο και σε προηγούμενες ετήσιες εκθέσεις του και παρά της πέραν της μίας συμπλήρωσης του πειθαρχικού ελέγχου, εξακολουθεί να γεννάται εύλογη απορία για τους λόγους, μεταξύ άλλων, που ο καταγγέλλων αν και συλληφθείς κρατήθηκε, έστω και για πρόσκαιρο χρονικό διάστημα – που δεν προσδιορίζεται επακριβώς – σε πάρκινγκ Υπουργείου, δηλαδή σε χώρο μη νόμιμα προορισμένο για κράτηση.

Η απόφαση, δε, και η ίδια η διενέργεια σωματικού ελέγχου με πλήρη, μάλιστα, αφαίρεση ενδυμάτων στον συγκεκριμένο χώρο, αντίκειται στις διατάξεις του άρ. 96 του Π.Δ. 141/1991 όχι μόνο για λόγους που συνδέονται με τη στοιχειώδη υποχρέωση των αστυνομικών οργάνων να μη θιγεί η αιδώς και η αξιοπρέπεια του ελεγχόμενου, όπως θέτουν οι εγγυήσεις του άρ. 257 ΚΠΔ, αλλά για τον επιπλέον λόγο, ότι ο καταγγέλλων ως συλληφθείς έπρεπε – εφόσον κρινόταν αναγκαίο – να ελεγχθεί κατά τη διάρκεια της προανάκρισης, που έλαβε χώρα στη Γ.Α.Δ.Α.

Το γεγονός ότι αποτελεί, σύμφωνα με τη διενεργούσα, «συνήθη αστυνομική

411. Ετήσια Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. 2019, σελ.112 – 114.

πρακτική...σε προσαχθέντες ή συλληφθέντες» δεν αρκεί σε καμία περίπτωση για τη νομιμοποίηση του ελέγχου και πολύ περισσότερο όταν γίνεται, όπως εν συνεχεία υποστηρίζεται, «στο πλαίσιο προληπτικής δραστηριότητας». Προς την ίδια κατεύθυνση, η Αρχή σε προηγούμενο πόρισμά της για την υπόθεση είχε αναδείξει τη νομολογία του Ε.Δ.Δ.Α. κατά την οποία, όταν η αναγκαστική απογύμνωση δεν έχει καμία διερευνητική αξία και ως εκ τούτου δεν συνεισφέρει στους νόμιμους σκοπούς του αστυνομικού ελέγχου υφίσταται παραβίαση του άρ. 3 της Ε.Σ.Δ.Α. καθώς τεκμαίρεται ότι σε τέτοιες περιπτώσεις ο μοναδικός σκοπός υποβολής της είναι η πρόκληση ντροπής και εξευτελισμού στα πρόσωπα που την υφίστανται. Υποτιμητικά σχόλια, βρισιές και απειλές που ενδέχεται να συνοδεύουν τον σωματικό έλεγχο με παράλληλη αναγκαστική απογύμνωση εκλαμβάνονται ως πρόσθετη απόδειξη υπέρ της κακοποίησης⁴¹².

Αν στα ανωτέρω προστεθεί και η παράμετρος της νομιμότητας της ίδιας της σύλληψης, την οποία είχε σχολιάσει η Αρχή επίσης σε προηγούμενο πόρισμα της, ιδιαιτέρως σε συνδυασμό με δικαστική απόφαση που αθώωσε τον καταγγέλλοντα για το σύνολο των κατηγοριών βάσει των οποίων συνελήφθη, η νομιμότητα του σωματικού ελέγχου υποχωρεί ακόμη περισσότερο καθώς επίσης και οι προβαλλόμενες από τους εμπλεκόμενους αστυνομικούς αιτιάσεις αναφορικά με τον τραυματισμό του καταγγέλλοντα. Έναντι τούτων, η διενεργούσα κατά την ανάγνωση της εν λόγω αθωωτικής απόφασης αρχικά καταλήγει ότι «μολαταύτα το δικαστήριο εξετάζοντας τα πραγματικά περιστατικά δεν απεφάνθη ότι τελέστηκαν ένομες ενέργειες από μέρους των αστυνομικών και δεν αμφισβήτησε τη νομιμότητα της σύλληψης» του καταγγέλλοντα. Το ανορθόδοξο εν προκειμένω σχετίζεται με το γεγονός ότι αντικείμενο του συγκεκριμένου δικαστηρίου και ως εκ τούτου της αντίστοιχης δικανικής κρίσης δεν ήταν η συμπεριφορά των εμπλεκόμενων αστυνομικών, για την οποία εκκρεμεί ξεχωριστός, αυτεπάγγελτος ποινικός έλεγχος, αλλά η συμπεριφορά του καταγγέλλοντος, επί της οποίας βασίστηκε η σύλληψη του. Η αθώωση, επομένως, του καταγγέλλοντα από τις κατηγορίες, που υποβλήθηκαν από τους ελεγχόμενους αστυνομικούς, με το δικαστήριο να κρίνει ότι δεν πείστηκε ότι ο κατηγορούμενος - καταγγέλλων «ήταν σε θέση να βιαιοπραγήσει κατά των αστυνομικών», αφήνει μετέωρους τους λόγους της σύλληψης του, του σωματικού ελέγχου στον οποίο υπεβλήθη καθώς και τα αίτια του τραυματισμού του γεγονός που θέτει και ζητήματα στρεβλής αντίληψης για την αυτοτέλεια της πειθαρχικής από την ποινική δίκη, όπως έχει επισημανθεί στο οικείο κεφάλαιο της παρούσας έκθεσης.

Η διενεργούσα στην εν θέματι υπόθεση καταλήγει ότι νομιμοποιητική βάση της σύλληψης όσο και του σωματικού ελέγχου του καταγγέλλοντα αποτέλεσε σε κάθε περίπτωση η κατηγορία της εξύβρισης. Πέραν του ότι τα αίτια του τραυ-

412. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. *Aghdgomelashvili* και *Japaridge* κατά Γεωργιάς, 08.10. 2020.

ματισμού του καταγγέλλοντος παραμένουν αδιευκρίνιστα, το επίσης ανορθόδοξο με τον προβαλλόμενο ισχυρισμό σχετίζεται κυρίως με το γεγονός, ότι το δικαστήριο δεν απεφάνθη τελικά επί της ουσίας για τη συγκεκριμένη κατηγορία, καθώς λόγω του χρόνου τέλεσης της ενέπιπτε σε σχετικές διατάξεις για την υφ' όρον παύση της δίωξης. Σε κάθε περίπτωση ο Συνήγορος επεσήμανε ότι στην ενθέματι έρευνα δεν λαμβάνονται υπόψη οι αρχές της αναγκαιότητας, της καταλληλότητας και της αναλογικότητας, στις οποίες οφείλει να υπακούει κάθε αστυνομική δράση, ώστε εν προκειμένω να διερευνηθεί αν ο σκοπός του πλήρους σωματικού ελέγχου που υπέστη ο καταγγέλλων σχετιζόταν με το αδίκημα της εξύβρισης. Μια τέτοια διερεύνηση οφείλει επιπλέον να συνδυαστεί με το γεγονός ότι η θεσμοθέτηση όσο και η ενεργοποίηση της δικαστηριακής πρακτικής της «παραγραφής υφ' όρον» - είτε αυτή παραπέμπει στην αρχειοθέτηση δικογραφιών με εισαγγελική πράξη είτε στην παύση της ποινικής δίωξης - αφορά εξορισμού, σε «μικροαδικήματα»,⁴¹³ ως προς τα οποία η πάροδος του χρόνου «αποδυναμώνει τους σκοπούς που επιδιώκονται με την επιβολή της ποινής, δηλαδή της ειδικής και γενικής πρόληψης».⁴¹⁴

Όπως πρόσθετα επισημαίνει η νομολογία του Ε.Δ.Δ.Α., η νομιμοποίηση των αστυνομικών ελέγχων προκειμένου να μην τίθεται θέμα παραβίασης του άρ. 3 της Ε.Σ.Δ.Α. εξαρτώνται από μια σειρά *ad hoc* διερευνητέων παραγόντων όπως: η φύση και η ένταση του ασκηθέντος καταναγκασμού, η βαρύτητα της ερευνώμενης αξιόποινης πράξης, η ανυπαρξία εναλλακτικών, λιγότερο επαχθών μεθόδων, ο κίνδυνος πρόκλησης βαριάς σωματικής βλάβης, η ύπαρξη δικονομικών εγγυήσεων και κυρίως η απάνθρωπη και εξευτελιστική μεταχείριση.⁴¹⁵ Η ΕΛ.ΑΣ. ενέμεινε στην αρχειοθέτηση της υπόθεσης ωστόσο στην ενθέματι υπόθεση, στις αρχές του 2025 η Εισαγγελία της Υπηρεσίας Εσωτερικών Υποθέσεων, στην οποία είχαν γνωστοποιηθεί τα πορίσματα του Συνηγόρου, κατόπιν αναφοράς και έρευνας της Υπηρεσίας Εσωτερικών Υποθέσεων άσκησε ποινική δίωξη για «Βασανιστήρια κατά συναυτουργία» σε βάρος του επικεφαλής της διμοιρίας. Ακολούθως, η Γενική Αστυνομική Δ/ση Αττικής διέταξε Ε.Δ.Ε αναβαθμίζοντας τον πειθαρχικό έλεγχο όπως υποδείκνυε ο Συνήγορος από την αρχή της ενθέματι διοικητικής έρευνας, η οποία απεστάλη στην Αρχή σχηματίζοντας την υπόθεση **Φ.361611**, η οποία εκκρεμεί.

Στο ίδιο πλαίσιο χαρακτηριστικό της παρατηρούμενης δυσθυμίας ως προς την απόδοση ευθυνών και των απαλλακτικών αντανάκλαστικών των διενεργούντων είναι και το παράδοξο που παρατηρείται σε υπόθεση όπου ενώ ο διενεργών

413. Βάμβας Α., 2021, «Περί της συνταγματικότητας των νομοθετικών διατάξεων για την επονομαζόμενη «ειδική παραγραφή» ή «παραγραφή υφ' όρον» στο <https://www.lawspot.gr/nomika-nea/peri-tis-syntagmatikotitas-ton-nomothetikon-diataxeon-gia-tin-eponomazomeni-eidiki>

414. ΟΛ ΑΠ 12/2001.

415. Απόφαση ΕΔΔΑ, *Jalloh κατά Γερμανίας*, 11.07.2006.

αποφαίνεται ότι «δεν προέκυψαν αποκλίνουσες υπηρεσιακές συμπεριφορές από οποιονδήποτε εμπλεκόμενο στην υπόθεση» στη συνέχεια όμως διαπιστώνει την παρεκκλίνουσα συμπεριφορά Υπαρχιφύλακα καθώς οι αιτιάσεις της καταγγέλλουσας, τουλάχιστον ως προς την άσκηση σωματικής βίας εναντίον της, αποδείχθηκαν εντέλει από το σχετικό βιντεοληπτικό υλικό, με αποτέλεσμα να κληθεί ο εν λόγω αστυνομικός σε απολογία και να προταθεί η επιβολή σε αυτόν της πειθαρχικής ποινής του προστίμου. Ο Συνήγορος ζήτησε στο πόρισμά να τροποποιηθεί το πρώτο μέρος του αιτιολογικού κατά τρόπο ώστε αυτό να συμβαδίζει με το διατακτικό της έκθεσης πορίσματος (Φ. 295451).

Ενδείξεις συμμόρφωσης με τις υποδείξεις του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α

Δεν παραλείπεται να αναφερθεί ότι σε συγκεκριμένη υπόθεση ο διενεργών ακολούθησε τις επισημάνσεις του Συνηγόρου και επανεξέτασε την υπαγωγή των τελεσθέντων από τους ελεγχόμενους αστυνομικούς παραπτωμάτων στις ορθές διατάξεις διασκεδάζοντας με αυτό το τρόπο τις τυχόν υπόνοιες για μεροληπτική στάση επί τη υπόθεσης. Κατά τη συμπλήρωση της εν θέματι έκθεσης πορίσματος ο διενεργών, αξιολογώντας την ποινική εξέλιξη των υποθέσεων διαπίστωσε ότι τα παραπτώματα με τα οποία κλήθηκαν στο ακροατήριο και για τα οποία κρίθηκαν ένοχοι πρωτοδικώς οι εμπλεκόμενοι, υπάγονται στις διατάξεις του άρ. 10 παρ. 1 εδ. γ του ΠΔ 120/2008 (πράξεις που συνιστούν βασανιστήρια και άλλες προσβολές της ανθρωπίνης αξιοπρέπειας κατά την έννοια του άρ. 137 Α του Π.Κ) που επισύρουν την επιβολή της ανώτερης πειθαρχικής ποινής της απόταξης, για τα οποία δεν είχαν κληθεί να απολογηθούν. Για τον λόγο αυτό, τους κάλεσε συμπληρωματικά σε απολογία για τα ανωτέρω αδικήματα. Οι ελεγχόμενοι αστυνομικοί ενέμειναν στις απόψεις τους περί εκτέλεσης των καθηκόντων τους και την ανάγκη χρήσης της αστυνομικής ράβδου αλλά και περί αοριστίας των σε βάρος τους αποφάσεων του Τριμελούς Πλημμελειοδικείου.

Στη συνέχεια ο διενεργών τη συμπλήρωση της πειθαρχικής έρευνας καταλήγει στο συμπέρασμα της τέλεσης των πειθαρχικών παραπτωμάτων που προβλέπονται στο άρθρο 10 παρ. 1 περίπτωση γ' του Π.Δ 120/2008, συμπέρασμα που παρίσταται επαρκώς αιτιολογημένο, καθώς βρίσκει έρεισμα στα στοιχεία του φακέλου. Πιο αναλυτικά, στο ιστορικό μέρος της συμπληρωθείσας Έκθεσης Πορίσματος περιγράφονται με πληρότητα και επεξηγούνται με επάρκεια τα πραγματικά περιστατικά που θεμελιώνουν τις πειθαρχικά αξιόποινες πράξεις των ελεγχόμενων αστυνομικών, ενώ στο αιτιολογικό μέρος αυτής, ο διενεργών τεκμηριώνει την εισήγηση του επί της πειθαρχικής διαδικασίας ειδικά και εμπεριστατωμένα, παραθέτοντας τις διατάξεις που παρέβησαν οι ελεγχόμενοι αστυνομικοί (Φ. 295300).

Παραμεφερής εξέλιξη παρατηρείται και σε άλλη υπόθεση σχετικά με την δολοφονία γυναίκας από τον πρώην σύντροφό της έμπροσθεν Α.Τ. στο οποίο η γυ-

ναίκα είχε προηγουμένως απευθυνθεί για να ζητήσει προστασία. Στην υπόθεση αυτή, ο διενεργών κατέληξε, λανθασμένα, στο συμπέρασμα ότι η καταγγελία της δολοφονηθείσας γυναίκας για την ανησυχία και τον τρόπο που ένιωθε από την παρουσία του πρώην αρραβωνιαστικού της έξω από το σπίτι της, καταγγελία η οποία έλαβε χώρα λίγα μόλις λεπτά πριν αυτή δεχθεί την θανατηφόρο επίθεση του πρώην αρραβωνιαστικού της, δεν εμπίπτει στις διατάξεις της νομοθεσίας για την ενδοοικογενειακή βία. Το συμπέρασμα δε αυτό ενισχύεται από το γεγονός ότι σε κανένα σημείο της έκθεσης πορίσματος δεν γίνεται παραπομπή σε διατάξεις της σχετικής νομοθεσίας και των από αυτήν απορρεουσών ειδικών υποχρεώσεων των ελεγχόμενων αστυνομικών. Η πλημμέλεια αυτή ήρθη μετά το σχετικό αναπεμπτικό πόρισμα της Αρχής και εν τέλει παραπέραφθηκαν με το ερώτημα της επιβολής της ποινής της απόφαξης τρεις από τους εμπλεκόμενους αστυνομικούς και Αργίας με απόλυση ο τέταρτος (Φ. 352415).

Τέλος σημειώνεται και στο παρόν σημείο η αναβάθμιση του πειθαρχικού ελέγχου σε Ε.Δ.Ε μετά τις επισημάνσεις της Αρχής σε συγκεκριμένη υπόθεση (Φ. 270705).

5.2.3. Διερεύνηση ρατσιστικού κινήτρου και διακριτικής μεταχείρισης

Η αναζήτηση του τυχόν ρατσιστικού κινήτρου σε επίμεμπτες πράξεις των σωμάτων ασφαλείας αλλά και η διερεύνηση της δράσης τους όταν υπάρχουν ενδείξεις ότι αυτή ισοδυναμεί με διακριτική μεταχείριση προτάσσεται σταθερά ως βασική παράμετρος των διοικητικών ερευνών για περιστατικά με φερόμενα θύματα πολίτες που ανήκουν σε ευάλωτες αλλά και άλλες ομάδες που αποτελούν, μέσω συστηματικών και ενίοτε μεθοδευμένων ενεργειών, αντικείμενα κακομεταχείρισης και προσβολών θεμελιωδών εννόμων αγαθών. Η ίδια παράμετρος είναι ταυτόχρονα και βασική υποχρέωση των αρχών η οποία, εκτός από τις υπαγορεύσεις του Συντάγματος, του Ποινικού Κώδικα⁴¹⁶, του νόμου⁴¹⁷ και του πλαισίου υπερνομοθετικής ισχύος⁴¹⁸, υποδεικνύεται από την ίδια την ΕΛ.ΑΣ. και τη νομολογία του Ε.Δ.Δ.Α.

Όπως έχει τονίσει ο Συνήγορος η αποχή κατά την αστυνομική δράση από αντί-

416. Άρ. 82Α.

417. Άρ. 2 παρ. 2 εδ. γ' του Π.Δ. 254/2004 ότι «Ο αστυνομικός: α. Υπόκειται στις αρχές της διαρκούς ετοιμότητας και της διαρκούς διατεταγμένης υπηρεσίας ... β. Εφαρμόζει τον νόμο με κοινωνική ευαισθησία και ουδέποτε υπερβαίνει τα επιτρεπόμενα όρια της διακριτικής ευχέρειας που του παρέχεται .. γ. Εκτελεί τα καθήκοντά του με αμεροληψία, αντικειμενικότητα, διαφάνεια, σύνεση, αυτοκυριαχία, σταθερότητα, αποφασιστικότητα και αξιοπρέπεια, προστατεύοντας, χωρίς διάκριση, όλους τους πολίτες από παράνομες σε βάρος τους πράξεις...», ενώ, σύμφωνα με το άρ. 5 παρ. 3 του ίδιου Π.Δ.: «3. Η αποφυγή προκαταλήψεων που έχουν ως αιτία το χρώμα, το φύλο, την εθνική καταγωγή, την ιδεολογία και τη θρησκεία, το σεξουαλικό προσανατολισμό, την ηλικία, την αναπηρία, την οικογενειακή κατάσταση, την οικονομική και κοινωνική θέση ή άλλο διακριτικό στοιχείο του ατόμου, αποτελεί βασική παράμετρο της συμπεριφοράς του αστυνομικού».

418. Άρ. 14 της Ε.Σ.Δ.Α.

στοιχες πράξεις συμβάλλει στη συμπίεση των θεμελιωδών συνταγματικών δικαιωμάτων της ελευθερίας και της ισότητας και την επαναδιατύπωση της εγγυητικής λειτουργίας των σωμάτων ασφαλείας και της δικαιοκρατικής, προς τούτο, εντολής που έχουν λάβει⁴¹⁹. Αυτή η αναγκαιότητα αναπαράγεται μέχρι σήμερα στον δημόσιο πολιτικό λόγο, σε επίπεδο κεντρικής πολιτικής ηγεσίας και συνδυάζεται με την αναγγελία πρωτοβουλιών και την επίδειξη σχετικών διαθέσεων⁴²⁰.

Υπενθυμίζεται ότι μια σειρά Διαταγών – Εγκυκλίων του Αρχηγού της ΕΛ.Α.-Σ.⁴²¹, που έχουν εκδοθεί και στο πλαίσιο συμμόρφωσης της χώρας μετά από καταδικαστική απόφαση του Ε.Δ.Δ.Α.⁴²², εμπεριέχουν και υπαγορεύουν την υποχρέωση διερεύνησης ρατσιστικού κινήτρου, τόσο στις ποινικές, όσο και στις πειθαρχικές υποθέσεις, που αφορούν σε αντιδεοντολογική συμπεριφορά αστυνομικών εις βάρος ατόμων, τα οποία ανήκουν σε ευάλωτες, εθνοτικές, θρησκευτικές ή κοινωνικές ομάδες ή είναι αλλοδαποί.

Ωστόσο, παραμένει η διαπίστωση ότι το υπάρχον νομοθετικό και κανονιστικό πλέγμα, αλλά και η νομολογία του Ε.Δ.Δ.Α., που έχει διαμορφώσει ένα ολοκληρωμένο και χρηστικό πλαίσιο κανόνων, μεταξύ άλλων και για την πειθαρχική διερεύνηση σχετικών καταγγελιών, δεν έχουν τύχει ευρείας εφαρμογής, τόσο κατά την αστυνομική δράση, όσο και κατά την πειθαρχική διερεύνησή της.

Η αποκάλυψη του ρατσιστικού κινήτρου

Ο Συνήγορος υποδεικνύει σε όλες τις ετήσιες εκθέσεις ότι οι διενεργούντες τον πειθαρχικό έλεγχο οφείλουν να προβαίνουν σε κάθε εύλογη ενέργεια για να ελέγξουν και να αποκαλύψουν την ύπαρξη ρατσιστικού κινήτρου, είτε ως αυτοτελές κίνητρο, είτε ως επιμέρους, σε περίπτωση πολλαπλών κινήτρων.

Στο ίδιο πλαίσιο το Ε.Δ.Δ.Α. αποσαφηνίζει ότι «Οι αρχές όταν ερευνούν βίαια περιστατικά, έχουν το πρόσθετο καθήκον να κάνουν όλα τα εύλογα βήματα για να ξεσκεπάσουν οποιοδήποτε ρατσιστικό κίνητρο και να θεμελιώσουν αν το εθνικό μίσος ή η προκατάληψη διαδραμάτισαν ρόλο. Η υποχρέωση των αρχών σημαίνει ότι θα κάνουν οτιδήποτε είναι λογικό στις συγκεκριμένες περιστάσεις για να συλλέξουν αποδείξεις, αναζητώντας με όλα τα πρακτικά μέσα που δια-

419. Ετήσια Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α 2023, σελ. 27.

420. Δελτίο Τύπου ΕΛ.ΑΣ., 21.03.2024: «Όλοι μαζί ενάντια στον Ρατσισμό». Το Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη και η Ελληνική Αστυνομία διοργάνωσαν για πρώτη φορά ημερίδα για τον ρατσισμό.

421. Υπ' αριθ. πρωτ. 7100/4/3/24.05.2006, υπ' αριθ. πρωτ. 4803/22/210-κ /26.06.2006 και υπ' αριθ. 6004/12/35/27.12.2007, 7100/25/14-δ /08.11.2014.

422. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. Μπέκος και Κουτρόπουλος κατά Ελλάδας, 13.12.2005.

θέτουν την αλήθεια και ότι θα παρέχουν πλήρως αιτιολογημένες αντικειμενικές και αμερόληπτες αποφάσεις, χωρίς να παραλείπουν στοιχεία που μπορεί να είναι ενδεικτικά ρατσιστικού κινήτρου»⁴²³.

Συνεπώς το Ε.Δ.Δ.Α. θεωρεί ότι αποτελεί μέρος των διαδικαστικών υποχρεώσεων, που απορρέουν από το άρ. 3 της Ε.Σ.Δ.Α., **το καθήκον των αρχών να διερευνούν την ύπαρξη σύνδεσης μεταξύ ρατσιστικών αντιλήψεων και βίαιων πράξεων**, καθώς επίσης ότι εμπεριέχεται στις ευθύνες των αρχών, βάσει του άρ. 14 της Ε.Σ.Δ.Α., να εξασφαλίζουν τη θεμελιώδη αξία που κατοχυρώνεται στο άρ. 3 χωρίς διακρίσεις⁴²⁴.

Το Ε.Δ.Δ.Α συμπληρώνει ότι τα εγκλήματα μίσους δεν παραπέμπουν μόνο σε πράξεις που πυροδοτούνται αποκλειστικά από τα χαρακτηριστικά του θύματος, αλλά οι δράστες τους ενδέχεται να έχουν ανάμικτα κίνητρα, τα οποία καθορίζονται, άλλοτε λιγότερο κι άλλοτε περισσότερο, από τις κατά περίπτωση συνθήκες, όπως και από την προκατειλημμένη στάση τους απέναντι στην ομάδα που ανήκει το θύμα. Γι' αυτό, το Δικαστήριο επισημαίνει ότι οι αρχές οφείλουν να ελέγχουν διεξοδικά τη διατύπωση τυχόν ρατσιστικών σχολίων και, σε περίπτωση επιβεβαίωσής τους, να διεξάγεται ενδελεχής έρευνα ως προς το σύνολο των γεγονότων, στο πλαίσιο των οποίων αυτά ειπώθηκαν, προκειμένου να αποκαλυφθούν τυχόν πιθανά ρατσιστικά κίνητρα. Επιπλέον, πρέπει να λαμβάνεται υπόψη το γενικότερο πλαίσιο της επίθεσης⁴²⁵.

Επισημαίνεται ωστόσο ότι η έννοια της μεταχείρισης που ενέχει ρατσιστικό κίνητρο δεν προϋποθέτει η αιτία της διάκρισης να έχει διατυπωθεί με λόγια, αλλά αρκεί να υπάρχουν ενδείξεις ότι διενεργήθηκε με τέτοιο κίνητρο.

Στο ίδιο πλαίσιο σε πόρισμα που συνέταξε ο Συνήγορος σχετικά με καταγγελία για κακομεταχείριση ανηλίκων αλλοδαπών οι οποίοι τέθηκαν σε προστατευτική φύλαξη σε Α.Τ., περιστατικό που έλαβε χώρα το 2020, η Αρχή σημειώνει ότι η διενεργούσα θεωρεί ότι δεν υπήρξαν στοιχεία που να καταδεικνύουν ρατσιστικά κίνητρα. Και ενώ ορθώς συνεκτιμάται στο ιστορικό σχετική κατάθεση του διοικητή Α.Τ. ωστόσο ο ισχυρισμός της για το εάν γνώριζαν οι αλλοδαποί την ελληνική γλώσσα, δεν θεωρείται καθοριστικός για την διαπίστωση ότι υπέστησαν ή όχι ρατσιστική συμπεριφορά, δεδομένου ότι αυτή δεν είναι απαραίτητως λεκτική⁴²⁶ **(Φ.278283)**.

423. Ε.Δ.Δ.Α. *Nachova* και λοιποί κατά Βουλγαρίας, 26.02.2004, παρ. 158 – 159.

424. βλ. υποσημείωση 370.

425. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. *SKORJANEC* κατά Κροατίας, 28.03.2017.

426. Βλ. έκθεση ΕΜΗΔΙΠΑ έτους 2022 σελ.106.

Σύμφωνα με την Επιτροπή κατά του Ρατσισμού και Μισαλλοδοξίας του Συμβουλίου της Ευρώπης, σημασία έχει αν το περιστατικό εκλαμβάνεται ως ρατσιστικό από το θύμα ή οποιονδήποτε άλλον⁴²⁷. Ταυτόχρονα, σύμφωνα με το Ε.Δ.Δ.Α : «ακόμη και όταν μια συμπεριφορά δεν είναι της απαιτούμενης βιαιότητας ή βαρύτητας, ώστε να θεωρηθεί απάνθρωπη κι εξευτελιστική, κατά το άρ. 3 της Ε.Σ.Δ.Α., όταν απευθύνεται εναντίον ενός ατόμου επειδή ανήκει σε μια εθνοτική Κοινότητα/μειονότητα, συνιστά παραβίαση του σεβασμού της ιδιωτικής ζωής κατ' άρ. 8 της Ε.Σ.Δ.Α. με την έννοια της εθνοτικής ταυτότητας, διότι τα αρνητικά στερεότυπα δύνανται να επιδρούν στον αυτοσεβασμό και την αυτοπεποίθηση του προσώπου ως μέλους μιας εθνικής κοινότητας. Εξ ου και η υποχρέωση των κρατικών αρχών, σε περίπτωση καταγγελιών παρενόχλησης με ρατσιστικό κίνητρο, να διερευνήσουν αν υπήρξε παρόμοιο κίνητρο και αν τυχόν το εθνικό μίσος ή η προκατάληψη έπαιξαν κάποιο ρόλο στα γεγονότα...»⁴²⁸.

Η αναζήτηση του ρατσιστικού κινήτρου στις υποθέσεις ευάλωτων προσώπων

Σχετικά με την διερεύνηση των παραμέτρων του ρατσιστικού κινήτρου και της διακριτικής μεταχείρισης στην δράση της ΕΛ.ΑΣ. και την πειθαρχική εξέτασή της, ο Συνήγορος σταθερά υποδεικνύει ότι την θεωρεί δεδομένη υποχρέωση του διενεργούντος την πειθαρχική έρευνα όταν διερευνώνται επίμεμπτες ενέργειες αστυνομικών κατά ατόμων που ανήκουν σε ευάλωτες

ομάδες και σε ομάδες που αποτελούν αποδεδειγμένα αντικείμενο στοχοποίησης⁴²⁹. Δεν είναι τυχαίο ότι ο ίδιος ο νόμος έχει αναθέσει στον Συνήγορο το ειδικό καθήκον, μεταξύ άλλων, της εποπτείας του διοικητικού ελέγχου αυτών ακριβώς των συμπεριφορών των σωμάτων ασφαλείας⁴³⁰.

Η προπεριγραφείσα υποχρέωση των διοικητικών αρχών αποκτά αυξημένη βαρύτητα αφού στην πράξη συνεχίζει να παρατηρείται ότι η ομάδα των ευάλωτων, σε πολλές περιπτώσεις πέραν του ενός λόγου, προσώπων, παραμένει μια απολύτως διακριτή και σταθερή ομάδα που υπερεκπροσωπείται

427. Ετήσια Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α 2020, σελ. 32.

428. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. *R.B. κατά Ουγγαρίας*, 12.04.2016, παρ. 78.

429. Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. 2023 σελ 32 επ. Για το φαινόμενο στοχοποίησης βλ και Ετήσια Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. 2020, σελ. 29 – 32 και 2022, σελ. 107.

430. Υπενθυμίζεται ότι ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α., σύμφωνα με το άρ. 188 παρ. 1 του Ν. 4662/2020, είναι αρμόδιος για τη συλλογή, την καταγραφή, την αξιολόγηση, τη διερεύνηση ή την περαιτέρω προώθηση προς άσκηση πειθαρχικού ελέγχου στις αρμόδιες υπηρεσίες, καταγγελιών για πράξεις, ενέργειες ή παραλείψεις, του ένστολου προσωπικού της Ελληνικής Αστυνομίας, του Λιμενικού Σώματος – Ελληνικής Ακτοφυλακής, του Πυροσβεστικού Σώματος, καθώς και των υπαλλήλων των καταστημάτων κράτησης, οι οποίες εκδηλώθηκαν κατά την άσκηση των καθηκόντων τους ή κατά κατάχρηση της ιδιότητάς τους και αφορούν, μεταξύ άλλων, σε παράνομη συμπεριφορά, για την οποία υπάρχουν ενδείξεις ότι διενεργήθηκε με ρατσιστικό κίνητρο ή η οποία ενέχει άλλου είδους διακριτική μεταχείριση λόγω χαρακτηριστικών φυλής, χρώματος εθνικής ή εθνοτικής καταγωγής, γενεαλογικών καταβολών, θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, αναπηρίας ή χρόνιας πάθησης, ηλικίας, οικογενειακής ή κοινωνικής κατάστασης, σεξουαλικού προσανατολισμού, ταυτότητας ή χαρακτηριστικών φύλου.

στις υποθέσεις που διερευνά ο Συνήγορος ετησίως αλλά και στις υποθέσεις που ομοίως ετησίως εισέρχονται στην Αρχή⁴³¹.

Το έτος 2024 ο Συνήγορος συνέταξε ικανό αριθμό πορισμάτων που αφορούν αλλοδαπούς πολίτες (Φ. 335561, Φ. 323123, Φ. 299877 συσχετιζόμενη με Φ. 307545, Φ. 258681, Φ. 295874, Φ. 320725, Φ. 291505, Φ. 307323, Φ. 295387, Φ. 287711, Φ. 258681, Φ. 327762, Φ. 275300, Φ. 287242, Φ. 285259, Φ. 278283),

γυναίκες, νεαρές και μη, αλλοδαπές και ημεδαπές, θύματα ενδοοικογενειακής βίας, ενίοτε κρατούμενες και υπό τον έλεγχο των αρχών, ή σε καθεστώς προστατευτικής φύλαξης ή σε διαδικασία ακούσιας νοσηλείας, υποθέσεις που στο σύνολό τους εμφανίζουν μια ιδιαιτέρως αυξητική τάση σε σχέση με το 2023 (Φ. 311654, Φ. 292978, Φ. 303044, Φ. 324505, Φ. 352415, Φ. 307323, Φ. 306890, Φ. 299877 συσχετιζόμενη με Φ. 307545, Φ. 303839, Φ. 299509, Φ. 320725, Φ. 317782, Φ. 295449, Φ. 300278, Φ. 302054, Φ. 296773, Φ. 295451, Φ. 272705, Φ. 292982, Φ. 293641, Φ. 293292, Φ. 300697, Φ. 258681),

Ρομά πολίτες σε υποθέσεις (Φ. 306749 συσχετιζόμενη με Φ. 308906, Φ. 293309, Φ. 313296, Φ. 314954, Φ. 310514) εκ των οποίων δύο αφορούν προσβολή του δικαιώματος στη ζωή (Φ. 314954, Φ. 306749 συσχετιζόμενη με Φ. 308906),

χρήστες ουσιών ή/και φερόμενους ψυχικά ασθενείς πολίτες (Φ. 349248, Φ. 297188, Φ. 317782, Φ. 305842, Φ. 317782) εκ των οποίων δύο αφορούν την προσβολή του δικαιώματος στη ζωή (Φ. 349248, Φ. 297188),

ανήλικους, νεαρές γυναίκες και άνδρες (Φ. 321175, Φ. 296931, Φ. 327637, Φ. 270704, Φ. 295451, Φ. 272705, Φ. 278283, Φ. 350899, Φ. 306749 συσχετιζόμενη με Φ. 308906).

Ειδική κατηγορία ευάλωτων προσώπων αποτελεί η κατηγορία **κρατουμένων σε αστυνομικά κρατητήρια, σε δομές αλλοδαπών, αλλά και υπό τον έλεγχο των αρχών προσαγόμενων και/ή συλληφθέντων πολιτών** για τους οποίους έχει ήδη γίνει ειδική αναφορά στα οικεία υποκεφάλαια του παρόντος κεφαλαίου σχετικά με την αναζήτηση του αποδεικτικού υλικού (Φ. 315428, Φ. 325628, Φ. 277901, Φ. 297188, Φ. 302612, Φ. 305840, Φ. 310203, Φ. 297916, Φ. 295453, Φ. 292902, Φ. 315426, Φ. 317782, Φ. 327762, Φ. 282183, Φ. 287242, Φ. 291505, Φ. 295451, Φ. 275300, Φ. 299498, Φ. 293292, Φ. 299877 συσχετιζόμενη με Φ. 307545, Φ. 349248, Φ. 297188, Φ. 300278, Φ. 278283, Φ. 285259, Φ. 287994, Φ. 294400, Φ. 270704, Φ. 290929, Φ. 293292, Φ. 258681, Φ. 295300, Φ. 300697, Φ. 314954).

431. Βλ. κεφάλαιο 3.1 της παρούσας έκθεσης.

Βασικοί κανόνες για την διερεύνηση του ρατσιστικού κινήτρου

Όταν έρχονται στο φως στοιχεία για χρήση μειωτικών χαρακτηρισμών ή συμπεριφοράς από αστυνομικά όργανα, το Ε.Δ.Δ.Α. επιτάσσει ότι «πρέπει να διερευνώνται ενδελεχώς όλα τα πραγματικά περιστατικά, προκειμένου να διαπιστωθεί η πιθανή ύπαρξη ρατσιστικών κινήτρων» και διαλαμβάνει ότι υφίσταται πλημμελής διερεύνηση ρατσιστικού κινήτρου κατά την πειθαρχική διαδικασία και παραβίαση του άρ. 14 της ΕΣΔΑ περί διακρίσεων επί της διαδικασίας, εάν δεν διενεργηθεί πλήρης έρευνα για παρόμοια, με το καταγγελλόμενο, περιστατικά, για την ύπαρξη τυχόν σχετικών καταγγελιών από τον υπηρεσιακό φάκελο των εμπλεκόμενων κ.ά.

Συγκεκριμένα, θα πρέπει να διερευνάται εάν οι εμπλεκόμενοι αστυνομικοί είχαν στο παρελθόν αναμιχθεί σε παρόμοια συμβάντα ή εάν είχαν ποτέ κατηγορηθεί στο παρελθόν για επίδειξη ρατσιστικής συμπεριφοράς ή εάν είχε διερευνηθεί ο τρόπος που ασκούν τα καθήκοντά τους οι αστυνομικοί που υπηρετούν στις συγκεκριμένες ομάδες όταν έρχονται σε επαφή με ανθρώπους που ανήκουν σε μειονότητες⁴³².

Ωστόσο, στην πράξη παρατηρείται και ισχυρισμός ενεργήσαντος την έρευνα, στο πλαίσιο του πειθαρχικού ελέγχου για σοβαρή κακομεταχείριση και σωματικό έλεγχο με απογύμνωση νεαρού άνδρα, ότι δεν επιτρέπεται η πρόσβαση στους υπηρεσιακούς φακέλους των εμπλεκόμενων αστυνομικών (Φ. 270704). Πρόκειται ωστόσο για ισχυρισμό που δεν υποστηρίζεται ούτε νομοθετικά ούτε νομολογιακά ούτε στην πράξη, καθώς σε άλλες περιπτώσεις διεξαχθέντων πειθαρχικών ερευνών για ρατσιστικό κίνητρο που έχει παρακολουθήσει ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. μια τέτοια πρόσβαση έχει εξασφαλιστεί είτε με πρωτοβουλία των διενεργούντων τον πειθαρχικό έλεγχο είτε κατόπιν συστάσεων της Αρχής.

Σε παρεμφερή ως προς το προσδιοριστικό της ευαλωτότητας στοιχείο (κοινωνικές πεποιθήσεις) υπόθεση θανάτου νεαρού άνδρα ένα μήνα μετά τον ξυλοδαρμό του από αστυνομικούς ακόμη και η επίκληση των πειθαρχικών φακέλων των εμπλεκόμενων αστυνομικών από τον διενεργούντα δεν συνδυάζεται με την διερεύνηση ρατσιστικού κινήτρου. Αντίθετα, οι αναφορές στην επαγγελματική ταυτότητα και πορεία των εμπλεκόμενων αστυνομικών λειτουργούν άνευ εταίρου ως τεκμήρια της αξιοπιστίας τους και της βασιμότητας των ισχυρισμών τους, παρεκκλίνοντας για μια ακόμη φορά από το σκοπό του πειθαρχικού ελέγχου και το διερευνητικό καθήκον. Υπ' αυτό το πρίσμα, δεν εξετάζεται ούτε η νομιμότητα της προσαγωγής του καταγγέλλοντος και τούτο μετά από δύο συμπληρώσεις του πειθαρχικού ελέγχου μετά την αποστολή πορίσματος του Συνηγόρου στον αρμόδιο Υπουργό, κατά νόμον αρμοδιότητα. Πρόκειται

432. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. Μπέκος και Κουτρόπουλος κατά Ελλάδας, 13.12.2005, παρ. 73 – 75.

για υπόθεση που έχει κατ'επανάληψη απασχολήσει τον Συνήγορο στις ετήσιες εκθέσεις του (Φ. 282183)⁴³³.

Στις ανωτέρω υποθέσεις αναδεικνύεται και το φαινόμενο στοχοποίησης, ενίοτε πολλαπλής, αυτού που αντιδρά στον αστυνομικό έλεγχο ή τη δέσμευση του ιδίου ή συμπολιτών του και η οριακά καταχρηστική χρήση εργαλείων του ποινικού δικαίου, αντίστασης, απείθειας ή και άλλων ποινικών αδικημάτων που συνοδεύει αυτή την αντίδραση το οποίο προβληματίζει διαχρονικά τον Συνήγορο στις ετήσιες εκθέσεις του⁴³⁴.

Στο πλαίσιο αυτό, ο Συνήγορος έχει επισημάνει προ καιρού ότι, αντιθέτως, η τυχόν αρνητική συμπεριφορά των ελεγχόμενων εξηγείται, κατ' αρχήν, από το στοιχειώδες ένστικτο αυτοσυντήρησης και από τον βαθμό νομιμοφροσύνης και συνεργασιμότητας, ο οποίος ποικίλλει από άνθρωπο σε άνθρωπο. Μια αρνητική συμπεριφορά μπορεί μεν να αποτιμάται ελεύθερα από τα τρέχοντα κριτήρια κοινωνικής ευπρέπειας, πλην όμως δεν προσκρούει σε κάποια αντίθετη έννομη υποχρέωση των πολιτών, λ.χ. να επιδεικνύουν προθυμία απέναντι στους ελέγχοντες αστυνομικούς και, συνεπώς, δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι συνιστά, από μόνη της, επίμεμπτη πράξη⁴³⁵.

Σε καθήκον των διενεργούντων τις διοικητικές έρευνες ανάγεται η υποχρέωση να καταχωρούν πλήρως αιτιολογημένες εκτιμήσεις και συμπεράσματα για την ύπαρξη ή όχι ρατσιστικού κινήτρου στη συμπεριφορά των αστυνομικών, στοιχεία που πρέπει να προκύπτουν από το ανακριτικό υλικό.

Η απλή αναφορά στο αιτιολογικό μέρος του πορίσματος διοικητικής έρευνας ότι δεν αποδείχθηκε η ύπαρξη ρατσιστικού κινήτρου ή η διακριτική μεταχείριση στη δράση και συμπεριφορά των εμπλεκομένων αστυνομικών χωρίς παράλληλη αναφορά σε συγκεκριμένες ελεγκτικές ενέργειες δεν αρκεί⁴³⁶.

Η διερεύνηση των υποθέσεων από τον Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α και το φαινόμενο της στοχοποίησης

Μετά από 8 χρόνια λειτουργίας του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α., αποτελεί εδραιωμένη διαπίστωση ότι η υποχρέωση ουσιαστικού εντοπισμού, αξιολόγησης και απόδοσης ευθυνών για παράνομη πράξη, η οποία διενεργήθηκε με ρατσιστικό κίνητρο ή ενέχει διακριτική μεταχείριση λόγω συγκεκριμένων χαρακτηριστικών, δεν τηρείται και οι

433. Βλ. κεφάλαιο 4.2 της παρούσας έκθεσης.

434. Βλ. ενδεικτικά Ετήσια Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. έτους 2019, σελ. 112 – 114.

435. Πόρισμα του Συνηγόρου του Πολίτη με θέμα: «Νόμιμες προϋποθέσεις προσαγωγών και αστυνομικών ερευνών», Ιούνιος 2003, σελ. 8.

436. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α., Nachova και λοιποί κατά Βουλγαρίας, 26.01.2004, Μπέκος και Κουτρόπουλος κατά Ελλάδας, 13.12.2005.

αντίστοιχες νομοθετικές και νομολογιακές υπαγορεύσεις παραμένουν κενό γράμμα.

Αυτές οι διαπιστώσεις ενίοτε εδράζονται σε αποκαλυπτικές γενικές αξιολογικές κρίσεις που διατυπώνονται σε εκθέσεις πορισμάτων όπως σε υπόθεση καταγγελίας για παράνομη επαναπροώθηση όπου διατυπώνονται ισχυρισμοί του διενεργούντος την έρευνα για συνήθη επίκληση εκ μέρους μη νομίμως διαμενόντων αλλοδαπών περιστατικών κακομεταχείρισης ψευδώς προκειμένου να πετύχουν ευνοϊκή μεταχείριση ή προκειμένου να κλονίσουν την αξιοπιστία της ΕΛΑΣ, να δυσφημίσουν το έργο της και να αποδυναμώσουν την αποτελεσματική διαχείριση των μεταναστευτικών ροών (Φ. 327762) αλλά και άλλες προσωπικές εκτιμήσεις όπως το γεγονός ότι τα φερόμενα θύματα επιδίδονται σε παρελκυστικές καταγγελίες προκειμένου να καθυστερήσουν την απέλασή τους ή επειδή έχουν άλλα «οφέλη (Φ. 307323 αλλοδαπή γυναίκα, Φ. 278283 ανήλικοι αλλοδαποί σε προστατευτική φύλαξη).

Ο Συνήγορος καταγράφει στα πορίσματα που συνέταξε το έτος 2024 την απουσία διερεύνησης του ρατσιστικού κινήτρου και διακριτικής μεταχείρισης στην συντριπτική πλειοψηφία των σχετικών υποθέσεων που εξέτασε και το επισημαίνει emphatically σε ενδεικτικές περιπτώσεις (Φ. 349248, Φ. 299877 συσχετιζόμενη με Φ. 307545, Φ. 306749 συσχετιζόμενη με Φ. 308906, Φ. 335561, Φ. 313296, Φ. 314954, Φ. 295387, Φ. 302054, Φ. 310514, Φ. 287711, Φ. 270704, Φ. 258681, Φ. 282183).

Η ένταση του φαινομένου είναι χαρακτηριστική και σε υποθέσεις πολιτών Ρομά (Φ.302054 γυναίκα, Φ.314954, Φ. 302054, Φ. 313296, Φ. 310514, Φ. 306749 συσχετιζόμενη με Φ. 308906) οι οποίοι συνιστούν μια από τις σταθερές κοινωνικές ομάδες, που αποτελούν αντικείμενο αστυνομικής αυθαιρεσίας⁴³⁷. Σε πρόσφατη απόφαση του Ε.Δ.Δ.Α που αφορά υπόθεση την οποία είχε παρακολουθήσει η Αρχή (Φ. 262528)⁴³⁸, εκδίδοντας σχετικά πορίσματα, το Δικαστήριο στην απόφασή του αναγνωρίζει, μεταξύ άλλων παραβίαση του άρ. 3 σε συνδυασμό με το άρ. 14, την αποτυχία δηλαδή των αρχών να διερευνήσουν αποτελεσματικά τυχόν ρατσιστικό κίνητρο σε υπόθεση απάνθρωπης και εξευτελιστικής μεταχείρισης, για όλους τους προσφεύγοντες Ρομά πολίτες.

Για την ίδια υπόθεση, λίγο πριν την έκδοση της απόφασης του Ε.Δ.Δ.Α., ο Συνήγορος ενημερώθηκε για σχετική απόφαση Διοικητικού Δικαστηρίου⁴³⁹ με την οποία το Δικαστήριο επιδίδασε αποζημίωση στον ενάγοντα, έναν εκ των προαναφερόμενων συλληφθέντων σημειώνοντας μεταξύ άλλων ότι «...Συνεπώς,

437. Ετήσιες Ειδικές Εκθέσεις Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. 2020, 2021, 2022, 2023.

438. Βλ. κεφάλαιο 6. Της παρούσας έκθεσης.

439. Διοικ.Πρ.Αθ. αριθ. απόφασης 3131/2024.

από τη διάταξη της παρ. 2 του άρ. 6 της ΕΣΔΑ δεν απορρέει υποχρέωση του επιλαμβανόμενου μετά την έκδοση της αθωωτικής ποινικής απόφασης διοικητικού δικαστηρίου να καταλήξει στο ίδιο αποδεικτικό πόρισμα με το ποινικό δικαστήριο. Το διοικητικό δικαστήριο υποχρεούται, ωστόσο, να λάβει σοβαρά υπόψη και να συνεκτιμήσει την προηγηθείσα τελική απαλλακτική ποινική απόφαση, κατά τη διαμόρφωση της κρίσης του. Περαιτέρω, αν το δικαστήριο καταλήξει σε κρίση που αποκλίνει από τις ουσιαστικές κρίσεις του ποινικού δικαστή, υποχρεούται να αιτιολογήσει τη διαφορετική κρίση του, κατά τρόπον ώστε να μην καταλείπονται αμφιβολίες ως προς τον σεβασμό του τεκμηρίου της αθωότητας που απορρέει από την τελική έκβαση της ποινικής δίκης. Στο πλαίσιο διαμόρφωσης της δικής του κρίσης σχετικά με τη διάπραξη της παράνομης πράξης ή παράλειψης, το ανωτέρω δικαστήριο δεν αποκλείεται να στηριχθεί και σε στοιχεία που δεν είχε λάβει υπόψη του το ποινικό δικαστήριο ή στο διαφορετικό βαθμό απόδειξης των πραγματικών περιστατικών που ισχύει στην ενώπιόν του δίκη σε σχέση με αυτόν που ισχύει στην ποινική δίκη....» (σκ.4).

Το ζήτημα αυτό αναδεικνύει και υπενθυμίζει την προτεραιότητα που έχει η νομολογία των διοικητικών δικαστηρίων έναντι της ποινικής όταν διερευνώνται πειθαρχικά παραπτώματα⁴⁴⁰, προτεραιότητα που, επί της αρχής, θα πρέπει να γίνεται σεβαστή από τα διοικητικά όργανα όπως επισημαίνει και ο Συνήγορος σε πορίσματά του και το 2024 (Φ.300697), σε σύμπλευση με τις επιταγές του άρ. 48 του ΠΔ 120/2008.

Σε υπόθεση θανάσιμου τραυματισμού Ρομά πολίτη μετά από καταδίωξη, ο Συνήγορος επεσήμανε ότι η διεξαχθείσα πειθαρχική έρευνα παραλείπει να εξετάσει την παράμετρο του ρατσιστικού κινήτρου. Από τον συνδυασμό των καταθέσεων των αστυνομικών που μετείχαν στο συμβάν και τις συνομιλίες που είχαν με το Επιχειρησιακό Κέντρο προκύπτει ότι εξ αρχής επικοινωνήθηκε η φυλετική καταγωγή καθώς και η ηλικία των επιβαινόντων στο όχημα. Συγκεκριμένα, οι αστυνομικοί της ΔΙ.ΑΣ., οι οποίοι πρώτοι εντόπισαν το ύποπτο όχημα, ενημερώνοντας το Επιχειρησιακό Κέντρο αναφορικά με την επικείμενη καταδίωξη του, κάνουν λόγο ότι στο εσωτερικό του υπήρχαν τρεις νεαροί άντρες, καταγωγής Ρομά. Στο σχετικό αναπεμπτικό πόρισμά του για μία σειρά πλημμελειών στην εν θέματι υπόθεση ο Συνήγορος υπενθύμισε ότι η διακριτι-

440. Στην ίδια απόφαση του Διοικητικού Πρωτοδικείου Αθηνών υπενθυμίζεται ότι «Εξάλλου, δεν συντρέχει απαράδεκτο της αγωγής για τον λόγο ότι οι προσαπτόμενες στα αστυνομικά όργανα του εναγόμενου παράνομες ενέργειες εντάσσονται στο πλαίσιο της αστυνομικής προανάκρισης (βλ. ως προς τις διαφορές που αναφέρονται από ενέργειες που εντάσσονται στο πλαίσιο της αστυνομικής προανάκρισης ΣτΕ 1330/2016 σκ. 7, 1533-4/2018 σκ. 8, 2557/2019 σκ. 9, και ως προς το απαράδεκτο των συναφών υποθέσεων ΣτΕ 801, 803/2021 ταυτάριθμες σκ. 11), εφόσον πάντως η προκείμενη διαφορά δεν προκλήθηκε από την αμφισβήτηση της νομιμότητας της ίδιας της προανακριτικής ενέργειας σύλληψης του ενάγοντος, αλλά του τρόπου και των μέσων που μετήλθαν τα όργανα του εναγόμενου προκειμένου να την επιτύχουν (πρβλ. ΔΕφΑθ. 1272/2021, 2334/2020, ΔΕφΘεσ. 314/2021, όπου αντικείμενο των οικείων δικών ήταν η χρήση υπέρμετρη βίας από αστυνομικούς κατά τη σύλληψη των κατά περίπτωση εναγόντων)» σκ. 3.

κή μεταχείριση ή η ρατσιστική συμπεριφορά δεν περιορίζεται μόνο στη διατύπωση προσβλητικών, η υποτιμητικών λόγων ή εκφράσεων (Φ. 306749 συσχετιζόμενη με Φ. 308906).

Είναι επίσης ενδεικτικό το μέγεθος της παράλειψης διερεύνησης του ρατσιστικού κινήτρου ή διακριτικής μεταχείρισης λόγω κοινωνικών πεποιθήσεων σε υπόθεση νεαρού άνδρα που υπέστη σοβαρές σωματικές βλάβες κατά τη διάρκεια σωματικού ελέγχου, προσαγωγής και σύλληψης, όπου η επιχειρηματολογία που προτάσσεται από τον ενεργήσαντα την διοικητική έρευνα, αντλείται από την ακροαματική διαδικασία ποινικού δικαστηρίου, όπως αποτυπώθηκε στη σχετική δικαστική απόφαση, κατά την οποία ο καταγγέλλων καταθέτει ότι δεν θεωρεί ότι η σύλληψη του σχετίζεται με προηγούμενη στοχοποίηση του από τους αστυνομικούς. Ωστόσο, ο Συνήγορος επεσήμανε ότι επειδή το εν λόγω δικαστήριο έκρινε και απεφάνθη ως προς τις κατηγορίες που αποδίδονταν στον καταγγέλλοντα και όχι στους εμπλεκόμενους αστυνομικούς δεν έλεγξε την καταγγελία του πρώτου, στην οποία δηλώνεται, ότι οι εν λόγω αστυνομικοί όταν είδαν τα στοιχεία της ταυτότητας του άρχισαν να τον χτυπούν και να τον χλευάζουν ακόμη περισσότερο. Στο βαθμό που μια τέτοια δήλωση αποτελεί μέρος της καταγγελίας για την οποία διατάχθηκε πειθαρχικός έλεγχος, δεν μπορεί να εξαιρείται αυτού (Φ. 270704).

Στο ίδιο πλαίσιο σε υπόθεση θανάτου νεαρού άνδρα μετά από ξυλοδαρμό από αστυνομικούς ο Συνήγορος επισημαίνει ότι το μέγεθος της αντίθεσης μεταξύ των ισχυρισμών που αναπτύσσονται και αξιολογούνται ως βάσιμοι στο εν λόγω πειθαρχικό πόρισμα και των αποδεικτικών στοιχείων προδιαγράφει την επιλεκτική όσο και εργαλειακή χρήση που επιφυλάσσονται σε αυτά. Στο βαθμό, δε, που μια τέτοια επιλεκτικότητα σχετίζεται με τη συγκεκριμένη κοινωνική κατάσταση του φερόμενου θύματος, εύλογα μπορεί να γίνει λόγος και για διάκριση εις βάρος του.

Όπως αναδείχθηκε σε δύο πορίσματα της Αρχής, το γεγονός ότι οι εμπλεκόμενοι αστυνομικοί γνώριζαν εξ αρχής την ταυτότητα του φερόμενου θύματος, αξιολογώντας προκαταβολικά τη συμπεριφορά του ως εγκληματικής λόγω της κοινωνικής του δράσης, της κοινωνικής του κατάστασης και της εμφάνισης του δημιουργεί λογικές ενστάσεις περί στοχοποίησης του. Σε ένα τέτοιο πλαίσιο, όφειλε να εξεταστεί το ενδεχόμενο η συμπεριφορά των αστυνομικών να ελκόταν από ρατσιστικό κίνητρο ή άλλη διακριτική μεταχείριση. Εντούτοις κάτι τέτοιο δεν εξετάζεται ούτε κατά την δεύτερη συμπλήρωση της πειθαρχικής έρευνας, αφήνοντας αναπάντητα ερωτήματα. Ακόμη και η επίκληση των πειθαρχικών φακέλων των εμπλεκόμενων αστυνομικών από τον διενεργούντα δεν συνδυάζεται με μια τέτοια διερεύνηση (Φ. 282183).

Σε υπόθεση καταγγελίας αλλοδαπού πολίτη για επίμεμπτες ενέργειες αστυ-

νομικών ο διενεργών αποδέχεται ότι ο καταγγέλλων και ο φίλος του ελέγχθηκαν καθώς έχει παρατηρηθεί πολλές φορές στο παρελθόν αλλοδαποί που επιθυμούν να ταξιδέψουν αεροπορικά να εφοδιάζονται παρανόμως με ταξιδιωτικά έγγραφα άλλων προσώπων ή με πλαστά ταξιδιωτικά έγγραφα και προσπαθούν να εξέλθουν της χώρας παράνομα, χρησιμοποιώντας διάφορες μεθόδους, όπως το να προσέρχονται τελευταίοι στην πύλη επιβίβασης, εκμεταλλευόμενοι τον συνωστισμό κατά τον έλεγχο των εγγράφων.

Από την αναφορά αυτή καθίσταται σαφές, ότι οι συγκεκριμένοι πολίτες εξαρχής στοχοποιήθηκαν ως ύποπτοι να εξέλθουν παράνομα από τη χώρα, αφενός επειδή φέρονται να καθυστέρησαν να φτάσουν στην πύλη επιβίβασης και, αφετέρου, επειδή ήταν αλλοδαποί. Ως προς τη συγκεκριμένη πρακτική, ο Συνήγορος του Πολίτη επεσήμανε ότι η αστυνόμευση βάσει χαρακτηριστικών υπαγωγής του ατόμου σε μια κοινωνική ομάδα ή μειονότητα (racial profiling), αποτελεί τόσο απαγορευμένη, ως διακριτική μεταχείριση, όσο και αναποτελεσματική αστυνόμευση⁴⁴¹. Στο πλαίσιο, μάλιστα, της επιβολής του νόμου και τη διαχείριση των συνόρων ο Ευρωπαϊκός Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων επισημαίνει ότι «...η κατάρτιση προφίλ (racial profiling) χρησιμοποιείται είτε για τον εντοπισμό ατόμων βάσει συγκεκριμένων πληροφοριών ασφαλείας, είτε ως προληπτική μέθοδος για την ταυτοποίηση αγνώστων ατόμων που ενδέχεται να ενδιαφέρουν τις αρχές επιβολής νόμου και διαχείρισης των συνόρων. Η μέθοδος αυτή βασίζεται στην ανάλυση δεδομένων και σε τεκμηριωμένες παραδοχές που προκύπτουν από την εμπειρία... Στην πράξη, ωστόσο, συχνά δίνεται έμφαση όχι (ή όχι μόνο) στην συμπεριφορά, αλλά σε ορατά φυσικά χαρακτηριστικά, όπως η ηλικία, το φύλο ή η εθνοτική καταγωγή...»⁴⁴² Με βάση, τέλος, την Οδηγία 2000/43/ΕΚ του Συμβουλίου, η οποία ενσωματώθηκε στη χώρα μας με τον Ν.4443/2016, « Διάκριση συντρέχει όταν σε ένα πρόσωπο επιφυλάσσεται μεταχείριση λιγότερο ευνοϊκή από αυτή της οποίας τυγχάνει, έτυχε ή θα ετύγχανε ένα άλλο πρόσωπο σε ανάλογη κατάσταση.»⁴⁴³

Όπως επεσήμανε ο Συνήγορος στο σχετικό πόρισμά του, η αίσθηση του καταγγέλλοντα ότι υπήρξε διακριτική μεταχείριση στο πρόσωπο του ίδιου και του φίλου του, στους οποίους έγινε εκτενέστερος έλεγχος των στοιχείων τους στην Πύλη επιβίβασης, δεν είναι μη βάσιμη, ακόμη και αν υποτεθεί ότι δεν του ζητήθηκαν όλα όσα περιέγραψε στην καταγγελία του. Όπως ισχυρίστηκε, αισθάνθηκε ότι η όλη συμπεριφορά ήταν ρατσιστική προς το πρόσωπό τόσο του ίδιου όσο και του φίλου και συνταξιδιώτη του, γεγονός που σε κάθε περίπτωση επαρκεί.

441. Μεταξύ άλλων, Ετήσια Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α 2020, σελ. 31, 2022, σελ. 107 και 2023 σελ. 33.

442. Fundamental Rights Agency «Πρόληψη της παράνομης κατάρτισης προφίλ σήμερα και στο μέλλον: οδηγός» Οδηγός 2018 σελ. 20-21.

443. Άρ. 2 παρ.2 περ. α) Ν. 4443/2016 Λ.

Το ότι η μετέπειτα συμπεριφορά του καταγγέλλοντα, χωρίς αμφιβολία οδήγησε στην απαγόρευση επιβίβασής του στη συγκεκριμένη πτήση και την καθυστέρηση αναχώρησής του από την Ελλάδα, δεν αναιρεί το γεγονός ότι, εξ αρχής, τόσο ο ίδιος, όσο και ο φίλος και συνταξιδιώτης του, κρίθηκε ότι θα πρέπει να υποβληθούν σε πιο εξονυχιστικό έλεγχο, εξαιτίας του γεγονότος ότι ήταν αλλοδαποί, προσήλθαν τελευταίοι στην πύλη εξόδου, λίγα λεπτά πριν κλείσει η πτήση και ήταν επιπρόσθετα εμφανώς αγχωμένοι. Και αυτό παρά το γεγονός, ότι ακόμη και η φερόμενη άφιξή τους την τελευταία στιγμή δεν επιβεβαιώνεται από τις υπαλλήλους της εταιρείας, η μία εκ των οποίων ρητά καταθέτει ότι οι δύο νεαροί επιβάτες ήρθαν «*προς το τέλος της επιβίβασης*», και επομένως όχι τελευταίοι (**Φ. 287711**).

Ισχυρές ενδείξεις, μεταξύ άλλων, ρατσιστικού κινήτρου και στοχοποίησης αλλοδαπού, νομίμως διαμένοντος στη χώρα, κρατουμένου σε αλλεπάλληλα Α.Τ. της Αθήνας ο οποίος βρέθηκε νεκρός στο τελευταίο εξ αυτών εμφανίζει υπόθεση για την οποία ο Συνήγορος αποφάσισε τον Δεκέμβρη του 2024 να διεξάγει ίδια έρευνα η οποία βρίσκεται σε εξέλιξη και αναφέρεται στο οικείο κεφάλαιο 4.1 της παρούσας έκθεσης.

Σε ελάχιστες περιπτώσεις η διερεύνηση του ρατσιστικού κινήτρου έλαβε χώρα και υπήρξε επαρκής (**Φ. 300278, Φ. 275300, Φ. 286188, Φ. 305842, Φ. 335561**), σε μία περίπτωση η σχετική διερεύνηση αξιολογείται επαρκής εν μέρει (**Φ. 295387**) και σε συγκεκριμένη περίπτωση έγινε διερεύνηση και κρίθηκε ανεπαρκής (**Φ. 307323**).

Ο Συνήγορος έχει ήδη επισημάνει ότι η εικόνα που διαγράφεται από τις ανωτέρω υποθέσεις ευάλωτων ομάδων, επαναφέρει την άποψη, σύμφωνα με την οποία η αστυνομική δράση επικρίνεται ότι ενίοτε ασκείται υπό όρους «αυτοεκπληρούμενης προφητείας» και αναπαραγωγής στερεοτύπων, παράμετροι που οδηγούν σε διακριτική μεταχείριση και στοχοποίηση ευάλωτων και άλλων ομάδων πολιτών⁴⁴⁴.

Δεδομένου ότι είναι πιθανότερο να βρεθούν αποδεικτικά στοιχεία εγκληματικότητας μεταξύ ατόμων που υποβάλλονται σε έλεγχο, απ' ό,τι μεταξύ ατόμων που δεν υποβάλλονται σε έλεγχο, αυτή η μεροληπτική κατάρτιση προφίλ ενισχύει τα υφιστάμενα στερεότυπα ενός αστυνομικού και εν τέλει «*δημιουργείται ένας φαύλος κύκλος μεταξύ της εντατικής αστυνόμευσης και των υψηλότερων ποσοστών συλλήψεων*»⁴⁴⁵.

444. Ετήσια Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α 2023, σελ. 50.

445. Fundamental Rights Agency «Πρόληψη της παράνομης κατάρτισης προφίλ σήμερα και στο μέλλον: οδηγός» 2021, σελ. 7 και σελ. 17 – 60.

Ενδείξεις υπαναχώρησης των καταγγελλόντων/ουσών παρατηρούνται και το 2024 εάν ληφθεί υπόψη ότι από τα πορίσματα που συνέταξε ο Συνήγορος δεν λείπουν οι περιπτώσεις που δεν κλήθηκε να καταθέσει ή κλήθηκε και δεν ανευρέθη ο ίδιος ο καταγγέλλων (Φ.290928, Φ. 287711, Φ. 258681, Φ. 295874, Φ. 327762, Φ. 287242, Φ. 300278, Φ. 320725), εκ των οποίων τρεις είναι γυναίκες αλλοδαπές (Φ. 258681 κρατούμενη σε Τμήμα Συνοριακής Φύλαξης για σωματικό έλεγχο με απογύμνωση, Φ. 295874, Φ. 320725 για ενδοοικογενειακή βία από αστυνομικό με απειλή όπλου) και μία ημεδαπή με τον αλλοδαπό φίλο της (Φ. 300278), ένας άντρας αλλοδαπός (Φ. 287711) και 7 συλληφθέντες - 2 Έλληνες και 5 αλλοδαποί (Φ. 287242) και περίπτωση που το θύμα, αλλοδαπός, κλήθηκε μέσω αρχικού και υπενθυμιστικού ηλεκτρονικού μηνύματος και δεν ανταποκρίθηκε (Φ. 327762) κατόπιν αναφοράς του για παράνομη επαναπροώθηση και κακομεταχείριση στον Έβρο, το 2022, για την οποία ενημέρωσε την Αρχή ο Μηχανισμός Αναφορών της FRONTEX, δυνάμει του άρ.111 παρ.4 του Κανονισμού ΕΕ 2019 (1896).

Σε κάποιες περιπτώσεις το θύμα κλήθηκε και δεν προσήλθε (Φ. 309065, Φ. 302871, Φ. 296764, Φ. 270704) ημεδαποί άνδρες στο σύνολό τους. Σε συγκεκριμένη υπόθεση ελέγχου δεν εξετάσθηκε ο εμπλεκόμενος αστυνομικός επειδή δεν προσήλθε ο καταγγέλλων (Φ. 302871) ενώ σε άλλη υπόθεση με πολλαπλά διερευνώμενα περιστατικά προσαχθείς δήλωσε ότι η κοπέλα του δεν επιθυμεί να καταθέσει ούτε αποκαλύπτει τα στοιχεία της, ενηλικιωθείς μαθητής δεν ανευρέθη στη διεύθυνση κατοικίας που είχε δηλώσει, έτερος προσαχθείς εκλήθη αλλά δεν προσήλθε να καταθέσει στο πλαίσιο της Π.Δ.Ε. συνθήκη που αποκαλύπτει, κατ'ελάχιστον την έλλειψη εμπιστοσύνης των πολιτών προς τις αστυνομικές αρχές όπως επεσήμανε ο Συνήγορος στο σχετικό πόρισμά του (Φ. 296764) παρότι ενίοτε απαλλάσσονται και από τις κατηγορίες σε ποινικό δικαστήριο (Φ.270704) αλλά και τον φόβο από τον οποίο εμφορούνται οι πολίτες που έχουν βιώσει παρεμφερή περιστατικά με συνέπεια την έμμεση επαλήθευση του σταθερού προβληματισμού του Συνηγόρου περί ύπαρξης σκοτεινού αριθμού περιστατικών που δεν καταγγέλλονται.

Είναι ωστόσο ενθαρρυντικό το γεγονός ότι σε συγκεκριμένη περίπτωση ενδοοικογενειακής βίας κατά γυναίκας παρατηρήθηκε ακριβώς το αντίθετο καθώς σημαντικό ρόλο στην εξέλιξη της συγκεκριμένης υπόθεσης φαίνεται να διαδραμάτισε το γεγονός, ότι η σύντροφος ειδικού φρουρού, στο πλαίσιο της κατάθεσής της ενώπιον της διενεργούσας την Ε.Δ.Ε. ανέτρεψε πλήρως την αρχική κατάθεσή της, η οποία είχε ληφθεί αμέσως μετά την προσαγωγή του ζευγαριού σε Α.Τ και η οποία είχε γίνει υπό τον ψυχολογικό, κατά τα λεγόμενα της ίδιας, εκβιασμό της από τον σύντρόφό της. Δεν είναι, ωστόσο, τυχαίο ότι, για να το κάνει αυτό, η νεαρή γυναίκα δέχθηκε προηγουμένως βοήθεια, τόσο από γείτονες που γνώριζαν την ψυχολογική και σωματική βία που της ασκούσε ο σύντροφός της αστυνομικός, όσο και από ειδικούς (ψυχολόγο και νομικό)

στο πλαίσιο στήριξής της από φορέα εξειδικευμένο στην αντιμετώπιση περιστατικών ενδοοικογενειακής βίας. Αποδεικνύεται έτσι στην πράξη, πόσο σημαντική καθίσταται κατά το πρώτο στάδιο διερεύνησης των σχετικών αδικημάτων, τις περισσότερες φορές εντός του Α.Τ, η δημιουργία κλίματος εμπιστοσύνης και η αποφυγή της λεγόμενης δευτερογενούς θυματοποίησης θυμάτων σεξουαλικής, ενδοοικογενειακής ή άλλης βίας ή έμφυλης διάκρισης πρωτίστως από τον φορέα, όπως η ΕΛ.ΑΣ, όπου το θύμα απευθύνεται σπάζοντας τη σιωπή και καταγγέλλοντας την εις βάρος του παράνομη συμπεριφορά. Τα ανωτέρω εντοπίζει, άλλωστε, και η Ελληνική Αστυνομία, όπως προκύπτει από τη σχετική αναφορά στην ιστοσελίδα της, στην οποία επισημαίνονται τα αισθήματα φόβου, ενοχής, θλίψης, απόγνωσης, απογοήτευσης, ντροπής, άγχους και θυμού ή εγκλωβισμού που μπορούν να νιώσουν τα θύματα παρόμοιων συμπεριφορών, οι οποίες πολλές φορές προέρχονται από άτομα «υπεράνω πάσης υποψίας», όπως εν προκειμένω ο αστυνομικός, ειδικός φρουρός⁴⁴⁶. (Φ. 311654)

Η εμμένουσα αναπαραγωγή στερεοτύπων κατά τη διάρκεια της αστυνομικής δράσης φαίνεται να έχει παγιώσει τα ακριβώς αντίθετα αντανakλαστικά από εκείνα που θα αναμένετο να διαθέτουν τα σώματα ασφαλείας στην περίπτωση επιμέρους εύαλτων ομάδων όπως είναι η περίπτωση των γυναικών αλλά και των χρηστών ουσιών ή φερόμενων ψυχικά ασθενών προσώπων, με εμπλεκόμενες, δια παραλείψεως, ακόμη και γυναίκες αστυνομικούς (Φ. 352415).

Γυναίκες θύματα αστυνομικής αυθαιρεσίας

Τα περιστατικά αυθαιρεσίας με φερόμενα θύματα γυναίκες σημειώνουν μια ανησυχητική αυξητική τάση. Δι-ακριτή κατηγορία σχηματίζουν ωστόσο τα περιστατικά ενδοοικογενειακής βίας η απειλής γυναικών, αλλοδαπών και ημεδαπών, με εμπλεκόμενους αστυνομικούς συντρόφους κατά χρήση της ιδιότητάς τους (Φ. 293641, Φ. 320725, Φ. 292982, 311654, Φ. 3030344, Φ. 303839, Φ. 320725) ή αστυνομικούς και ιδιώτες συντρόφους (Φ.352415, Φ. 307323), κάποια εκ των οποίων κατατάσσονται στα ιδιαίτερος σοβαρά περιστατικά προσβολής της σωματικής ακεραιότητας, της προσωπικής ελευθερίας, της γενετήσιας ελευθερίας αλλά και ζωής, αριθμός που, σύμφωνα με τη κοινή λογική, δεν είναι αντιπροσωπευτικός του πραγματικού αριθμού των υφιστάμενων περιστατικών⁴⁴⁷. Την ίδια στιγμή επισήμως

446. <https://www.astynomia.gr/odigos-tou-politi/chrisimes-symvoules/symvoules-odigies-gia-thymata-prosvolis-genetisias-eleftherias-axioprepeias-sexoualiki-kakopoiisi-parenochlisi/>

447. Στην Έκθεση GREVIO 2023 (σελ. 58) εκφράζονται ανησυχίες για προκαταλήψεις και συμπεριφορές που εισάγουν διακρίσεις σε πολλά αστυνομικά τμήματα της χώρας, οι οποίες απορρέουν από μια κατ' εξοχήν πατριαρχική κουλτούρα, καθώς Μ.Κ.Ο. και δικηγόροι που εργάζονται με γυναίκες, θύματα βίας, εξακολουθούν να αναφέρουν αναποτελεσματικό αστυνομικό χειρισμό υποθέσεων ενδοοικογενειακής βίας και περιπτώσεις όπου οι αστυνομικοί συχνά αποθαρρύνουν τα θύματα από το να υποβάλουν καταγγελία και τους συμβουλεύουν να επιστρέψουν στο σπίτι, ενώ μερικές φορές αποτυγχάνουν και να συλλάβουν τους δράστες.

καταγράφεται τα τελευταία χρόνια μια αυξητική τάση των εν γένει περιστατικών ενδοοικογενειακής βίας που καταγγέλλονται από γυναίκες⁴⁴⁸.

Από τις προαναφερθείσες υποθέσεις η ΕΛ.ΑΣ αντιλαμβανόμενη τη βαρύτητα αυτών μέσα στα σώματα ασφαλείας αναπτύσσει εν μέρει αυξημένα αντανακλαστικά ως προς την απόδοση ευθυνών σε εμπλεκόμενους αστυνομικούς όταν οι ίδιοι είναι οι φερόμενοι δράστες και αντίστοιχων ποινικών αδικημάτων όπως διαπιστώνει ο Συνήγορος στα σχετικά πορίσματα που συνέταξε, όπως στην υπόθεση **Φ. 303044** (παραπομπή με το ερώτημα της Απόταξης από το Σώμα για αστυνομικό ο οποίος προσέβαλε τη γενετήσια ελευθερία και σωματική ακεραιότητα συντρόφου του, γυναίκας, την οποία εξέδιδε), **Φ. 311654** (παραπομπή με το ερώτημα της Απόλυσης από το Σώμα για ενδοοικογενειακή απειλή, σωματική βλάβη από αστυνομικό κατά συντρόφου, γυναίκας καθώς και άλλα αδικήματα τα οποία είναι εκτός αρμοδιότητας Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α), **Φ. 303839** (παραπομπή με το ερώτημα της επιβολής της ποινής της Αργίας με απόλυση – Ο Συνήγορος έχει αναπέμψει την υπόθεση για συμπλήρωση αιτιολογίας και ως προς την ορθή υπαγωγή σε πειθαρχικό παράπτωμα) και στην υπόθεση **Φ. 352415**⁴⁴⁹ σε περιστατικό προσβολής της ζωής δια παραλείψεως σε περιστατικό γυναίκας που δολοφονήθηκε από τον πρώην σύντροφό της έξω από το Α.Τ. Στην εν θέματι υπόθεση, το αρχικό πόρισμα Ε.Δ.Ε. παρέπεμπε με το ερώτημα της επιβολής της ποινής της Αργίας με Απόλυση για τους τρεις εμπλεκόμενους αστυνομικούς και προστίμου για τον τέταρτο. Κατόπιν αναπεμπτικού πορίσματος του Συνηγόρου στο οποίο επισημάνθηκε ότι όφειλε το συγκεκριμένο περιστατικό να αντιμετωπισθεί ως περιστατικό ενδοοικογενειακής βίας και να εφαρμοστεί η αντίστοιχη νομοθεσία, παραπέμφθηκαν τελικά με το ερώτημα της επιβολής της ποινής της Απόταξης για τους τρεις και της Αργίας με Απόλυση για τον τέταρτο.

Σε δύο υποθέσεις για τις οποίες ο Συνήγορος δεν έχει ακόμη συντάξει δικό του πόρισμα (**Φ 362715** ανάρτηση βίντεο με γενετήσιες πράξεις, προσβολή γενετήσιας αξιοπρέπειας γυναίκας αστυνομικού από συνάδελφο άνδρα αστυνομικό και **Φ. 342599**, εμπορία ανθρώπων και βιασμός συντρόφου κατ'έξακλούθηση από αστυνομικό ο οποίος έδρασε κατά κατάχρηση της ιδιότητάς του) οι εμπλεκόμενοι αστυνομικοί παραπέμπονται με το ερώτημα επιβολής της ποινής της Απόταξης από το Σώμα.

Ωστόσο, δεν είναι η πρώτη φορά που ο Συνήγορος εκφράζει τον προβληματισμό του ότι ο, κατά κύριο λόγο, ελλειπτικός χειρισμός των υποθέσεων με θύματα γυναίκες, οι οποίες μπορεί να βρίσκονται σε ευάλωτη θέση για πέραν του ενός λόγου (γυναίκα: Ρομά/αλλοδαπή/κρατούμενη/σύντροφος βίαιου

448. Γενική Γραμματεία Ισότητας, 5^η Ετήσια Έκθεση για τη Βία κατά των Γυναικών, Νοέμβριος 2024.

449. Βλ. κεφάλαιο 3.2 της παρούσας έκθεσης.

αστυνομικού) κατά τη δράση της ΕΛ.ΑΣ. και κατά τη διοικητική διερεύνηση των περιστατικών, οι πλημμέλειες ως προς την συλλογή και αξιολόγηση του αποδεικτικού υλικού και οι εν γένει αποθαρρυντικές πρακτικές που παρατηρούνται δεν ενισχύουν τη δημιουργία κλίματος εμπιστοσύνης και συμβάλλουν στην δευτερογενή θυματοποίηση.

Ενδείξεις για το ανωτέρω συλλογισμό αποτελούν οι περιπτώσεις που τα φερόμενα θύματα γυναίκες δεν ανευρέθησαν, αλλοδαπές (**Φ. 258681** κρατούμενη σε Τμήμα Συνοριακής Φύλαξης για σωματικό έλεγχο με απογύμνωση, **Φ. 295874**, **Φ. 320725** για ενδοοικογενειακή βία από αστυνομικό με απειλή όπλου) και ημεδαπές (**Φ. 300278**), οι περιπτώσεις γυναικών που δεν προσέρχονται να καταθέσουν ως μάρτυρες (**Φ.296764**), τα έωλα επιχειρήματα με των διενεργούντων τις έρευνες τα οποία επιχειρούν να αποκαλύψουν τις δήθεν προθέσεις των καταγγελλουσών και να αντιμετωπίσουν το υποκείμενο του ελέγχου (**Φ. 307323** γυναίκα αλλοδαπή σε υπόθεση όπου στον πρώην σύντροφό της δόθηκε η δυνατότητα να υποβάλει έγκληση ενώ στην ίδια δόθηκε δυνατότητα να μιλήσει μόνο στο πλαίσιο της απολογίας της για την απαγγελθείσα σε βάρος της κατηγορίας, ενώ τα όσα σε αυτήν είπε δεν αξιολογήθηκαν ως όφειλαν και ημεδαπή **Φ. 300697**), οι σοβαρές πλημμέλειες κατά την διοικητική έρευνα ως προς την συλλογή και αξιολόγηση του αποδεικτικού υλικού σε περιστατικά γυναικών, αλλοδαπών και ημεδαπών, νεαρών και μη, κρατουμένων και μη (Ενδεικτικά: **Φ. 295874**, **Φ. 258681**, **Φ. 324505**, **Φ. 306890**, **Φ.299877** συσχετιζόμενη με **Φ. 307545**, **Φ. 295451**, **Φ. 287711**, **Φ. 272705**, **Φ. 292982**, **Φ. 303839**, **Φ. 317782 ψυχικά ασθενής**, **Φ. 300697**)

Σε κάθε περίπτωση ο Συνήγορος υπενθυμίζει ότι, στην περίπτωση του πειθαρχικού δικαίου δεν χωρεί αναλογική εφαρμογή των διατάξεων για τα κατ' έγκληση διωκόμενα αδικήματα, όπως προβλέπονται στο πλαίσιο του ποινικού δικαίου, και, κατ' επέκταση, δεν χωρεί ανάκληση της βούλησης του θύματος ως προς την άσκηση πειθαρχικής δίωξης. Κι αυτό, γιατί σε αντίθεση με το ποινικό δίκαιο που αποσκοπεί στην πρόληψη και καταστολή του εγκλήματος προς όφελος της κοινωνικής ειρήνευσης και της σταθερότητας της κοινωνικής ζωής, ο πυρήνας του πειθαρχικού παραπτώματος συνίσταται στην παράβαση του υπηρεσιακού καθήκοντος, όπως υπαγορεύεται από το άρ. 4 του Π.Δ. 120/2008, και αποσκοπεί στη διατήρηση του κύρους της υπηρεσίας. Με αυτό το δεδομένο, το Ν.Σ.Κ. στην υπ' αριθμ. 372/2009 γνωμοδότησή του, αποσαφηνίζει ότι: «η πειθαρχική διαδικασία, κινείται υποχρεωτικά από τη διοίκηση στις υπό του νόμου προβλεπόμενες περιπτώσεις και σκοπό έχει την εύρυθμη λειτουργία των υπηρεσιών, την τήρηση της αρχής της νομιμότητας και την προάσπιση του Δημοσίου Συμφέροντος. Επομένως, μέσα σε αυτό το πλαίσιο διεξαγωγής της πειθαρχικής διαδικασίας, δεν είναι νοητή η ύπαρξη αντιδικίας ανάμεσα σε αυτόν που κατήγγειλε μία παράνομη πράξη και στο όργανο της διοικήσεως κατά του οποίου ασκείται ο διοικητικός έλεγχος...», και

συνεπώς η διενέργεια της πειθαρχικής διαδικασίας δεν εξαρτάται από τη βούληση του εκάστοτε φερόμενου θύματος⁴⁵⁰.

Ο Συνήγορος συνεχίζει και το 2024 να παρατηρεί ότι ιδιαίτερα ευάλωτες ομάδες όπως πολίτες με φερόμενη ψυχική διαταραχή ή νόσο (Φ. 349248 φερόμενος απαγχονισμός κρατουμένου φερόμενου και χρήστη ουσιών που είχε αποπειραθεί στο παρελθόν να αυτοκτονήσει Φ. 297188, φερόμενος απαγχονισμός διοικητικά κρατουμένου αλλοδαπού που αυτοτραυματιζόταν, Φ. 317782 γυναίκα προσαχθείσα που αυτοτραυματίστηκε, για την οποία δεν ακολουθήθηκε η διαδικασία ακούσιας νοσηλείας, παρέμεινε σε ΑΤ με χειροπέδες και εν τέλει συνελήφθη για απείθεια) αποτελούν μία ειδική κατηγορία που χαρακτηρίζεται από συστηματικές πλημμέλειες ως προς την αναζήτηση και την αξιολόγηση του αποδεικτικού υλικού, με προεξάρχουσα την πρακτική της αντιμετάθεσης του υποκειμένου του ελέγχου. Στις ομοειδείς περιπτώσεις συνεχίζει να καθίσταται αδύνατος ο εντοπισμός, με όρους αποδεικτικής διαδικασίας, της ψυχικής ασθένειας προσώπων, έγκαιρα ή έστω σε μεταγενέστερο στάδιο και ως εκ τούτου δεν γίνεται κάποια προσπάθεια σύγκρισης, συσχέτισμού ή αποκλεισμού του στοιχείου αυτού με τις καταγγελίες για κακομεταχείριση. Στις ίδιες περιπτώσεις φαίνεται να συμπυκνώνονται τα αντανakλαστικά διακριτικής μεταχείρισης και κατά συνέπεια στοχοποίησης των προσώπων αυτών εκ μέρους των σωμάτων ασφαλείας, συνήθως για πέραν του ενός λόγους, γεγονός που δεν αφήνει ανεπηρέαστη και την πειθαρχική διερεύνηση των υποθέσεων. Το ίδιο φαίνεται να συμβαίνει και με τους φερόμενους χρήστες ουσιών.

Οι πλημμέλειες που παρατηρούνται κατά την διοικητική διερεύνηση υποθέσεων ευάλωτων προσώπων και το 2024 με σταθερή εξ αυτών την απουσία διερεύνησης ρατσιστικού κινήτρου ή διακριτικής μεταχείρισης δεν συμβάλλουν στην απονομή ουσιαστικής και την επίτευξη κοινωνικής δικαιοσύνης και την επίδειξη, εκ μέρους των σωμάτων ασφαλείας επαγγελματισμού και, εν τέλει, όταν αντίστοιχες πρακτικές υιοθετούνται κατά την αστυνομική δράση, αναβαθμίζονται σε πηγή διακινδύνευσης ισχυρού πλήγματος στις σχέσεις της χώρας με τον ευρωπαϊκό νομικό πολιτισμό, όπως έχει ήδη σημειώσει ο Συνήγορος⁴⁵¹.

5.2.4. Παραβίαση υποχρέωσης αναστολής απόφασης έως το πόρισμα του Συνήγορου

Ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. παραμένει μια σημαντική νομοθετική τομή, με την οποία επιδιώκεται η ενίσχυση του κράτους δικαίου και παράλληλα η καλλιέργεια στα σώματα ασφαλείας μιας κουλτούρας λογοδοσίας, θεσμικής διαφάνειας και επαγγελμα-

450. Ετήσια Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. 2021, σελ. 28 – 29.

451. Ετήσια Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. 2023, σελ. 33-34.

τισμού με στόχο την ισορροπία μεταξύ των δικαιωμάτων των πολιτών και της ασφάλειάς τους, υπό όρους και κοινωνικής δικαιοσύνης.

Άλλωστε, ο σκοπός της λειτουργίας του Συνηγόρου του Πολίτη ως Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. συνίσταται σε αυτόν του εγγυητή της πληρότητας και αποτελεσματικότητας της πειθαρχικής έρευνας, όπως άλλωστε προκρίνεται στις αιτιολογικές εκθέσεις των σχετικών σχεδίων νόμου⁴⁵², οι οποίοι σηματοδότησαν τη θεσμοθέτηση ενός εξωτερικού, παράλληλου με τα πειθαρχικά όργανα και ανεξάρτητου μηχανισμού για τη διερεύνηση περιστατικών αυθαιρεσίας.

Προς ενίσχυση της διαφάνειας και της λογοδοσίας των σωμάτων ασφαλείας και για την περαιτέρω θωράκιση του ρόλου του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α., ο νομοθέτης προέβλεψε την αναστολή έκδοσης απόφασης από τα αρμόδια πειθαρχικά όργανα έως την έκδοση τελικού πορίσματος από τον Συνήγορο⁴⁵³. Συνεπώς, η έκδοση πειθαρχικής απόφασης χωρίς προηγούμενη αποτίμηση, από την Ανεξάρτητη Αρχή, της πληρότητας της εσωτερικής διοικητικής εξέτασης, καθώς και της εναρμόνισης ή της αιτιολογημένης απόκλισής της από τις συστάσεις του Συνηγόρου, συνιστά μη τήρηση ουσιώδους τύπου της διαδικασίας, θεμελιώνοντας λόγο ακύρωσης της σχετικής απόφασης.

Ο Συνήγορος, επίσης, επανειλημμένα σχολιάζει ότι ενδεχόμενη παραβίαση της ανωτέρω νομοθετικής πρόβλεψης δεν μπορεί να βρει νόμιμο έρεισμα στην υπ' αριθμ. 1647/20/429314/26.02.2020 Διαταγή του Αρχηγείου της ΕΛ.ΑΣ. ή σε οποιασδήποτε άλλης διαταγή, λόγω της αυξημένης τυπικής ισχύος που διαθέτει ο νόμος, εν προκειμένω το άρ. 188 του Ν.4662/2020, έναντι υπηρεσιακών διαταγών ή εγκυκλίων.

Παρ' όλα αυτά, η διαπιστωθείσα και στις προηγούμενες εκθέσεις του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. τακτική παράκαμψης της έκδοσης πορίσματος του Συνηγόρου εξακολουθεί να εφαρμόζεται, όπως διαπιστώθηκε για κάποιες εκ των υποθέσεων τις οποίες επεξεργάστηκε ο Μηχανισμός κατά τη διάρκεια του 2024 (**Φ. 244541, Φ. 297188, Φ. 309065**) αλλά και για υποθέσεις που δεν έχει ακόμη επεξεργαστεί.

Η παρατηρούμενη και το 2024 θεσμική παράκαμψη του Συνηγόρου με την έκδοση πειθαρχικών αποφάσεων χωρίς προηγούμενο πόρισμά του, δεν ακυρώνει απλώς τον σκοπό του νομοθέτη και τον ρόλο του Συνηγόρου, αλλά αποσυνδέει άμεσα και βίαια τη δράση των σωμάτων ασφαλείας από τον εγγυητικό

452. Άρ. 56 – 57 Ν. 4443/2016 και στη συνέχεια του άρ. 188 Ν. 4662/2020.

453. Με το άρ. 56 του Ν. 4443/2016, η ειδική αρμοδιότητα διερεύνησης περιστατικών αυθαιρεσίας ανατέθηκε στον Συνήγορο του Πολίτη, κατά τροποποίηση του άρ. 1 του Ν. 3938/2011. Στην παρ. 4 του άρ. 1 προβλεπόταν η αναστολή έκδοσης απόφασης των πειθαρχικών οργάνων έως την έκδοση πορίσματος από τον Συνήγορο του Πολίτη.

εποπτικό ρόλο ενός ανεξάρτητου μηχανισμού, με συνέπεια να σχηματίζεται η εικόνα ενός κράτους που αυθαιρετεί και εν τέλει δεν τιμωρεί⁴⁵⁴. Για το λόγο αυτό άλλωστε, μεταξύ άλλων ο Συνήγορος, σταθμίζοντας ενίοτε τον διαδραμόντα χρόνο από τα επίμαχα περιστατικά και την δυνατότητα ανεύρεσης ή ορθής αξιολόγησης υπάρχοντος αποδεικτικού υλικού, ανέπεμψε προς συμπλήρωση δύο σχετικές υποθέσεις στην ΕΛ.ΑΣ λόγω ελλιπούς πειθαρχικού ελέγχου (**Φ. 297188, Φ. 309065**).

Όσον αφορά τον εν γένει εγγυητικό ρόλο του Συνηγόρου και των πορισμάτων του, ανησυχία προκαλείται και κατά την ολοκλήρωση διερεύνησης υπόθεσης όπου με την πειθαρχική απόφαση ανατρέπεται το περιεχόμενο και το διατακτικό της διοικητικής έρευνας που προηγήθηκε και σε αντίθεση με την πρόταση του διενεργούντος την έρευνα, απαλλάσσονται όλοι οι εμπλεκόμενοι αστυνομικοί ενώ σε αυτές ακριβώς τις περιπτώσεις δεν περνά απαρατήρητη και η εν δυνάμει υπονόμηση του θεσμικού ρόλου του Συνηγόρου (**Φ. 253186**) όπως έχει ήδη παρατηρήσει ο Συνήγορος το έτος 2023⁴⁵⁵. Παρεμφερείς ενστάσεις διατύπωσε ο Συνήγορος και σε άλλη υπόθεση (**Φ. 267199**).

Προς την κατεύθυνση των υποδείξεων του νομοθέτη ο οποίος απένειμε στον Συνήγορο την αρμοδιότητα του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α κινούνται και οι συστάσεις του Επιτρόπου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Συμβουλίου της Ευρώπης, μετά από επίσκεψη του στην Ελλάδα τον Φεβρουάριο 2024, με τις οποίες ο Επίτροπος καλεί τις ελληνικές αρχές μεταξύ άλλων να ενισχύσουν τους μηχανισμούς ουσιαστικής λογοδοσίας απέναντι σε φαινόμενα και περιστατικά επαναπωθήσεων και παραβιάσεων ανθρωπίνων δικαιωμάτων στα σύνορα, θαλάσσια και χερσαία και να αποφεύγουν η χρήση ρητορικής που υπονομεύει το κύρος του Συνηγόρου του Πολίτη⁴⁵⁶.

Στην ίδια κατεύθυνση και η Επιτροπή Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης, στην έκθεσή της για την εκτέλεση των αποφάσεων του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων για το έτος 2023, αναγνώρισε την καθοριστική συμβολή του Συνηγόρου για την ενίσχυση της αποτελεσματικότητας των πειθαρχικών ερευνών στα σώματα ασφαλείας, και κάλεσε τις ελληνικές αρχές να υποστηρίξουν και να ενισχύσουν τον Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α., ιδίως με την παροχή του απαραίτητου προσωπικού, καθώς και την εφαρμογή των συστάσεων του Μηχανισμού⁴⁵⁷.

454. Ετήσια Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α 2023, σελ. 159.

455. Ετήσια Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α 2023, σελ. 26.

456. Memorandum on migration and border control, following the Commissioner's visit to Greece from 3 to 7 February 2024 06/05/2025.

457. Ετήσια έκθεση της Επιτροπής Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης για την εκτέλεση των αποφάσεων Ε.Δ.Δ.Α., 2023, σελ. 38.

Για τον λόγο αυτό, ο Συνήγορος δεν παραλείπει να υπενθυμίζει ότι θα συνεχίσει αδιαπραγμάτευτα και με την ίδια θεσμική υπευθυνότητα, με διαρκώς μεγαλύτερη εμπειρία και τεχνογνωσία, να εκπληρώνει τη συνταγματική του αποστολή.

6. Ο Συνήγορος του Πολίτη στο Ε.Δ.Δ.Α.

I. Ο Συνήγορος του Πολίτη, ως Εθνικός Μηχανισμός Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας, σύμφωνα με το άρ. 1 παρ. 5 Ν. 3938/2011, όπως ισχύει «επιλαμβάνεται επίσης υποθέσεων για τις οποίες έχει εκδοθεί καταδικαστική απόφαση από το Ε.Δ.Δ.Α., με την οποία διαπιστώνονται ελλείψεις της πειθαρχικής διαδικασίας ή νέα στοιχεία που δεν αξιολογήθηκαν στην πειθαρχική έρευνα ή την εκδίκαση της υπόθεσης».

Ο Συνήγορος, στο πλαίσιο αυτό, μπορεί να αποφασίσει την εκ νέου έρευνα και να ζητήσει την πειθαρχική διερεύνηση από τα αρμόδια διοικητικά όργανα, σε συμμόρφωση με την απόφαση του Ε.Δ.Δ.Α., προκειμένου να ασκηθεί ή να συμπληρωθεί η πειθαρχική δίωξη και να επιβληθεί η προσήκουσα πειθαρχική ποινή, ανεξάρτητα από την αρχική εκδίκαση της υπόθεσης. Πρόκειται για ατομικά μέτρα συμμόρφωσης στο συγκεκριμένο μόνο πεδίο, αυτό δηλαδή της πειθαρχικής διερεύνησης της συγκεκριμένης συμπεριφοράς που κρίθηκε από το Δικαστήριο, ενώ, τυχόν γενικά μέτρα συμμόρφωσης με την απόφαση του Ε.Δ.Δ.Α. εναπόκειται στην αποφασιστική αρμοδιότητα της Κυβέρνησης.

Σημειώνεται ότι, στις περιπτώσεις που διαπιστώνεται η ύπαρξη νέων στοιχείων ή στοιχείων που αποκαλύφθηκαν εκ των υστέρων, αλλά και στην περίπτωση που υπήρξε ουσιώδες ελάττωμα της πειθαρχικής διαδικασίας, το αξίωμα της μη δίωξης για δεύτερη φορά για το ίδιο πειθαρχικό παράπτωμα (*ne bis in idem*) κάμπτεται. Στο ίδιο πλαίσιο, υπαγορεύεται ρητά η δέσμευση της Διοίκησης από τον νομικό χαρακτηρισμό της ελεγχόμενης πράξης από το Ε.Δ.Δ.Α., για λόγους ενότητας εφαρμογής της νομολογίας στην έννομη τάξη, η οποία ταυτίζεται με προγενέστερη πρόταση του Συνηγόρου⁴⁵⁸.

Στην περίπτωση της εκτέλεσης αποφάσεων του Ε.Δ.Δ.Α., ο Συνήγορος δεν μπορεί να δράσει αυτεπαγγέλτως, εν αντιθέσει με τις περιπτώσεις καταγγελιών για περιστατικά αυθαιρεσίας του ίδιου νόμου. Η αρμοδιότητα αυτή του Εθνικού Μηχανισμού ενεργοποιείται με τη διαβίβαση από τις οικείες Διευθύνσεις Προσωπικού της απόφασης του Ε.Δ.Δ.Α. και του πειθαρχικού φακέλου της υπόθεσης (άρ. 1 παρ. 5 Ν. 3938/11 ως αντικαταστάθηκε με το άρ. 56 Ν. 4443/2016 και στη συνέχεια από την παρ. 1 του άρ. 188 Ν. 4662/2020). Για τον υπολογισμό του χρόνου παραγραφής που προβλέπεται από τις πειθαρχικές διατάξεις, ο νόμος ορίζει (παρ. 6 του ίδιου ως άνω άρθρου) ότι δεν υπολογίζεται το χρονικό διάστημα που μεσολαβεί από την έκδοση της απόφασης του αρμόδιου, κατά περίπτωση, πειθαρχικού οργάνου μέχρι την περιέλευση στον Συνήγορο του Πολίτη της απόφασης του Ε.Δ.Δ.Α. Σημειώνεται, επίσης, ότι ο νόμος προβλέπει την αναστολή,

458. Για τις προτάσεις του Συνηγόρου βάσει της εφαρμογής της σχετικής διάταξης του Ν. 4443/2016 στις αποφάσεις *Zontul* κατά Ελλάδας και στο σύνολο των αποφάσεων της Ομάδας Μακαρατζής, βλ. έκθεση του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α., για τα έτη 2017 – 2018, σελ. 46 επ. και για την απόφαση *Sarwari* κ.ά. κατά Ελλάδας βλ. Ετήσια Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. 2019, σελ. 122 επ.

αλλά όχι την αναδρομική κατάργηση ήδη επελθούσας παραγραφής⁴⁵⁹.

Εντός του 2024 δεν διαβιβάστηκε απόφαση του Ε.Δ.Δ.Α. στον Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α, ωστόσο, μέσα στο ορισθέν χρονικό διάστημα συλλογής στοιχείων για την σύνταξη της παρούσας έκθεσης εκδόθηκαν τέσσερις (4) αποφάσεις του Ε.Δ.Δ.Α αρμοδιότητας του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α εκ των οποίων οι τρεις (3) ήταν καταδικαστικές και για τις οποίες ακολουθεί σχετική αναφορά.

II. Αποφάσεις Ε.Δ.Δ.Α. Α.Ρ.Ε. και Γ.Ρ.Ι. κατά Ελλάδας - Παρέμβαση Συνηγόρου του Πολίτη στο Ε.Δ.Δ.Α. για το ζήτημα των επαναπροωθήσεων.

Το Ε.Δ.Δ.Α. ζήτησε, το 2024, από τον Συνήγορο του Πολίτη να στείλει **απόψεις ως amicus curiae**⁴⁶⁰ στο γενικό ερώτημα εάν υφίσταται **συστηματική πρακτική παράνομων επαναπροωθήσεων**⁴⁶¹ από τις ελληνικές αρχές στα χερσαία και θαλάσσια σύνορα της χώρας, εν όψει εκδίκασης σχετικών ατομικών προσφυγών. Θεωρώντας αυτονόητο καθήκον σε ένα κράτος δικαίου την ανταπόκριση στα αιτήματα της Δικαιοσύνης, ελληνικών και διεθνών δικαιοδοτικών οργάνων, η Ανεξάρτητη Αρχή ανταποκρίθηκε στο αίτημα αυτό του Προέδρου του Γ' Τμήματος του Ε.Δ.Δ.Α. με αναλυτικό υπόμνημα⁴⁶², αναφερόμενη στην έρευνα που είχε ξεκινήσει το 2017 με τη γενική της αρμοδιότητα για την προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων και τη διαφύλαξη της νομιμότητας, καθώς επίσης και στη μετέπειτα ειδική αρμοδιότητά της ως Εθνικού Μηχανισμού για τη διερεύνηση παράνομων πράξεων των ένστολων, εν προκειμένω της Αστυνομίας και του Λιμενικού Σώματος.

Στο από 26/03/2024 υπόμνημα προς το Ε.Δ.Δ.Α. επισημάνθηκε ότι ήδη από την παλαιότερη έρευνα της Αρχής με τη γενική της αρμοδιότητα, που αφορούσε την περιοχή του Έβρου, είχε αναδειχθεί ένα επαναλαμβανόμενο μοτίβο συμπεριφοράς ένστολων (ή και άλλων προσώπων υπό την ανοχή τους) στα σύνορα, με

459. Το αντίθετο θα ήταν προβληματικό από πλευράς Συντάγματος, δεδομένου ότι η παραγραφή είναι θεσμός του ουσιαστικού ποινικού δικαίου.

460. Είναι η τρίτη φορά που ζητήθηκε από το Ε.Δ.Δ.Α. η παρέμβαση του Συνηγόρου ως τρίτου σύμφωνα με το άρ.36 παρ.2 Ε.Σ.Δ.Α. Είχαν προηγηθεί ερωτήματα τον Ιανουάριο 2020 για την ονοματοδοσία τέκνου σε σχέση με τη θρησκευτική ελευθερία, υπόθεση Σταυρόπουλος κατά Ελλάδας <https://www.synigoros.gr/el/category/allodapoi-ithageneia-astiki-katastasi/post/apofash-toy-edda-gia-th-8rhskeytikh-eley8eria-katopin-parembashs-toy-synhgoroy>, και τον Ιανουάριο 2024 για την εφαρμογή του νέου ενδίκου μέσου των κρατουμένων για τις συνθήκες κράτησής τους κατ'άρ. 6^Α Σωφρονιστικού Κώδικα, βλ. Βλ. Ειδική Έκθεση 2022-2023 του Συνηγόρου του Πολίτη ως Εθνικού Μηχανισμού Πρόληψης των Βασανιστηρίων και της Κακομεταχείρισης (σελ..59-64), διαθέσιμη εδώ: <https://www.synigoros.gr/api/files/download/556628>

461. Ο όρος «παράνομες επαναπροωθήσεις» περιλαμβάνει κάθε παράνομη πρακτική αναγκαστικής απομάκρυνσης αλλοδαπών από τη χώρα.

462. Βλ. επίσης το video της δημόσιας ακρόασης του Γ' Τμήματος του ΕΔΔΑ της 04.06.2024 στις υποθέσεις C.R.J. και Α.Ε. (κατόπιν Α.Ρ.Ε.) κατά Ελλάδας <https://www.echr.coe.int/w/g.r.j.-v.-greece-and-a.e.-v.-greece>

αφαίρεση κινητών, χρημάτων και προσωπικών ειδών, κράτηση άνευ καταγραφής σε μαζικούς χώρους, κακομεταχείριση κι επιβίβαση συχνά υπό την απειλή όπλου σε βάρκες στον Έβρο. Απέναντι στην άνευ τεκμηρίωσης άρνηση, τότε, της Διοίκησης παρόμοιων φαινομένων, ο Συνήγορος είχε αντιτάξει την ανάγκη ενδελεχούς διοικητικής διερεύνησης των καταγγελιών⁴⁶³.

Διαταγές έρευνας άρχισαν να εκδίδονται από τη Διοίκηση το 2019 και ο Συνήγορος εξετάζει έκτοτε την πληρότητα της διερεύνησης με την ειδική αρμοδιότητα του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α., στην οποία έχει δεχθεί πενήντα (50) αναφορές. Οι υποθέσεις αυτές είναι ενδεικτικές ενός ευρύτερου φαινομένου. Συνήθως διατάσσεται εσωτερική έρευνα σε περίπτωση που καταγγέλλεται θάνατος ή τραυματισμός από τη διαδικασία επαναπροώθησης, ενώ σημειώνεται δυστοκία ή και παράλειψη εκ μέρους της ΕΛ.ΑΣ. και του Λ.Σ.-ΕΛ.ΑΚΤ. να διατάξουν έρευνα για την επαναπροώθηση αυτή καθαυτή, ως σοβαρή παραβίαση της προσωπικής ελευθερίας. Στις εσωτερικές έρευνες, όταν αυτές αφορούν επαναπροωθήσεις, ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. διαπιστώνει επαναλαμβανόμενες παρατυπίες, όπως αναφέρει στις ετήσιες εκθέσεις του (η μη καταγραφή σύλληψης και κράτησης των θυμάτων παρουσιάζεται ως απόδειξη μη επαναπροώθησης κατά λογικό σφάλμα λήψης του ζητουμένου, συχνά παραλείπεται η εξέταση των φερόμενων θυμάτων ή ουσιαστών μαρτύρων, παραλείπεται η έγκαιρη αναζήτηση και προσεκτική αξιολόγηση βιντεοληπτικού ή φωτογραφικού υλικού, διατυπώνονται αξιολογικές κρίσεις σχετικά με τους αλλοδαπούς που πλήττουν την αρχή των ίσων αποστάσεων, επίσης, δεοντολογικές κρίσεις για την αποστολή των σωμάτων ασφαλείας συγχέουν το δέον με τη διερεύνηση γεγονότων στην εσωτερική έρευνα). **Τα προβλήματα αυτά των διοικητικών ερευνών για επαναπροωθήσεις έχουν προσλάβει πλέον συστηματικό χαρακτήρα.** Στο υπόμνημα γίνεται μνεία των σχετικών διαπιστώσεων διεθνών κι ευρωπαϊκών οργανισμών, όπως η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες και ο FRONTEX. Αναφέρονται χαρακτηριστικά τα στοιχεία της έκθεσης για το έτος 2022 του Υπευθύνου Θεμελιωδών Δικαιωμάτων του FRONTEX στην οποία σημειώνεται ότι το 30% των παραβιάσεων θεμελιωδών δικαιωμάτων στα σύνορα αφορούσε την Ελλάδα. Ο Συνήγορος αναφέρθηκε επίσης στα ευρήματα της έρευνας του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. δι' ιδίων μέσων στην υπόθεση επαναπροώθησης στον Έβρο Αφγανού διερμηνέα του FRONTEX⁴⁶⁴. Η παρέμβαση τρίτου της Ανεξάρτητης Αρχής προς το Ε.Δ.Δ.Α. κατέληγε στη διαπίστωση ότι όλα τα ανωτέρω στοιχεία, ποσοτικά και ουσίας, οδηγούν στο συμπέρασμα ότι οι επαναπροωθήσεις δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι αποτελούν ένα μεμονωμένο φαινόμενο⁴⁶⁵.

463. Για την αυτεπάγγελτη έρευνα της Αρχής το 2017 με αντικείμενο φερόμενες επαναπροωθήσεις στη περιοχή του Έβρου βλ. interim έκθεση Απριλίου 2021 <https://old.synigoros.gr/?i=human-rights.el.files.791636>

464. Για την υπόθεση αυτή βλ. έκθεση ΕΜΗΔΙΠΑ έτους 2023 σελ. 64 επ.

465. Βλ. την παρέμβαση τρίτου για τις επαναπροωθήσεις στην ιστοσελίδα της Αρχής <https://www.synigoros.gr/el/category/deltia-typoy/post/deltio-typoy-or-parembash-tritoy-toy-synhgoroy-toy-polith-katopin-prosklshshs-toy-edda-gia-to-zhthma-twn-epanaprowthsewn>

Στην απόφαση Α.Ρ.Ε. κατά Ελλάδας της 07.01.2025 το Ε.Δ.Δ.Α. επικαλέστηκε, μεταξύ άλλων, την παρέμβαση ως τρίτου του Συνηγόρου του Πολίτη⁴⁶⁶, **θεωρώντας ότι υπάρχουν ισχυρές ενδείξεις για την ύπαρξη μιας συστηματικής πρακτικής επαναπροωθήσεων** πολιτών τρίτων χωρών από τις ελληνικές αρχές την επίδικη περίοδο από την περιοχή του Έβρου προς την Τουρκία. Η προσφεύγουσα, υπήκοος Τουρκίας, επαναπροωθήθηκε τον Μάιο 2019 στη χώρα της, από την οποία είχε διαφύγει, χωρίς προηγουμένως να εξετασθεί ο κίνδυνος που διέτρεχε και το αίτημά της διεθνούς προστασίας. Το Δικαστήριο έκρινε ομόφωνα ότι υπήρξε παραβίαση του άρ.3 (απαγόρευση απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης) και του άρ.13 της Ε.Σ.Δ.Α. (δικαίωμα σε αποτελεσματικό ένδικο μέσο) από την επαναπροώθηση της προσφεύγουσας στην Τουρκία, καθώς επίσης και παραβίαση του άρ.5 παρ.1,2 και 4 της Ε.Σ.Δ.Α. (δικαίωμα στην ελευθερία και την ασφάλεια) λόγω της κράτησής της προ επαναπροώθησης, η οποία ήταν άτυπη, προκαταρκτική ενέργεια της επαναπροώθησης και στερούνταν παντελώς νόμιμης βάσης. Διαπιστώθηκε επίσης παραβίαση του άρ.13 σε συνδυασμό με τα άρθρα 2 και 3 της Ε.Σ.Δ.Α. λόγω έλλειψης αποτελεσματικού ένδικου μέσου σχετικά με κίνδυνο ζωής και κακομεταχείριση κατά την επαναπροώθηση⁴⁶⁷.

Η απόφαση Α.Ρ.Ε. του Ε.Δ.Δ.Α. είναι πολύ σημαντική διότι για πρώτη φορά το Δικαστήριο δέχεται την ύπαρξη μιας συστηματικής πρακτικής επαναπροωθήσεων στα σύνορα από τις ελληνικές αρχές, με βάση εκθέσεις και στοιχεία διεθνών, ευρωπαϊκών και ανεξάρτητων δημόσιων φορέων, όπως ο Συνήγορος του Πολίτη⁴⁶⁸. Εκκινώντας από το κριτήριο της απόδειξης πέραν πάσης αμφιβολίας το Ε.Δ.Δ.Α. επιβεβαιώνει την ευρύτατη ευχέρειά του προς εκτίμηση των αποδείξεων. Αναφερόμενο και σε προηγούμενη νομολογία του σε υποθέσεις μαζικών απελάσεων – επαναπροωθήσεων, το Δικαστήριο διευκρινίζει ότι στις υποθέσεις αυτές το βάρος απόδειξης που φέρει ο προσφεύγων αφορά μια αρχή απόδειξης υπέρ της εκδοχής των γεγονότων που επικαλείται και η εκδοχή αυτή πρέπει να είναι λεπτομερής, συνεκτική, άνευ αντιφάσεων και να συνάδει με τα γεγονότα⁴⁶⁹. Στην προκειμένη περίπτωση η εκδοχή της προσφεύγουσας πληρούσε τα κριτήρια αυτά και εισέφερε επαρκείς αποδείξεις για να τεκμηριώσει ότι η ίδια ήταν θύμα παράνομης πρακτικής κράτησης και επαναπροώθησης τις ημερομηνίες που επικαλείτο⁴⁷⁰.

466. Ιδίως παρ.224 της απόφασης κ.α. (σε 27 σημεία).

467. Τα οποία εν προκειμένω θεώρησε, με πλειοψηφία 6 μελών προς 1, ότι δεν αποδείχθηκαν.

468. Επιτροπή CPT, Κοινοβουλευτική Συνέλευση κι Επίτροπος Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Συμβουλίου της Ευρώπης, Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, Ειδικός Εισηγητής του ΟΗΕ για τα δικαιώματα των μεταναστών κ.α. Το ΕΔΔΑ κάνει ειδική μνεία στις παρεμβάσεις και εκθέσεις του Συνηγόρου του Πολίτη και της Εθνικής Επιτροπής Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, θεωρώντας ότι η ανεξαρτησία τους είναι αδιαμφισβήτητη, σε αντίθεση με την Εθνική Αρχή Διαφάνειας (παρ. 227, 228 της απόφασης).

469. Βλ.παρ.208 επ. της απόφασης, ιδίως παρ.214.

470. Βλ.παρ.230-267 της απόφασης.

Δεδομένης της σημασίας της νομολογίας αυτής του Ε.Δ.Δ.Α., η ελληνική Κυβέρνηση, στην απάντησή της προς τις πολύ αυστηρές συστάσεις που της απηύθυνε σχετικά με παράνομες επαναπροωθήσεις ο Επίτροπος για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα του Συμβουλίου της Ευρώπης μετά την επίσκεψή του στην Ελλάδα, απάντησε (29.04.2025) ότι η απόφαση Α.Ρ.Ε. δεν είναι οριστική και έχει ήδη προσφύγει κατά αυτής⁴⁷¹. Ο Συνήγορος του Πολίτη έλαβε επιστολή ενημέρωσης από τη Γραμματεία του Ε.Δ.Δ.Α. ότι η ελληνική Κυβέρνηση ζήτησε την 04.04.2025 να αχθεί η υπόθεση ενώπιον της μείζονος συνθέσεως του Δικαστηρίου και το αίτημα τελεί υπό εξέταση.

Το Ε.Δ.Δ.Α. επικαλείται την παρέμβαση του Συνηγόρου ως *amicus curiae* και στην απόφαση G.R.J. κατά Ελλάδας της 07.01.2025. Και στην υπόθεση αυτή, Αφγανού ανηλίκου που υποστήριξε ότι υπέστη παράνομη επαναπροώθηση αφού είχε αποβιβασθεί στη Σάμο τον Σεπτέμβριο 2020, το Δικαστήριο δέχτηκε την ύπαρξη μιας συστηματικής πρακτικής επαναπροωθήσεων από τις ελληνικές αρχές και στα θαλάσσια σύνορα της χώρας. Ωστόσο, η προσφυγή απορρίφθηκε διότι το Δικαστήριο θεώρησε ανεπαρκείς τις αποδείξεις που εισέφερε ο προσφεύγων για το ότι ο ίδιος υπέστη παράνομη επαναπροώθηση από το Λ.Σ.-ΕΛ. ΑΚΤ., δεδομένου ότι οι εκάστοτε ισχυρισμοί του εμφάνιζαν κάποιες αντιφάσεις και ασυνέπειες και κυρίως ότι οι προσκομισθείσες από τον προσφεύγοντα σχετικές φωτογραφίες από video των τουρκικών αρχών από τη βάρκα κατά την ημερομηνία της φερόμενης επαναπροώθησης δεν επέτρεπαν να διαπιστωθεί εάν ο ίδιος ήταν μεταξύ των επιβαινόντων. Εν γένει το Ε.Δ.Δ.Α. φαίνεται να επιρρίπτει ένα σημαντικό βάρος «απόδειξης πέραν πάσης αμφιβολίας» στους προσφεύγοντες ως *prima facie* απόδειξη σε υποθέσεις επαναπροώθησης, το οποίο είναι δύσκολο να επιτευχθεί λόγω του αδιαφανούς χαρακτήρα των επίδικων επιχειρήσεων⁴⁷². Η απόρριψη της προσφυγής G.R.J. *ratione personae* δεν αναιρεί το *obiter dictum* του Δικαστηρίου στην υπόθεση αυτή για συστηματική πρακτική επαναπροωθήσεων και στα θαλάσσια σύνορα της χώρας⁴⁷³.

III. Στις αρχές του 2025 εκδόθηκαν άλλες δύο καταδικαστικές για τη χώρα αποφάσεις.

Στην απόφαση **Παναγιωτόπουλος και άλλοι κατά Ελλάδος** της 21.01.2025 το Δικαστήριο διαπιστώνει, για πολλοστή φορά, παραβίαση του διαδικαστικού σκέ-

471. <https://www.coe.int/el/web/commissioner/-/greece-should-prevent-pushbacks-and-ensure-accountability-for-human-rights-violations-at-the-borders>

472. Βλ. S.Motz -A.Mullis: <https://strasbourgobservers.com/2025/03/28/undermining-protection-standards-in-pushbacks-cases-the-ecthr-in-a-r-e-v-greece-and-g-r-j-v-greece/>, G.Baranowska: Exposing Covert Border Enforcement: Why Failing to Shift the Burden of Proof in Pushback Cases is Wrong in: *European Convention on Human Rights Law Review*, The Volume 4 Issue 4 (2023)

473. Η σχετική κρίση αφορά την επίδικη περίοδο, ωστόσο το Δικαστήριο επικαλείται πηγές που καλύπτουν χρονικά έως και το 2024.

λους του άρ. 3 της Ε.Σ.Δ.Α. και την αποτυχία των αρχών να διερευνήσουν αποτελεσματικά υπόθεση απάνθρωπης κι εξευτελιστικής μεταχείρισης και για τους τρεις προσφεύγοντες αλλά και παραβίαση του ουσιαστικού σκέλους του άρ. 3 για δύο εκ των προσφευγόντων για απάνθρωπη και εξευτελιστική μεταχείριση και παραβίαση του άρ. 3 σε συνδυασμό με το άρ. 14 για την αποτυχία των αρχών να διερευνήσουν αποτελεσματικά τυχόν ρατσιστικό κίνητρο για όλους τους προσφεύγοντες σε υπόθεση τριών πολιτών Ρομά σε περιστατικό καταδίωξης, σύλληψης, προσαγωγής και κράτησης σε ΑΤ. Πρόκειται για υπόθεση που είχε διερευνήσει ο Συνήγορος (**Φ. 262528**), ενώ στην απόφαση γίνεται επίκληση των σχετικών πορισμάτων της Αρχής.

Συγκεκριμένα, μετά την μελέτη των στοιχείων της πειθαρχικής διογραφίας η Ανεξάρτητη Αρχή είχε αναπέμψει το πόρισμα διενεργηθείσης Ε.Δ.Ε. στην ΕΛΑΣ για συμπλήρωση λόγω διοικητικών πλημμελειών κατά την έρευνα με έμφαση στο διαφαινόμενο έλλειμμα ανεξαρτησίας της ποινικής δίκης από την πειθαρχική διαδικασία και το έλλειμμα ιατροδικαστικής εξέτασης.

Η ΕΛ.ΑΣ. ωστόσο, μετά από συμπλήρωση της διοικητικής έρευνας, έθεσε την υπόθεση στο αρχείο υιοθετώντας πλήρως το απαλλακτικό για τους εμπλεκόμενους αστυνομικούς αποτέλεσμα της ποινικής διαδικασίας, χωρίς να ασκήσει την ευχέρειά της να κρίνει διαφορετικά στηρίζοντας την κρίση της στις διαφορετικές προϋποθέσεις που θέτουν οι ρυθμίσεις του πειθαρχικού δικαίου, όπως, μεταξύ άλλων, επισημαίνει η Αρχή στο καταληκτικό πόρισμά της.

Στην απόφαση ***Al-Maliki κατά Ελλάδος*** της 25.03.2025, σχετικά με το θάνατο ανήλικου πολίτη Ιράκ από πυροβολισμό λιμενικού στη Σύμη το 2015, εκτός από την παραβίαση του άρ.2 της Ε.Σ.Δ.Α. για το δικαίωμα στη ζωή επειδή οι λιμενικοί θα έπρεπε να γνωρίζουν ότι το σκάφος μετέφερε μετανάστες και να έχουν προσπαθήσει να μειώσουν τον κίνδυνο για τη ζωή τους από τους πυροβολισμούς, η απόφαση διαπιστώνει και παραβίαση στο διαδικαστικό σκέλος του άρ.2 σχετικά, μεταξύ άλλων, με την εξέταση όλων των μαρτύρων.

Ο Συνήγορος υπογραμμίζει ότι ο βαθμός αξιοπιστίας των διοικητικών ερευνών φέρεται να είναι σε μεγάλο βαθμό ταυτόσημος⁴⁷⁴ με τον βαθμό αξιοπιστίας των σωμάτων ασφαλείας και προς αυτή τη κατεύθυνση θα πρέπει να κινείται η εκτέλεση των αποφάσεων των Ε.Δ.Δ.Α.

474. Ετήσια Έκθεση ΕΜΗΔΙΠΑ 2023, σελ.36.

7.

**Συνεργασία του
Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α.
με διεθνείς
φορείς και
άλλες
δραστηριότητες**

Ο Συνήγορος του Πολίτη μετέχει στη Διοικούσα επιτροπή που αποτελεί το Όργανο Διοίκησης του Δικτύου Ανεξάρτητων Αρχών Διερεύνησης Καταγγελιών κατά της Αστυνομίας (Independent Police Complaints Authorities Network) IPCAN⁴⁷⁵, στο οποίο μετέχουν φορείς από 25, πλέον, χώρες. Η αλληλεπίδραση με τους φορείς παρακολούθησης της Αστυνομίας που συμμετέχουν στο Δίκτυο IPCAN έχει βάλει τα θεμέλια για μια ιδιαίτερα εποικοδομητική συνεργασία, μεταξύ του Έλληνα Συνηγόρου του Πολίτη ως Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. και του αντίστοιχου θεσμού της Βόρειας Ιρλανδίας⁴⁷⁶.

Η περαιτέρω ενίσχυση της συνεργασίας του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. με διεθνείς φορείς, για την ανταλλαγή βέλτιστων πρακτικών και τεχνογνωσίας, αποτελεί διαχρονικά ένα ζητούμενο. Στο πλαίσιο αυτό, έχουν τεθεί οι βάσεις για επιμορφωτικές δράσεις, σε συνεργασία με ομόλογους θεσμούς σε άλλες χώρες της Ευρώπης, μεταξύ των οποίων η Βόρεια Ιρλανδία, η Νορβηγία, η Σουηδία, η Γαλλία, η Δανία και το Η.Β.

Ο Συνήγορος του Πολίτη συμμετείχε στο όγδοο σεμινάριο του Δικτύου Ανεξάρτητων Αρχών Διερεύνησης Καταγγελιών κατά της Αστυνομίας (Independent Police Complaints Authorities Network-IPCAN), το οποίο έλαβε χώρα στο Παρίσι στις 8 Νοεμβρίου 2024. Το σεμινάριο είχε ως θέμα τις σχέσεις μεταξύ αστυνομίας και ατόμων με αναπηρία, καθώς και τη χρήση νέων τεχνολογιών από τις αρχές επιβολής του νόμου. Στέλεχος του ΕΜΗΔΙΠΑ παρουσίασε εισήγηση σχετικά με τη χρήση φορητών καμερών σώματος (body worn cameras) από την Ελληνική Αστυνομία, ενώ μέλος της γαλλικής ομόλογης Αρχής ανέλυσε τις διατάξεις του άρ. 77 του Κανονισμού για την Τεχνητή Νοημοσύνη (AI act), ο οποίος παραχωρεί εξουσίες ελέγχου στις αρχές που είναι αρμόδιες για την προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων. Στο τέλος του σεμιναρίου τα μέλη του Δικτύου επισημοποίησαν τις διαπιστώσεις και τις συστάσεις τους για τη βελτίωση της αλληλεπίδρασης των αστυνομικών αρχών με τα άτομα με αναπηρία σε μια κοινή δήλωση, τη Διακήρυξη των Παρισίων⁴⁷⁷.

Επίσης ο Μηχανισμός είχε :

- **Στις 14 Φεβρουαρίου 2024:** Διαδικτυακή συμμετοχή στη συνάντηση ανταλλαγής απόψεων της Επιτροπής Πολιτικών Ελευθεριών, Δικαιοσύνης και Εσωτερικών Υποθέσεων (LIBE) του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, σχετικά με το

475. Το IPCAN (Independent Police Complaints Authorities' Network) αποτελεί δίκτυο ανεξάρτητων θεσμών, κυρίως των κρατών της Ε.Ε, οι οποίοι έχουν την αρμοδιότητα να δέχονται και να επεξεργάζονται καταγγελίες για βία από τα σώματα ασφαλείας. Για περισσότερες πληροφορίες, βλ. <https://ipcan.org/>

476. Βλ. σχετικά: <https://www.policeombudsman.org/>

477. Βλ. https://www.defenseurdesdroits.fr/sites/default/files/2024-11/IPCAN_Declaration-of-Paris_14112024.pdf

ναυάγιο της Πύλου και τις συνεχιζόμενες καταγγελίες για βία στα θαλάσσια σύνορα της Ελλάδας.

- **Στις 25 Απριλίου 2024:** Ομιλία του Συνηγόρου του Πολίτη με τίτλο «Η διοικητική κράτηση αλλοδαπών και τα εναλλακτικά μέτρα κράτησης από τη σκοπιά του Συνηγόρου του Πολίτη» στη Στρογγυλή Τράπεζα της Διεθνούς Επιτροπής του Ερυθρού Σταυρού (ICRC) με θέμα «Η χρήση του μέτρου της διοικητικής κράτησης μεταναστών και διερεύνηση αποτελεσματικών εναλλακτικών μέτρων», που έλαβε χώρα στο Διοικητικό Δικαστήριο Πειραιά.

- **Στις 28 Νοεμβρίου 2024:** στέλεχος του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. έλαβε μέρος σε μελέτη του Οργανισμού Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ (FRA) με τίτλο «Εξ αποστάσεως ταυτοποίηση με βιομετρικά δεδομένα για σκοπούς επιβολής του νόμου: προβληματισμοί για τα θεμελιώδη δικαιώματα», απαντώντας σε ερωτήσεις σχετικές με ζητήματα που εν δυνάμει προκύπτουν από τη χρήση βιομετρικών δεδομένων για την αναγνώριση και ταυτοποίηση ατόμων από τις αρχές επιβολής του νόμου, με αφορμή την προμήθεια και χρήση συστημάτων έξυπνης αστυνόμευσης (Smart Policing) από την Ελληνική Αστυνομία.

8. **Νομοθετικές** **Εξελίξεις** **και Προτάσεις**

Τροποποίηση του Π.Δ 120/2008

Με το Π.Δ. 61/2024 (ΦΕΚ Α' 212) επήλθαν τροποποιήσεις στο Π.Δ. 120/2008 «Πειθαρχικό Δίκαιο Αστυνομικού Προσωπικού» εκ των οποίων επισημαίνονται οι κάτωθι:

- Στο άρ. 48 παρ. 2 εδ. γ' προβλέπεται ότι πλέον η αθωωτική απόφαση κάθε δικαστηρίου δεσμεύει το πειθαρχικό όργανο, καθώς αυτό δεν μπορεί να αμφισβητήσει την ποινική αθώωση του πειθαρχικώς διωκόμενου, ούτε να χρησιμοποιήσει διατυπώσεις που υποδηλώνουν ότι τίθεται υπό αμφισβήτηση η αθώωσή του από το ποινικό δικαστήριο.

- Στην παρ. 3 του άρ. 48 προβλέπεται ότι η ποινική δίκη δεν αναστέλλει την πειθαρχική διαδικασία, όμως σε περίπτωση που κατά το αντίστοιχο ποινικό σκέλος διενεργείται προκαταρκτική εξέταση ή προανάκριση ή κύρια ανάκριση ή οι κατηγορούμενοι αστυνομικοί έχουν παραπεμφθεί στο ακροατήριο ποινικού δικαστηρίου, οι αρμόδιοι κατά την παρ. 1 του άρ. 22 να ασκήσουν την πειθαρχική δίωξη και τα αρμόδια πειθαρχικά όργανα μπορούν, με απόφασή τους, που ανακαλείται ελευθέρως, να διατάξουν, αν το κρίνουν αναγκαίο, την αναστολή της πειθαρχικής διαδικασίας, η οποία δεν μπορεί να υπερβαίνει το ένα (1) έτος.

- Στο άρ. 48 προστέθηκε παράγραφος 4 η οποία προβλέπει ότι «Οι Υπηρεσίες των αστυνομικών είναι υποχρεωμένες να παρακολουθούν και να αναφέρουν την πορεία των ποινικών υποθέσεών τους, καθώς και να αιτούνται αντίγραφα των ποινικών δικογραφιών, βουλευμάτων, εισαγγελικών διατάξεων, δικαστικών αποφάσεων κ.λπ., για να ενημερώνονται οι ατομικοί τους φάκελοι και να αποτελούν μέρος των πειθαρχικών δικογραφιών ή να συνεκτιμώνται εν γένει κατά τον διοικητικό χειρισμό ή την πειθαρχική εκδίκαση των υποθέσεών τους.».

- Στο άρ. 33 του Π.Δ. 120/2008 προστέθηκε παράγραφος, σύμφωνα με την οποία, στις διοικητικές εξετάσεις, στις οποίες έχει ενσωματωθεί ποινική δικογραφία από την Υπηρεσία Εσωτερικών Υποθέσεων Σωμάτων Ασφάλειας ή άλλη ανακριτική αρχή, εξετάζονται συμπληρωματικά μόνο οι μάρτυρες που κρίνεται απολύτως αναγκαίο για τη συμπλήρωση του αποδεικτικού υλικού της πειθαρχικής δικογραφίας και ιδίως οι καταγγέλλοντες ή οι παθόντες.

Όσον αφορά τα ζητήματα που τίθενται με τις ανωτέρω τροποποιήσεις βλ. κεφάλαια 3.1 και 5.2.1 της παρούσας έκθεσης.

- **Σε θετική κατεύθυνση**, όπως έχει ήδη αναφερθεί⁴⁷⁸ κινούνται οι νέες διατάξεις των άρθρων 24 και 26 οι οποίες επαναδιατυπώθηκαν διευρύνοντας τις

478. Βλ. κεφάλαιο 3.1 της παρούσας έκθεσης.

κατηγορίες των διοικητικών εξετάσεων οι οποίες πλέον ανατίθενται σε αστυνομικό εκτός διοικητικής εξάρτησης με τον/τους εγκαλούμενο/ους αστυνομικούς, προβλέποντας, μεταξύ άλλων ότι σε Αξιωματικό που δεν έχει διοικητική εξάρτηση με τους ελεγχόμενους αστυνομικούς ανατίθεται και οι διοικητικές εξετάσεις που αφορούν στη χρήση όπλου από αστυνομικό κατά την εκτέλεση των καθηκόντων του ή αιτιάσεις για κακομεταχείριση, κακοποίηση, ρατσιστική ή άλλη ακραία συμπεριφορά σε βάρος πολιτών.

Κατά πάγια θέση του Συνηγόρου του Πολίτη, η αναγκαιότητα τήρησης αυξημένης ιεραρχικής απόστασης μεταξύ του διεξάγοντος την διοικητική έρευνα και του υποκείμενου σε αυτήν αστυνομικού, ώστε να μην υφίσταται οργανική ή ιεραρχική σύνδεση, θα έπρεπε να ισχύει γενικώς σε όλες τις υπό έρευνα υποθέσεις. Η απόσταση αυτή εξασφαλίζει τα εχέγγυα αμερόληπτης και αντικειμενικής διερεύνησης και αποτελεί ένα από τα βασικά προαπαιτούμενα αποτελεσματικού πειθαρχικού ελέγχου σύμφωνα με την ελληνική νομοθεσία και την πάγια νομολογία του Ε.Δ.Δ.Α.⁴⁷⁹

Ομοίως, το ζήτημα της διερεύνησης ρατσιστικού κινήτρου, για το οποίο ο Ε.ΜΗ. ΔΙ.Π.Α συχνά έχει επισημάνει στις παρεμβάσεις του την ελλιπή ή την παντελή απουσία διερεύνησής του στις διοικητικές εξετάσεις όπου και αναφύονται τέτοιου είδους ζητήματα, φαίνεται να αποκτά διακριτή θέση, σύμφωνα με τις θέσεις της Αρχής και τη νομολογία του Ε.Δ.Δ.Α.⁴⁸⁰

• Σημειώνεται η επέκταση του διοικητικού μέτρου της υποχρεωτικής διαθεσιμότητας, **πρόταση που έχει ήδη διατυπώσει ο Συνήγορος σε σχετικά πορίσματά του στο παρελθόν**, και στις περιπτώσεις πειθαρχικής και ποινική δίωξης για κακουργήματα ή πλημμελήματα που προβλέπονται στο άρ. 10 παρ. 1 περ. η', πλην εκείνων που ορίζονται στην παρ. 3 του ίδιου άρθρου και η αυτοδίκαιη απόφαση επί αμετάκλητης ποινικής καταδίκης για κακούργημα ή σοβαρό πλημμέλημα με την προσθήκη νέας παρ. 3 στο άρ 18 σε εν ενεργεία αστυνομικούς και αξιωματικούς που έχουν καταδικασθεί με αμετάκλητη δικαστική απόφαση για τέλεση (ή απόπειρα τέλεσης) κακουργήματος ή πλημμελήματος προβλεπόμενου στο άρ. 10 παρ. 1 περ. η. Η ισχύς της απόφαξης εκκινεί από την έκδοση της αμετάκλητης καταδικαστικής απόφασης,

479. Μεταξύ άλλων, Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α *Husseyinov κατά Azerbaijan*, 7.5.2015 (τελικό, 7.8.2915), παρ. 71 και Andersen κατά Ελλάδα, 26.4.2018, παρ. 61.

480. Υπενθυμίζεται ότι σύμφωνα με τη νομολογία του Ε.Δ.Δ.Α. όταν έρχονται στο φως στοιχεία για χρήση μειωτικών χαρακτηρισμών ή συμπεριφοράς από αστυνομικά όργανα, επιτάσσει ότι «πρέπει να διερευνώνται ενδελεχώς όλα τα πραγματικά περιστατικά, προκειμένου να διαπιστωθεί η πιθανή ύπαρξη ρατσιστικών κινήτρων» ενώ υφίσταται πλημμελής διερεύνηση ρατσιστικού κινήτρου κατά την πειθαρχική διαδικασία (παραβίαση του άρθρου 14 της Ε.Σ.Δ.Α. περί διακρίσεων επί της διαδικασίας), εάν δεν διενεργηθεί πλήρης έρευνα για παρόμοια, με το καταγγελλόμενο, περιστατικά, για την ύπαρξη τυχόν σχετικών καταγγελιών από τον υπηρεσιακό φάκελο των εμπλεκόμενων κ.ά. βλ. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. *Μπέκος και Κουτρόπουλος κατά Ελλάδα*, 13.12.2005.

ενώ προβλέπεται και υποχρέωση δημοσίευσης των αποφάσεων αυτών στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

- Με την τροποποίηση της παρ. 3 του άρ. 6, όταν η πειθαρχική διαδικασία έχει αρχίσει για πειθαρχικά παραπτώματα που επισύρουν ανώτερη πειθαρχική ποινή και συνεχίζεται και μετά την έξοδο του αστυνομικού από το Σώμα η μεν ποινή της απόταξης μετατρέπεται, από το αρμόδιο όργανο για την εκτέλεση των αποφάσεων επιβολής των ανώτερων πειθαρχικών ποινών στους απόστρατους, σε ποινή προστίμου ύψους τριών (3) μηνιαίων βασικών μισθών, όπως είχαν καθοριστεί κατά την τελευταία μισθοδοσία τους, πριν από την έξοδο τους από το Σώμα, οι δε ποινές της αργίας με απόλυση και της αργίας με πρόσκαιρη παύση, μετατρέπονται σε ποινή προστίμου ύψους μισού (1/2) μηνιαίου βασικού μισθού για κάθε μήνα αργίας με απόλυση και ένα όγδοο (1/8) μηνιαίου βασικού μισθού για κάθε δεκαπέντε (15) ημέρες αργίας με πρόσκαιρη παύση, όπως είχαν καθοριστεί κατά την τελευταία μισθοδοσία τους, πριν από την έξοδο τους από το Σώμα, αντίστοιχα. **Πρόκειται για εξέλιξη σύμφωνη με σχετική πρόταση που έχει διατυπώσει ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α στο παρελθόν⁴⁸¹.**

- Στο άρ. 2 παρ. 4 του ΠΔ 120/2008, προβλέφθηκε ότι αίρεται ο άδικος χαρακτήρας για περιπτώσεις μη εκτέλεσης διαταγής ανωτέρου, εφόσον προκύπτει ο παράνομος ή αντισυνταγματικός χαρακτήρας της.

Σύσταση Διεύθυνσης Δεοντολογίας και Εσωτερικού Ελέγχου

Με το άρ. 13 του Ν. 5187/2025 συστάθηκε η νέα Διεύθυνση Δεοντολογίας και Εσωτερικού Ελέγχου, η οποία υπάγεται απευθείας στον Αρχηγό της ΕΛ.ΑΣ. και, μεταξύ άλλων, συγκεντρώνει τις αρμοδιότητες διενέργειας και ελέγχου των πειθαρχικών υποθέσεων καθώς επίσης και την υποστήριξη της λειτουργίας των πειθαρχικών συμβουλίων, σε τρία αντίστοιχα τμήματα, Διοικητικών Εξετάσεων, Ελέγχου Διοικητικών Εξετάσεων και Υποστήριξης Πειθαρχικών Συμβουλίων.

Κατά το στάδιο της κοινοβουλευτικής επεξεργασίας του οικείου νομοσχεδίου ο Συνήγορος διατύπωσε σχόλια, παρατηρήσεις και προτάσεις που έγιναν εν μέρει δεκτές⁴⁸² και ενδεικτικά:

- Η συγκέντρωση αρμοδιότητας για τις πειθαρχικές υποθέσεις στην Διεύθυνση Δεοντολογίας και Εσωτερικού Ελέγχου του Αρχηγείου, **φαίνεται να συνάδει με το πνεύμα πάγιας πρότασης του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α** προς εξειδίκευση του προσωπικού που διενεργεί διοικητικές εξετάσεις ωστόσο τελεί υπό την διττή προϋπόθεση, αφενός της ενίσχυσής της με εξειδικευμένο και έμπειρο

481. Βλ. Ετήσια Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α 2023, κεφάλαιο 8.

482. Παρατηρήσεις | Ν/Σ ΥΠΡΟΠΟ: Αναδιοργάνωση ΕΛΑΣ.

προσωπικό, και αφετέρου της αποσαφήνισης ενός συνεκτικού πλαισίου συνεργασίας με τις Γενικές Περιφερειακές Αστυνομικές Διευθύνσεις (ΓΕ.Π.Α.Δ.) και τις Διευθύνσεις Αστυνομίας κατά την άσκηση της αρμοδιότητάς τους προς διαταγή και ανάθεση έρευνας. Ήδη, η Διεύθυνση του Αρχηγείου φαίνεται να απορροφά τις Υποδιευθύνσεις Διοικητικών Εξετάσεων των Γενικών Αστυνομικών Διευθύνσεων Αθήνας και Θεσσαλονίκης (παρ. 3.βα και 4.αα). Η ίδρυση Υποδιεύθυνσης Δεοντολογίας και Εσωτερικού Ελέγχου Βορείου Ελλάδας (παρ. 4) αποτιμάται θετικά, προκειμένου η διεξαγωγή Π.Δ.Ε. ή ΕΔ.Ε για προσωπικό που υπηρετεί σε οποιαδήποτε υπηρεσία της ΕΛ.ΑΣ. ανά τη χώρα να μην απολήγει στην πράξη, λόγω απόστασης του διενεργούντος, σε κατά παραγγελία του διεξαγωγή εμμέτρου απόδειξης ενώπιον της κατά τρόπον και εμπλεκόμενης οργανικά υπηρεσίας.

- Στην θετική κατεύθυνση κινείται και η ανάθεση αρμοδιοτήτων τήρησης στατιστικών στοιχείων για τη δραστηριότητα των σχετικών υπηρεσιών στα Τμήματα Δεοντολογίας και Διοικητικών Εξετάσεων της Δ.Δ.Ε.Ε. και με σκοπό την περαιτέρω ενίσχυση της διαφάνειας και λογοδοσίας. Στο σημείο αυτό ο Συνήγορος πρότείνει την τήρηση αντίστοιχων δεδομένων και για τις αποφάσεις των Πειθαρχικών Συμβουλίων και τις επιβαλλόμενες από αυτά πειθαρχικές ποινές. **Η πρόταση δεν έγινε δεκτή.**

- Στην αρμοδιότητα της νέας Διεύθυνσης Κοινωνικής Αστυνόμευσης για τον σχεδιασμό και την υλοποίηση δράσεων κατά του ρατσισμού και διάφορων μορφών βίας, ο Συνήγορος πρότείνει στην παρ. 1 του άρ. 25 πριν τις λέξεις «των ανηλίκων», την προσθήκη των λέξεων: «των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρίες,». **Η πρόταση έγινε δεκτή.**

- Για την αποστολή της Αστυνομικής Ακαδημίας, σύμφωνα με την παράγραφο 1 του άρθρου αυτού («α) την εκπαίδευση, μετεκπαίδευση και διαρκή επιμόρφωση του ένστολου προσωπικού της Ελληνικής Αστυνομίας, με σκοπό την παροχή υψηλού επιπέδου επαγγελματικής και επιστημονικής κατάρτισης, που ανταποκρίνεται στα σύγχρονα κοινωνικά δεδομένα και προσαρμόζεται στις νέες τεχνολογικές εξελίξεις»), ο Συνήγορος πρότείνει, για την πανηγυρική διατύπωση της προσήλωσης της ΕΛ.ΑΣ. στη νομιμότητα, να προστεθούν στο εδάφιο (α) της παρ.1 του άρ. 105 οι λέξεις «στις απαιτήσεις του κράτους δικαίου,» πριν τις λέξεις «στα σύγχρονα κοινωνικά δεδομένα». **Η πρόταση έγινε δεκτή.**

- Για την πρόβλεψη παράδοσης του ατομικού οπλισμού αστυνομικών, σε βάρος των οποίων υποβάλλεται μήνυση ή έγκληση ή καταγγελία για την τέλεση εγκλημάτων του ν. 3500/2006 (Α' 232), έως ότου αποφανθούν οι ειδικές επιτροπές του άρ. 4 του ν. 3169/2003 (προστιθέμενη περ. ζ της παρ. 4 του άρ. 2) και με τις προϋποθέσεις που θέτει η νέα παράγραφος 6 του ίδιου άρθρου, ο Συνήγορος σχολίασε ότι κινείται προς την ορθή κατεύθυνση.

Ο Συνήγορος, επανερχόμενος σε νομοθετικές προτάσεις που έχουν τεθεί σε εκθέσεις του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. προηγούμενων ετών και οι οποίες δεν έχουν μέχρι στιγμής θεσμοθετηθεί, επαναδιατυπώνει και προτείνει εκ νέου τα ακόλουθα:

Διάχυση αρχών της νομολογίας του Ε.Δ.Δ.Α. για αποτελεσματική και εμπειριστατωμένη έρευνα

Η Ανεξάρτητη Αρχή, επισημαίνοντας εκ νέου την ανάγκη διάδοσης των βασικών κατευθύνσεων της νομολογίας, ιδίως του Ε.Δ.Δ.Α., ως προς την αποτελεσματική κι εμπειριστατωμένη διοικητική έρευνα των προσβολών των άρ. 2 (δικαίωμα στη ζωή) και 3 της Ε.Σ.Δ.Α. (απαγόρευση βασανιστηρίων, απάνθρωπης κι εξευτελιστικής μεταχείρισης) που διατυπώνονται και σε πολλές ελληνικές υποθέσεις, θεωρεί ότι τα κριτήρια του Ε.Δ.Δ.Α. θα ήταν ευκαίριο να περιληφθούν σε εγκύκλιο του Αρχηγείου ΕΛ.ΑΣ. Αυτή η οριζόντια εξειδίκευση θα ήταν χρήσιμη, αφού ο εκάστοτε διενεργών αξιωματικός θα έχει εκ προοιμίου στη διάθεσή του έναν -μη αποκλειστικό- κατάλογο ελάχιστων κριτηρίων που θα πρέπει να πληροί μια εσωτερική εξέταση, σύμφωνα με το Ε.Δ.Δ.Α. (λ.χ. εξέυρεση τρίτων ουσιωδών μαρτύρων, κατάθεση του ιδίου του θύματος, ιδίως στην περίπτωση κρατουμένων μαρτύρων και θύματος, διασφάλιση του αναγκαίου βιντεοληπτικού και φωτογραφικού υλικού, τήρηση ίσων αποστάσεων στην αξιολόγηση των καταθέσεων του φερόμενου θύματος και των εμπλεκόμενων αστυνομικών, αναστροφή βάρους απόδειξης σε περίπτωση κακοποίησης προσώπου που κρατείται ή βρίσκεται στη σφαίρα ευθύνης της αστυνομίας, αξιολόγηση ιατρικών ευρημάτων, σε σχέση με τους ισχυρισμούς του θύματος, ακόμη και με εξέταση των ιατρών ως μαρτύρων, κ.ά.).

Στην εξειδίκευση των κριτηρίων αυτών ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α επαναλαμβάνει ότι θα μπορούσε να συμβάλει, μέσα πλέον από την οκταετή (8) πορεία του ελέγχου και αξιολόγησης της πληρότητας και αρτιότητας των διοικητικών εξετάσεων αρμοδιότητάς του, διαμορφώνοντας ένα Κείμενο Αρχών, στο οποίο θα ενσωματώνονται οι βασικότερες παρατηρήσεις και προτάσεις του επί των ελλείψεων/παραλείψεων που έχει διαπιστώσει και οι οποίες επαναλαμβανόμενα τίθενται (ενίοτε και σε εισαγωγικό της εξέτασης στάδιο⁴⁸³). Την ίδια στιγμή καταδεικνύεται, ότι με την τήρησή τους εξυπηρετείται η σε βάθος, αντικειμενική, αμερόληπτη και αποτελεσματική διερεύνηση του περιστατικού, κατά τα οριζόμενα στην Ε.Σ.Δ.Α., τη νομολογία του Ε.Δ.Δ.Α. το εσωτερικό δίκαιο και τις αποφάσεις των ελληνικών δικαστηρίων (νόμοι, οδηγίες, εγκύκλιοι κ.λπ.).

483. Παγίως πλέον στην πρώτη επιστολή του Μηχανισμού προς τις εμπλεκόμενες υπηρεσίες, με την οποία δηλώνεται η αρμοδιότητά του να παρακολουθήσει την εξέλιξη της υπόθεσης, αναφέρεται ένας αριθμός κριτηρίων/προϋποθέσεων που πρέπει εκ των προτέρων να πληροί η διερεύνησή της.

Λήψη και διατήρηση βιντεοληπτικού υλικού από τους χώρους κράτησης

Η αποδεικτική ισχύς του βιντεοληπτικού υλικού, λόγω της αντικειμενικότητάς του, καθιστά τη διατήρησή του απαραίτητη, ιδίως στις περιπτώσεις που υπάρχουν ενδείξεις τραυματισμού ή/και άσκησης βίας εναντίον προσώπου, που βρίσκεται στη σφαίρα ευθύνης των αρχών. Λαμβάνοντας υπόψη ότι, κατά την πάγια νομολογία του Ε.Δ.Δ.Α., τα άτομα που τελούν υπό κράτηση βρίσκονται σε ευάλωτη θέση⁴⁸⁴, η οποία πρόσθετα επιτάσσει την αντιστροφή του βάρους απόδειξης και, κατ' επέκταση, τη μετάθεση της υποχρέωσης απόδειξης στις αρχές, ως προς τα αίτια του τραυματισμού και το εύλογο μέτρο της ασκήθειας βίας⁴⁸⁵, ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. επαναλαμβάνει την πρότασή του: α) για εγκατάσταση καμερών σε όλους τους χώρους κράτησης των υπηρεσιών των σωμάτων ασφαλείας (μεταξύ άλλων αστυνομικά κρατητήρια ή κέντρα κράτησης σε Λ.Σ. – ΕΛ.ΑΚΤ., Πυροσβεστικό Σώμα), σε γωνία λήψης που να διασφαλίζει την ιδιωτικότητα των κρατούμενων (λήψη διαδρόμων, κοινόχρηστων χώρων και εισόδου θαλάμων κράτησης), β) για λήψη και υποχρεωτική διατήρηση του σχετικού βιντεοληπτικού υλικού σε μέσο αποθήκευσης επί τρίμηνο από την καταγραφή, ή και για μεγαλύτερο διάστημα και μέχρι την ολοκλήρωση της πειθαρχικής διερεύνησης, σε περιπτώσεις που υπάρχει καταγγελία για άσκηση βίας και γ) για διαβίβαση του βιντεοληπτικού υλικού, πέραν των, αρμοδίων για την ποινική προανάκριση, οργάνων, στο αρμόδιο για τη διοικητική διερεύνηση της υπόθεσης όργανο, ώστε να αποτελέσει τμήμα και του πειθαρχικού ελέγχου. Η διατήρηση του υλικού σε συγκεκριμένο εξωτερικό μέσο αποθήκευσης θα πρέπει να ακολουθείται από σχετική έκθεση, και το υλικό να φυλάσσεται σε χώρο, μη προσβάσιμο στο προσωπικό. Με αυτή την επιλογή, θα διασφαλίζεται η διατήρησή του, ο περιορισμός της πρόσβασης σε αυτό, αλλά και η αποστολή του στα αρμόδια για τη διοικητική διερεύνηση όργανα.

Αναστολή χρόνου παραγραφής έως την έκδοση πορίσματος από τον Συνήγορο του Πολίτη

Πάγια πρόταση του Συνηγόρου αποτελεί η προσθήκη στο τρίτο εδάφιο της παρ. 4 του άρ. 1 του Ν. 3938/2011, όπως αντικαταστάθηκε με το άρθρο 188 Ν. 4662/2020, πρόβλεψης, ώστε, σε κάθε περίπτωση διερεύνησης μιας καταγγελίας ή ενός περιστατικού από τον Συνήγορο του Πολίτη, το χρονικό διάστημα ισχύος της αναστολής έκδοσης πειθαρχικής απόφασης από το αρμόδιο πει-

484. Ε.Δ.Δ.Α. *Tomasi κατά Γαλλίας*, 27.08.1992.

485. «Όταν κάποιος που βρισκόταν σε καλή κατάσταση υγείας, τίθεται υπό κράτηση (ή υπό τον έλεγχο της αστυνομίας και στη συνέχεια διαπιστώνεται ότι φέρει σωματικές βλάβες, το κράτος είναι υποχρεωμένο να παράσχει λογική εξήγηση για τις αιτίες του τραυματισμού, ελλείψει της οποίας σαφώς ανακύπτει θέμα του άρθρου 3 της Ε.Σ.Δ.Α.» Αποφάσεις Ε.Δ.Δ.Α. *Aksoy κατά Τουρκίας*, 18.12.1996, *Μπέκος Κουτρόπουλος κατά Ελλάδας*, 13.12.2005, *Ζελίλοφ κατά Ελλάδας*, 24.05.2007.

θαρχικό όργανο επί έκθεσης πορίσματος διοικητικής εξέτασης, δηλαδή έως την έκδοση πορίσματος του Συνηγόρου του Πολίτη, να μην υπολογίζεται στον χρόνο παραγραφής του σχετικού πειθαρχικού αδικήματος. Η πρόβλεψη αυτή θα ήταν ιδιαίτερα χρήσιμη στις περιπτώσεις που, αφενός δεν έχει ασκηθεί ποινική δίωξη σε βάρος εμπλεκόμενου αστυνομικού, η οποία εκ των πραγμάτων θα είχε ως αποτέλεσμα την αναστολή του χρόνου παραγραφής του αδικήματος, αφετέρου, κατά την κρίση των αρμοδίων οργάνων, όταν υπάρχει κίνδυνος παραγραφής τυχόν πειθαρχικού παραπτώματος. Σημειώνεται, επίσης, ότι, από τη στιγμή που ο νομοθέτης με τη διάταξη του άρ. 188 παρ. 5 και 6 του Ν. 4662/2020 έχει ήδη εξασφαλίσει τη σχετική αναστολή παραγραφής επί υποθέσεων που επιλαμβάνεται ο Συνήγορος του Πολίτη, και για τις οποίες έχει εκδοθεί καταδικαστική απόφαση από το Ε.Δ.Δ.Α., εμμένοντας έτσι στην απαξία της συμπεριφοράς, η προτεινόμενη πρόβλεψη ευθυγραμμίζεται με τη βούλησή του.

Κατ' αντιπαράσταση εξέταση μαρτύρων στην πειθαρχική διαδικασία

Βάσει του άρ. 33 παρ. 1 του Π.Δ. 120/2008, οι διατάξεις που αφορούν την κλήτευση και την εξέταση των μαρτύρων και τον τρόπο εξέτασης του εγκαλουμένου, εφαρμόζονται αναλόγως και στην πειθαρχική διαδικασία. Δεδομένου ότι το Ε.Δ.Δ.Α. έχει επισημάνει τη μη εξέταση κατ' αντιπαράσταση μαρτύρων, παρά το σχετικό αίτημα του προσφεύγοντος σε αυτό, κυρίως για ποινική διαδικασία, θα ήταν σκόπιμο η συγκεκριμένη εξέταση να εφαρμόζεται και στην πειθαρχική διαδικασία, υπό ορισμένες εγγυήσεις. Για τον σκοπό αυτό, σε περιπτώσεις υποθέσεων που εμπίπτουν στην αρμοδιότητα του Μηχανισμού, θα μπορούσε να προβλεφθεί η κατ' αντιπαράσταση εξέταση προσώπων στο πλαίσιο της διοικητικής εξέτασης, παρουσία εκπροσώπων του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. Κατ' αυτό τον τρόπο, θα ελέγχεται η τήρηση όλων των προβλεπόμενων εγγυήσεων και θα αποτρέπεται η δευτερογενής θυματοποίηση των καταγγελλόντων, ενώ θα διασφαλίζεται η αμεροληψία της διερεύνησης. Δεδομένων, όμως, των δυνατοτήτων και του δυναμικού του Μηχανισμού, θα πρέπει να ζητείται η έγκρισή του για τη διενέργεια της συγκεκριμένης εξέτασης. Η δυνατότητα υποβολής ερωτήσεων θα παρέχεται στον διενεργούντα την εξέταση, ο οποίος θα υποβάλλει και τις ερωτήσεις που του έχουν υποδειχθεί από τον εκπρόσωπο του Μηχανισμού.

Εξορθολογισμός πειθαρχικού δικαίου υπαλλήλων καταστημάτων κράτησης

Ο Συνήγορος, από τη διερεύνηση του μικρού αριθμού υποθέσεων που έχουν φθάσει στην Ανεξάρτητη Αρχή, σημειώνει ότι, όπως προκύπτει από το σύνολο των ισχύοντος νομικού πλαισίου, υπάρχουν διαφορετικοί τρόποι⁴⁸⁶ με τους

486. Πέραν των προβλεπόμενων στον Δημοσιοϋπαλληλικό Κώδικα, σύμφωνα με το άρ. 15 παρ. 10

οποίους μπορεί να εκκινήσει μια διερεύνηση για πιθανό πειθαρχικό αδίκημα υπαλλήλου των φυλακών, οι οποίοι περιγράφονται σε διαφορετικά νομοθετήματα. Η διασπορά των επίμαχων διατάξεων και αρμοδιοτήτων ενέχει τον δι-αρκή κίνδυνο αποδυνάμωσης του συνεκτικού κρίκου μεταξύ των διαδικασιών, αλλά και της κάθε διαδικασίας ξεχωριστά με το πειθαρχικό – δημοσιούπαλ-ληλικό δίκαιο. Η συνθήκη αυτή μπορεί να δυναμιτίσει την εκάστοτε διοικητική διερεύνηση και πειθαρχική διαδικασία, ως προς την ορθολογική και έγκαιρη διασφάλιση, πρωτίστως της συλλογής των αποδεικτικών στοιχείων, και κυ-ρίως να δυσχεράνει την ουσιαστική ολοκλήρωση της διοικητικής διαδικασίας από τα αρμόδια πειθαρχικά όργανα.

Με δεδομένη την ειδική αποστολή των φυλακών και για λόγους ασφάλειας του δικαίου και συστηματικής ερμηνείας αυτού, ο Συνήγορος προτείνει τον εξορ-θολογισμό, υπό όρους νομοτεχνικής τάξης και συνοχής, σε ενιαίο νομοθέτη-μα, των διατάξεων που προβλέπουν τη διοικητική διερεύνηση πειθαρχικών αδικημάτων του προσωπικού των φυλακών, με επιμέρους παραμέτρους: α) την αποτύπωση των επί μέρους προϋποθέσεων εκκίνησης κάθε διαδικασίας από τα αρμόδια όργανα, β) τη ρητή αναφορά στα στάδια της κάθε διαδικα-σίας και στις προθεσμίες ολοκλήρωσής τους, γ) τη ρητή αναφορά και αντι-στοίχιση με διατάξεις του δημοσιούπαλληλικού κώδικα, με τις απαραίτητες προσθήκες και τροποποιήσεις και δ) την ένταξη του ισχύοντος κανονιστικού πλαισίου (λ.χ. Εσωτερικοί Κανονισμοί Λειτουργίας και Κανονισμός Ασφαλείας Κ.Κ.) στον βαθμό που επιμέρους διατάξεις του θέτουν κανόνες, η παραβίαση των οποίων συνιστά πειθαρχικό αδίκημα εκ μέρους των υπαλλήλων. Ομοίως, αναγκαίες κρίνονται ειδικές προβλέψεις, όπως ενδεικτικά: α) πρόβλεψη υπο-

εδ. α' του Ν. 2298/1995, όπως ισχύει, για πειθαρχικά αδικήματα του προσωπικού των φυλακών, ο Υπουργός Δικαιοσύνης (ήδη Προστασίας του Πολίτη) ή ο Γενικός Γραμματέας του Υπουργείου Δικαιοσύνης (ήδη Προστασίας του Πολίτη) μπορεί να παραγγέλλει την ενέργεια πειθαρχικής προκαταρκτικής εξέτασης από εισαγγελικό λειτουργό. Την ίδια πειθαρχική προκαταρκτική εξέταση μπορεί να διενεργεί αυτεπαγγέλτως και ο σύμφωνα με τα άρθρα 85 έως 87 Σωφρονιστικού Κώδικα και το άρ. 567 Κ.Π.Δ., επόπτης Εισαγγελέας των φυλακών, σύμφωνα και με την υπ' αριθ. 2/1990 Γνωμοδότηση Εισ. Α.Π. Για το ζήτημα αυτό, αναφέρεται χαρακτηριστικά στην υπ' αριθ. 2/2022 Γνωμοδότηση Εισ. Α.Π. «... του άνω επόπτη μη ενδεικνυομένου να επαφίεται παθητικά στην πρωτοβουλία των ανώτατων διοικητικών προϊσταμένων του σωφρονιστικού προσωπικού, οι οποίοι βέβαια όταν το πράττουν διαβιβάζουν στον ανεξάρτητο, κατά το Σύνταγμα, αρμόδιο εισαγγελέα επόπτηκατ' ακρίβεια αίτηση και όχι παραγγελία, όπως στα άμεσα υπαγόμενα σε αυτούς διοικητικά όργανα. Σε αμφότερες τις περιπτώσεις, μετά το πέρας της προκαταρκτικής, διαβιβάζει την πειθαρχική δικογραφία στο αρμόδιο προς πειθαρχική ή μη δίωξη διοικητικό όργανο ...». Με τον Ν. 3090/2002, όπως ισχύει, συστάθηκε το «Σώμα Επιθεώρησης και Ελέγχου Καταστημάτων Κράτησης». Ως αποστολή του Ειδικού αυτού Σώματος ορίζεται: α. Η διερεύνηση και διακρίβωση των εγκλημάτων που διώκονται αυτεπαγγέλτως και διαπράττονται στους χώρους των φυλακών σε όλη την Επικράτεια και προς τούτο, μεταξύ άλλων, συλλέγει, αξιολογεί και αξιοποιεί πληροφορίες και στοιχεία που περιέρχονται με οποιονδήποτε τρόπο σε αυτό, β. η εισήγηση προς τον Γενικό Γραμματέα Αντεγκληματικής Πολιτικής επί αναφερομένων πειθαρχικών παραπτωμάτων των επικεφαλής των Τμημάτων Εξωτερικής Φρούρησης, καθώς και του αστυνομικού προσωπικού εν γένει, που υπηρετεί με απόσπαση στις φυλακές γ. η επανεξέταση παλαιών υποθέσεων για τον εντοπισμό στοιχείων που μπορούν να αξιοποιηθούν προς περαιτέρω έρευνα και δ. η παροχή συνδρομής στις αστυνομικές, λιμενικές και πυροσβεστικές Υπηρεσίες που επιλαμβάνονται της διερεύνησης και διακρίβωσης εγκλημάτων.

χρεωτικής διαδικασίας Ε.Δ.Ε., κατ' αναλογία με όσα ισχύουν στο πειθαρχικό δίκαιο των αστυνομικών (Π.Δ. 120/2008), όταν ερευνώνται πράξεις που εμπύπτουν στην αρμοδιότητα του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α., σύμφωνα με το άρ. 188 παρ. 1 του Ν. 4662/2020, β) ρητή αναφορά και συμπερίληψη στις πειθαρχικές ποινές (και διαμόρφωση αυτών ανάλογα με τη βαρύτητα) των περιπτώσεων αμετάκλητης ποινικής καταδίκης για τις ανωτέρω πράξεις, και γ) έκδοση σχετικής εντολής, κατ' αναλογία προς τις διαταγές των Αρχηγών ΕΛ.ΑΣ. και Λ.Σ. – ΕΛ.ΑΚΤ., για τη διαδικασία, τους όρους και την υποχρέωση συστηματικής ενημέρωσης και συνεργασίας του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. επί όλων των περιστατικών εντός των καταστημάτων κράτησης, για τα οποία διατάσσεται πειθαρχική έρευνα σε βάρος υπαλλήλου/ων τους.

Έκδοση των κανονιστικών πράξεων που εκκρεμούν σχετικά με το πειθαρχικό δίκαιο των υπαγόμενων στον Μηχανισμό υπαλλήλων – Εκσυγχρονισμός και βελτίωση παλαιών διατάξεων

Στο πλαίσιο τήρησης, τόσο των αρχών της καλής νομοθέτησης, όσο και της προστατευόμενης εμπιστοσύνης του διοικουμένου και πειθαρχικά ελεγχόμενου, θα πρέπει, εκκρεμότητες, σχετικά με την έκδοση κανονιστικών πράξεων και την άσκηση της σχετικής νομοθετικής εξουσιοδότησης, να επιλυθούν και να εκδοθούν οι σχετικές πράξεις. Χαρακτηριστικά, επισημαίνεται ότι το, προβλεπόμενο στο άρ. 51 του Ν. 4504/2007, Π.Δ. για τον Κανονισμό Πειθαρχίας του Λ.Σ. – ΕΛ.ΑΚΤ., παρά τη σχετική προθεσμία στην εξουσιοδοτική διάταξη, δεν έχει ακόμη εκδοθεί. Επιπλέον, στο ίδιο πλαίσιο, θα πρέπει να επικαιροποιούνται και να βελτιώνονται νομοθετήματα στο πεδίο του πειθαρχικού δικαίου, που η παλαιότητά τους γεννά ζητήματα κατά την εφαρμογή, καθώς και να κωδικοποιείται η νομοθεσία που αφορά στο προσωπικό των υπαγόμενων στον Μηχανισμό φορέων.

Προστασία υπαλλήλων – μαρτύρων περιστατικών αυθαιρεσίας

Στα άρθρα 26, 110 και 125 του Κώδικα Κατάστασης Δημοσίων Πολιτικών Υπαλλήλων και Υπαλλήλων Ν.Π.Δ.Δ., περιλαμβάνονται διατάξεις για τη διοικητική προστασία των δημοσίων υπαλλήλων, οι οποίες εντάσσονται στο πλαίσιο προστασίας των μαρτύρων δημοσίου συμφέροντος, και γενικά όσων προσώπων συμβάλλουν στην αποκάλυψη πράξεων διαφθοράς στον δημόσιο τομέα. Οι συγκεκριμένες διατάξεις αποσκοπούν στην αποφυγή δυσμενούς μεταχείρισης των συγκεκριμένων προσώπων, κατά τη διάρκεια του αναγκαίου, για τη δικαστική διερεύνηση της υπόθεσης, χρόνου.

Πέραν του ότι οι συγκεκριμένες διατάξεις αφορούν μόνο στην καταγγελία πράξεων διαφθοράς, στις ειδικές διατάξεις των σωμάτων ασφαλείας για τα αντίστοιχα θέματα, όπως επί παραδείγματι ο Ν. 2713/1999 για την Υπηρεσία

Εσωτερικών Υποθέσεων, δεν περιλαμβάνονται αντίστοιχες προβλέψεις για το προσωπικό των σωμάτων ασφαλείας, και μόνο με τη γενική πρόβλεψη του άρ. 2 του Κώδικα Κατάστασης Δημοσίων Πολιτικών Υπαλλήλων και Υπαλλήλων Ν.Π.Δ.Δ., θα μπορούσαν να υπαχθούν σε αυτόν και οι υπηρετούντες στα σώματα ασφαλείας. Συνεπώς, οι μάρτυρες πράξεων που προβλέπονται στον Ν. 4443/2016 και υπάγονται στην αρμοδιότητα του Εθνικού Μηχανισμού Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας, όταν είναι συνάδελφοι του καταγγελλόμενου ή δράστη τέτοιων πράξεων, όχι μόνο δεν ενισχύονται να καταγγείλουν τέτοιες πράξεις, αλλά και δεν προστατεύονται.

Επομένως, αν πρόθεση του νομοθέτη εξακολουθεί να αποτελεί η αντιμετώπιση των περιστατικών αυθαιρεσίας από το προσωπικό των σωμάτων ασφαλείας και των καταστημάτων κράτησης και αν η παραδοχή ότι η παρακολούθηση και εξιχνίαση της εγκληματικής δράσης υπαλλήλων «από συναδέλφους τους εμφανίζει σοβαρές ιδιαιτερότητες για λόγους συναισθηματικών δεσμών, καθώς εννοούμενης συναδελφικής αλληλεγγύης, παρεμβάσεων από ιεραρχικά προϊσταμένους για επιεική μεταχείριση, άσκηση πιέσεων από κοινούς γνωστούς, απειλές κατά των ιδίων, των μελών της οικογενείας και της περιουσίας τους, κ.λπ.», πρέπει να ληφθούν άμεσα νομοθετικές πρωτοβουλίες, τουλάχιστον για την προστασία των υπαλλήλων – μαρτύρων περιστατικών αυθαιρεσίας από συναδέλφους τους. Στο πλαίσιο αυτό, θα πρέπει να προβλεφθούν για τους υπαλλήλους – μάρτυρες περιστατικών αυθαιρεσίας από συναδέλφους τους, τα ακόλουθα:

α) τα αυτονόητα για την προστασία τους, και ειδικότερα:

i) η απαγόρευση κάθε δυσμενούς υπηρεσιακής μεταχείρισης σε πειθαρχικές ή μη διαδικασίες των υπαλλήλων που καταθέτουν ή καταγγέλλουν εγγράφως στα αρμόδια (πειθαρχικά ή μη) όργανα ή στον Μηχανισμό πράξεις αυθαιρεσίας των συναδέλφων τους από τις προβλεπόμενες στο άρ. 56 του Ν. 4443/2016 και, κατ' αυτό τον τρόπο, η αντιστροφή του βάρους αποδείξεως σε πειθαρχικές διαδικασίες υπέρ των υπαλλήλων που συνέβαλαν ουσιαστικά στην αποκάλυψη και δίωξη πράξεων ή περιστατικών αυθαιρεσίας,

ii) η τήρηση της ανωνυμίας των υπαλλήλων στην πειθαρχική διαδικασία και η πρόσβαση του καταγγέλλοντος στα στοιχεία τους μόνο κατά την πειθαρχική δίκη ή με εισαγγελική παραγγελία, προκειμένου σε εκκρεμή δίκη να χρησιμοποιηθούν τα στοιχεία τους και

β) η δυνατότητα με αίτησή τους, εφόσον έχουν καταθέσει ή έχουν καταγγείλει εγγράφως στα αρμόδια (πειθαρχικά ή μη) όργανα ή στον Μηχανισμό, κατ' εξαίρεση μετακίνησης ή μετάθεσης σε Υπηρεσία επιλογής τους, και η υποχρεωτική ικανοποίηση του αιτήματός τους από τα αρμόδια όργανα.

Ενίσχυση του Εθνικού Μηχανισμού σε ανθρώπινο δυναμικό και πόρους

Η Επιτροπή Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης, στην έκθεσή της για την εκτέλεση των αποφάσεων του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων για το έτος 2023, αναγνωρίζει την καθοριστική συμβολή του Συνηγόρου για την ενίσχυση της αποτελεσματικότητας των πειθαρχικών ερευνών στα σώματα ασφαλείας, και καλεί τις ελληνικές αρχές να υποστηρίξουν και να ενισχύσουν τον Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α., ιδίως με την παροχή του απαραίτητου προσωπικού, καθώς και την εφαρμογή των συστάσεων του Μηχανισμού⁴⁸⁷. Ο Συνήγορος υποδεικνύει σταθερά ότι η ανάγκη στελέχωσης του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. θα πρέπει να εναρμονισθεί με τις εγγυήσεις ανεξαρτησίας για τον θεσμό του Συνηγόρου, που επεξεργάστηκε η Επιτροπή της Βενετίας⁴⁸⁸ και ενέκρινε ομόφωνα η Επιτροπή Υπουργών του Συμβουλίου της. Μεταξύ των εγγυήσεων αυτών, περιλαμβάνεται και η θέσπιση διαδικασίας επιλογής προσωπικού από την ίδια την Ανεξάρτητη Αρχή, κάτι που άλλωστε δεν αποτελεί καινοτομία, αλλά συνιστά την, προβλεπόμενη στον ιδρυτικό νόμο του Συνηγόρου του Πολίτη (Ν. 2477/1997), διαδικασία στελέχωσης της Αρχής. Λαμβάνοντας υπόψη την εμπειρία της προηγούμενης, αλλά και της τρέχουσας διαδικασίας επιλογής προσωπικού⁴⁸⁹, η αλλαγή αυτή καθίσταται απολύτως επιβεβλημένη.

Τέλος ο Συνήγορος παραπέμπει στα οικεία σημεία της παρούσας έκθεσης για τους προβληματισμούς που έχουν διατυπωθεί σε σχέση με το νομοθετικό πλαίσιο που αφορά τη λήψη φωτογραφιών κατά τη διάρκεια της εγκληματολογικής σήμανσης και την ανάγκη επανεξέτασης του χρονικού περιορισμού που προβλέπεται⁴⁹⁰ και σε σχέση με το ενδεχόμενο ρητής πρόβλεψης της δυνατότητας εξέτασης, στο πλαίσιο διοικητικών ερευνών, βασικών μαρτύρων στο εξωτερικό από τις αρχές και τον Συνήγορο του Πολίτη στα οικεία Προξενεία⁴⁹¹.

487. Ετήσια έκθεση 2023 της Επιτροπής Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης για την εκτέλεση των αποφάσεων Ε.Δ.Δ.Α., σελ. 38.

488. Βλ. σχετικά: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\(2019\)005-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2019)005-e).

489. Είναι χαρακτηριστικό ότι είναι ακόμη σε εξέλιξη η διαδικασία πλήρωσης των πέντε (5) θέσεων που, σε αναγνώριση της απολύτου ανάγκης στελεχιακής ενδυνάμωσης του Μηχανισμού, προέβλεψε ο νομοθέτης ήδη το έτος 2020 (άρ. 28 παρ. 2 Ν. 4760/2020, Α' 247).

490. Βλ. κεφάλαιο 5.1.2 της παρούσας έκθεσης σχετικά με την αναζήτηση και την αξιολόγηση του φωτογραφικού υλικού.

491. Βλ. κεφάλαιο 5.1.1 της παρούσας έκθεσης σχετικά με την ανεύρεση βασικού μάρτυρα στο εξωτερικό.

Συντομογραφίες

Αναθ.	Αναθεώρηση
Α.Π.	Άρειος Πάγος
Άρ.	Άρθρο
Αριθμ.	αριθμός
Α.Τ.	Αστυνομικό Τμήμα
Βλ.	Βλέπε
Γ.Α.Δ.Α.	Γενική Αστυνομική Διεύθυνση Αττικής
ΓΕ.Π.Α.Δ.	Γενική Περιφερειακή Αστυνομική Διεύθυνση
Γνώμ.	Γνώμη
Γρ.	Γραφείο
Δ.Ε.Ε	Διεύθυνση Εγκληματολογικών Ερευνών
Δ.Εφ.Αθ.	Διοικητικό Εφετείο Αθηνών
Δ.Εφ.Πειρ.	Διοικητικό Εφετείο Πειραιά
Δηλ.	Δηλαδή
ΔιΔικ	Διοικητική Δικαιοσύνη
Δ/νση	Διεύθυνση
Εδ.	εδάφιο
Ε.Δ.Δ.Α.	Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου
Ε.Δ.Ε.	Ένορκη Διοικητική Εξέταση
Εισ.	Εισαγγελέας
εκ.	εκατοστά
Ε.Κ.Α.Β.	Εθνικό Κέντρο Άμεσης Βοήθειας
ΕΛ.ΑΚΤ.	Ελληνική Ακτοφυλακή
ΕΛ.ΑΣ.	Ελληνική Αστυνομία
Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α.	Εθνικός Μηχανισμός Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας
Επ.	Επόμενα
Ε.Σ.Δ.Α.	Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου
Εφ.	Εφετείο

Θ.Ε.Π.Ε.Κ.	Θάλαμος Επιχειρήσεων Παρακολούθησης Ελέγχου Κυκλοφορίας Κέντρου
κ.	κύριος
κ.ά.	και άλλα
Κ.Κ.	Κατάστημα Κράτησης
Κ.Π.Δ.	Κώδικας Ποινικής Δικονομίας
Λ.Σ.	Λιμενικό Σώμα
Μ.Α.Τ.	Μονάδες Αποκατάστασης Τάξης
Μ.Κ.Ο.	Μη Κυβερνητική Οργάνωση
Ν.	Νόμος
Ν.Π.Δ.Δ.	Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου
Ν.Σ.Κ.	Νομικό Συμβούλιο του Κράτους
Ο.Ε.Δ.	Ομάδες Ειδικών Δράσεων
Ο.Η.Ε.	Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών
ΟΛ.	Ολομέλεια
Ό.π.	Όπως παραπάνω
Ο.Π.Κ.Ε.	Ομάδα Πρόληψης και Καταστολής του Εγκλήματος
Παρ.	Παράγραφος
Π.Δ.	Προεδρικό Διάταγμα
Π.Δ.Ε.	Προκαταρκτική Διοικητική Εξέταση
Περ.	Περίπτωση
Π.Κ.	Ποινικός Κώδικας
Ποιν.	Ποινικό
Πρωτ.	Πρωτόκολλο
Ρ/Τ	Ραδιοτηλεοπτικό
Σ.	Σύνταγμα
Σελ.	Σελίδα
Σ.Κ.	Σωφρονιστικό Κατάστημα
σ.σ.	Σημείωση συγγραφέα
ΣτΕ	Συμβούλιο της Επικρατείας
Τ.	Τεύχος
ΤρΕφΠλημΘεσ	Τριμελές Εφετείο Πλημμελειοδικών Θεσσαλονίκης
υπ'	υπό

Φ.	Φάκελος
Φ.Ε.Κ.	Φύλλο Εφημερίδας της Κυβερνήσεως
CPT	European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment – Επιτροπή κατά των Βασανιστηρίων του Συμβουλίου της Ευρώπης
FRONTEX	European Border And Coast Guard Agency – Οργανισμός Ευρωπαϊκής Συνοριοφυλακής και Ακτοφυλακής
Ibid	Ibidem, όπως προηγουμένως

ISSN 2654-0320